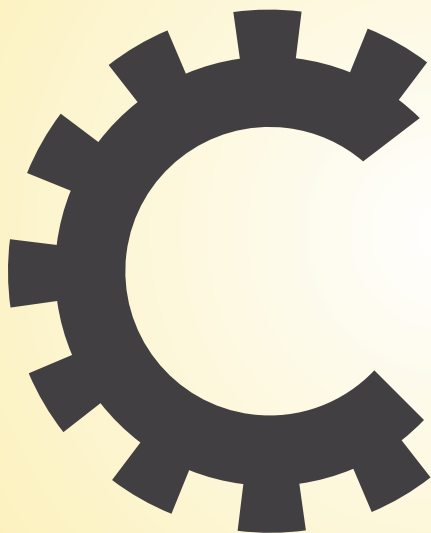

CURRENT DEBATES IN **PHILOSOPHY & PSYCHOLOGY**

VOLUME 11

Bora Erdağı

CURRENT DEBATES IN
PHILOSOPHY & PSYCHOLOGY

VOLUME 11

Edited By

Bora Erdağı

Kocaeli University, Kocaeli / Turkey

Current Debates in **Philosophy & Psychology**

(Edited by: *Bora Erdağı*)

IJOPEC Publication Limited

CRN:10806608
615 7 Baltimore Wharf
London E14 9EY
United Kingdom

www.ijopec.co.uk

E-Mail: info@ijopoc.co.uk
Phone: (+44) 73 875 2361 (UK)
(+90) 488 217 4007 (Turkey)

Current Debates in Philosophy & Psychology

First Edition, December 2017

IJOPEC Publication No: 2017/25

ISBN: 978-1-9125031-2-4

No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, transmitted in any form or by any means electronically without publisher's permission. No responsibility is accepted for the accuracy of information contained in the text, illustrations or advertisements. The opinions expressed in these chapters are not necessarily those of the editors or publisher. The publishing, scientific, ethical, and linguistic responsibilities of the chapters in this book belong to the authors.

A catalogue record for this book is available from Nielsen Book Data, British Library and Google Books.

Printed in London.

Composer:

Çizgeadam Design, İstanbul, TR

www.cizgeadam.com.tr / info@cizgeadam.com.tr

Cover illustration created by Freepik

Contents

Contents	III
Current Debates in Social Sciences Series	
Scientific Committee	V
Introduction: Current Debates in Philosophy & Psychology	XI
 Popper's Demarcation and Understanding of Science	11
<i>Alper Bilgehan Yardımcı, Barış Çağırkan</i>	
 Post-Hafıza: Aile İçindeki Tarihsel Travmanın İletimi	21
<i>Anjelika Hüseyinzade Şimşek</i>	
 Martha Nusbaum'da İyi Yaşam ve Duyguların Yeri	35
<i>Barış Mutlu</i>	
 How Do We Act Freely? A Nomological-Probabilistic Model of Explanation For Free-Actings.....	35
<i>Emre Arda Erdenk</i>	
 Providence And Problem Of Evil In Seneca.....	73
<i>Esra Çağrı-Mutlu</i>	
 “Arakan Olayları” Hakkında Yazılı Basında Yer Alan “Soykırım ve ‘İrkçılık” Kavramlarının Eleştirel Söylem Analizi ile İncelenmesi	81
<i>Gülsüm Bircan, Zihniye Okray</i>	
 Identity Orientations and Self-Esteem As Predictors of Authoritarian Personality.....	111
<i>İlkay Demir</i>	
 Psychological Reactions in Behçet's Disease.....	131
<i>Merve Deniz Pak</i>	

Being Towards War: A Game-Theoretical Approach and a Positive Conception of Peace	153
<i>M. Malik Yavuz</i>	
Determining The Psychometric Properties of Malay Version of Childhood Autism Spectrum Test (Cast) and Autism Spectrum Quotient (Aq-Child)	171
<i>Shazia Iqbal Hashmi, Getrude C. Ah Gang, Agnes Sombuling, Nurul Hudani Md Nawi,, Puteri Hayati Megat Ahmad & Mariani Majin</i>	
Kan Bağışına Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması	189
<i>Yeliz Kındap Tepe, Vezir Aktaş</i>	
Madde Bağımlılığı Rehabilitasyon Modelleri	209
<i>Fatümatü Zehra Ercan, Meliha Funda Afyonoğlu, Hazal Özdemir</i>	
Child Development Students' Awareness of Child Abuse and Neglected	223
<i>Gülbaşak Yerli</i>	

CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES SERIES SCIENTIFIC COMMITTEE

Abdunnur Yıldız

Fırat University

Adam Safronijevic

University of Belgrade

Alfredo Saad-Filho

University of London

Ali Osman Öztürk

N. Erbakan University

Anastasia P. Valavanidou

Ministry of Culture

Aslı Yüksel Mermod

Marmara University

Atilla Göktürk

Dokuz Eylül University

Ayşe Cebeci

Harran University

Başar Soydan

Marmara University

Bige Aşkun Yıldırım

Marmara University

Birgit Mahnkopf

B. School of Econ. & Law

Bora Erdağı

Kocaeli University

C. Alberto Dondona

IRES Piemonte

Dallen J. Timothy

Arizona State University

Derman Küçükaltan

İstanbul Arel University

Devrim Dumludağ

Marmara University

Dibyesh Anand

University of Westminster

Donald F. Staub

B. Onyedi Eylül University

Dursun Zengin

Ankara University

Ensar Yılmaz

Yıldırz Technical University

Erhan Aslanoğlu

Piri Reis University

Ergün Serindağ

Çukurova University

Erich Kirchler

University of Vienna

Erika Torres Godinez

UNAM México

Erinç Yeldan

Bilkent University

Erol Turan

Kastamonu University

Eyyup Yaraş

Selcuk University

Farhang Morady

University of Westminster

Fatih Tepebaşı

N. Erbakan University

Fikret Şenses

METU

Friederick Nixon

Manchester University

Georgios Katsangelos

University of Thessaloniki

Gülçin Taşkiran

Gaziosmanpaşa University

H. Gülçin Beken

Gümüşhane University

Hakan Kapucu

Kocaeli University

Hakan Öniz

Selçuk University

Hatice Sözer

İ. Technical University

Hayri Kozanoğlu

K.Altınbaş University

Hilal Yıldız

Kocaeli University

Hun Joo Park

KDI School of P.Policy&M.

İnci User

Acıbadem University

İzzettin Önder

İstanbul University

Joachim Becker

WU Vienna University

Julia Nentwich

University of St. Gallen

Julienne Brabet

University Paris-Est Créteil

Kaoru Natsuda

R. Asia Pacific University

Kemal Yakut

Anadolu University

Ljiljana Markovic

University of Belgrade

Mahmut Tekçe

Marmara University

Mehmet Okan Taşar

Selçuk University

Melih Özçalık

Celal Bayar University

Michalle Mor Barak

University of S. California

Mike O'Donnell

University of Westminster

Milenko Popovic

Mediterranean University

Muhammet Koçak

Gazi University

Mukadder Seyhan Yücel

Trakya University

Murat Demir

Harran University

Murat Donduran

Yıldız Technical University

Murat Gümüş

Batman University

Murat Şeker

İstanbul University

M. Mustafa Erdoğan

Marmara University

Naciye Tuba Yılmaz

Marmara University

Nadir Eroğlu

Marmara University

Nihal Ş. Pınarcıoğlu

Batman University

Nurit Zaidman

University of the Negev

Olivia Kyriakidou

University of Athens

Óscar Navajas Corral

Universidad de Alcalá

Osman Küçükahmetoğlu

Marmara University

Oxana Karnaukhova

S. Federal University

Örgen Uğurlu

Kocaeli University

Özlem Ergüt

Marmara University

Paul Zarembka

New York University

Peter C. Young

University of St Thomas

Peter Davis

Newcastle University

Salvatore Capasso

University of N.Parthenope

Savaş Çevik

Selçuk University

Seçil Paçacı Elitok

Michigan University

Sena Durguner

University of S. California

Sevda Mutlu Akar

B. Onyedi Eylül University

Sevinç Güler Özçalık

Dokuz Eylül University

Sinan Alçın

Kültür University

Süleyman Karaçor

Selçuk University

Şenel Gerçek

Kocaeli University

Şükrü Aslan

MSGS University

Tahit Balcı

Çukurova University

Targan Ünal

Okan University

Thankom Gopinath Arun

University of Essex

Turgay Berksoy

Marmara University

Umut Balcı

Batman University

Yılmaz Kılıçaslan

Anadolu University

INTRODUCTION: AFOREWORD TO A WIDE-RANGING COLLECTION

Bora Erdağı
Kocaeli University

This book contains the selected papers presented in the fields of philosophy and psychology at the 6th International Congress on Current Debates in Social Sciences 2017, Istanbul, Turkey. This foreword is a brief presentation of the selected papers for those who would like to benefit from the collection. A careful reader will immediately notice the wide range of somewhat disorderly papers represented in this collection. However, it is suggested that the reader should take a holistic approach and consider this edited collection as only one part of the whole that composes of all the CUDES2017 congress books. The readers are therefore advised to move to work that interests them the most among the other congress books as it is the only way to do them justice for their time and intellectual energy.

Alper Bilgehan Yardımcı and Barış Çağırkan introduce a methodological discussion in their paper. The main subject of the discussion is to demonstrate Karl Popper's distinction between science and pseudo-science. Popper develops the demarcation criteria, thus establishing the distinction. The thing that allows the distinction between science and pseudo-science, namely, the demarcation is falsifiability (or the fallibilism). What can be falsified is a science while what cannot be falsified is non-science or pseudo-science. According to the authors, Popper's contribution to philosophy of science is crucial because when the principle of falsifiability is not used in areas like education and health, ideological and traditional illusions lead individuals and societies to experience problematic practices.

Anjelika Hüseyinzade Şimşek puts a contemporary and crucial subject at the center of her discussion. Şimşek discusses the concept of post-memory developed by Marianne Hirsch who worked on trauma transmission from the Holocaust survivors to their families in the 1990s. She uses the concept of post-memory to understand how traumas are transmitted among different generations. More precisely, Şimşek argues that Hirsch's

conceptualization of post-memory goes beyond the Holocaust; it is a useful conceptual tool that applies to the intergenerational transmission of all other Historical Traumas.

In the context of M.C. Nussbaum's philosophy, Barış Mutlu centralizes his discussion on the good life and the place emotions. Mutlu emphasizes how Nussbaum's knowledge in the fields of Ancient Greek philosophy and literature helped Nussbaum in addressing the crises of contemporary political philosophy. Nussbaum focuses on the unity and conflict of reason and emotion. The reason tries to eliminate those childhood emotions that cannot otherwise be overcome to cherish the abstract rules and laws, and the reverse resistance goes towards the reason from emotions. At this point, it is crucial to focus all the attention on the good life and emotional relations because, for the most part, a large number of crises in contemporary political philosophy and the concepts like sustainability, indispensability, fragility and loyalty cannot be adequately comprehended through the cold and deductive approach of the reason.

Emre Arda Erdenk discusses how free-acting can be achieved through a nomological-probabilistic model. This discussion focuses both on the metaphysical nature of freewill and on the non-mystical basis of free-acting. According to Erdenk, the nomological-probabilistic model is an approach that ends the mysterious nature of free-acting.

Esra Çağrı Mutlu discusses the problem of evil based on Stoic thinker Seneca's book, *On Providence*. According to Mutlu, Seneca thinks like this. If death is not regarded as the last stop of life, it would be recognized that death is something that happens every day step by step, in other words, it would be recognized that death is merely a change in the appearance of the divine essence. It would then be possible for people to be strengthened against death that "interrupts" life and to live their destiny against evil. Eventually, this could lead to the decline of evil.

Gülsüm Bircan ve Zihniye Okray discuss the representation of the events that took place in Arakan-Myanmar in the national newspapers, in particular, in *Cumhuriyet Daily*, *Milliyet Daily* and *Türkiye Daily*. Based on their analysis the authors identify some aspects of polarization and the political culture in Turkey. Bircan and Okray indicate how these three newspaper convey the news reflects the polarized political environment in the country. In doing so, *Cumhuriyet Daily's* prejudice against Muslims and hypercritical attitude towards the government; *Milliyet Daily's* always indecisive approach to the

events; and Türkiye Daily's news reports empathetic towards the Arakanese Muslims and government are among the points they identify.

İlkay Demir conducts a survey among university students (ages between 18 and 23) to determine their approach to authoritarianism. She discusses how the approaches differ based on the concepts of identity and self-esteem. According to the survey, students who prioritize their identity develop positive attitude towards authoritarianism while students who prioritize self-esteem develop negative attitude. Demir reaches the conclusion the concept of self-esteem as an antidote to authoritarianism is crucial for Turkey.

In her discussion, Merve Deniz Pak, reveals the psychological reaction of patients to Behçet disease. She emphasizes that it is important to listen to the patient's story carefully and determine their reactions during the treatment. According to Pak, some patients receive Behçet disease as a challenge from the God while others improve their psychological reaction to the disease through concepts like struggle against Behçet disease, war and stolen life. In fact, emotions of fear, depression, hopelessness, guilt and anger accompany these psychological reactions.

M. Malik Yavuz suggests that the concept of war must be reconsidered for peace to be positively conceptualized. He discusses how the concept of war was built on the moral (just war theory), immoral (like pacifism), amoral (like realism) claims. Yavuz further suggests that these three approaches to war can be overcome through the game theory. He demonstrates that daily politics should go beyond peace as the absence of war, and should instead focus on peace as a positive value in guaranteeing a common future.

Shazia Iqbal Hashmi, Getrude C. Ah Gang, Agnes Sombuling, Nurul Hudani Md Nawi, Puteri Hayati Megat Ahmad, Mariani Majin identify the psychometric measurements for Malay type of autism in children. Yeliz Kindap Tepe and Vezir Aktaş, on the other hand, discuss their study on how to develop a certain attitude towards blood donation.

1

POPPER'S DEMARCATION and UNDERSTANDING of SCIENCE

Alper Bilgehan Yardimci, Barış Çağırkan

Abstract

The main interest of this abstract is the distinction between science and pseudoscience. The discussion will focus on the problems concerning demarcation criteria in science. After providing the general background information about the demarcation issue and its purpose, the demarcation criteria will be evaluated by Karl Popper. The desired result is that it is important to define and distinguish science from pseudo-science and non-science.

Keywords: Demarcation Problem, Science, Pseudo-Science, Popper, Falsification.

Introduction

Evaluating the demarcation problem from the perspective of the philosophy of science is related to how to differentiate between science and non-science (Resnik, 2000) which, to a more specific extent, can also be seen as distinguishing science from pseudoscience (Laudan, 1983). Historically, the research on the clarification of science and pseudoscience dates back to antique Greek era in which a plenty of natural philosophers' work can be observed. These philosophers had actively pursued to distinguish their ideologies and methodologies from some of their predecessors who tend to drop in mythological or mystical fields. Moreover, aiming at legitimating their own natural positions, they sought to support the public with valid and thorough naturalistic explanations for natural phenomena in contrast to others' doubtful analogy and myth of the old wisdom (Lloyd, 1983).

Aristotle is one of these remarkable natural philosophers who explained in detail in which particular scientific area is in need of being scientific. He asserted that the science

---

1 Philosophy Department,
2, Sociology Department,

must use logical demonstration, and must identify the universals which exist as a nature in the particulars of sense. In addition, apodictic certainty is necessary to have science which explicitly distinguished the scientific way of knowing (Laudan, 1983).

Subsequently, Hansson (2008) stated that practical and theoretical reasons contribute to demarcations of science and pseudoscience. The analysis of demarcation, seen from a theoretical perspective, is an enlightening view devoting to the philosophy of science as what the study of fallacies does into informal logic and rational argumentation. Additionally, and practically, it is also essential to make distinction for decision guidance for either private or public use. Because, one of the fundamental sources of knowledge in several areas is the information from science hence, separating scientific knowledge from its similar disciplines is a requirement in order to use science efficiently and correctly for public purposes, for instance, healthcare and science education (Mahner, 2007).

Before explaining philosophers' views and their demarcation criteria, some concepts should be explained in order to gain a better understanding about them. Since, if we want to demonstrate their differences between each other, it is better for us to acquire their meanings and usages in advance. Firstly, defining science and pseudoscience could be useful. According to Oxford English Dictionary (2017), science connotes "the intellectual and practical activity encompassing the systematic study of the structure and behaviour of the physical and natural world through observation and experiment". From this perspective, science must be grounded on a particular experiment or observation. In contrast, Oxford English Dictionary (2017) defines pseudoscience as follows:

"A pretended or spurious science; a collection of related beliefs about the world mistakenly regarded as being based on scientific method or as having the status that scientific truths now have." To express in another way, science is 'a set of methods designed to describe and interpret observed and inferred phenomena, past or present, and aimed at building a testable body of knowledge open to rejection or confirmation' (Shermer 1997: 17) while pseudoscience is "claims presented so that they appear [to be] scientific even though they lack supporting evidence and plausibility" (Shermer 1997: 33).

It can be evaluated that ambiguous, conflicting, and unprovable claims generally characterize the pseudoscience unlike science is based on clear and provable claims.

Pseudoscience, as most writers have underlined, is non-science though superficially it acts like real science (i.e. posing as science). According to Hansson (1996), for pseudoscience, two recognition criteria are necessary to be met:

It is not scientific, and

Its major proponents try to create the impression that it is scientific.

Drawing from the discussion above, it is not obscure to see that yogi flying, therapeutic touch, astrology, fire walking, voodoo magical thinking, Uri Gellar, alternative medicine, channelling, Carlos hoax, psychic hotlines and detectives, near-death experiences, Unidentified Flying Objects (UFOs), the Bermuda Triangle, homeopathy, faith healing, and reincarnation as pseudo sciences.

Popper and His Method of Falsification

The idea of Distinguishing science from pseudoscience is generally discussed by Sir Karl Popper. He terms the pseudoscience as non-science (Evans, 2005). Also he considers the demarcation problem as the *“key to most of the fundamental problems in the philosophy of science”* (Popper, 1962: 42). Popper rejects the logical positivist idea that science only can be demarcated from non-science owing to the verification of observation. Namely, he refused verifiability as a criterion for a scientific theory or hypothesis to be scientific (Hansson, 2008). That is why; he suggests that the demarcation criteria must be falsifiable rather than verifiable: *“statements or systems of statements, in order to be ranked as scientific, must be capable of conflicting with possible or conceivable observations”* (Popper, 1962: 39).

A theory can be scientific if it is discordant with probable empirical observations, and conversely, if it is concordant with all possible observations. In here, the important idea is that empirical arguments and evidences are able to characterize the science which can be falsified with these discoveries. This situation is clearly explained by Popper with his following writing:

“But I shall certainly admit a system as empirical or scientific only if it is capable of being tested by experience. These considerations suggest that not the verifiability of the system but the falsifiability of the system is to be taken as a criterion of demarca-

tion. In other words, I shall not require of a scientific system that it shall be capable of being singled out, once and for all, in a positive sense; but I shall require that its logical form be such that it can be singled out, by means of empirical tests, in a negative sense: it must be possible for an empirical scientific system to be refuted by experience” (Popper, 1959: 40-41).

Another important point is that Popper (1959) acknowledges the applicability of the Humean critique of induction in order to test theories and he expanded as well as discussed Hume's opinion about induction. The agreement made by Popper (1963) that induction cannot be logically justifiable had been pointed out by Hume.

Besides, Popper (1959) refuses inductive logic, resulting precisely from its failure of offering a favourable demarcating feature of the empirical, non-metaphysical, character of a theoretical system; alternatively saying, it is not able to present an appropriate standard for demarcation. Popper claims that the scientist, in fact, never uses induction in order to get accurate information in their works.

Nevertheless, in the traditional view such as philosophical opinions put forward by Bacon and Newton, the very first step is pure observation in the formation of theories. In other words, observations and experiments are initially used by the scientist after reaching the hypotheses or theories. Popper characterizes this problem as an inductive problem and he explained that *“It is usual to call an inference ‘inductive’ if it passes from singular statements (sometimes also called ‘particular’ statements), such as accounts of the results of observations or experiments, to universal statements, such as hypotheses or theories” (Popper, 1959: 4).*

Then he continues;

“Now it is far from obvious, from a logical point of view, that we are justified in inferring universal statements from singular ones, no matter how numerous; for any conclusion drawn in this way may always turn out to be false: no matter how many instances of white swans we may have observed, this does not justify the conclusion that all swans are white” (Popper, 1959: 4).

We could summarise his attitude like ‘theory prior to observation’. Induction could not be defined as a typically reliable method of scientific investigation and illation.

For this reason, he declares that differentiation science and non-science on the base of its inductive methodology is not possible and his proposed solution to this problem is deductive approach, which can be also seen as follows:

“...If the singular conclusions turn out to be acceptable, or verified, then the theory has, for the time being, passed its test: we have found no reason to discard it. But if ...the conclusions have been falsified, then their falsification also falsifies the theory from which they were logically deduced” (Popper, 1959: 10).

Hence, Popper prefers advocating deductive testing of theories rather than inductive testing overall.

According to Popper (1959), refuting the theory with conceivable events shows whether it is scientific or not. In other words, theory should be evaluated as scientific if it is falsifiable. Hence, falsifiability can be taken as a demarcation criterion but not verifiability. Each genuine test of a scientific theory, in that case, is an enterprise to refuse or to falsify it from a logical standpoint, and one true counter instance falsifies the whole theory. For instance, when we observe lots of black crows, we cannot express this statement: “all crows are black”. However, when we only observe white crow, we can reach the statement that “some crows are not black” Accordingly, it can be said that although scientific laws are not completely verifiable, it is certainly falsifiable. Moreover, his demarcation theory relies on his perception of the logical asymmetry between verification and falsification (Thornton, 1997).

Likewise, the difference between the logic of falsifiability and its applied methodology are explicitly drawn by Popper. He tends to use straightforward logic theory: *“if a single ferrous metal is unaffected by a magnetic field it cannot be the case that all ferrous metals are affected by magnetic fields” (Thornton, 1997).* On the one hand, in a logical manner, even though a scientific law is not precisely verifiable, it is precisely falsifiable. On the other hand, the status with regard to this condition, in a methodological manner, is quite complicated compared to its previous condition: the possibility of error exists in observation. It is clear that any observation is not separated from it. Hereby, we may interrogate whether our experimental result was what it appeared to be.

As a result, with the advocacy of falsifiability as the standard of demarcation between science and pseudoscience though, Popper (1959) clearly shows his agreement that a single contra-example or objecting evidence is not methodologically sufficient to falsify a theory practically and that scientific theory might even be maintained in use regardless of the existing conflicting instance or the anomaly the theory itself.

Scientific results did, and can, come up in a variety of means and a scientist in a particular case might mis-formulate a theory for his or her own interest whilst it is of no consequence the philosophy of science is concerned. There is no practice like induction operating as the path to the destination of scientific theories. This view is also supported by Albert Einstein with his affirmation that *“there is no logical path leading to the highly universal laws of science. They can only be reached by intuition, based upon something like intellectual love of the objects of experience”* (Einstein, 1935: 125).

From Popper's perspective, problems occur prior to observations in science. As far as I can see, a well-known case can be illustrated here to understand this statement furthermore. Sir Isaac Newton discovered gravity because the problem of falling objects on the earth arose first then the observations in exploring the supporting experiments and evidences are conducted. It is also the common proceed in scientists' researches that only after a problem is grappled can the plan of observations be constructed. Otherwise, if following the inductive method (i.e. observations prior to problems) scientists would be obliged to observe every single event (including those which could be largely irrelevant, misleading and distracting) in real life to draw a trustworthy conclusion which is highly impossible (Thornton, 1997).

In the light of this criterion of demarcation, disciplines such as physics and chemistry are sciences among others while psychoanalysis is a pre-science which undeniably embodies many valuable and authentic conclusions, yet psychoanalytical theories could not reach the recognition standard as scientific theories until they are proved to be falsifiable. And, astrology and phrenology are accepted as pseudo sciences.

According to Popper, astrology was considered as the one of the main examples in pseudoscience and was specifically what a proper demarcation standard should exclude from science. Astrologers, as he identified and insisted through the focus on testability, do not shoulder the responsibility of the theory being falsified, such that any setback can

be claimed as liable for without the whole theory being at stake:

“Astrologers were greatly impressed, and misled, by what they believed to be confirming evidence – so much so that they were quite unimpressed by any unfavourable evidence. Moreover, by making their interpretations and prophecies sufficiently vague they were able to explain away anything that might have been a refutation of the theory had the theory and the prophecies been more precise. In order to escape falsification, they destroyed the testability of their theory” (Popper, 1963: 48-49).

A theory is scientific when and only when it separates the class of basic statements into the two non-empty sub-classes as follows:

First, the class of all those basic statements with which it is inconsistent (or which it rules out, or prohibits): we call this the class of the potential falsifiers of the theory.

Secondly, the class of those basic statements which it does not contradict (or which it ‘permits’) (Popper, 1959: 65-66).

We can put this more briefly by saying: whether a theory is capable of being falsified or not depends on the existence of its possible falsifiers.

Conclusion

To sum up, drawing the boundaries of science is one of the significant problems in philosophy of science, and this problem has been discussed by many philosophers. Popper claimed that the falsification is the proper way to divide science and pseudoscience. Therefore, according to Popper, the applicability of falsifiability can show whether a theory is scientific or not.

As a review of his findings and my understanding, comprehending the differences between science and pseudoscience is important to gain relatively accurate information from our works because science is comparatively the most reliable source for knowledge. That is why; scientists need to be cautious about differentiating science and pseudoscience since information taken from scientific resources is applying in several areas such as medicine and education. For instance, if scientists are not able to distinguish science from the others in their works, they can use non-scientific results in the treatment of patients,

which could cause crucial and detrimental problems.

References

- EINSTEIN, A. (1935), "The World as I See It," Translated by A. Harris Lane, London.
- EVANS, R. (2005) "Science, Technology, & Human Values, Demarcation Socialized: Constructing Boundaries and Recognizing Difference," Sage Publications, Inc., Vol. 30, No. 1, pp. 3-16.
- HANSSON, S. O. (1996), "Defining Pseudoscience", *Philosophia Naturalis*, 33: 169–176.
- HANSSON, S.O. (2008), "Science and Pseudo-Science," *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2012 Edition), Edward N. Zalta (ed.), Forthcoming URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/win2012/entries/pseudo-science/>>.
- LAUDAN, L. (1983), "The Demise of the Demarcation Problem", In *Physics, Philosophy and Psychoanalysis* edition, R. S. Cohen and Larry Laudan, Dordrecht: Reidel, pp. 111-128.
- LLOYD, G. E. R. (1983), "Science, Folklore and Ideology: Studies in the Life Sciences in Ancient Greece", Cambridge: Cambridge University Press, pp. 79–80.
- MAHNER, M. (2007), "Demarcating Science from Non-Science", In Theo Kuipers edition, Amsterdam: Elsevier, pp. 515-575.
- OXFORD Dictionaries (2017), [Online], Available: <http://oxforddictionaries.com/definition/english/anarchy?q=anarchy> , <http://oxforddictionaries.com/definition/english/science?q=science> and <http://oxforddictionaries.com/definition/english/pseudoscience?q=pseudoscience> (8 December 2017).
- POPPER, K. R. (1959), "The Logic of Scientific Discovery," London: Hutchinson.
- POPPER, K. R. (1963), "Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge," Routledge: London.

- POPPER, Karl (1974), "Reply to My Critics", in P.A. Schilpp, La Salle: Open Court, pp. 961–1197.
- RESNIK, D. B. (2000), "A Pragmatic Approach to The Demarcation Problem," *Studies in History and Philosophy of Science Part A* 31 (2):249-267.
- SHERMER, M. (1997), "Why People Believe Weird Things: Pseudoscience, Superstition, and Other Confusions of Our Time," New York: W.H. Freeman and Company.
- THORNTON, S. (1997), "Karl Popper," *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2011 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/win2011/entries/popper/>>.

2

POST-MEMORY: FAMILY AS A SPACE OF HISTORICAL TRAUMA TRANSMISSION

POST-HAFİZA: AİLE İÇİNDEKİ TARİHSEL TRAVMANIN İLETİMİ

Anjelika Hüseyinzade Şimşek

Abstract

Family stories give the individual a sense of identity and create a story for the inclusion, transmission and attachment of new generations. If we know the past of the family, we can tell the story of how it is. The family features of the past and today are familiar to the individual. New generations depend on the way of movement and discourses of previous generations. While some of these stories are about identity, ethnicity, culture, some are about family history, positive or negative experiences. Traumatic events that family members have witnessed or experienced are transferred to later generations. Traumatically overwhelming, unbearable, unimaginable memories and discourses go beyond social discourse and are passed to the future generations as emotional tenderness or a chaotic urgency. Transgenerational transmission studies have come into question with Holocaust studies, first studies on that topic began with the second and third generations of Holocaust survivors. Theories of trauma transmission point some different approaches of how traumatic events experienced by the family transmitted, they are: transgenerational, inter-generational, multigenerational, cross-generational and parental transmission. In 1990, Marianne Hirsch proposed the concept of post-memory as a transgenerational transmission in a work on formation of collective memory of Holocaust. The concept became a fundamental element of memory work. According to the theorists who embraced the post-memory conception, there was a need for a specific conceptualization to study the function of traumatic experience transmission through images and stories, to establish the knowledge of experience of later generations. It thus, made possible, to describe a proximal experience or indirect recall from a transgenerational point of view, in which the subjective relationship with the event is preserved. In the last two decades, post-memory was centered on almost all trauma transmission and cultural studies. Not only the next generation of Holocaust survivors, but also dynamics of other societies who were exposed to societal and historical trauma are covered within this concept. This study handles the transgenerational trauma transmission in post-memory theoretical framework. How transmission occurs, what is transmitted to generations, when transmission took place

and how this transmission affects future generations are topics of that study.

Key Words: Post-memory, Transgenerational Transmission, Family Trauma, Historical Trauma.

Within the past years, intensive academic and clinical studies focus on trauma and its impacts. Trauma, according to the classic medical model, is defined as Post Traumatic Stress Disorder (PTSD). Based on the present model, PTSD may arise at individuals, whom were exposed or witnessed traumatic events. As for newer studies mention vicarious or secondary trauma experiences (Krysinska & Lester, 2006; Pearlman & Mac Ian, 1995). Such a traumatic experience must be considered not only for individuals whom experienced trauma in directly, but for their relatives and family as well. Furthermore, impact of the trauma, is transferred to other generations of the family, such trauma transferred to other generations is described as transgenerational transmission (Frazier et al., 2009 ;Lev-Wiesel, 2007; Goodman & West-Olatunji, 2008). Historical trauma is a lifelong emotional and spiritual injury oriented to masses or groups (Brave Heart & De Bruyn, 1998). Transgenerational trauma transmission studies originated in 1960's, with children and grandchildren of Holocaust survivors. Transgenerational transmission of historical trauma contains subjective re-experience and memory of generations or society (Muid, 2006). Duran and Duran (1995), historical trauma being buried deep in memory of culture and as the rest of the culture is explains its transmission from generation to generation. Lurie-Beck (2007) defends transmission of the traumatic symptoms from generation to generation when unresolved grief, depression and anxiety of parents exposed to traumatic events prevents healthy connection with children.

Trauma could renew with each generation, since even if new generation is protected from the trauma story features, they remain witness of previous generation's trauma. Each new generation will exhibit symptoms generally differing from symptoms of the previous generations (Milner et al., 2010). Parents and children develop unconscious connection unit transmitting fear and safety, anxiety and protection, closeness and distance. All those are transmitted through compliance and noncompliance records, self-other regulation periods. Children would watch conscious and unconscious mimics of the parents and remain under impression. Children looking for affiliation would accommodate and orientate to parents emotional presence or absence through changing conformity and unconformity records. Such search start from the moment of the birth,

before there are words, only looks, sounds and touches or there are no any. Stories are told like this. When there are no words, nonverbal and preverbal periods, are transmitted at the emotional area, with and without sound, only subtext, mostly impliedly.

Various disciplines, such as history, anthropology, psychology, psychiatry, sociology and political cover studies trying to enlighten historical trauma model, explain transgenerational transmission and reveal historical trauma in social context. Historical trauma theories, emerges more and more in literature in individual or social context. Especially studies of race and minority societies are increasing. Historical trauma term, describes complex and collective trauma of same identity, same group affiliation or same status people's through time and generations (Brave Heart & DeBruyn, 1998; Crawford, 2013; Evans-Campbell, 2008; Gone, 2013). Historical trauma term, institutionalized to describe experience of Holocaust victims children (Kellermann, 2001). Recently, this term, is used for different ethnical groups being colonized, Afro-Americans, Armenian refugees, children of Swedish immigrants being tortured, Palestinian youth, Cypriot Turks, Belgians, Cambodians, Jews, Mexicans, Mexican Americans, Russians and other societies and groups with extensive historical trauma in the past. (Baker & Gippenreiter, 1998; Daud, Skoglund, & Rydelius, 2005; Sotero, 2006; Campbell & Evans-Campbell, 2011; Karenian et al., 2011).

Despite multiple terms, we may suggest that historical trauma consists of three elements: trauma or injury, trauma is shared by the group controversial to individual, trauma covers not only generation whom individually faced it, but as well next generations and has its impacts on them, contemporary members of impacted society, despite not being present at the moment of events may experience symptoms bonded to trauma (Brave Heart, et.al., 2011). Historical trauma is though as trauma being transmitted through generations. As example, traumatic experience of the child when he is young, abandonment by his mother, if remain unsolved traumatic experience, impact of such may be seen by three generations. According to Danieli (1998) transgenerational traumatic stress transmission, is a new term, and yet not studied well enough. Priory noticed in 1966 in Canadian Clinic, during therapy of children and grandchildren of Holocaust victims. Perplexing for doctors was fact that majority of patients with mental disorders were children or grandchildren of Holocaust victims. In this context (Fosson et al., 1998) cited that among referred to child clinic Holocaust victims represented

%300 compared to general society members. After year 1980, survivor syndrome term was included in The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-III, APA, 1980). However, any term, diagnosis or measure on transgenerational traumatic experience transmission took no place in the Manual. Alan developed and revised PTSD criteria to measure primary trauma impact, while secondary trauma was not studied and understood well enough. Direct and indirect transmission of post traumatic symptoms from parents whom experienced trauma to their children, has been described as secondary trauma by some authors. Although terminology was different, common point of those diagnoses is idea that children, grandchildren and parents were affected by trauma (Ancharoff et al., 1998).

According to Yehuda (1998), children and grandchildren of Holocaust survivors had high rate of mental disorders. Those observations were described as concentration camp syndrome. Depression, anxiety and maladaptive behavior were very common among those children. Behavioral disorder, personality disorder, immaturity, excessive dependence and very low coping ability. It has been stated, that children and grandchildren of Holocaust survivors had excessive physical disorders and those were too incapable to stress. Herein, symptoms revealed, looked like they experienced Holocaust in person. In this context Prager (2003) described trauma as continues unhealed wound. Wound which passes from generation to generation. Next generation will experience present same as past, and eventually, that generation will be deprived from social status, self-expression independent from previous generation. Continuing to live the experience of the previous generation. Trauma transmission between generations is studied as: transgenerational trauma transmission, intergenerational transmission, multigenerational transmission, beyond generation transmission (Bar-On et al., 1998; Kellermann, 2001). In order to describe common trauma experience transmission through generations of cultural groups mental wound (Duran, 2006; Duran & Duran, 1995), and post trauma slave syndrome (Leary, 2005) terms has been developed.

Researches of the transgenerational trauma transmission method are in progress, while yet no single term or theory were not introduced, various explanations are present (Baranowsky, et al., 1998). Baranowsky (1998) has described transgenerational trauma transmission as 'generation after, carrying a wound without getting one'. Therefore, transgenerational trauma transmission theories are put together as following:

1. Emphatic traumatization: children are trying to understand traumatic experience, feelings (pain, suffering) which their parents had lived through. Herein, children imagine those traumatic situations, trying to run and survive successfully from there. Merging family experience, they trying to keep family ties strong, trying to save them.
2. Transgenerational trauma transmission happens when parent whom experienced trauma passes emotional instability to children.
3. Children embrace parent's trauma through two ways of communication, family stories about trauma being told continuously and in details about, or silence about traumatic event.
4. Parents with traumatic experience, trying to teach their children how to survive against traumatic event. Herein, unconsciously, they transfer their traumatic experience. Those children, later in future, will implement survivors behavior taught them by their parents. They remain sensitive to their parent's trauma anniversary images.

Regarding transgenerational trauma transmission mechanisms (Ancharoff et al., 1998), offers 4 working models:

1. Silence: silence, generally is as powerful in traumatic messages transmission as words. Silence in family, happens in two ways. First, family members remain silent, not to disturb, annoy, avoid repetition of symptoms of their family members. Second, behavior of parents may resist talking on sensitive subjects, verbalism.
2. Over disclosure: Hearing details about traumatic experience without accompanying impact may be disturbing. Parents may disclose details about trauma, traumatic stories, images, graphics in order to prepare their children and teach them how to survive traumatic situations and danger in insecure world.
3. Identification: A child living with parent, who experienced trauma, may face unseen post traumatic reactions, which may be terrifying. Those children tend to feel guilty for their parents hardship. A child thinks: if I will be a good kid, my mother and father would not be that angry and sad. As example, children of war veterans, try

to emphasize their parents experience in order to understand them better. Trying to feel what they are feeling, and this most likely may cause development of same symptoms.

Re-enactment: Freud (1918), described re-enactment as traumatic form of memory, repetition of traumatic experience in behavior by trauma victims. Re-enactment term, explains why children, of trauma victims, behave and feel like if they experienced the trauma themselves, and their self-traumatizing.

Blanco (in Levine & Kline, 2007) in the study on victims of trauma in South America, described historical trauma transmission through five generations. Based on such description, symptoms which may arise at every generation are as following:

First Generation: those whom directly experienced trauma, men captured were killed, jailed, and tortured.

Second Generation: since majority of men have lost sense of self-worth and cultural identity, those overused alcohol and drugs to cope. Such caused direct or indirect trauma impact intensification and transmission to next generation. Even though, this generation did not face trauma personally.

Third Generation: transgenerational trauma transmission revealed in this generation as a domestic violence and exploitation. Such caused dissolution of the families.

Fourth Generation: re-enactment of the trauma continued, family unit description, social norms and accepted behavior are changing. Individuals are causing this psycho-social change and also are under impact of it.

Fifth Generation: in this generation violence loop repeats, as violence causes violence, increasing violence augments traumatization. Trauma impact increases and social disaster continues.

Heritage given from parents to children does not consist of genes only; it is much more than that. Each cell in our body is imprinted by consciousness with way of thought and emotions passing from generation to generation (Grisgam, 1988).

Historical trauma – beyond only mental disorder, is a causal factor operating under

heap of traumatic occurrences and variety under different influences. Hidden collective memory or collective oblivion is transmitted from generation to generation in form of social disorders originated by historical trauma. As example, incongruous social and behavioral models are seen as symptoms of such disorders. Response to Historical Trauma model offered by Yellow Horse Brave Heart, does not consider single type reaction or answer. Generally, such appears as group of different symptoms and various social disorders. Social disorders, suffering could be apprehensible as repetitive incongruous social patterns at group of individuals with significantly high risk rate. (PTSD, Dissociative disorder) (Brave Heart, et.al., 2011).

Post-Memory

It is almost impossible to memorize as experience things they have not experienced. Such phenomenon, is memorized if they belong to memory established by education, theories, recollection figures, family stories, and family memories. Young, describes memorization caused by occasional stimulation from environment as vicarious memorization. Marianne Hirsch described memorization of collective traumatic occurrence by generation which was born after the occurrence as post-memory. Such “**memories**”, not experienced in person, but based mood, behavior, images and stories told by generation witnessing those events, may be influential and strong emotional binding, that are internalized by younger generation as if those would be inheritance (Hirsch, 2001). The idea here is not collective memory, but some history which becomes a narration, important is to emphasize identity and emotional subjective dimensions, which accompany and are occur in narration. Post-memory term is a narration of to one generation by another, heroes or ones affected in this story. It is a memorization, narration based on parent’s memories being told to children. Memory, is able to transform, information not based on personal experience, however being told by secondary source into secondary narration. Those are generation after memories, traumatic experiences of historical trauma left in the family memory. Prefix “**Post**”, **points on the subject** which occurring after the experience itself, next generations. All experiences in the past are occur vicarious. Experience of the generation after based on memory created on stories being told by parents, whom actually were Holocaust victims, Young and Hirsch, described as Post-memory. Understanding something, require subjects imaginary or cognitively replacing person, who really had this experience. Anything being told about

past, is representation, narrative which replaces occurrence. The stronger and deep rooted narratives are, stronger is ability of conversion into identity. Identity encountered as constituent discourse, constituting social identity. When identity discourse contains traumatic discourse, ID is characterized, built and transmitted as a traumatic identity, if it is build based on trauma, it creates traumatic social identity. According to Hirsch, post-memory thesis is centralized around traumatic memories and discourses about them create identity (Hirsch, 1997; Young, 1998).

Marianne Hirsch, reveals post-memory term basis based on generation after writers and artists deeds. Embracing hybrid post-memories artwork, movies and novels of those 'second generations' put down on paper. 'Post' prefix in post-memory, explains belatedness, attributing to past, peacemaking between past and present, rather than simply delay (Hirsch, 1999). Post-memory, instead of futile or method, is being described as intergenerational and transgenerational traumatic experience, traumatic knowledge, transmission structure (Hirsch, 2002). Post-memory is a consequence of discourse and materials used for re-building narrative relationship. Mainly differing from PTSD by result of traumatic recall. Herein, for individuals with transgenerational traumatic experience, such traumatic experience or narrative is considered as PTSD. Individual, who grew in the family with traumatic past, would remember stories and images will remember traumatic occurrence through behavior and historical memory. As such, this traumatic experience is transmitted to second and third generations as experience. Post-memory describes this transmission relationship. However, this transmission to next generations is made that deep, that individuals have even memories related to those experience the way, similar to if they would have this experience personal (Oksman, 2014). Post-memory relationship to past, works as a truly recall mechanism. Imagery investment, projection and creation. Such emotionally excessive discourse, obtained as hereditary memories of constituent discourse of the individual, and cause individual to create his own story, interchanging with subjective experiences and even are provoke being evacuated (Hirsch, 2001).

Post-memory does not work as same mechanisms, next generations do not have same memory as previous generations, whom really had those experiences personally, and this is post-memory. However at the same time, memory is very close to affective power. Post generations are as a shield against traumatic occurrences, so witnesses in

past and present, generation of victims and post generations have living connection empowered. Herein, transgenerational trauma transmission continues. And through the years, independent from historical writings, traumatic memories remain protected. Since most violent, and traumatic occurrences are not forgotten, and are stored live in social memory (Fuica, 2015).

One of the most obvious verbal history examples is the subjective power of post-memory. Due to autobiographical and spiritual structure, post-memory is different from history. Here, based on fundamental experience of previous generations is subjectively crated. While differentiating from collective memory, since collective memory is built institutionally and transmitted to create nation. While Post-memory, preserves family story, individual experience of the family, tell the story based on historical trauma experience. Narrative traumatic occurrences, while they tell family story avoid telling details, subjective interpretation have emotional seal. Here, parents tell the story not because they are part of the history, or a public, not to achieve political history, but to create their personalized stories and tell next generations about their roots. Remembered, is discursively carried to the present. No matter what the cost, this is indeed gratis to shape inconvincible traumatic occurrence. Susan Sontag describes it as **'the pain of others'** (Sontag, 2003).

Conclusion

The impact of trauma transmitted through generations burst with different mechanisms: as effect on the relationship with caregivers, on parenting and family functioning, the effect on identification of physical and mental illness of parents, break-up and alienation from a wide family, culture and society. These effects intensify by exposure to continuing high life stress, exposure to traumatic loss and traumatic grief, exposure to the continuing effects of traumas experienced by parents or other family members, exposure to vicarious traumatization. Unsolved, untreated traumas never disappear; they continue to live in generations. Hirsch explains the concept of Post-Memory referring Holocaust, but this concept could be applied for the explanation of all phenomenon we can explain as Historical Trauma. The traumatical memories and experiences, that community, groups and individuals transmit to/through generations can be explained and studied by the concept of Post-Memory.

References

- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders-III* (3rd ed.). Washington, DC: Author.
- Ancharoff, M. R., Munroe, J. F., & Fisher, L. M. (1998). The legacy of combat trauma: Clinical implications of intergenerational transmission. In Y. Danieli (Eds.), *International Handbook of Multigenerational Legacies of Trauma* (pp. 257–276). New York: Plenum Press
- Baker, K.G., & Gippenreiter, J.B. (1998). Stalin's Purge and its impact on Russian families. In Y. Danieli (Eds.), *International Handbook of Multigenerational Legacies of Trauma* (pp. 403–434.). New York: Plenum Press
- Baranowsky, A. B., Young, M., Johnson-Douglas, S., Williams-Keeler, L., & McCarrey, M. (1998). PTSD transmission: A review of secondary traumatization in Holocaust survivor families. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 39(4), 247-256.
- Bar-On, D., Eland, J., Kleber, R.J., Krell, R., Moore, Y., Sagi, A., & van Ijzendoorn, M.H. (1998). Multigenerational perspectives on coping with the Holocaust experience: An attachment perspective for understanding the developmental sequelae of trauma across generations. *International Journal of Behavioral Development*, 22(2), 315–338.
- Brave Heart, M., Chase, J., Elkins, J., & Altschul, D. B. (2011). Historical trauma among indigenous peoples of the Americas: Concepts, research, and clinical considerations. *Journal of Psychoactive Drugs*, 43(4), 282–290.
- Brave Heart, M.Y., & DeBruyn, L.M. (1998) The American Indian Holocaust: healing historical unresolved grief. *American Indian and Alaska Native Mental Health Research*, 8(2), 56-78.
- Campbell, C.D., Evans-Campbell, T. (2011). Historical trauma and Native American child development and mental health: An overview. In: Sarche, M., Spicer, P., Farrell, P., & Fitzgerald, H.E. (Eds.), *American Indian and Alaska Native Children and Mental Health: Development, Context, Prevention, and Tre-*

atment (pp.1-26) Santa Barbara, CA: Praeger.

- Crawford, A. (2014). The trauma experienced by generations past having an effect in their descendants: Narrative and historical trauma among Inuit in Nunavut, Canada. *Transcultural Psychiatry*, 51(3), 339–369.
- Crownshaw, R. (2010). *The Afterlife of Holocaust Memory in Contemporary Literature and Culture*. Houndmills, UK: Palgrave Macmillan.
- Danieli, Y. (Eds). (1998), *International Handbook of Multigenerational Legacies of Trauma* (pp. 21-97). New York, USA: Plenum Press.
- Daud, A., Skoglund, E., & Rydelius, P.A. (2005) Children in families of torture victims: Transgenerational transmission of parents' traumatic experiences to their children. *International Journal of Social Welfare*, 14(1), 23–32.
- Duran, E. (2006). *Healing the Soul Wound: Counseling with American Indians and Other Native Peoples*. New York, NY: Teachers College Press.
- Duran, E., & Duran, B. (1995). *Native American Postcolonial Psychology*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Evans-Campbell, T. (2008). Historical Trauma in American Indian/Native Alaska Communities: A Multilevel Framework for Exploring Impacts on Individuals, Families, and Communities, *Journal of Interpersonal Violence*, 23 (1), 316 – 338.
- Evans-Campbell, T. (2008). Historical trauma in American Indian/Native Alaska communities: A multilevel framework for exploring impacts on individuals, families, and communities. *Journal of interpersonal violence*, 23 (3), 316-338.
- Freud, S. (1918) . *From The History of Infantile Neurosis*. Standard Edition (XI: 193-208), London: Hogarth, 1978.
- Frie, R. (2017). History Flows Through Us: Psychoanalysis and Historical Understanding. *Psychoanalysis, Self and Context* 12(3), 221-229.
- Frie, R. (2017). Not in My Family: German Memory and Responsibility After the Ho-

locaust. Oxford: Oxford University Press.

Gone, J.P. (2013). Redressing First Nations historical trauma: Theorizing mechanisms for Indigenous culture as mental health treatment. *Transcultural Psychiatry*, 50(5), 683-706.

Goodman, R., & West-Olatunji, C. (2008). Transgenerational Trauma and Resilience: Improving Mental Health Counseling for Survivors of Hurricane Katrina. *Journal of Mental Health Counseling*, 30(2), 121-136.

Grisgam, C. (1988). *The healing emotion*. New York: Simon & Schuster.

Hartmann, W.E., & Gone, J.P. (2014). American Indian Historical Trauma: Community Perspectives from Two Great Plains Medicine Men. *Am J Community Psychology*, 54, 274–288.

Hirsch, M. (1997). *Family Frames: Photography, Narrative, and Postmemory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Hirsch, M. (1999). Projected Memory: Holocaust Photographs in Personal and Public Fantasy, In M. Bal, J. Crewe & L. Spitzer (Eds.), *Acts of Memory*, 3–23. Hanover, NH: Dartmouth College Press/University Press of New England.

Hirsch, M. (2001) *Surviving Images: Holocaust Photographs and the Work of Postmemory*. *The Yale Journal of Criticism*, 14(1), 5-37.

Hirsch, M. (2002). Marked by Memory: Feminist Reflections on Trauma and Transmission. In N. K. Miller & J. (Eds.), *Tougaw Extremities: Trauma, Testimony, and Community*, 71–91. Urbana: University of Illinois Press.

Hirsch, M. (2008) *The generation of post-memory*. *Poetics Today* 29(1), 103–129.

Hoffman, E. (2004). *After Such Knowledge: Memory, History, and the Legacy of the Holocaust* (pp. 189-197). New York: Public Affairs.

Karakatsanis, K. (2015). *Memory and The Post-Conflict Generation*. MA dissertation submitted to King's College.

- Karen, J., Lurie-Beck, P., & Gow, L.K. (2008). Relationships Between Psychopathological and Demographic Variables and Posttraumatic Growth Among Holocaust Survivors. *Traumatology* 14(3), 28 – 39.
- Karenian, H., Livaditis, M., Karenian, S., Zafiriadis, K., Bochtsou, V., & Xenitidis, K. (2011). Collective trauma transmission and traumatic reactions among descendants of Armenian refugees. *International Journal of Social Psychiatry*, 57(4), 327–337.
- Kellermann, N.P. (2001). Transmission of Holocaust trauma: An integrative view. *Psychiatry*, 64(3), 256–267.
- Kimberly, F., West-Olatunji, C., St. Juste, S., & Goodman, R. (2009). Transgenerational Trauma and Child Sexual Abuse: Reconceptualizing Cases Involving Young Survivors of CSA. *Journal of Mental Health Counseling*, 31(1), 22–33.
- Kline, M., & Levine, P. (2007). *Trauma Through a Child's Eyes: Awakening the Ordinary Miracle of Healing*. Berkeley, CA: North Atlantic Books.
- Krysińska, K., & Lester, D. (2006). The Contribution of Psychology to the Study of the Holocaust. *Dialogue and Universalism*, 16 (5-6), 141-156.
- Leary, J.D. (2005). *Post Traumatic Slave Syndrome: America's Legacy of Enduring Injury and Healing*. Oakland, CA: Uptone Press.
- Leggott, S. (2009). Memory, Postmemory, Trauma: The Spanish Civil War in Recent Novels by Women. *FULGOR [online]* 4(1), 28–33.
- Lev–Wiesel, R. (2007). Intergenerational Transmission of Trauma across Three Generations: A Preliminary Study, *Qualitative Social Work*, 6(1), 75 – 94.
- Milner, J.S., Thomsen, C.J., Crouch, J.L., Rabenhorst, M.M., Martens, P.M., Dyslin, C.W., Guimond, J.M., Stander, V.A., & Merrill, L.L. (2010). Do trauma symptoms mediate the relationship between childhood physical abuse and adult child abuse risk? *Child Abuse & Neglect* 34 (2010), 332–344.

- Muid, O. (2006). Then I lost my spirit: An analytical essay on transgenerational theory and its application to oppressed people of color nations. MI: UMI dissertation Services/ ProQuest.
- Oksman, T. (2014). Review of *The Generation of Postmemory: Writing and Visual Culture After the Holocaust*, by MARIANNE HIRSCH. *Auto/Biography Studies*, 29(2), 345-348
- Pearlman, L. A., & MacIlan, P. S. (1995). Vicarious traumatization: An empirical study of the effects of trauma work on trauma therapists. *Professional Psychology: Research and Practice*, 26(6), 558-565.
- Prager, J. (2003). Lost childhood, lost generations: The intergenerational transmission of trauma. *Journal of Human Rights*, 2(2), 173-181.
- Salberg, J., & Grand, S. (2016). *The Wounds of History: Repair and Resilience. In the Trans-generational Transmission of Trauma*, First Edition, Routledge.
- Sontag, S. (2003). *Regarding the pain of others*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Sotero M. A. (2016). Conceptual model of historical trauma: Implications for public health practice and research. *Journal of Health Disparities Research and Practice*, 1(1), 93-108.
- Tadeo Fuica, B. (2015). Memory of Postmemory? Documentaries Directed by Uruguay's Second Generation. *Memory Studies*, 8(3), 298-312.
- Yehuda, R., Schmeidler, J., Wainberg, M., Binder-Brynes, K., & Duvdevani, T. (1998). Vulnerability to posttraumatic stress disorder in adult offspring of Holocaust survivors. *American Journal of Psychiatry*, 155(9), 1163-71.
- Young, J.E. (1998). The Holocaust as vicarious past: Art, Spiegelman's 'Maus' and the afterimages of history. *Critical Inquiry*, 24(3), 666-699.

3

MARTHA NUSBAUM'DA İYİ YAŞAM VE DUYGULARIN YERİ*

THE GOOD LIFE AND THE PLACE OF EMOTIONS IN MARTHA NUSSBAUM

Barış Mutlu

Abstract

Nussbaum is one of the most notable philosophers on Greek philosophy and literature. In her academic life, she gave a number of works on classical philosophers, and in the following years, she started working on contemporary political issues, especially when she became interested in politics. In her recent studies she has made important theoretical expansions to capability approach. In doing so, however, Nussbaum refers to the guidance of the Greeks, especially the tragedies and Aristotle, unlike other capability theorists, such as A. Sen. By bringing together the tragedies' and Aristotle's explanations with philosophers like Stoics, Rousseau, Rawls, she provides solutions to our current political problems. Nussbaum advances this contemporary reading by concentrating more explicitly on the coexistence of reason and emotion. For she thinks that the abstract rules, laws based solely on reason will not be sufficient to overcome our differences that stems from our childhood. Nussbaum hopes that by paying attention to our vulnerabilities, fragilities, and dependencies, we will be able to establish a common political life that concentrates on capabilities, and by this way we will be able to overcome our cultural inequalities which do not originate from luck. In this study, we will try to show that the roots of the assessments on good life and emotion relations Nussbaum emphasizes, are based on the concept of luck, and that her subsequent political work should be handled with paying attention to this concept. We will reveal that she is conducting her arguments on good life and emotion relation in connection with luck.

Key Words: The Good Life, Emotion, Luck.

*Bu çalışma yayımlanmamış doktora tezinden derlenmiştir. Bkz. Mutlu, B. (2015), Martha Nussbaum'da İyi Yaşam ve Talih, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Giriş

Nussbaum, çağdaş pratik felsefe literatürü ve tartışmalarında kendine önemli bir yer bulmaya başlamıştır, özellikle bir teori niteliği kazanan, işlevlerimize, kapasitelerimize ya da olanaklarımıza dikkat eden “kapasiteler yaklaşımı ya da teorisi”yle küresel adalet sorunlarıyla ilgili tartışmalara katılmıştır. Bu tartışmalarda Nussbaum; “açlık”, “yoksulluk”, “kadınlara yönelik ayrımcılık gibi sayısız eşitsizlikler”, “hayvanların ızdırtıları” gibi küresel sorunlarımıza yönelik kimi çözüm yolları önermiştir. Nussbaum kapasiteler/olanaklar teorisini olarak bu çözüm önerisinde Grek Tragedya ve Komedy şairleri, Aristoteles, Stoacı filozoflar gibi klasik düşünürleri J. J. Rousseau, I. Kant, A. Smith, J. S. Mill, K. Marx, A. Sen gibi birçok modern ve çağdaş filozof üzerinden liberal J. Rawls ile sentezlemeye çalışır. Nussbaum’un J. Rawls’ta bulduğu şey, insanlar arasında “ayrımcılıklar”ın üstesinden gelecek bir şekilde “eşitlik”i büyütecek “adalet” konsepsiyonu üzerinde durmanın önemidir. Gerçekten de Rawls, başyapıtı *A Theory of Justice*’de, taraflar arasındaki çatışmaları ortadan kaldıracak bir “adalet” konsepsiyonu üzerinde durur, tarafların kabul edeceği ortak bir adil yaşamın prosedürlerine ve kurallarına dair bir teori ortaya koyar. Ancak birçok filozof, Rawls’ın deontolojist ve sözleşmecî geleceği sentezlemeye çalışan adalet teorisini eleştirir ve reddeder. Özellikle Nussbaum’un da içinde yer aldığı “çağdaş erdem etiği” geleneği filozofları, örneğin A. MacIntyre ve B. Williams, Rawls’ın toplumsal bağlılıkları, kimlikleri, bağımlılıklarımızı ve bunların duygular üzerindeki ve dolayısıyla karar almalarımız üzerindeki rollerini görmezden geldiğini düşünürler. Nussbaum da Rawls’un adalet teorisinin kimi sorunları olduğunu, örneğin insanın kapasitelerine ve işlevlerine yeterince eğilmediğini, hatalı bir doğa durumundan hareket ettiğini düşünür. Ama Rawls’ın teorisini diğerleri gibi reddetmez, aksine sahiplenir, geliştirmeye, zenginleştirmeye çalışır. Bunu da bir “iyi yaşam” konsepsiyonu içerisinde “sevgi”, “merhamet” gibi güçlü ve pozitif duygulara giderek yapar; çünkü bu duygular ile ancak soyut adalet kurallarının, yükümlülüklerinin bir somutluk kazanacağını ve gerçek anlamda pratik eylemlerimize rehberlik edeceğini düşünür. Nussbaum bu amacını da bahsettiğimiz gibi klasiklerin, kadimlerin rehberliğine başvurarak yapar; çünkü eskiler, örneğin Aristoteles ve Stoacılar birçok modern ve çağdaş filozofta göremeyeceğimiz bir şekilde “akıl ve duygu”, “teori ve pratik” ilişkisini daha etkili ve güçlü işlemişlerdir. Bu filozoflar insanın yaşamını gerekli gördüğü belli bir iyi konsepsiyonuyla ve bu iyi yaşamı etkileyecek birçok savunmasızlığın, yükümlülükler arasında çatışmaların olabileceğini göz önüne alarak ilerlemişlerdir. Bu çalışmamızda,

Nussbaum'un "insani bir iyi yaşam" soruşturması ve bu soruşturmalar içerisinde belirleyici bir duygu olan merhametin yerini göstermeyi amaçlıyoruz.

Nussbaum'un Grek Okuması ve Duygular

Nussbaum doktora tezi olarak, Aristoteles'in De Motu Animalium'unun (Hayvanların Hareketi Üzerine) yorumlarıyla birlikte İngilizce'ye çevirisini yapmıştır. Daha sonra kendisi, ilk baskısı 1986'da çıkan ve isminin duyulmasına yol açan The Fragility of Goodness: Luck and Ethics in Greek Tragedy and Philosophy'yi yazmıştır. Bu çalışması diğer çalışmalarının yolunu hazırlamış, diğer çalışmalarına rehberlik etmiştir. Çünkü bu kitabında Nussbaum, Grek felsefesi ve edebiyatının temel meselesi olan "Biri nasıl yaşamalı?", "İnsani iyi yaşam nedir?" "İnsani iyi yaşam ile diğer iyiler arasındaki özel ilişkiler nelerdir?" sorularını takip eder ve bu sorular etrafında çağdaş tartışmaları yürütür (Nussbaum, 1990: 3-54). Fragility of Goodness'taki Tragedyalar, Platon ve Aristoteles'e yönelik okumasında salt Grekler için değil bizler için de önemli gördüğü ve günümüze kadar sürdüreceği, izlerini takip edeceği soruşturmasında özel olarak şu sorulara cevap arar:

1. İnsani bir iyi yaşamda, rasyonel bir yaşam planı, dostluk (friendship), aşk/sevgi, politik etkinlik, mala mülke sahip olma gibi savunmasız da olan öğelere (elements) ne ölçüde izin verir? Bu dışsal iyiler (external goods), iyisini bunlara bağlayan insanı ne ölçüde talihe açık kılar? Bu 'dışsal iyiler' iyi yaşamın sadece zorunlu araçları mıdır yoksa rasyonel planın kurucu, kendinde iyi öğeleri midir?
2. Rasyonel yaşam planı içerisinde yer alan dışsal iyiler uyumlu bir birliktelik içerisinde var olabilirler mi? Yoksa bu dışsal iyiler failin iyi yaşamına zarar verebilecek çatışmalara mı yol açarlar?
3. Rasyonel bir yaşam planı içerisinde kendine-yeterlilik ile insanın içsel yapısının daha az yönetilebilen kısımları, yani tutkular ve duygular arasında nasıl bir ilişki vardır?

Nussbaum ilk iki soru ile ilgili olarak "dışsal olumsuzluk" (external contingency) biçiminde adlandırabileceği konulara eğileceğini belirtir. Üçüncü soruda ise "ruhun irrasyonel kısımları"na karşılık gelen iştahların (appetites), hislerin (feelings), duyguların (emotions) etik değerini ele alacaktır. Çünkü belirttiği gibi bedensel ve duyuşal doğamız,

tutkularımız, cinsiyetimiz risk ve değişkenliğin olduğu dünya ile güçlü bir bağlantıya sahiptir, dolayısıyla bunlar bizi kaybetme ihtimalinin yaratacağı tehlikelerle yüz yüze bırakırlar. Özellikle irrasyonel bağılıklar içerisinde bizler, rasyonel planımıza başka her şeyden daha fazla engel olacak ya da zayıflatacak pratik çatışmalara girebiliriz. Nussbaum irrasyonel öğelerin bu gibi riskli yapısı karşısında tutkuları dönüştürmenin ya da baskılanmanın bizi daha rasyonel bir kontrole ve kendine-yeterliliğe yönlendirip yönlendirmeyeceğini, bu yolun rasyonel bir insan yaşamı için uygun form olup olmadığını değerlendirir (Nussbaum, 2001a: 6-7).

Ona göre tragedya ve Aristoteles, Platon gibi tutkuların, duyguların bastırılması yolunda ilerlemezler. Evet duygular, olumsal durumlar, kimi talihe dayalı durumlar insanı savunmasız, kırılgan kılar. Örneğin “trajediler ayan beyan en bilge ve iyi insanların bile felaketle karşılaşabileceğini gösterir (Nussbaum, 2001: XXX)”. Aristoteles’in belirttiği gibi, yurdunu, tahtını, eşini, statüsünü ve her şeyini kaybeden Kral Priamos eudaimōn olma imkanını kaybetmiştir. Yaşamda karşılaşacağımız kimi kayıplar içerisinde birinin eudaimōn bir yaşam sürmesi, kayıplarını telafi edip hayatını sürdürmesi bazen mümkün olabilse de bazı badireler hiçbir zaman buna izin vermeyebilir. Nussbaum’un belirttiği üzere, bir kaptanın gemisiyle ulaştırmaya söz verdiği kargoyu fırtına nedeniyle gemiden denize atmak zorunda kalması telafi edilebilecek bir kayıptır. Ama birinin, Agamemnon’a benzer bir şekilde, sefer için kızını feda etmesi telafi edilemez bir kayıptır. Kaptan makul insanlar tarafından yerilmese, suçlanmasa dahi Agamemnon yerilecek, suçlanacaktır. Evet kimileri, eyleminin nedeni (aitia) kendi olmasa bile, yol açtığı şeylerden ötürü suçlanabilecek, kınanabilecektir (Nussbaum, 2001a: 27-v.d.). Ancak insan kaçınılmaz olarak duygusal, olumsal kırılganlıklara açıktır; çünkü insan doğası itibarıyla barınmaya, beslenmeye, cinselliğe, aileye, dostlara, politik yaşama ihtiyaç duyar ve bunlar da onu talihin hükmüne açık bırakır, yaşam hiç olmayacak bir anda insan için acı verici olabilir.¹ Grekler pratik yaşamlarından bunu bildikleri için, şu atasözüne hayat vermişlerdi: “Ölesiye kadar hiç kimseye mutlu demeyin” (Call no man happy until he dead) (akt. MacIntyre, 2007: s. 34). Greklerin kültürlerinde, yaşamlarında sahiplendikleri bu anlayış tragedya, hatta komedya oyunlarında karşılığını bulmuş, hikayelerin konusunu teşkil etmiştir. Aristoteles hocası Platon’dan farklı olarak kendi felsefesinde Greklerin gündelik yaşamında kabul gören, itibarı olan değerlere sırtını dönmemiştir. Bilge insanlar kadar, yani filozoflar kadar çoğunluğun da görüşlerine dikkat etmiştir. (Nussba-

¹ Talihin üzerimizdeki kimi büyük yıkımları için bkz. Nussbaum, 2001a: 23-85, 397-421.

um, 2001a: 240-263; Cooper, 1988: 551; Cooper, 1999: 286-287). Nussbaum'a göre Aristoteles'in pratik eserleri ile tragedyalar arasında, örneğin Sophokles'in Philoktetes'i ve Retorik arasında talihe dayalı durumlara verilen yer bakımından büyük bir ortaklık vardır (Nussbaum, 2013: 261-262), yani Aristoteles tragedyalarda saygı gösterilen talihe tartışmalarında çok önemli bir yer verir. Bunu yapmakla bir anlamda tragedyaların ruhuna geri döner ve onlara sahip çıkar. Örneğin etiği kırılgan bir zeminde ele alır, yani phainomenadan (görünenler/appearances) hareket eder, insanların hayvanlığını vurgular; Platon gibi epistēmēyi değil phronesis'i yani "pratik bilgelik"i ön plana çıkarır; insanın zayıflıklarına, bağılıklarına, birçok şeye ne denli muhtaç olduğuna dikkat çeker. Gerçekten de Platon için "eudaimōn yaşam" filozofun tüm duyusal olana, bağılıklara sırtına döneceği, idealleri temaşa eden salt teorik yaşamı ile örtüşürken, (Nussbaum, 2001: 147-v.d.; Çağrı-Mutlu, 2016a:77-78; Çağrı-Mutlu, 2016b: 123-124), Aristoteles için "eudaimōn yaşam" barınma gibi dışsal iyileri, adaleti, onuru, politik yaşamı, dostları "kapsar" (Nussbaum, 2001a:164). Çünkü Aristoteles için eudaimonia tam(am) bir şeydir, bir etkinlik engellendiği zaman ise tam olamayacaktır. Özellikle eudaimōn bir yaşam yolunda bir insan doğası gereği kendine-yeter değildir. Bu doğasıyla da insan, incelemelerini (study) ya da teorik etkinliklerini sürdürebilmek için beslenmeye, barınmaya, sağlığa, iyi doğuma, dostlara, iyi evlada, paraya, onur gibi dışsal iyilere ihtiyaç duyacaktır (Ret. 1360b26-9, NE 1178b33-5). Bir insan ancak bedeninin iyilerine, dışsal iyilere, talihe sahip olursa eudaimōn yaşam yolunda mümkün merteye hiç bir engelle karşılaşmadan ilerleyecektir (NE 1153b16-19). Yani eudaimonianın tamlığı noktasında iyilerin diğer iyilere eklenmesi önemlidir. (Reeve, 1992: 139, 160-162).

Bu açıklamalarımızda, Aristoteles için söz ettiğimiz eudaimōn yaşamın özünü erdemlerin oluşturduğuna dikkat etmemiz gerekir. Çünkü Aristoteles'in belirttiği gibi, psukhēnin iyileri talihle kontrol edilmediğinden, hiç kimse talihten dolayı adil ya da itidalli olamaz (Pol. 1323b27-9). Bizleri talihin kucasına bırakmak istemeyen Aristoteles'in doğamıza, ruhumuza dikkat etmesi de biraz buna dayanır. Örneğin "doğa talihe hiç yer bırakmaz (Gökyüzü Üzerine 290a31), her zaman olası en iyi şeyi yapar" (Gökyüzü Üzerine 288a2-3) derken, insanları iyi ve erdemli kılan üç şeyin; doğa, alışkanlık ve akıl (reason/logos) olduğunu belirtir. Bizim alışkanlık ve sosyalleşmeyle erdemli olacağımızı, doğanın zaanatten daha tam ve iyi olduğunu kabul eder. Talihin ya da zanaatin kontrolünde olan dışsal iyileri sürekli olarak ruhun iyileri ile karşılaştırır (Reeve, 1992: 165). En talihsiz durumda bile erdemli birinin erdemli davranacağını düşünür. Aris-

toteles' göre "mutlu [eudaimōn b.m.] kişi kılıktan kılığa giren, kolay değişen bir kişi de değildir... (Aristoteles, 1998: 11001a7)". Aksi takdirde, talihin cilvelerine göre iyi yaşamın mümkün olup olmadığını söylediğimizde, bu kişiye bukelamun gibi bir mutlu bir mutsuz demek zorunda kalırız. Yani bu kişinin mutluluğunu ya da eudaimoniasını, tamamen dış koşulların onu mutlu edip etmemesine göre değerlendiririz (Aristoteles, 1998: 1100b1-12). Ancak Aristoteles buna inanmaz, eudaimōn olmak istiyorsak erdemli olmamız gerektiğini (NE 1099b25-1100a4) öğütler ve eudaimoniayı da talihin kucağına bırakmak istemez (Irwin, 1998: 1-2). Bu noktada Aristoteles'i dinlemek daha aydınlatıcı olacaktır: "Mutluluğu [eudaimoniayı b.m.] kimi talihlilikle, kimi ise erdemle aynı yere koyuyor. Bundan da şu sorun ortaya çıkıyor: Mutluluk acaba öğrenilebilir ya da alışılabilir veya başka bir şekilde gerçekleştirilebilir bir şey midir? Yoksa bir tanrı vergisi olarak mı ya da bir rastlantı sonucu mu gelir? Tanrıların insanlara verdiği başka bir armağan eğer varsa, mutluluğun da tanrıların vergisi olması akla yatkın, özellikle de insansal şeylerin en iyisi olduğuna göre... nitekim mutluluk tanrı vergisi olmayıp da erdemle ya da belirli bir öğretim ya da eğitimle gelse bile, en tanrısal şeylerden görünüyor, tanrısal bir şey ve kutlu. Herkeste olabilecek bir şey de olsa gerek; çünkü erdemce sakat olmayan herkes belirli bir öğretim veya çabayla ona sahip olabilir. Rastlantıyla değil, bu şekilde mutlu olmak daha iyi ise, bunun böyle olması akla yatkın; tabii ki eğer doğal olarak olanlar olabilecek en iyi şekilde olmuşlarsa... En büyük ve en güzel şeyi rastlantıya bırakmak pek yanlış olurdu (Aristoteles, 1998: 1099b7-27)."

Aristoteles bu açıklamalarıyla, Herakleitos'un bilgece sözü ile belirtirsek, "Ethos antropon daimon; A man's character is his fate" (akt. Williams, 1993: 136), talihin değil "insanın karakterinin yazgısını/daimonunu belirlemesini ister. Eudaimonia yolunda karaktere, ruha, öze odaklanmamız gerektiğini belirtir ve bu nedenle eudaimoniayı ya da mutluluğu ruhun erdeme uygun etkinliği olarak tanımlar. Ama dikkat çektiği gibi, eudaimōn olmamız için erdemlerin belirleyici olması talihe dayalı durumları hesaba katmamıza engel olmamalıdır. Yine Aristoteles'i dinleyelim: "... mutluluğun, ruhun erdeme uygun bir tür etkinliği olduğunu söyledik. Öteki iyilere [sağlık gibi bedensel iyiler ve zenginlik, dostluk gibi dışsal iyiler kastediliyor b.m.] gelince: Bir kısmının bulunması zorunludur; bir kısmı ise mutluluğa katkıda bulunur ve araç olarak yararlı olur. Bunlar başta söylediklerimize de uygun olsa gerek: Siyasetin amacının en iyi olduğunu kabul etmiştik; siyaset ise yurttaşları nitelikli ve iyi insan kılmaya, insanların iyi eylemde bulunmasına çaba gösterir... Dedğimiz gibi [bir insana mutlu diyebilmek için] hem

erdemini tamı hem de yaşamın tamı gerekli. Nitekim yaşamda pek çok değişiklik oluyor, talihinin her türlü cilveleriyle karşılaşılıyor ve olabiliyor ki, en parlak durumda olan kişi bile yaşlılığında büyük bir felakete uğruyor – Troia efsanelerinde Priamos için anlatıldığı gibi; böylesi bir talihsizlikle karşılaşmış ve acınacak şekilde ölmüş birini hiç kimse mutlu saymaz (Aristoteles, 1998: 1099b25-1100a10)”.

Nussbaum, Aristoteles’in bu eudaimonia açıklamalarını şöyle okur: Aristoteles eudaimon yaşamda dikkatini erdeme yönlendirmekle birlikte, talihe de bir yer verir. Aristoteles için, eudaimoniayı salt talihle ele alanlar, kararlı bir şekilde iyi yaşamın bizzat tanrıların bir hediyesi olduğunu ileri sürmekte, iyi yaşamın ve sabit bir karakterin iyiliğini gayret ve öğrenme ile ilişkilendirmemekte, buna hiçbir zaman ihtiyaç duymamaktadırlar (NE 1099b9 vd.). Onlar için talih tek karar verici faktördür. Bu nedenle “eudaimoniayı adının önerdiği şekilde sadece iyi bir daimona ya da dışsal (external) koruyucu bir cana/tine (spirit)” karşılık gelecek biçimde ele almakta, sadece en büyük ve en iyi talihe dayalı durumlara dikkat etmektedirler (NE 1099b24). Kısaca talih teorisyenleri, gündelik yaşamda inandığımız ve önemli bir biçimde kabul gören bir değere, insan gayretine yeterince dikkat etmezler. Oysa Nussbaum’un vurguladığı gibi, Aristoteles’e göre “bir insan için yaşam ancak iradî bir eylem olarak yaşanacaksa yaşamaya değerdir; basitçe bir çocuğun düşük seviyeli iradî eylemi olarak değil (EE 1215b22-4)”. İradî bir eylem yerine talihe dayanan bir eylem, bizim için yaşamı yaşamaya değer kılacak hiçbir ölçüt vermeyecek, yaşamı yaşamamayı tercih edeceğimiz bir neden sunmayacaktır. Yaşam için bir standart verememeleri bir yana, varolma arzumuz gibi çok derin ve güçlü nedenlerle çatışmaya girerek yaşamımızı değerli bir şekilde yargılayabileceğimiz imkanı elimizden alacaktır.

Öte yandan eudaimon yaşamı Platon ve kimi Platoncular gibi salt idrake bağlı erdem durumu ile ele almak da sakıncalıdır. Çünkü bu kişiler için hapisahane olmak, köle olmak, işkence görmek, (dostu kaybetmek, biri tarafından sevilmek) eudaimoniayı hiçbir şekilde etkilemez. Onlar için talihinin ve kontrol edilemeyen şeylerin iyi yaşam üzerinde hiçbir etkisi olamaz, erdemli olmak, etkinliği engellensin ya da engellenmesin iyi ve övgüye değer bir yaşam sürmektir. Yani bu görüşü savunanlar için etkinliğin (energeia) illaki iyi yaşamın bir parçası olması gerekmez, salt erdemli koşul, durum ya da hal erdemli olmak için yeterlidir. Nussbaum’un belirttiğine göre, Aristoteles’in “İyi durum teorisyenler” dediği söz konusu Platoncular, eudaimoniayı talih karşısında savunması

kılmamak için yaşamın sabitliğine, kalıcılığına önem vermekte (NE 1100b2-3;), iyi yaşamın kolayca birinin elinden alınamayacağını iddia etmektedirler (NE 1095b25-26), eudaimoniyı basitçe iyi bir etik hal ya da koşul ile bir tutarak, en korkunç koşullarda bile eudamonianın savunmasız olmayacağını belirtmektedirler. Aristoteles açısından ise iyi haller (good states), eudaimonia için yeterli değildir. Eudaimon olmamız, halden çıkarak etkinliklerimizi gerçekleştirmemize, *energeia* olmamıza bağlıdır. Yani erdemli bir halde bir adamın davranışıyla da erdemini gerçekleştirmesi gerekir, yine bir koşucunun salt koşma yeteneği ile durup kalmaması, hünerini göreceğimiz şekilde yarışa girip meziyetlerini gerçekleştirmesi gerekir. Çünkü Aristoteles'e göre salt iyi bir karaktere sahip olup da hiçbir etkinlikte bulunmayan yetişkin biri, yaşamı boyunca uyuyan biri gibi olacak, hiçbir zaman etkinlikte bulunmayan felçli biri gibi yaşamış olacaktır. Ancak Aristoteles için şu açıktır: Pratiklerimiz ve inançlarımız ile bağdaşmayan, bitkisel denebilecek, bir fetüsün yaşamına benzeyen böyle bir yaşam hiç birimizin isteyeceği bir yaşam değildir (EE 1216a3-5, 1216a6-8, NE 117634-5). Ayrıca şu da unutulmamalıdır ki böyle bir bitkisel yaşamı etik olarak övmemiz ve takdir etmemiz de imkansızdır (NE 1098b33-39a2). Aristoteles'in harika bir şekilde belirttiği gibi, "uykuda, iyi ve kötü hiçbir biçimde ayrı değildir... çünkü uyku, kendisi aracılığıyla iyi veya alçaklık olarak söz edilecek şeyle ilgili olan ruhun bileşeninin atıllığıdır." (NE 1102b5-8). Aristoteles benzer bir iddiayı bir atletle ilgili olarak da dile getirecektir: "Bir atleti en güçlü, sağlam kaslara sahip olduğu için değil, bir müsabakada yarıştığı için alkışlarız (NE 1099a3-7)." Yani Aristoteles için bizler, etkinliklerimizin nedeni olarak belli bir karaktere sahip olsak dahi övgüyü veya yergiyi heksis ile değil etkinliklerimiz ile alırız. Hatta Nussbaum'un belirttiği gibi, etkinliklerde bulunmayan bir kişinin erdemli olup olmadığını söylememiz de doğru ve tutarlı olmayacaktır.

Şimdi Nussbaum, eudaimonianın bir heksis, hal ya da durum olamayacağına (NE X. Kitap, 1176a33-5) dair Aristoteles'in açıklamalarında, erdemli bir karakteri, iyi bir atletin durumunu etkinliğin bir hazırlığı olarak düşünmemizi ister. Yukarıdaki alıntılarda görüleceği gibi, bir atlet ancak etkinlikle, hazırlık aşamasından çıkıp bir sonraki aşamaya geçmekle iyi bir atlet olarak serpilip büyüyecek, yani kendini gerçekleştirebilecektir. Dolayısıyla kişinin kendini gerçekleştireceği böyle bir yolda engellerle karşılaşması, acınası bir durumdan başka hiç bir anlam taşımayacaktır (Nussbaum, 2001a: 319-325). Çünkü; "kişiyi söz konusu karakter durumunun doğal ifadesinden yoksun bırakmak, bir kişinin yaşamının niteliğinde büyük bir farka yol açar. Durumları meyvemiz ya da anlamsız

kılar, kesip atar. Bu nedenle nasıl ki iyi bir durumda olup koşması engellenen bir koşucuyu övmeyip ona acıyorsak, engeller bulunan durumlar içerisinde olan erdemli insana da acırız. Etkinlik, *energeia* iyi durumun gizli ya da salt potansiyaliteden açığa çıkması; iyi durumun yeşerip serpilmesi veya çiçeklenmesidir. Bu olmaksızın iyi durum ciddi bir şekilde tam olmayacaktır. Tıpkı her zaman kuliste bekleyen ve hiçbir zaman sahnede bir şans bulamayan bir aktör gibi işini yapamayacak ve sonuç itibarıyla salt gölgeler içerisinde kalacaktır (Nussbaum, 2001a: 324)”. Nussbaum’a göre Aristoteles, talihin *eudaimōn* yaşam sürmeyi, *energeia*yı engelleyebileceğini kabul etmesi neticesinde, talihin sızacağı bir boşluğa yer açmış, “iyi olmak” (being good) ile “iyi yaşamak” (living well) arasında bir boşluk baş göstermiştir. Birinin, bu boşlukta yani erdemli olma ile erdemini gerçekleştirme boşluğu içerisinde erdemlerini etkin kılması da belli dışsal koşullara, örneğin bedensel ve sosyal kaynaklara ihtiyaç duymasını beraberinde getirir. Çünkü işkence çarkında birinin adil, cömert, ölçülü davranması, dostlarına yardım eli uzatması kesinlikle söz konusu olmayacaktır (Nussbaum, 2001a: 325-326). Oysa Aristoteles’e göre, “Hiçbir etkinlik (activity/*energeia*) eğer engelleniyorsa tam değildir; fakat *eudaimonia* tam bir şeydir. Dolayısıyla *eudaimōn* kişi ilaveten bedenini iyilerine ve dışsal iyilere ve talihin iyilerine ihtiyaç duyar, böylece onun etkinlikleri engellenmesin. Çarkta işkence edilen veya bahtın büyük ani değişiklikleriyle karşı karşıya gelen birinin iyi olduğu müddetçe *eudaimōn* olduğunu iddia eden kişiler herhangi bir şey söylememektedir – bu onların niyetleri olsun ya da olmasın (NE 1153b16-21) (Nussbaum, 2001a: 375-376)”.

Aristoteles, *eudaimonia*yı etkinlik ile ele aldığı ve talihe *eudaimonia* içerisinde bir yer verdiği noktada, *eudaimonianın* tam (complete/*teleion*) olması ile kastettiği şey şudur: *Eudaimonia* ruhun erdeme uygun etkinliğidir, ama bu etkinliği gerçekleştirmede talihe dayalı faktörler rol oynarlar ve bizlerin kendine-yeter olması da yalnız başına bir yaşam sürmek değil; dışsal iyilerin de bir yeri olduğu, bir aileye, dostlara ve bir komüniteye sahip eksiksiz bir yaşam sürmektir.

Bu noktada Nussbaum’un haklı olarak belirttiği gibi, insan olmak bakımından hepimiz talihin, kismetin, bahtın hükmüne tâbi olacak savunmasızlıklara, kırılganlıklara sahibiz. Sevdiğimiz birinin ölümü, yaşlılık, savaşlar, talihsiz kazalar dünyanın her yerindeki insanları *eudaimōn*, saadetli (well-being) bir yaşam sürmekten alıkoyabilir. Dolayısıyla bu tür savunmasızlıklara tâbiyken bizlerin diğerlerinin acılarını, ızdıraplarını anlayabilmemiz gerekir. Bu yaşamda şayet başımıza gelen ve gelecek olması olası olan tra-

jik olaylar karşısında bize el uzatılmasını isteyeceksek başkalarına el uzatabilmeliyiz de. Çünkü biliyoruz ki hepimiz elimizde olmayan türlü nedenlerle savunmasız ve kırılgan bir doğaya sahibiz, kendine-yeterlilikten yoksunuz. Belki de dikkat etmemiz gereken sorun, bu denli kendine-yeterlilikten yoksun iken her gün küresel ölçekte büyüyen sorunlar karşısında daha da yerel, bağlamsal sınırlara kapanarak sorunların üstesinden gelebileceğimize inanmamızdır. Özellikle de kimileri, kimi gruplara karşı düşmanlıkları büyütebilir. Bu düşmanlıkla da kimilerimiz talihe daha fazla maruz kalan ve kalacak olan insanları 'suçlayarak', başlarına gelen talihsizliği bir talihsizlik olarak görmeyebilir, dolayısıyla onlara merhamet duymayabilir (Nussbaum, 2001b: 19-22, 31 v.d.; Nussbaum, 2003: 137-160; Nussbaum, 1998: 285).

Nussbaum, bütün son dönem eserlerinde işleyeceği, talihle ilgili olan merhamet duygusunu daha iyi anlayabilmemiz, bizlerde merhamet duygusunun nasıl vuku bulduğunu ve nasıl engellendiğini daha iyi görebilmemiz için Aristoteles'in etik eserlerine ve duygu üzerine eşsiz değerlendirmelerde bulunan Poetika ve Retorik başlıklı eserlerine dikkatimizi çeker. Ona göre merhamet (eleos/compassion) Aristoteles'teki acıma (pity) ve korku (fear) duygusu ile yakından ilişkilidir. Aristoteles için bizler, birinin başına gelen 'ciddi' durumun onun suçu ve mesuliyetinde olmadığına inandığımızda ona acır, bu gibi ciddi şeylerin bizim başımıza da gelebileceği 'olasılığı' karşısında ise korku duyarız. Aristoteles'te bu duygular da diğer duygular gibi belli bir inanç yapısı ile ilgilidir, yani belli şeyleri değerli bulup bulmamıza dair beslediğimiz inançla ilgilidir. Örneğin bir kişinin diğer insanların acısına ve acı çekmesine yönelen acı verici bir duygu beslemesi (Ret. 1385b13 vd.) değerli bulunduğu "iyiler" bakımından birinin başına gelen bir talihsizliğe, bahtsızlığa üzülmesi ve böyle şeylerin kendi başına da gelebileceği olasılığından korku duymasıdır. Aristoteles'in belirttiği bu dışsal iyiler şunlardır: Bedensel tahrifatlar ve hastalıklar, yaşlılık ve yiyecekten yoksunluk, dostlardan yoksun olmak, az sayıda dostla sahip olmak, dosttan ayrılmak, çirkinlik, zayıflık, sakatlık, iyi beklentilerin boşa çıkması, iyi şeylere çok geç sahip olmak veya iyi şeyler getirmeyen şeylere sahip olmak ya da iyi şeyler getirecek olsa da onlara bize keyif vermeyecek kadar geç sahip olmak (Ret. 1386a7-13) (Nussbaum, 2001a: 383-385; Nussbaum, 2001b: 306-308).

Ancak Aristoteles için, acıma ya da merhamet ilgili bu durumlar ile birlikte merhamete dair diğer bir önemli koşul, kişinin acı çekmeyi (suffering) hak edip etmediğine dair belli bir inancın beslenmesidir (Poetika 1453a3-5, Ret. 1385a13 vd.). Aksi takdirde, yani

kişiyi kendi kötü seçimi nedeniyle üzüntü içinde görsek de ona merhamet duymayız, hatta bu kişinin acı çekmeyi hakettiğini bile düşünebiliriz. Son olarak bu iki koşulun yanında, acı verici durumların bizim için de ‘acı verme olasılığı’ taşıdığı inancına sahip olmamız gerekir. Çünkü bizler, kendimizin karşıdaki kişi gibi savunmasız olmadığımızı inanırsak, başımıza kötü hiçbir şeyin gelmeyeceğini düşünürsek merhamet hissetmeyiz.

Eudaimōn, saadetli bir yaşam karşısında, kendimize-yeter (self-sufficient) olduğumuzu kabul ettiğimiz takdirde, diğerlerinin başına gelen şeyin bizim başımıza gelmeyeceğini, o şeyden dolayı muzdarip olmayacağımızı da düşünebiliriz. Özellikle bizi katı bir kararlılığa/kibirliliğe (hūbris tike diathesis) itebilecek bu düşünceler diğerlerine merhamet duymamızı engelleyecektir (Ret. 1385b19-24, 31-32). Ayrıca bir kişi, şayet yapısı itibarıyla insan doğası hakkında çok kötümser ise; herkesin başlarına gelen kötü şeyleri hak ettiği inancından ötürü merhametsiz olabilir. Dolayısıyla birine merhamet duymamız için kendi olasılıklarımızın acı çekeninkine benzer olduğu yargısını, inancını, ortak hissini taşımamız gerekir. (Nussbaum, 2001a: 383-384). Çünkü Aristoteles, başkasının başına gelen ve merhamet duymamıza neden olan üzücü şeylerin bizim de başımıza gelebileceği inancından dolayı merhamet besleyeceğimizi ve merhametin ayrılmaz parçası olan korku duygusu içerisinde olabileceğimizi belirtir (Poetika 1453a4-5, Ret. 1386a22-8) (Nussbaum, 1994: 91-92; Nussbaum 2001a: 285-388). Bir anlamda bizler merhamet duyarken merhamete yol açan şeylerin; örneğin kaza belanın, hastalığın, dostların ani ölümünün, vefasız evlatların gelecekte bizim de başımıza gelebileceğini düşünür ve büyük ve vahim kimi kötü şeyleri engelleyecek kontrole sahip olmadığımızdan ötürü korku duyarız. Dolayısıyla korku bizim kontrolümüzde olan şeylerle ilgili değildir, dünya karşısındaki pasifliğimize ve pasif bir şekilde üzüntü duyacağımız beklentisine (paisesthai/passively-suffering) ve bazı yıkıcı duygulanımlara (phthartikon pathos/defective affect) dayanır. Bu sebeple pasif bir halde herhangi bir şeyden üzüntü duymayacağına inananların hiçbir korkusu olmaz (Ret. 1382b32-3). Hiçbir şeyden korku duymayan bir insan tipinin ne kadar insani olabileceği şüpheli olacaktır.

Buraya kadarki açıklamalarımızı toparlayacak olursak, Aristoteles’in Retorik’te ele aldığı üzere;

1. Kendisine merhamet duyulan kişinin söz konusu talihsizliği hak etmediği (anaksios/undeserving) düşünülür. Bu hak etmeme koşulu yanında acıyan kişinin bazı iyi insanların olduğuna inanması da gerekir, aksi takdirde diğerlerine merhamet

duymayacaktır; çünkü başlarına kötü şeyler gelen kişilerin daima bu kötülüğü hak ettiğini düşünecektir (Ret. 1386b6-8). Dahası Nussbaum'un belirttiği gibi böyle hak edilmemiş acılar bizim adaletsiz duyumuza da hitap eder. Örneğin kimi talihsizliklerden kaynaklanan durum karşısında; engelli olarak doğmak, Down sendromlu bir çocuğa sahip olma karşısında, kendi kısmetimizi kabullenirken, bu çocuğa sahip olduğumuz için çevremizden destek görmek bir yana, hayatımızı, yaşamımızı kolaylaştıracak adımlar atılması, bu tür çocuklara uygun eğitimin verilmesi, onlara toplumda bir birey olarak davranılması bir yana mongol idiyotlar olarak karşımıza çıkarılması, adalet duygumuza çarparak, bizde bir kızgınlık yaratacaktır.

2. Merhamet duyan birinin diğer bir özelliği ise, kendisinin de benzer şekilde savunmasız olabileceğine inanmasıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, buna inanan, kendisinin acı çekmeyeceğini düşünen biri merhamet duymayacaktır da. Ancak Aristoteles merhameti, değerli ve önemli bir insanî tepki olarak gördüğü için bu ruh halinden hoşlanmaz ve bu ruh haline sahip kişiyi hübris (kibirli) olarak nitelendirir. (Ret. 1385b21-23) (Nussbaum, 1994: 87; Nussbaum, 2013: 143). Hübris olmayan, merhamet besleyen biri ise, bize benzer diğer insanları etkileyen ve kendi hatalarından kaynaklanmayan şeylere bir değer yükler. Kimilerinin başına gelen, yukarıda Aristoteles'in bahsettiği, talihsizliklere üzülrüz.

En önemlisi, bizdeki bu merhamet durumlarına dikkat ettiğimiz takdirde, en derin bağlılıklarımıza dair savunmasızlığımız, hayatımızda önemli olan şeylere yönelik özsel görüşlerimiz hakkında pek çok şey öğrenme imkânı da buluruz. Yani bu duygu ve yine bu duygunun diğer bir yüzü olan korku, bizde bilişsel bir farkındalığa, açıklığa (clarification/katharsis), temizlenmeye (clear up/katharsis) yol açar. Yani Nussbaum yaygın olarak kabul edildiğinin aksine katharsisin öğrenme ile güçlü bir bağı olduğunu, bunun özellikle Platon'un orta dönem diyaloglarının epistemolojik vokabüleri dâhil olmak üzere katharsisin tarihsel kullanımlarında da görülebileceğini belirtir (Nussbaum, 2001a: 385-388). Bilhassa katharsis ile ilgili kelime ailesinin yaygın kullanımı ve gelişimi içerisinde katharsisin şu temel, merkezi anlamıyla karşılaşırız: clear up ve clarification. Bunlar şu anlamdadır: Sorgulanan durumu uygun durumundan daha az açık kılacak pislik (dirt), kir (blot), karışıklık (obscurity), karışım (admixture) gibi bazı engelleri 'uzaklaştırmak'/ 'temizlemek'/ 'açığa kavuşturmak'/ 'toparlamak'/ 'düzeltmek'/ 'iyileştirmek'/ 'açmak' (clear up) 'söküp atmak'/ 'açıklığa kavuşturmak'/ 'berraklaştırmak'/ 'aydınlatmak' (cla-

rification). Platon-öncesi metinlerde ise katharsisin bu anlamları sıklıkla şunlarla ilgili olarak kullanılır: -temiz ve berrak, çamurdan ve kirden yoksun bir su-nesnelerin önünü kapamadığı yer-kabuğundan tamamen ayrılmış, ayıklanmış tahlil - işlevsel olarak becerikli ya da yeteneksiz olmayan ordunun bir kısmı - muğlaklık ve belirsizliklerle bozulmayan konuşma (Aristophanes, *Eşek Arıları* 631, 1046, Euripides, *Rhes*. 35). (Nussbaum, 2001a: 388-389).

Nussbaum'un belirttiği üzere, katharsisin ve katharosun söz konusu epistemolojik kullanımları, Aristoteles'in zamanına kadar, hatta sonrasında Platon'daki metaforik kullanımını gerektirmeyecek bir doğallıkta ve açıklıkta kullanılmaya devam etmiştir. Örneğin Ksenophanes, katharos nousu; açık ve seçik bir konuşma anlamına gelecek şekilde kullanır (Krat. 8.7.30); Epiküros ise, Puthokles'e yazdığı bir özetle katharsis phusikōn problematōndan (doğal felsefe üzerine olan zorlu sorunlarının açık kılınması/clarification of the difficult issues on natural philosophy) söz eder (D. L. 10.86) ve Peri Phuseos'taki fragmanlarda kathairō ile 'açıklama'yı (explanation) kast eder. Aristoteles ise, *Birincil Analitikler*'de 'açık (clarity/katharos) bir şekilde şeylerin her birinin incelenmesi ve açıklanmasının gerekliliğinden bahsederken (50a40) "açık" yerine katharos kullanır. Nussbaum'a göre, Aristoteles bu kullanımları arınma ve iyileşmeden bahsetmeksizin yapar. Retorik teorisinde ise, katharsis ailesinden kelimeler bir kusurdan muaf olmaya, açıklığın arzu duyulan bir niteliğine işaret edecek şekilde kullanılır (örneğin *Isok*. 5.4., *Aris. Ret.* 1356b26, 1414a13) ve Hellenistik retorikte de katharsis aynı anlamlarda kullanılan teknik bir terimdir (Menander, *Rhet.* 340.24). Sonuç olarak Nussbaum bu gelişim içerisinde katharsisin bu aileden gelen kelimelerden ayrılmadığını ve Aristoteles'in, Platon'un retorik ve şiirle ilgili kritiklerine reaksiyonla da yazdığı retorik ve şiir değerlendirmelerinde ilgili kelimeyi fiziksel olduğu kadar psikolojik, epistemolojik ve bilişsellikle ilgili sorunları da içerecek şekilde kullandığını belirtir. Bu kullanıma bağlı olarak katharsisin açığa kavuşturma/temizlemek/toparlamak/düzeltilmek (clearing up) olarak çevrilmesi ve düşünülmesi gerektiğini söyler.

Nussbaum, katharsisin bilişsellliğini ön plana çıkaran bu okumayla birlikte Aristoteles'in merhamet ve korku ile belli bir bilişsel açıklığı kavuşacağımıza inandığını belirtir. Bir anlamda Platon'da entellekt ile sağlanan katharsis, Aristoteles'te entellekt ve duygu birlikteliği ile tesis edilecektir. Yani, duygular orta dönem Platon'un inandığı gibi irrasyonel değildir ve insanı dağıtmazlar, aksine insanın öznel-anlama yetisine katkıda bulunur-

lar. Duygusal tepkiler, bizim iyi olma isteğimize dair koşulların tanınmasının ve kabul edilmesinin ayrılmaz bir parçası durumundadırlar. Açıklığın duygusal tepkilerle vuku bulacağı düşünülür. Duygular, her ne kadar ara sıra yargılarımızı yanlış yönlendirebilecek olsalar da bağlılıklarımız ve değer verdiğimiz şeylerle ilgili olarak bizi daha derin bir kavrayış seviyesine yükseltirler. Bu nedenle Aristoteles, duyguları; iyi entellektüel bir tepki tarzında, iyi karakterin özsel parçaları olarak ele alır ve iyi karakterde birinin uygun tepkiler vereceğini düşünür. Duygular yardımıyla tesis edilen incelmüş algılar ile, örneğin merhamet ve korkunun işlerlik kazandırdığı algılar ile, pratik olarak uygun davranabileceğimizi kabul eder (Nussbaum, 2001a: 389-391; Nussbaum, 2001b: 318-321). Dolayısıyla, “...merhamet/acıma ve korku yalnızca entellekte olan ve entellekt ile ilgili bir açıklığa kavuşturmanın/aydınlatmanın/berraklığın (clarification) araçları değildir, bu yollarda tepkide bulunmak bizzat değerlidir ve bizim kim olduğumuz ile ilgili berraklığın bir parçasıdır. Bu berraklık pratik değerlerle ve dolayısıyla kendimizle ilgili bir tanımadır (recognition) ki entellektin tanımaları ve algılarından daha az önemli değildir. Merhamet ve korku bizzat bizim durumumuzun uygun pratik algısındaki öğelerdir (Nussbaum, 2001a: 390-391)”.

Politik Yaşam ve Duygular

Nussbaum, Grekler ve Aristoteles okuması üzerinden yaşamımızın birçok iyiyi içerdiğini belirtir; barınma, beslenme, çeşitli bağlılıklar, dostluklar, politik yaşam yaşamımızın özsel bir parçasını oluştururlar. Günümüz etik, özellikle de politik sorunlarımızın birçok insanın doğasına, işlevine ve kapasitesine, yaşamımızın en “özel”, “içsel” bileşenlerine odaklanmamaktan kaynaklanır. Örneğin Aristoteles’in vurguladığı gibi, bizler akılsal olmakla birlikte duygulara, hayvansal bir doğaya sahibiz. En sevdiğimiz birinin ölümü, hatta sevdiğimiz bir hayvanın ölümü eudaimoniamızı, iyi yaşamımızı, mutluluğuzu etkiler. İleride behsedeceğimiz gibi ölümlüyüz, haz ve acı duyarız, diğerlerine bağınılıyız, güleriz, oynarız, pratik akıl yürütürüz. Dolayısıyla bu gibi ortak kapasitelerimiz içerisinde işlevlerimizi gerçekleştirmemiz, büyük engellerle karşılaşmamız, işlevlerimizi gerçekleştirmemiz, örneğin kadın olarak bir felsefeci, bir tiyatro, bir film yapımcısı olma türünde isteklerimiz, projelerimiz erkeklerle eşit olmalıdır. Politik kurumlar, toplumsal ve bireysel alışkanlıklar “eşit” “olanaklar” vermelidir.² Nussbaum’un belirttiği gibi, kimi

2 Burada faydalandığımız Nussbaum’un kapasiteler yaklaşımına dair duygudaş bir okuma için bkz. Erkızan, H. N. B. (2012), Aristoteles’ten Nussbaum’a İnsan, İstanbul: Sentez Yay.

önemli toplumsal sorunlarımız kesinlikle talihden değil bizden kaynaklanır. Bu mücadele için iki şey gereklidir, iyi politik bir yaşam ve politik yaşamı duygusal olarak besleyeceğimiz şekilde nefret, haset, hınc gibi duygularla mücadele etmek, sevgi ve merhamet gibi pozitif duyguları güçlendirmektir. Nussbaum salt soyut kuralların kötülüklerimiz önünde yeterli olamayacağını, ufaklıktan itibaren bizleri çok ciddi belirleyen duygular dünyamız üzerinde de durulması gerektiğine inanır.

Nussbaum bu amaçla, politik yaşamda bizi birbirimize yakınlaştırma konusunda, insanlık, eşitlik, özgürlük gibi salt soyut kavramlarla yol alamayacağımızı, bu kavramlara beslememiz, içerik kazandırmamız gerektiğini ve bunun ailede başlayarak okulda ve bir ömür sürecek bir çaba ile mümkün olabileceğini belirtir. Bir anlamda *The Fragility of Goodness*, *The Therapy of Desire* ve *Upheavals of Thought*'ta yeni eklemeler yapmaksızın sürdürdüğü Aristotelesçi etik tartışmayı, tıpkı hocası Aristoteles gibi etikten politikaya kaydırır. Sonraki çalışmalarında daha adil bir dünyanın merhamet, sevgi, yas gibi pozitif duyguların beslenmesinden geçtiğini düşünür.

Nussbaum, bu pozitif duyguların beslenmesi karşısında şu hususa da dikkat çeker: Merhamet sadece insanlarda değil hayvanlarda da mevcuttur. Ancak merhamet duygusu, çocukluktan başlayarak, kökleri ailede atılan “narsizm”, “acızlıktan kaçma”, “tikinti”, “anthropoinkar” (anthropodenial), “radikal kötülük” (radical evil) gibi durumlar nedeniyle ve merhamet duygusunu olumsuz bir şekilde değerlendiren Platon, Stoacılar, Spinoza, Smith, Kant, Nietzsche gibi filozoflar nedeniyle işlenmemiştir (Nussbaum, 2001: 300-303, 330-v.d; Nussbaum, 2013; 137-160, 378-v.d.). Özellikle bu filozoflar, merhamet duygusunun selfin haysiyetine, moral duruşuna gölge düşüreceğine vurgulamış, yani merhamet ile ilgili olan dışsal iyilerin; sağlığın, beslenmenin, barınmanın, dostların v.s. kimi iyilerin erdemli, faziletli bir yaşam sürmek için elzem olmadığına inanmışlardır. Onlara göre erdemli biri, talihe dayalı durumlar karşısında her ne olursa olsun ayakta duracak, hiçbir hata yapmayacaktır. Hatta Stoacıların izinde dünyevi iyileri küçümseyen Nietzsche için merhamet duygusu o kadar güvenilirmez bir duygudur ki, zayıflara ait olan, yani köle ruhlu insanlara ait olan bu duygunun olduğu yerde “zehirli bitkiler, hınc ve gazez solucanları büyür (Ahlakın Soykütüğü, III.4) (Nussbaum, 2001b: 362-363)”. Nietzsche de Stoacılar gibi intikam almayı, ilgi göstermenin, güç yoksunluğunun, zayıflığın, diğerlerine, dünyanın iyilerine aşırı bağlılığın, kendine-yeter olmamanın bir ürünü olarak görür. Oysa hakiki filozof, tüm bu savunmasızlıklardan bağımsız olacak

şekilde dünyevi iyilerden kurtulacak, dünyanın iyilerini diğerlerine bırakarak katı bir yoksulluktan ve yalnız yaşamaktan keyif alacak ve şunu bilecektir: Bu türden bir yaşam ve acı, filozofun faziletinin kapasitesini artırır.

Nussbaum, Stoacılarla başlayan bu merhamet-karşıtı geleneğin Batı felsefe geleneğinde hâkim olan gelenek olduğunu belirtir. Ancak ona göre merhamet bizzat ortak insanlık düşüncesi kapsamında içerilebilir ve bu durumda merhamet haysiyetin düşmanı olarak değil, bizzat onun müttefiki olarak ele alınabilir. Diğerlerinin eşit insanlığına gösterdiğimiz saygı, onların maddi mutluluğu konusunda bizi kayıtsız kılmaz. Özellikle bireyin belli kapasitelerin taşıyıcısı olduğunu, onun söz konusu kapasiteleri için kaynaklara sahip olduğunu ihmal etmememizle birlikte bu kapasitelere uygun saygıyı gösterebiliriz. İlgili kapasitelerin uygun desteği alması gerektiğini, zorlukların insanın serpilip büyümesini engelleyebileceğini kabul ederiz. Çünkü gündelik yaşamlarımızda hepimizin deneyimlediği gibi, sevdiğimiz birinin ölümü, savaş, maddi yoksunluklar, hastalıklar karşısından insanî faziletler bakımından bizler dokunulmaz kılınmamışızdır; tüm bunlar doğrudan bizlerin kişiliğini etkiler. Nussbaum şundan emindir: Dışsal desteğin başarısızlığının kişinin erdem kapasitesini etkileyeceğini düşünmek, bu tür şeylere değer yüklemeyen Stoacıların düşündüğü tarzda insanın haysiyetine itibar göstermeye engel değildir (Nussbaum, 2001b: 356-388).

Nussbaum, dışsal iyilere pek bir değer yüklemeyen bu geleneğin, örneğin Stoacıların normatif teorisinin radikal pozisyonundansa daha az radikal bir pozisyon almamız gerektiğine inanır. Duygular konusunda asıl odaklanmamız ve üzerinde durmamız gereken şey, duyguların daha olgun, kapsamlı olanlarına, daha az değişken türlerine doğru kanallize olmaktır. Özellikle merhamete yönelik uygun bir eğitimle, dışsal daireler selfe doğru yaklaştıkça, uzak insanlara yönelik hınç eğiliminin azalması mümkün olabilecektir. Bizler eğitimle insanlara gelen hasarı kendimize gelen hasar gibi görebilir, onlara kendi ailemizin üyeleri gibi davranabiliriz. Bu yakınlaşma ile birlikte edimde bulunmadan önce eylemimiz üzerine bir kez daha düşünür, kızdığımız kişiye karşı yıkıcı olmayan bir tartışma yürütebiliriz. Dolayısıyla Nussbaum için asıl sorun merhamet duygusu değil, bizi sayısız gaddarlığın hizmetine koşturacak insanlıktan çıkarıcı (dehumanizing) politikalarıdır, bu politikaların merhameti baltalamalarıdır. Çünkü bizler merhamet duygudan değil, aksine kimi insanlıktan çıkarıcı politikalar altında salt kurallarla hareket ederek, insanî olmayan kabalıklara daha fazla eğilim gösterir ve 'otoriteryan bir kişilik'

sergileriz (Nussbaum, 2001b: 395-400).

Nussbaum böylesi bir tarihsel okuma içerisinde yapmamız gereken şeyin, politik yaşamı daha insani kılan politik ilkelere ve kurumlara odaklanmamız olduğunu düşünür. Bu politik ilkeleri ve kurumları da bahsettiğimiz gibi insanın kapasitelerine, eğilimlerine, zayıflıklarına, acizliklerine dikkat eden, kısaca yaşamı, insanî bir yaşam olarak göreceğimiz formlardan hareketle ele alır. Örneğin bu zemin arayışında, Nussbaum'un dikkat ettiği üzere, bizler kendimizi Olympios tanrıları gibi göremeyiz, ölümlü doğamızın sınırlılıkları içerisinde hareket ederiz. Ayrıca Homeros'un Odysseus'undaki insanî forma sahip olan ancak diğerlerine olan ihtiyaçtan yoksun olan, komünite, bağlılıklar (affiliations) duygusuna ihtiyaç duymayan, bir diğerinden izole yaşayan Kykloplar/Kyklopes (Cyclopes) gibi de değiliz (Nussbaum, 1992: 216). Çünkü diğerlerine ihtiyaç duyarız, acizlik içerisinde doğar ve yaşamımız boyunca ekstrem bağımlılıklarla yüzleşiriz. Hatta kimilerimiz diğerlerine bir ömür boyu bağlı yaşamak zorunda kalabilir. Yine bizler tüm bu acizlikler, bağlılıklar içerisinde duygulara, tahayyül yetisine, yaşama dair kimi düşüncelere de sahibizdir.

Açıkkçası Nussbaum, tarih içerisinde aktüel olarak kendi-yorumlarına ve değerlendirmelerine baktığımız takdirde, insanların paylaştığı ortak kapasiteleri, yani insanın ne olabileceğini, ne yapabileceğini, ne gibi şeylere ihtiyaç duyacağını görebileceğimizi düşünür (Nussbaum, 2007: 70; Nussbaum, 2000: 5). Kendisi, tek bir metafiziksel ya da dinsel geleneğe ait olmayan, olabildiği kadar evrensel olan, diğerini zaman ve mekân farklılıkları içerisinde insan olarak gören, her ne olursa olun yaşamı insanî formda göreceğimiz, herhangi bir yaşamın parçası olarak görülebilecek hikâyeyi, ortak kapasitelerimizi şu şekilde tespit eder:

- Ölümlülük (Mortality): Hepimiz ölümlü yüzleşir, belli bir yaştan sonra öleceğimizi biliriz. Bazı durumlarda ölüm tercih edilir olsa da hiç kimse ölüme istek duymaz.
- İnsan bedeni (The human body): Hepimiz genel olarak belli olasılıklara ve savunmazlıklara sahip, evimiz olan bir bedende yaşıyoruz. Bedenin deneyimleri kültürel olarak farklı şekillense de beslenmesi ve diğer ilgili gereklilikleri büyük ölçüde örtüşmeyi (overlap) garanti edecek şekilde deneyimlenen şeye sınırlar çeker. Bunlar: Açlık ve susuzluk; yiyecek ve içecek ihtiyacı (hunger and thirst; the need for food and drink), barınma ihtiyacı (need for shelter), cinsel arzu (sexual desire) ve hareketlilik (mobility)

olarak sıralanır.

- Haz ve acı kapasitesi (Capacity for pleasure and pain): Yine kültürel olarak farklı şekillenilebilecek olsa da haz ve acı deneyimleri tüm insanlarda ortakdır. Temel bir kötülük olarak acıya istek duymama bir insanî hayvan (a human animal) olmanın öğrenilmiş bir parçasıdır.
- Bilişsel kapasite, algılama, tahayyül etme, düşünme (Cognitive capability: perceiving, imagining, thinking): Tüm insanlar duyu algısına, tahayyül etme, düşünme, ayrımlar yapma, “anlamaya uzanma”ya (reaching out for understanding) sahiptir. Üyeleri bu becerilerden yoksun olan bir kabileyi neye benzediği önemli olmaksızın insanların olduğu bir kabile olarak tahayyül etmemiz mümkün olmayacaktır. Ayrıca bu alanlarda bireyi engellemek söz konusu yaşamın gerçekten insanî olamayacağı yargılamamıza izin verecektir.
- Erken dönem bebeklik gelişimi (Early infant development): Tüm insanlar aç bebekler, aciz olarak başladıkları hayatlarında bağlı oldukları kişilere karşı sahip oldukları belli yakınlıkları ve uzaklıkları deneyimlerler. Farklı sosyal düzenlemelerle şekillense de erken yaşamdaki bu ortak yapı yas, sevgi, öfke gibi arzular ve kompleks duygularla örtüşen bir deneyime yol açar. Bu deneyim kendimizi bizden çok farklı olanların duygusal deneyimlerinde tanımanız için temel bir kaynak olarak iş görür. Hiç bir zaman bebekleri olmayan, ekstrem bağıllık, ihtiyaç, etkilenim deneyimlerine sahip olmayan insanlardan oluşan bir kabile gördüğümüzde bu, söz konusu kabilenin bizimkinden farklı olduğunu söylememiz için yeterli olacaktır.
- Pratik akıl yürütme (Practical reason): Tüm insanlar iyinin ne olduğuna, birinin nasıl yaşaması gerektiğine dair sorular sormakta, cevaplamakta, yaşamlarını planlamaya ve düzenlemeye çalışmaktadır. Dahası planlarına göre değerlendirmeler yapmakta, işlevde bulunmaktadır. Nussbaum’a göre bu genel kapasite duygusal, imgelemsel ve entelektüel olan ile kompleks ilişkilere sahiptir ve bu kapasiteden yoksun olmak herhangi bir toplumu tümüyle insanî bir toplum olarak kabul etmeye izin vermeyecektir.
- Diğer insanlara yakınlaşma/bağlanma (Affiliation with other human beings): Tüm insanlar diğer insanlara dair belli bir bağlanma ve ilgi duygusuna sahiptir. Diğerine bağlanmayan bir yaşamı yaşamaya değer kabul etmez, yaşamı bu tanınmalar ve bağ-

lanmalarla değerlendiririz.

- Diğer türler ve doğa ile ilişki (Relatedness to other species and to nature): İnsanlar dünyada tek başına yaşayan canlı şeyler değildirler; diğer hayvanlarla, evrendeki bitkilerle yaşadıklarını bilirler, sayısız bakımdan bağlı olan karşılıklı kompleks bir düzende yaşar, hem onları destekler hem de sınırlar. Bizler bağlı olduğumuz bu düzene belli bir saygı (respect) ve ilgi (concern) borçluyuz. Böyle bir evrende hayvanları taşlar gibi ele alanları, taş ile hayvan arasında fark görmeyen, doğal dünyanın güzelliğine ve harikallığına (wonder) hiç bir şekilde tepki vermeyen bir yaratığı (creature) insan olarak kabul etmemiz pek olası olmayacaktır.
- Espri ve Oyun (Humor and play): Her nerede yaşanırsa yaşansın hoşça vakit geçirmek ve gülmek için insan yaşamı boşluk bırakır, oyun formları kültürden kültüre değişse bile kültürel bariyerleri aşacak şekilde diğer insanları gülen hayvanlar olarak ayırt ederiz. Gülmek ve oyun karşılıklı ilişkimizin en derin ve de ilk modlarından biridir. Gülmeyen, oyun oynamayan bir çocuğun derin bir rahatsızlık içerisinde olduğunu düşünür, eğer bu durum çocukta sürekli ise onun tam olarak insanî bir yaşamı sürüp sürmeyeceği konusunda endişelenir, kuşulanırız. Böylesi bir beceriden yoksun olan bir toplumu da korkutucu derecede acayip ve ürkütücü buluruz.
- Ayır olmak/Ayrı Bir şekilde Bulunmak/Ayrıklık (Separateness): Diğerleriyle her ne kadar birlikte yaşasak da sayıca biriz, doğumdan ölüme kadar ayrı patikalarda ilerleriz. Her insan başkasının değil kendi acısını hisseder, mantıksal olarak başkasının ölümünü istemeksizin (entailing) ölür. Ayrı bir şekilde olmanın tüm bu olguları da ister istemez her bir insanın yaşamının kendine özgü kontekst ve çevreler, nesneler, yerler, belli dostlar içerisinde olması, insanın başka biriyle tam olarak aynı olmayan deneyimleri yaşaması anlamına gelir.

Nussbaum bizim bu tür kapasitelere sahip olduğumuzu ve bu kapasitelerin insanî yaşamımızın, insanî doğamızın en önemli ve ayrılmaz parçası olarak görülebileceğini düşünür. Ona göre bir yaşamda bunların birinden yoksun, mahrum olmak yaşamı fazlasıyla yoksul/bitap (impoverished) kılacaktır (Nussbaum, 1992: 216-220; Erkızan, 2013: 21-29). Açıkçası Nussbaum politik yaşamda bu kapasitelere dikkatle hareket edebileceğimizi, bu kapasiteler ile belli politik ilkeler üzerinde uzlaşabileceğimizi, politik ilkeleri makul (reasonable) yurttaşlar arasında “örtüşen bir konsensüs” (overlapping consensus)

ile tesis edebileceğimizi düşünür. (Nussbaum, 2000: 5). Kendisinin belirttiği gibi, makbul (decent) sosyal asgarilerin belirlenmesi için temel sağlamayı isteyen, herkesin kendi iyi yaşam projesinden öğeler bulabileceği, belli bir metafizik görüşe mesafeli, kültürel farklılıklara duyarlı, insanın tarihsel ve psikolojik deneyimlerine referans veren, makül politik psikolojinin bir çekirdeğine dikkat eden politik bir uzlaşma arayışı içerisinde (Nussbaum, 2013: 128-129, 220-v.d.). Ancak bu arayış, eğitime, mimariye, sanata, medyaya, tarihsel politik isimlere kadar uzanır. Şehirlerde mimarinin nasıl olması gerektiğine, sanat eserlerinin bu tiksintinin ve damgalamanın üstesinden gelmedeki rolüne, kimi politikacıların dünya barışı ve hoşgörüyü güçlendirmesi için üstlenecekleri işlevlere dikkat çeker. Örneğin ona göre politik liderler kültürel olarak ayrıştırıcı bir dil yerine ortaklıklarımıza, kapasitelerimize odaklanan bir dil kullanma, bu kapasiteleri işlevsel kılmayı ise bireylerin seçimine bırakmalıdır.³

Sonuç

Nussbaum'un üzerinde durduğumuz etkili açıklamaları, modern yaşamın kimi yıkıcı kusurlarını göstermekte oldukça etkili olmaya başlamıştır. Hukuk, tarih, dil, etik ve politika, psikoloji, edebiyat üzerine etkileyici çalışmaları olan Nussbaum gelişmiş düşünülen toplumların bile sorunlarını görmemizi sağlar. Şu an ona göre Avrupa ülkeleri ve bir çok gelişmiş ülke toplumsal konfor paketleri olan, aslında ayrımcılığı büyüten, anthropoinkar ile ilgili tiksinti, lekeleme, radikal kötülük, otoriteye uyum ve insanlar arasında hasetçi ayrımları büyötmekte ve illüzyonlar yaratmakta; böylece pek çok kötü davranışın, eşitsizliğin tohumlarını ekip büyötmektedir. Yani toplum içerisinde kimi gruplar insan olmak bakımından hiç de eşit değildir.

Bu nedenle Nussbaum, Kant'ı güçlü şekilde etkileyen Cicero'nun *De Officiis*'te ve M. Aurelius'un *Kendime Düşünceler*'de (*Ta eis heauton/Meditations*) belirttiği, 'hepimiz insan olmak bakımından eşitiz' şiarına sahip çıkar ve işlevlerimizi gerçekleştireceğimiz kapasitelere hepimizin sahip olması gerektiğini vurgular, fakat bunun gerçekleşmediğini de görür (Nussbaum, 1997: 7-10). Kendisi dünya yurttaşlığına bağlanmamızın birdenbire değil, adım adım vuku bulabileceğini düşünür: İlk selfle, sonra yakın akrabalarından uzak akrabalara, komşudan yerel gruplara, birinin şehir sakinleri olmadan hemşehri (countryman) olmaya ve en son olarak da bu dairelerin dışında en büyük olana yani bir

³ Nussbaum'un bu projesi için bkz. Nussbaum, 2013.

bütün olarak insanlığın bir parçasına ulaşabileceğimiz bir yolu izler. M. Aurelius haklıdır; politikanın insanları böldüğü ve birbirine yabancı kıldığı yerde mümkün olduğu kadar diğerlerinin bilincine girmemiz, empatik anlamayı geliştirmemiz gerekir (VI. 53, VIII. 51, XI. 18). Yerel grup bağlılıklarına, onların renkli sloganlarına, esin verebilecekleri psikolojik güvenliğe bağlı olan yurttaşlar için kişiliğe saygı duyan kozmopolit ilgiler, kozmopolit yaşam pek de bir değer ifade etmeyecektir (Nussbaum, 1997: 18-22).

Bu bağlamda Nussbaum salt insanlık, saygınlık, kardeşlik, özgürlük gibi konsepsiyonları birbirimize bağlılıklarımızı geliştirme yolunda fazla soyut bulur. Bu soyut idelere yaslanan politik ilkeler ile toplumsal ayrımları besleyen lekelemelerin, tiksintinin üstesinden gelemeyeceğimizi düşünür. Yakın bağlara, ortak savunmasızlıklarımıza, hayvanlar arasındaki en aciz ve bağımlı hayvan olduğumuza, hepimizin yaşlanıp öleceğimize, benzer olasılıklarımıza ve benzeri pek az olan bir şekilde talihin yaşamlarımızdaki gücüne dikkat eder. Özellikle trajik duygumuz olan merhameti büyütmemizin önemini, diğerini kendinde değerli görmede kilit rol oynayan sevgi tinini besleyip sürdürmemizin hayatiğini hatırlatır. Merhameti ve sevgiyi büyütecek hayat alanları üzerine düşünür. Hocası Aristoteles'in izinde tutkuları ekip büyütme verdiği eşsiz roller, kozmopolit ideler konusunda Stoacılar ve Kant'a ve dolaylı olarak Habermas'a sahip çıksa bile tutkuları ele almadığı ya da işlemediği için Kant'ı, dolayısıyla Habermas'ı eleştirir. Stoacıların kızgınlığa, nefrete sebep olan, bizim dışımızda kültürün ürünü olan duyguları irrasyonel olarak dışlamasını da hatalı bulur. Aristotelesçi bir yolda, tutkuları bilişsellikle sıkı bir ilişki içerisinde ele alan bir kozmopolitizmi savunur. Duyguları işleyecek, soyut ilkelerle bağ kuracak, ilgiler dairesini genişletecek bir adımı kozmopolit, global bir politik konsensüs fikri ile birleştirir. Çünkü, haklı olarak, politik hayvanlığımızdan kaynaklanan türlü savunmasızlıklarımız içerisinde nice sorunumuzun artık geçmişte olmadığı kadar global olduğunu düşünür. Örneğin ırkçılık, dinsel hoşgörüsüzlük ve buna bağlı eşitsizlikler, mülteci sorunları, küresel ısınma, uygun ticaret düzenlemeleri, çevrenin ve hayvan türlerinin korunması, nükleer enerjinin geleceği ve nükleer silah tehlikesinin devam etmesi, kabul edilebilir bir çalışma standardının tesis edilmesi, çalışma hareketliliği, çocukların satılmaktan, cinsel istismardan ve zorla çalıştırılmaktan korunması gibi sorunlar tek başına çözülemeyecek, ancak ve ancak hep birlikte çözebileceğimiz sorunlardır (Nussbaum, 2013: 218-225; Nussbaum, 2010: 79-80; Nussbaum, 1997: 18-22). Açıkçası merhamet, sevgi, dayanışma, yas gibi duyguları besleyeceğimiz yolları aramak belki de bu sorunların üstesinden gelme de en etkili yollardan biri olacaktır.

Kaynakça

- ARİSTOTELES (1998), *Nikomakhos'a Etik*, Çev. S. Babür, Ayraç Yay., Ankara.
- COOPER, J. (1988), "Review to The Fragility of Goodness: Luck and Ethics in Greek Tragedy and Philosophy", *The Philosophical Review*, 97-4, 543-564.
- COOPER, J. (1999), *Reason and Emotion: Essays on Ancient Moral Psychology and Ethical Theory*, Princeton University Press, NY.
- ÇAĞRI-MUTLU, E. (2016a), " Sokrates'in Savunması ve Phaidon'da Ölüm-Felsefe İlişkisi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 69-80.
- ÇAĞRI-MUTLU (2016b), "Platon ve Kierkegaard'da "An""", *Özne Kierkegaard Özel Sayısı*, 25, 121-136.
- ERKIZAN, H. N. B. (2012), *Aristoteles'ten Nussbaum'a İnsan*, Sentez Yay., İstanbul.
- HERAKLEİTOS (2005), *Fragmanlar*, Çev. C. Çakmak, Kabalcı Yay., İstanbul.
- Irwin, T.H. (1998), "Permanent Happiness: Aristotle and Solon", *Aristotle's Ethics: Critical Essays içinde*, Ed. N. Sherman, Rowman & Littlefield Publishers, NY.
- MACINTYRE, A. (2007), *After Virtue; A Study in Moral Theory*, University of Notre Dame Press, Indiana.
- NUSSBAUM, M. C. (1986), *Aristotle's De Motu Animalium: Text with Translation, Commentary, and Interpretive Essays*, Princeton University Press, Princeton.
- NUSSBAUM, M. C. (1992), "Human Functioning and Social Justice: In Defence of Aristotelian Essentialism", *Political Theory*, 20, 202-246.
- NUSSBAUM, M. C. (1994), *The Therapy of Desire*, Princeton University Press, Princeton.
- NUSSBAUM, M. C. (1997), "Kant and Stoic Cosmopolitanism", *The Journal of Political Philosophy*, 5-1, 1-25.

- NUSSBAUM, M. C. (1998), "Political Animals: Luck, Love, And Dignity", *Metaphilosophy*, 29-4, 273-287.
- NUSSBAUM, M. C. (2000), *Women and Human Development: The Capabilities Approach*, Cambridge University Press, Cambridge.
- NUSSBAUM, M. C. (2001a), *The Fragility of Goodness: Luck and Ethics in Greek Tragedy and Philosophy*, Cambridge University Press, Cambridge.
- NUSSBAUM, M. C. (2001b), *Upheavals of Thought: The Intelligence of Emotions*, Cambridge University Press, Cambridge.
- NUSSBAUM, M. C. (2007). *Frontiers of Justice: Disability, Nationality and Species Membership*, Harvard University Press, Cambridge.
- NUSSBAUM, M. C. (2010), *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanity*, Princeton University Press, Princeton.
- NUSSBAUM, M. C. (2013), *Political Emotions: Why Love Matters for Justice*, Belknap Press of Harvard University Press, Boston.
- WILLIAMS, B. (1993), *Shame and Necessity*, University of California Press, Berkeley.

4

HOW DO WE ACT FREELY? A NOMOLOGICAL-PROBABILISTIC MODEL OF EXPLANATION FOR FREE-ACTINGS

Emre Arda Erdenk

Abstract

In this paper, I am going to suggest a new model of explanation of the freedom of acts. First, I will claim that the nature of freewill is metaphysically irrelevant to explain how we act freely. Secondly, I will evaluate the conceptual background that I am going to use when I will argue for the account of free-actings. In terms of this, a broad understanding of the libertarian view with Humean preliminaries concerning actions will be examined. By means of these, I will introduce a model relying on indeterminism by which we can explain how our acts are free. I will call this the nomological-probabilistic model of free-actings. In this paper, perhaps, I will only postulate this model as a proposal and nothing here is stated exclusively conclusive. However, I will argue that this nomological-probabilistic model is consistently well sufficient to explain the relation between human action and the indeterministic nature of freewill. Ultimately, the consequence of this model will be that we can understand free will and our free-actings in terms of libertarianism in a non-mysterious ground. This way, we will no longer need to appeal into accounts such as agent-causal theories, which are seemingly mysterious.

Keywords: *Indeterminism, Compatibilism, Libertarianism, Decision Making, Freewill.*

The Distinction between “What is Freewill?” and “How do We Act Freely?”

In the literature of metaphysics of freewill we can see a strict (at least practically) dichotomy between compatibilism (the idea that determinism and freewill are compatible) and incompatibilism (that they are not). According to me, the issue of deciding whether determinism or indeterminism is true, perhaps, is not a question of philosophy and specifically of metaphysics. I do not believe that philosophers can

HOW DO WE ACT FREELY? A NOMOLOGICAL-PROBABILISTIC MODEL OF EXPLANATION FOR FREE-ACTINGS

Emre Arda Erdenk

be conclusive in their claims concerning this issue. In this case, my inclination is to leave this issue to scientific inquiry and especially to physics. Thus, the dichotomy of compatibilism and incompatibilism should depend stringently on the scientific theories concerning determinism and indeterminism. Thus, any speculative argument cannot be persuasive, if we have a strong commitment to science. As my commitment to science is strong enough, I would not start arguing by mere stipulation. Ultimately, the first task to complete, if we want to discuss the concept of freewill, is to decide whether determinism or indeterminism is true.

However, concerning the concept of freewill, we cannot perhaps appeal to scientific research so stringently since if we do this, then at the end we may end up talking in unscientific terms. The very reason of this, I believe, has two aspects. First, the right question that we should ask concerning freewill is: "What is freewill?" This question reflects two critical issues of freewill that we must take care of. The first issue is the purely metaphysical problem of freewill, which issues the very nature or the reality of freewill per se. The second issue is another metaphysical problem, but this time it is more analytic in fashion, which issues the appropriate conceptual analysis of freewill. For the first of these issues, I cannot find an answer to give. Nonetheless, I believe that no one ever had a plausible answer to this problem. The second issue is also an important metaphysical question. This time, however, we can issue freewill professionally in a more accurate way. Yet, there is a problem in dealing with this second issue. I think that the first metaphysical issue; the nature or the reality of freewill, is necessarily important to give an adequate answer to what freewill is. In this case, if one does not give an answer to the first, no account of analysis of freewill can be given conclusively. In short, the pure metaphysical issue of freewill is the necessary condition of any account of freewill regardless of whether they are compatibilist or not. Ultimately, as I have said that I have absolutely no answer to the first metaphysical issue of freewill, I can and will not talk about the reality or nature of freewill in this paper 1.

Is this the end of the story then? No. There are other important questions concerning

---

1 Perhaps the disorder called *Aboulia*, which is a neurological disorder that diminishes persons will and desires to initiate any action, can be helpful to philosophers whose aim is to find out the nature of freewill. However, as freewill is present in our lives, I am appealing to my strong intuition that freewill cannot be a mere illusionary feeling. If it were, then such feeling should not be so universal and unchanging. There is no other 'feeling', which expresses the same universality and objectivity. For

freewill and we can deal with them without touching this former vital question. The question that I am interested in in this paper is: “How do we act freely?” This question has the following metaphysical interest. The nature or the reality that this question seeks is the nature of our decision-making process, or more philosophically speaking, the nature of our freely-actings: the physical process undermining free actions. Here my point is that the nature of freewill is metaphysically irrelevant to answer this new question². As it is irrelevant, a correct analysis does not need to deal with the deeply metaphysical nature of freewill. So, instead of the explaining the nature of freewill, this time, we will be dealing with an adequate account or a conceptual analysis of the nature of freely-actings. Ultimately, this will be the main issue of this paper.

Before we start discussing the notion of free-actings, I need to clarify a little bit more why freewill and free-actings are irrelevant to each other. Let us consider a simple analogy. We are all familiar with the notion of religion. In religious exercises or in its doctrines, the question of “What is God?” has no significance but we may agree that this question is the initial and vital metaphysical issue concerning the notion religion. These exercises and doctrines are all explicable by mere reference to the existence of God, but most importantly they are all justified by reference to canonical writings and the divine books. Here we should indeed distinguish theology from religion. In theology, of course, the metaphysical issue about the nature of God finds its ultimate importance, but religion is indeed not theology. This analogy shows that in religion the acts are explicable without explaining the source (or the cause; or the reason) of these acts. So just as it is the case for religion and theology, we can draw a similar line between freewill and freely-actings. Even if it is necessary that to act freely there should be freewill, we do not need to know the nature or the reality of freewill to explain how our acts can be free.

There might be the following worry concerning this attempt here. Balaguer (2010: 31) says, “Until we determine what free will is, we can’t determine whether humans have free will because we won’t even know what we’re talking about, or looking for”. This objection can be seen plausible or to some extent right, if we understand the phrase “we determine what free will is” in a weaker way so that it implies some mere preliminary

---

Aboulia see, Marit and Wilkosz (2005); Berrios and Gili (1995).

2 I am not denying that it is significantly relevant in other ways, if you are not denying that the nature or the reality of freewill should not necessarily be known to give an answer to “What is freewill?” question. (These types of accounts would be mere semantic conceptions of freewill).

HOW DO WE ACT FREELY? A NOMOLOGICAL-PROBABILISTIC MODEL OF EXPLANATION FOR FREE-ACTINGS

Emre Arda Erdenk

post-philosophical suppositions. In this case, I agree with this idea that we need to have some preliminaries. If such an account is required to talk about how do we act freely, then I will briefly outline the preliminaries that I am supposing to discuss free-actings. However, if Balaguer strictly means a stronger understanding of the referred phrase, then I simply reject that we need a metaphysical explication of the reality of freewill.

Since I accept that we need to determine what freewill is in a weaker understanding, the preliminaries for the conceptual analysis of free-actings promised formerly are the following three philosophical positions: (i) indeterminism is true; (ii) everything supervenes on physical; and (iii) the type of causation in terms of indeterminism is probabilistic causation. In terms of these three accounts of materialistic view, one possible account for freewill might be a version of libertarianism. As Balaguer states, I took libertarianism broadly as the following view:

*Libertarianism is the view that human beings are L-free (libertarian free), where a person is L-free if and only if she makes at least some decisions that are such that (a) they are both undetermined and appropriately nonrandom, and (b) the indeterminacy is relevant to the appropriate nonrandomness in the sense that it generates the nonrandomness, or procures it, or enhances it, or increases it, or something along these lines. (Ibid: 21)*³

This definition captures some important aspects of the conception of freewill, but it fails in many other ways. First, it seems that this definition seeks an answer to “Are human beings free?” rather than “What is freewill?”. However, this does not mean that this formulation cannot entail an answer to the freewill question. On this libertarian view, if it is correct, then we have a definition of being free. As an additional inference, if we consider adding the idea that being free requires a capability of generating nonrandom appropriate actions, then here we can introduce the notion of freewill per se as the capability of generating these nonrandom actions. By means of this, however, it is not required to give an account of the nature or the reality of this capability. It should be certainly a mental capability that it supervenes on some certain biochemical physical events in the brain. Ultimately, we obtain the required account to answer the question of freewill. My position will rest on this libertarian account, but not entirely. There are some missing points in this libertarian account.

---

3 Similar formulations can be found in the following literature: Taylor (1966); Kane (1996; 1999); Chisholm (1995); O'Connor (1993; 2000).

The missing points are clearly related to the causal antecedents of these nonrandom appropriate decisions. According to the libertarian position, we do not need to talk about the underlying motivational events that trigger this nonrandom indeterminate decision-making process. In addition to explaining this process, in this context, I think that it is also crucially important to discuss these motivational events. If this libertarian account is plausible, then it is implausible to conclusively claim that our actions are free. In this case, non-randomness of the action is a mere consequence of an indeterminate process, but it does not tell us anything about what this decision is all about. If I am up to decide committing suicide, then it follows from the libertarian view that when I commit suicide, I make this decision indeterministically. So, from this point of view, I am just an indeterministic machine instead of being a deterministic one. Here the point is that this account does not answer rationality questions (See also Kane, 2005: 50-51). If the agent cannot give a reason about his/her action retrospectively; about why he or she acts in such and such a way, then in my opinion, we cannot even think that his/her action is an intentional action at all (See also Bruce, 1985: 193).

So, the aboutness of acts and the condition of (subjective) rationality of actions are required to give a complete account of freely-actings. Concerning this aboutness of our decisions, David Hume has a point. In the *A Treatise of Human Nature* (1739/1978: 283), Hume argues that freewill is the ability to act in accordance with your own desires. He is claiming that our desires are the causes of our volitional actions. I think that the decent strategy to understand Hume's point should include not only desires as the antecedents of an action (because we do not need to be necessarily a sentimentalist to explain free actions), but also all dispositional attitudes, states of affairs, biological stance, etc., as the members of a complete set of means, which are after all the antecedents of any rational action. In this case, libertarian account must admit that there are internal and external factors, which leads one to act in such a way that they make the act a free action.

Perhaps, Hume's original worry was about the indeterminism thesis itself, my understanding of free act can accord within an incompatibilistic framework. As I take the causal relations as probabilistic events in an indeterministic universe, we do not need to worry about events preceding the effect of a causal event. Ultimately, my theoretical stance now becomes a hybrid model, which accepts the libertarian view and includes the

Humean idea that acts or decisions must precede a set of means.

A Nomological-Probabilistic Model of Explanation for Free-Actings

In this last section, I will introduce a proposal of an explanation of how our actions are free. The methodology here is influenced by Peter Railton's (1978) deductive nomological model of probabilistic explanation. In this case, I will follow Railton's explanation of singular propensity and expand it to cover the probability distributions in general. In this case, I believe that even if free-acts supervene on indeterministic processes, no act of such has singular propensity. I concede that this would make some differences between Railton's and my model here, the basic schema that I will propose here is not affected by such dissimilarities. So, the main objective of this model is to postulate an answer to the question of "How do we act freely?". In this case, I am not suggesting a complete and conclusive account but rather this proposal is exclusive and suggestive. First, let me postulate three main principles for this proposed model of explanation.

1. An act has the following form: Means $\rightarrow$ Ends. Here the ' $\rightarrow$ ' relation is event-causation and the relata of this relation are all mental events. In other words, all the means are considered as either propositional or non-propositional attitudes. The set of Means is the set of background dispositional attitudes (based on biological states, facts, mental states, etc.) about the intended Ends. Additionally, the set of Ends is the set of possible mental events, which are the possible outcomes of the set of Means. Additionally, for this event-causation is to be considered as a free act, it should be intentionally initiated, but not accidentally. In terms of this, an act is accidental if and only if the means are practically irrelevant for realizing the ends of the given relation. For instance, if I eat an apple because I feel cold, being cold is practically irrelevant to eat an apple. Thus, this act cannot be considered as a free act⁴.
2. A *free act* must have the following form: Set(M) $\rightarrow$ E(a). Here what we have is that an act of ends has a set of antecedent means which includes all the available means initiating this act. In this situation, it is important that the Set(M) is epistemically relativized in the related context in which the act is realized (Hempel, 1965: 402). As this Set(M) is epistemically relativized, it cannot be complete due to person's

---

⁴ I think it should all be now clear that my understanding of free action is not in accordance with the commonsense idea of acting freely.

epistemic restrictions. An act has certain means ($\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$) to be initiated, but this is an idealized or ontologically encapsulated set, which is practically impossible to be obtained. Thus, we should concede that $\text{Set}(\text{M})$ by itself is not sufficient to exclusively initiate $\text{E}(\text{a})$. In this case, for $\text{E}(\text{a})$ to be caused (or initiated) and as the $\text{Set}(\text{M})$ is insufficient to initiate this end, there should be a process, which suffices the process to be complete. I will call this catalyzer, the inclination process.

Before we proceed to the following criterion, having said that $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$ is ontologically possible can result in some confusions. First, one may claim that if $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$ is possible, then compatibilism is the correct view. If there is such a perfect set and at the same time we have free actions, then this implies that every act is ideally determined by some antecedent means, while we are still be free in our actings. Secondly, and on the contrary, if this $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$ is possible, then fatalism is the correct view. If every act has an antecedent $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$, then every act is predetermined and consequently no act can be free. To clarify these two confusions, I must underline the following understanding about $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$. First, it is not practically possible (even if it is ontologically possible) that the agent can have all the constituent means of the $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$. In this case, no act can be predetermined because the agent cannot decide to act according to the $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$. Therefore, this does not yield to fatalism. Secondly, even if the agent can possibly have access to the $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$, and act in terms of it, this does not mean that s/he cannot do otherwise. I believe that the most crucial criterion of freely acting is to possibility to omit any action no matter what and no matter how. Therefore, this idea of $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$ cannot imply any version of compatibilism, which argues for determinism. Ultimately, the metaphysical possibility and the need of the $\text{Set}_{\text{ideal}}(\text{M})$ is to explain how and why we sometimes change our decisions and omit our actions. The practical nature of decision-making and human actions cannot be explicated otherwise.

3. For the so-called inclination process the type of event-causation necessary for its initiation must be probabilistic. In this case, the $\text{Set}(\text{M})$ cannot be possibly having the probability value 1 or it cannot be even close to 1 because of the epistemic restrictions that are settled in the former preliminaries. So, in principle, it contains fewer means to suffice comparing to the idealized set of means. Thus, the probability of $\text{Set}(\text{M})$ event-causing $\text{E}(\text{a})$ is small enough for the person to initiate the outcome

HOW DO WE ACT FREELY? A NOMOLOGICAL-PROBABILISTIC MODEL OF EXPLANATION FOR FREE-ACTINGS

Emre Arda Erdenk

of $E(a)$ nonrandomly and appropriately. So, the outcome would be probabilistically random and hence for the act to be actualized, this probability value is not sufficient. However, if we act freely, then the probability of $E(a)$ being initiated must be so close to 1. Otherwise, when the probability value is lower than 1, then no act of $E(a)$ can be exclusively the outcome of $Set(M)$. In this case, there would be many acts ($E(b)$, $E(c)$, $E(d)$, etc.) with similar probability values and any of these acts can equally be actualized. Consequently, the outcome of $Set(M)$ would not be nonrandom and the act cannot be considered as free. For instance, when the desired act of a set of means is to drink water, and when this set lacks the adequate means (for instance the agent lacks the passion to avoid dehydration as one of the means to drink water) to determine this act to be actualized, then the person may drink coke instead of water. In this case, as he would rather desire to drink water, this act would have not been his deliberate decision and thus we cannot say that he/she acts freely. In this case, it should be settled that the $Set(M)$ would not be sufficient to cause $E(a)$.

Here another causal factor is necessary to initiate $E(a)$. For practical and historical reasons, I will call this factor the Agent (A) factor, or more precisely, the agent-mechanism. In the process of the initialization of $E(a)$, the role of A is to amplify the probability of $Set(M)$ to get closer to 1 so that $E(a)$ can be initialized. Let us demonstrate the causal process with the following example. Let $E(a)$ be eating and the $Set(M)$ is the set of being hungry ($M1$), being thirsty ($M2$) and having the desire to sleep ($M3$). Suppose the separate probabilities of these means are the following: $P(E(a)|M(1)) = .6$; $P(E(a)|M(2)) = .2$; $P(E(a)|M(3)) = .1^5$. So, the probability of the set of these means will be: $P(E(a)|Set(M)) = .70^6$. This probability is not enough to conclude that the initiation of $E(a)$ will be nonrandom and appropriate because this probability suggests that the person would act differently in many other situations, where he has the same conditions. Thus, we need to add the agent mechanism as the other causal factor and the ultimate probability distribution will become the following: $P(E(a)|Set(M) \wedge A) \cong 1$.

Given the epistemic relativization and the quantum effects of indeterminism, the latter probability cannot be 1 in any situation unless the given set is the $Set_{ideal}(M)$. If it were $Set_{ideal}(M)$, then we should have not add A to boost the process of decision-making.

---

5 I think it is plausible to settle these probabilities. Intuitively, to eat to be hungry is the more probable means than to feel tired.

6 Here the probabilities are taken to be ontic and the probability calculation is Bayesian.

In this case, this may also show that in practical situations, the agent mechanism is necessary to initiate any action. Moreover, if the probability of $P(E(a)|\text{Set}(M) \wedge A)$ would be 1, we could have not talk about *free-actings* because, then in that situation we would be mere indeterministic machines, without the ability to omit actions, even if they are most likely to be initiated. The probability $\equiv 1$ then enables the omission of action even when it is nonrandom and appropriate. Secondly, if the probability of the $\text{Set}(M)$ would be so close to 1 or exactly 1, then there would be no *free-actings* too, because we would be sanctioned to our desires, needs, and means⁷. Thus, the outcome of the probability $\equiv 1$ is what makes our actions free.

Now, we can look at some complications resulting from these preliminaries. First, it is possible that in the cases of torn decisions, different ends can get the same probability distributions for a given certain set of means. In this case, it seems difficult to explain, which of these ends, A is going to amplify. In such cases, if choosing either one end is necessary, then first, choosing itself will become a means for each of these ends. Accordingly, probabilities of these ends would be affected equally. However, given that indeterminism is true (we have assumed this already), A would involve differently in both inclination processes by means of the degree of amplification. Consequently, the person can choose by means of the probability differentiations in terms of these ends. However, this theoretical assumption might be objected by saying that, if this would be the case, then the act of choosing one of these two ends is not a *free-acting* but rather it would be a random act. After all, choosing would depend on the mere indeterministic probability amplification and this cannot be considered as a desired choice to be actualized. As an answer to this, I would say that, in such cases, we act freely, even if our choosing seems like the result of a random process. The awareness of this randomness by the person and, at the same time, the awareness of acting freely, take place together in those situations. Intuitively, we can say that in such situations our act of choosing is nonrandom but our act of choosing one of these ends and not the other one is a random process because no genuine or sufficient means can be found in those of which the set of means contains. Ultimately, this results in the genuine differentiation of probability distribution. Thus, the freely choosing here is solely due to the involvement of the Agent mechanism in the inclination process.

---

7 Reflexes are the sorts of examples for such events having the probability $\equiv 1$ or exactly 1.

HOW DO WE ACT FREELY? A NOMOLOGICAL-PROBABILISTIC MODEL OF EXPLANATION FOR FREE-ACTINGS

Emre Arda Erdenk

Second problem is what I will call the threshold problem. Accordingly, the worry would be about the magnitude of the probability that suffice to be amplified by A. There should be a threshold value of probability such that if the probability distribution of a certain end stays below of this threshold, then there would be no A-involvement and when it goes above of it, A would amplify this end. One of the quick reactions concerning the threshold problem is that it is unclear whether there is really such a threshold and secondly even if there is such a threshold and if the case is a torn decision, then both probabilities of different ends may pass this threshold and in principle they both should be amplified. Ultimately, many ends can pass this threshold at the same time and not one but many acts can be initiated at the same time and this would be an absurd consequence of the model.

The first part of the problem requires a scientific explanation and the second part should be answered philosophically. The scientific explanation is related to the nature of the Agent mechanism. As I am not a scientist as such, I will leave this question to neuroscientists to discover the nature and the threshold value of A. For the philosophical aspect, however, I concede that there should be such a threshold probability, but I deny the objection that in such cases several ends can be initiated at the same time for two reasons. As I have noted above, E(a) is a mental event and is not the immediate motor-act. In this case, it is not problematic that two mental events are initiated at the same time but only one of them turns out to be a motor-act. This is exactly what we encounter when thinking of what we should do for a given set of means. In this process, several options come up in our minds. Yet, I should concede that such options may not be considered as the ends of means but possible intermediate steps of the decision-making process. However, what I try to propose here is not specify the ends as the ultimate results of this process. After all, we face this situation of having several options in torn decisions. We may come up with two decisions but act in accordance with one of them. In such situations, we normally say that we act freely, but we cannot explain why we choose to do such and such. I also think that this is quite intuitive. In some situations, we cannot explain why we did such and such instead of so and so. This is not a problem of *free-actings*, but a problem of the nature of indeterminism and requires an explanation of how $\cong 1$ probability becomes 1 (initiation). Thus, an accurate quantum mechanical formalism may help us to explain that. Unfortunately, I should leave this task to the professionals of physics and not to myself who is only an empirically motivated philosopher.

Finally, and very briefly I need to underline some of the theoretical grounds concerning the Agent mechanism. Agent mechanism, in this account, is a neural mechanism, which is physical and has a causal history. Like our visual mechanism or other neural mechanisms may be developed in our ontogeny, agent mechanism, if exists, is possibly developed analogically. Additionally, such a mechanism is very adaptive as well, if we think the necessity of deciding quickly in our daily life. Without this mechanism, decision-making would be almost impossible or very slow, or arbitrary. Thus, there we may give an evolutionary account for A as well. In this case, it should not be a mystery or an uncaused thing unlike what agent-causal theories (Chisholm, 2003; Taylor, 1974: 56; Reid, 1788/1969; Pereboom, 2004) suggest. This agent mechanism is the source of the will to act and to explain this source both physiologically and philosophically is to give an answer to the question of “What is freewill?”. Unfortunately, this issue is not targeted in this paper. However, this does not affect the issue of explaining free-actings.

Conclusion

To sum up, I will outline the important claims of this paper. First, I argued that one of the problems concerning the literature of metaphysics of freewill is to try and get an understanding of the nature or the reality of freewill. I concede that these attempts have their own virtue and importance but I find it analytically difficult to get a conclusive result in understanding the vague nature of freewill. In this case, I think there is another issue that is to explicate the notion of free action. This is more appropriate to analyze philosophically and does not require a strict understanding of the nature of freewill. By means of this, secondly, I argued that given some basic understanding of the nature of freewill and with some auxiliary hypothesis for indeterminism and event-causation, we can construct a decent and plausible model of explanation for free-actings. I call this a model because a complete explanation should serve some exclusive arguments for indeterminism thesis and some rigid empirical data of probability distributions of means-ends relations. However, this paper does not suggest any of these requirements.

In terms of the model I am suggesting here, I claimed that the most important condition of free action is nonrandom decision-making. Since, actions are our deliberate choices, it should always be the case that we can choose to act otherwise. In this case, this condition may result in some complications of, on the one hand, impossibility of choosing to

HOW DO WE ACT FREELY? A NOMOLOGICAL-PROBABILISTIC MODEL OF EXPLANATION FOR FREE-ACTINGS

Emre Arda Erdenk

act or, on the other hand, absurdity of choosing to act on several ends at the same time. Consequently, we should see that this model cannot imply neither fatalism, nor compatibilism. To solve this theoretical difficulty, I introduced the agent mechanism which functions as a booster to initiate action. For the agent mechanism, I underlined that we should not confuse it with what agent-causal theories are suggesting. In this case, the agent mechanism, I hypothesises, can be explained just as other neural mechanisms that we have. Ultimately, I concluded that this model is consistently expresses an answer to the question of “how do we act freely?”. I believe the most important exports of this paper is to convey our attention from the nature of freewill, which is basically a deep well to be avoided, towards the free-action that can both be philosophically and empirically answered.

References

- MARIT, Robert, S., and Patricia, A., WILKOSZ (2005). “Disorders of Diminished Motivation”, *Journal of Head Trauma Rehabilitation*, 20: 377-388.
- BERRIOS, G., E., and Margalida, GILI (1995). “Will and Its Disorders: A Conceptual History”, *History of Psychiatry*, 6: 87-104.
- BALAGUER, Mark (2010). *Free Will as an Open Scientific Problem*, Cambridge: MIT Press.
- TAYLOR, Richard (1966). *Action and Purpose*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- KANE, Robert (1996). *The Significance of Free Will*, New York: Oxford University Press.
- KANE, Robert (1999). “Responsibility, Luck, and Chance: Reflections on Free Will and Indeterminism”, *Journal of Philosophy*, 96: 217–240.
- CHISHOLM, M., Roderick (1995). “Agents, Causes, and Events: The Problem of Free Will”, in Timothy O'Connor (ed.), *Agents, Causes, and Events*, New York: Oxford University Press, 95–100.

- O'CONNOR, Timothy (1993). "Indeterminacy and Free Agency: Three Recent Views", *Philosophy and Phenomenological Research*, 53: 499–526.
- O'CONNOR, Timothy (2000). *Persons and Causes*, New York: Oxford University Press.
- HUME, David (1739/1978). *A Treatise of Human Nature*, Oxford: Oxford University Press.
- KANE, Robert (2005). *A Contemporary Introduction to Free Will*, New York: Oxford University Press.
- AUNE, Bruce (1985). *Metaphysics*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- RAILTON, Peter (1978). "A Deductive-Nomological Model of Probabilistic Explanation", *Philosophy of Science*, 45: 206–226.
- HEMPEL, G., Carl (1965). *Aspects of Scientific Explanation and Other Essays*, New York: Free Press.
- THOMAS, Reid (1788/1969). *Essays on the Active Powers of the Human Mind*, Cambridge, Mass.: MIT Press.
- CHISHOLM, M., Roderick (2003). "Human Freedom and the Self", in Gary Watson (ed.), 2nd ed., *Free Will*, Oxford: Oxford University Press, 24–35.
- TAYLOR, Richard (1974). *Metaphysics*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- PEREBOOM, Derk (2004). "Is Our Conception of Agent-Causation Coherent?", *Philosophical Topics*, 32: 275–286.

HOW DO WE ACT FREELY? A NOMOLOGICAL-PROBABILISTIC MODEL OF EXPLANATION FOR FREE-ACTINGS

Emre Arda Erdenk

5

PROVIDENCE AND PROBLEM OF EVIL IN SENECA

Esra Çağrı-Mutlu

As the history tells, we can say that Seneca's life was full of disappointments for it was "shaped by the effects of exile and return, and compromised by his relationship with the emperor Nero—first his pupil, then his advisee, and finally his murderer (Seneca, 2015: ix). Within all these turbulences, Seneca is engaged with the problem of evil in the first six sections of *On Providence* which he wrote when he is in exile because of some false accusations and shortly before he was "invited" to commit suicide by Nero. It deals with the issues like how to reconcile the Stoic idea of providence with the observation of evil in the world. The work is in the form of a letter, which Seneca writes to his friend Lucilius. But before proceeding, we have to keep in mind that in all letters Seneca writes as "one ordinary, flawed human being to another: like other Stoic moralists, he does not claim to have perfect understanding on his own account, and he certainly does not assume that his addressee Lucilius will have achieved any such thing (Graver, 2007:53)". Through this reminder we can now start to talk about *On Providence* and we see that it begins with the main question of all arguments we want to talk in this paper: "You have asked me, Lucilius, why, if a Providence rules the world, it still happens that many evils befall good men (Seneca, 1928: 3)." Namely, if God who has the power of Providence is at the same time a perfect being, or in other words, the best of the rest and if he rules and looks after the human beings, then unavoidably the problem of evil will arise.

For Seneca talks about a divine being who sees everything, watches and protects people. He proves the goodness of this being by suggesting that you cannot call a tree or a dumb animal good; rather you can say that a man or a god is good but not in the same manner; for one is mortal, and the one is immortal: "The truly good does not exist in trees or in dumb animals. That which is good in these is called good by indulgence. 'What is it?' you say. It is what accords with the nature of each of them. But the good can in no way fall to a dumb animal. It belongs to a happier and superior nature. There is no good

except where there is a place for reason. Of these four natures, tree, animal, man, and god, the last two, which are rational, have the same nature; they differ by the fact that one is immortal, the other mortal. The good of one of them, god's of course, is perfect by nature, the other's, man's, by practice. The remainder, which lack reason, are perfect only in their own nature, not truly perfect. For that is finally perfect which is perfect in accordance with universal nature, and universal nature is rational. Other things can be perfect in their own kind (Long&Sedley, 1987, 371)". Actually, with this passage Seneca criticizes mythological gods. Although sometimes he calls his god Zeus, still he rejects that his god has same character with old Zeus, namely a god that can be bad, can be angry, or even can lie. All these features cannot belong to Seneca's God for he is perfect, the best, and we can see the same attitude in Socrates, too. For he believes that there won't be any bad sides in gods (Mutlu, 2017: 24).

Now, particularly in Seneca generally in Stoic philosophers, the divine being which has a universal nature and accordingly rational, is not just the "final cause" of the universe, but at the same time it is material, formal and efficient cause. Stoics think this divine being as same with nature and he shows himself in every individual being in order to make them perfect and realize themselves. The reason for this inwardness is because human beings are not good by nature, they have to earn this goodness. So as non-perfect human beings we have to fix our gazes on a constant purpose. By this way, namely, living a life according to mind will set us free and this freedom for Seneca starts with the acceptance of necessity: "There is but one chain that binds us: the love of life. That, admittedly, we may not discard; yet we must lessen it, lest anything detain us when commanded by our situation, or hinder us from readiness to do at once what must be done someday (Seneca, 2015: 94)".

But if there is such a love, freedom of mind born from providence and with this we can sail to calm waters; why are people still suffering from bad things, misfortunes, disasters. To answer this question first we have to clarify what providence really is. When Seneca writes Lucilius, he says that if we want to pursue an explanation of providence as an ethical problem, we have to ask three main questions: "Since, then, philosophy has three parts, let us begin to arrange its moral part first of all. For this again a threefold division has been settled on. The first deals with your assessment of the value of each thing, the second with your adopting a controlled and balanced impulse towards them, and the

third with the achievement of an agreement between your impulse and your action so that you are consistent with yourself in all these matters (Long&Sedley, 1987: 331)".

Now within this alignment, providence doesn't mean that a person's life is already determined by gods so whatever he does in his life has no value or purpose. Seneca, contrary to his, states that God who has providence doesn't see other beings as his slaves, rather he wants for them to be his followers. For only by this way someone can find the true end of his life: "I am not God's slave but his follower, and the more so, indeed, because I know that everything proceeds according to law that is fixed and enacted for all time. Fate guides us, and it was settled at the first hour of birth what length of time remains for each (Seneca, 1928: 37)". So, the basic thing we can do is to live a full and diverse life without complaining about anything. At the end, all of us will perish because it is what we have been born for. Our main role is to offer ourselves to Fate for even God obeys it: "Although the great creator and ruler of the universe himself wrote the decrees of fate, yet he follows them. He obeys forever, he decreed but once (Seneca, 1928: 39)". By obeying nature, good man will separate himself from every sort of evil for he will try to protect and guard himself against everything. Although good men suffer, he endures all kind of evils in terms of being an example to other people. And God will always protect them: "Yes, because I could not withdraw you from their path, I have armed your minds to withstand them all; endure with fortitude... Above all, I have taken pains that nothing should keep you here against your will; the way out lies open. If you do not choose to fight, you may run away (Seneca, 1928: 45)".

To live our lives under providence first we have to separate things that have values in themselves, and we have to learn to organize them and at the end we have to live our lives consistent with all the solutions we have found through this search. A life like that will be a life in a constant flow. But as Lloyd (2008, 100) points, this life includes a series of circle which narrows from periphery to center. Also, this sort of life exposure us to all kinds of vulnerabilities or fate. But these vulnerabilities really make the way for fortunate and good things. To become strong and hard in the face of disasters and evils of life first we have to know what is good and bad and if these things important for us or not. It is only a matter of choice; we will either drag on a flow or decide what we wish to do: "Rather than shifting in different directions according to the wind, the mind intent on wisdom will aim to stay where it is – tossing up and down in the sea, but not

changing position (Lloyd, 2008: 101)". So, to be wise is not to jump from one thing to, or want to have always different things, but rather "always wanting the same thing, always rejecting the same thing. You do not even have to add the provision that what you want should be right: only for the right can one have a consistent wish (Seneca, 2015: 73)".

By not changing his position against anything, wise man closes every door to evil. Seneca states that by leaving evil behind the door we can take virtues inside, and in this way no evil can hurt us: "For if injury is the experiencing of some evil, if, moreover, the wise man can experience no evil, no injury affects a wise man. All injury is damaging to him who encounters it, and no man can receive injury without some loss either in respect to his position or his person or things external to us. But the wise man can lose nothing. He has everything invested in himself, he trusts nothing to fortune, his own goods are secure, since he is content with virtue, which needs no gift from chance, and which, therefore, can neither be increased nor diminished (Seneca, 1928: 61)".

The things that effect our lives are not apparent evils but evils in themselves, though Seneca believes that there cannot be a pure evil in this world which is under the protection of a provident God: Seneca will say just as the other Stoic philosophers, we cannot accept physical evils as evils in themselves, since they belong to the class of things indifferent. In this manner in general nearly all of the Stoic philosophers, but particularly Epictetus distinguishes thing as different or indifferent in terms of good or bad: "...If, therefore, we do not also put in use the correct opinions, we shall be nothing but the interpreters of other men's judgements. For who is there among us here and now that cannot give a philosophical discourse about good and evil. It will run like this: Of things that be, some are good, others evil, and others indifferent; now good things are virtues and everything that partakes in the virtues; evil are the opposite; while indifferent are wealth, health, reputation (Epictetus, 1956: 271)".

Now for Epictetus what is always good have to be accepted only as the virtues and virtuous activities, and what is evil is actions motivated by vice. Therefore, when we analyze indifferent things we will see that they are not good or bad in themselves. It means that they don't add any moral things to our lives or diminish anything from them: "Is any man in fear about things that are not evil? —No.—What then? Is he in fear about things that are evil, indeed, but that are in his own power to prevent? —Not

at all. — If, then, things indifferent are neither good nor bad, but all matters of moral purpose are under our control, and no man can either take them away from us, or bring upon us such of them as we do not wish, what room is there left for anxiety? Yet we are anxious about our wretched body, about our trifling estate, about what Caesar will think, but are anxious about none of the things that are within us. We are not anxious about not conceiving a false opinion, are we. —No, for that is under my control. —Or about making a choice contrary to nature? —No, not about this, either (Epictetus, 1956: 301)".

Then Epictetus, or in general Stoic philosophers advise us first to understand things better as if they are really good or evil in themselves; gaining or losing them cause us to lose important things in our lives. Having a perfect body, being rich cannot be under our control for they are not always permanent and we can lose them in the blink of an eye. Likewise pleasures and desires cannot bring us happiness or good fortune. They cannot be the sole purpose of our lives. Now when we return to Seneca, we see the same statements. He first advises us to differentiate evils from things seem evils: "... that those things which you call hardships, which you call adversities and accursed, are, in the first place, for the good of the persons themselves to whom they come; in the second place, that they are for the good of the whole human family, for which the gods have a greater concern than for single persons; again, I say that good men are willing that these things should happen and, if they are unwilling, that they deserve misfortune (Seneca, 1928: 15)". Ergo Seneca emphasizes that things like pleasures which seem good are actually bad because the person who goes after them, neglects his soul and decays slowly; he becomes useless and selfish. However, Seneca thinks that these issues arise because human beings always want to be happy or follow their desires, pleasures. But Seneca believes that "without an adversary, prowess shrivels (Seneca, 1928: 9)". Thus, it looks like evil "becomes a guarantee against a morally colorless and therefore characterless universe. The Stoic reasoning here is both ancient and modern, for Socrates in Plato (Theaetetus I76A) maintains that there must always be in the world an element which is antagonistic to good (Spring, 1922: 51). In this context, Stoic philosophers usually accepts Socrates as their role model. For they accept that Socrates always knows to distinguish good from bad, and he does this by using his mind, and neglecting indifferent things in a free manner. Socrates believes that a person can realize his true nature only by acting according to virtues, by being careful about distinguishing false

pleasures and rational desires (Mutlu, 2016: 152-154). Likewise, Socrates, Seneca talks about virtues and says that they are the real guides of a happy life.

Now, according to Seneca, in a virtuous life even these evil things seem to happen very fast, still we have to understand that they don't happen randomly, rather happen for a reason. In other words, evil exists in connection with the presence of good, and the main reason for that, is to strengthen the virtues of people in the face of the negativities, evils of life; God "does not make a spoiled pet of a good man, he tests him, hardens him, and fits him for his own service (Seneca, 1928: 7)." Nature will not allow good to be hurt by another good. Consequently, Seneca implies a friendship between God and beings: "Nature never permits good to be injured by good; between good men and the gods there exists a friendship brought about by virtue. Friendship, do I say? Nay, rather there is a tie of relationship and a likeness, since, in truth, a good man differs from God in the element of time only; he is God's pupil, his imitator, and true offspring, whom his all-glorious parent, being no mild taskmaster of virtues, rears, as strict fathers do, with much severity (Seneca, 1928: 7)."

As we can see, to clarify evil and providence Seneca also responds to this problem through father-son analogy. A father who loves his son will let him live the hardest things so that son can become stronger and be aware of himself. This way he wants his son to discipline himself. Son, who overcomes the difficulties and goes after good, is not affected by things like suffering or death; he finds in himself the power of endurance. What is important, therefore, is not which bad things happened to one, rather what he did against these things; how strong he was. Whatever comes to the wise man, he knows how to fight with them, because he has a grasp of how the universe works; the universe has become from contraries: "... brave man is insensible to these, but that he overcomes them, and being in all else unmoved and calm rises to meet whatever assails him (Seneca, 1928: 9)". If we wonder why Seneca uses father not mother on behalf god, he will say that mothers cannot be hard to their children for they "wishes them never to be unhappy, never to cry, never to toil (Seneca, 1928: 9)". On the contrary fathers let their children suffer, and win their strength through struggling whole their lives.

In that case, Seneca believes that to be always in a good position or happy cannot be a good thing for your life. Although having them means you have a peaceful life, but in Seneca's eyes it is not a full life; for only through evil person can understand

the value of good things and he devotes his whole life to pursue good and avoid evil: "...Truly, to be always happy and to pass through life without a mental pang is to be ignorant of one half of nature. You are a great man; but how do I know it if Fortune gives you no opportunity of showing your worth?... I may say to a good man, if no harder circumstance has given him the opportunity whereby alone he might show the strength of his mind, "I judge you unfortunate because you have never been unfortunate (Seneca, 1928: 25)".

Within this context, Seneca lay emphasize on to be tested, to try because only by this way someone can know himself and discover what he does throughout his life: "You learn to know a pilot in a storm, a soldier in the battle-line (Seneca, 1928: 27)". So, together with Seneca, Stoic philosophers advise us to see the good sides of things and learn from them instead of complaining. The bad things that happen to good people are actually for their goodness because, like a hard work athlete, the person who emerges from the struggles becomes stronger, he realizes himself. Seneca believes that if a person maintains his life under the guidance of his mind, it will become easier for him to reach his happiness, but this progress starts with realizing that death is not a thing to be afraid of, rather it is a moment in the span of life: "The man who, relying on reason, marches through mortal vicissitudes with the spirit of a god, has no vulnerable spot where he can receive an injury. From man only do you think I mean? No, not even from Fortune, who, whenever she has encountered virtue, has always left the field outmatched. If that supreme event, beyond which outraged laws and the most cruel masters have nothing with which to threaten us, and in which Fortune uses up all her power, is met with calm and unruffled mind, and if it is realized that death is not an evil and therefore not an injury either, we shall much more easily bear all other things—losses and pains, disgrace, changes of abode, bereavements, and separations. These things cannot overwhelm the wise man, even though they all encompass him at once (Seneca, 1928, 73)".

Hence if we understand that death is not the last stop of our lives, unlike dying is a long progress as if we are dying day by day, then we don't have to avoid "the terrors of death (Lloyd, 2008: 105)". So, a good man who accepts this normality, and providence will understand that no evil can affect him unless he lays himself open to them. In this manner, "the confidence of the wise man that evil will not affect him does not rest on trust in a divine will that is not subject to necessity; his confidence rests rather on the

acceptance of fate (Lloyd, 2008: 107)”.

Kaynakça

- EPICTETUS (1956), *The Discourses as Reported by Arrian, The Manuel, and Fragments*, LOEB Harvard University Press, Cambridge.
- GRAVER, M. (2007), *Stoicism & Emotion*, Chicago University Press, Chicago.
- LLOYD, G. (2008), *Providence Lost*,
- LONG, A. A.&SEDLEY, D. (1987), *The Hellenistic Philosophers Vol I*, Cambridge University Press, Cambridge.
- MUTLU, B. (2016), “Platon’un Devlet’inde Filozofun/Filozofların Kral Olması Adil midir?”, *Özne Platon Özel Sayısı*, 24, 145-166.
- MUTLU, B. (2017), “Platon’da ve Platon Öncesi Metinlerde Mimesis”, *Art-Sanat*, 8, 9-34.
- SENECA (1928), *Moral Essays*, Trans by: J. W. Basore, Loeb William Heinemann Ltd, NY.
- SENECA (2015), *Letters on Ethics*, Trans. by. M. Graver&A.A. Long, The University of Chicago Press, Chicago.
- SPRING, E. (1922), “The Problem of Evil in Seneca”, *The Classical Weekly*, 16-7, 51-53.

6

“ARAKAN OLAYLARI” HAKKINDA YAZILI BASINDA YER ALAN “SOYKIRIM VE ‘İRKÇILIK” KAVRAMLARININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF THE “THE GENOCIDE AND RACISM” CONCEPTS OF “ARAKAN EVENTS” IN THE WRITTEN PRESS

Gülsüm Bircan, Zihniye Okray

Abstract

It is emphasized that the media reflects the news in the context of power, economic, political, and cultural relations with the ideologies of its employees and communicates what they understand to the outside, and it is stated that news rhetoric brings its reality to the reader in the struggle for power. Thousands of events are emerging in the international community, and it is stated that which of them will be selected and subject to the news text, how the reader will be transmitted, the meaning of the print media reflecting its own ideology, and the fact that it is related to its construction through its own reality. (Müminoglu, 2008. S, 72-78). The aim of the research is to examine the news about the «Arakan Events» published in 2012-2017 and to reveal how the Cumhuriyet, Milliyet and Türkiye newspapers interpreted and constructed the concepts of “genocide and racism” and the ideological structure of this event in the news. The greatest factor in bringing these newspapers into the sample is that the newspapers have different ideological ideals in political and religious matters. In the study, how the dominant discourses in the text were constructed and shaped was tried to be shown by using the method of Critical Discourse Analysis method developed by Van Dijk. According to the results of the analysis on the news, it was determined that three journalists who represent different political postures and have different ideological thought positions re-produced the event within the frame of ideological thought. According to the results of the analysis, it is seen that Cumhuriyet Newspaper has built news on “Humanity”, Milliyet Gazetesi on “Ethnic”, and Türkiye Newspaper on «Religion» (Muslims). In addition, while the Cumhuriyet and

“ARAKAN OLAYLARI” HAKKINDA YAZILI BASINDA YER ALAN “SOYKIRIM VE ‘IRKÇILIK’ KAVRAMLARININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

Gülsüm Bircan, Zihniye Okray

Milliyet newspapers carried the Arakan Events to internal politics contests, The Turkish newspaper, on the other hand, makes discourses about the unity of all Muslims.

Key Words: Arakan Events, Genocide, Racism, Critical Discourse Analysis

1.Giriş

İdeolojiler düşüncelerle bir grubun toplumdaki yerini, ilgisini, amaçlarını şekillendirirken farklı diğer gruplarla olan ilişkilerini de açıkladığı inançlar olarak bahsedilmektedir (akt; Bilişli, 2016. s.91; Van dijk;2003). Bu düşünceler için toplumun farklı kesimlerince kabul edilen siyasi ve dini fikirleri savunan bir grubun üyelerinin derin köklü inançları olduğu belirtilmektedir. İdeolojiler çoğu zaman zıtlasmadan ortaya çıkabilmektedir; ırkçı, cinsiyetçi ideolojiler ayrımcılığın kökeninde yer alırken, savaş karşıtı ideolojiler de silah karşıtı eylemlere yönelenerek, diğerlerine karşı kendi düşüncelerini paylaşan ideolojilere sarılacaklarından bahsedilmektedir. Nasıl ki insanlar kendi bireysel dilleri ile iletişim kuramıyorsa, İdeolojiler de bireysel düşüncelerden değil, toplumsal ortak inançlardan oluştuğu belirtilmektedir. Bu çalışmada da bahsedilecek olan göçmenlere ve azınlıklara karşı hızla büyüyen yabancı düşmanlığının altında da etnik ayrımcılıkla ilgili ideolojiler karşımıza çıkmaktadır (akt; Ateş, 2015. s. 17-22; Van Dijk, 1998).

İletişim aracı olarak medya çağımızda önemli bir yere sahip küresel bir dünyada artık iletişim daha kolay olmakla birlikte, medya söylemlerinin toplumları kendi düşünceleri ile şekillendirmesi tehlikesi olduğu için insanların olumlu ve olumsuz yönlerini bilerek ideolojik söylemlerden kişilerin kendilerini korumaları gerektiğinden bahsedilmektedir. Medyanın topluma lanse etmek istediği düşüncelerden korunmak için iletişim aracını doğru okumak ve anlamının yalanla gerçeği, gösterilenle gizlenenin farkına varılması bakımından önemli olduğu belirtilmektedir (akt; Ertaş, 2014. s.10; İnceoğlu, Çomak, 2009). Söylem, gazete metinleri, bir heykel, insan, insanların yaptıkları, düşündükleri, ifade ettikleri benzetmeler, imajlar, öykü ve hikâyelerde sürekli kendisini yinelemesi üretmesi olarak belirtilmektedir. Konuşulan kelime, söz ve kurulan tüm cümleler kişinin hangi bağlamda bunu konuştuğunu ortaya koyarak eylemde bulunması olarak vurgulanmakta ve bir örnek olarak “fıstık” kelimesi sözlükte anlamı yazmaktadır ama siz bunu hangi amaç ve bağlamda söylemde bulunduğunuza göre anlamının değişeceği

belirtilmektedir (Arkonaç, 2014. s,111-113). Toplum, bir söylemi üreten şekillendiren yapı olarak belirtilmektedir. Eylem olarak ifade edilen söylemler, farklı dillerde farklı ideolojilerde ve farklı anlatımlarda farklılık taşıyarak beyan edilirken söylemin ideolojileri kuşatarak yorum terimine teslim olduğundan bahsedilmektedir. Söylem, toplumda; değer, norm, dil, kurum, hukuk, eser, sanat, ideoloji ve insan bedenini farklı esaslarda aktarmakta ve biçimlendirmekte ve yeniden inşa ederek üretmekte olduğu belirtilmektedir. İletişim ağı içinde bulunan en etkili olanlar arasında yer alan yazılı basın dünyadaki olayları kendi perspektifinden anlayıp kurgulayarak yeniden yapılandırılmasını sağlamaktadır. Haber söylemi, medyanın çalışanlarının ideolojileri ile yaşanan tarihin iktidar, güç, ekonomik, siyasal, kültürel ilişkilerini bu çerçevede yansıttığı ve kendi anladığını dışarıya ilettiği vurgulanmakta ve haber söyleminin bir iktidar mücadelesi içinde kendi gerçekliğini okuyucuya ulaştırdığı belirtilmektedir. Uluslararası toplumda binlerce olay ortaya çıkmakta içlerinden seçilip hangilerinin haber metnine konu olması ve olmaması okuyucuya hangi şekilde iletileceği yazılı basının kendi ideolojisini yansıtmayı amaçlaması ve haberi kendi gerçekliği üzerinden kurgulaması ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Müminoglu, 2008. s, 72-78).

İrkçilik, etnik önyargılar ve ideolojileri insanların bu kavramları doğuştan getirmediği ve etnik ayrımcılığın kendiliğinden ortaya çıkmayacağına düşünülmektedir. Bu düşünce biçimleri çoğunlukla medyanın söylem yoluyla yani kitlesel iletişim ağı ile bu sürecin gelişme gösterdiği bu yolla toplumların öğrendiği şeklinde bir görüş sunulmaktadır. İrkçilik kavramı söylemsel ifadelerle bilişsel süreçte yer edinmekte savunulmakta ve sonunda da meşru hale getirildiğinden bahsedilmektedir. İrkçilik kavramı bilişsel süreçte söylem yolu ile tekrar üretilerek egemenlik gücünü elinde bulunduranlar kendi içlerinde içselleştirilerek bölüştürülmekte olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu şekil anlaşılmaktadır ki ırkçılık toplumlar tarafından “öğrenilmiştir” (akt; Umunç, 2014, s, 494; Van Dijk, 2002). Van Dijk haber söylemini incelerken kullandığı makro ve mikro yapılarla sınır koymamaya sınırları geniş tutmaya özen göstermiştir. Van Dijk, Uluslararası haberlerin söylemlerinin analiz ettiği bir çalışmada, bütün dünyadaki toplumların haber ajanslarına bağımlı halde olduklarını ortaya çıkartması açısından önemlidir (Gölcü, 2009, s,87). Ona göre, söylem içindeki ideolojik yapının anlaşılması medyada çıkan söylemlerin ideolojik temelli ifadelerinin incelenmesi ile ortaya çıkartmak söz konusu olduğu üzerinde durmaktadır (akt; Şimşek, 2012, s, 196; Van Dijk,2002).

“ARAKAN OLAYLARI” HAKKINDA YAZILI BASINDA YER ALAN “SOYKIRIM VE ‘IRKÇILIK’ KAVRAMLARININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

Gülşüm Bircan, Zihniye Okray

2. Yöntem

Çalışmanın evrenini Türkiye’de ki yazılı medya grubu oluşturmaktadır. Örneklemi ise, 2012 -2017 yılları içinde Arakan haberlerine yer veren Cumhuriyet, Milliyet ve Türkiye gazeteleri oluşturmaktadır. Bu üç gazetede araştırmaya konu olan olay ile ilgili ulaşılan haber sayısı toplamda 111 tanedir. Türkiye gazetesinde bu olay ile ilgili 63 habere ulaşılmıştır. Bu haberlerden 25 tanesi, Cumhuriyet gazetesinde olayla ilgili 31 habere ulaşılmıştır. Cumhuriyet gazetesinden 17 haber, Milliyet gazetesinde ise, toplam 17 haber bulunmuş, araştırmaya uygun bulunan 11 haber çözümlemesinde yer almaktadır. Sadece bu üç gazetenin araştırmada yer alması ve haberlerin hepsinin analize alınmaması çalışmanın sınırlarını belirlemektedir. Bu gazetelerin araştırmada yer almasının nedeni, birbirinden farklı toplumsal değerlere, ideolojilere ve siyasi fikirlere sahip oldukları varsayımından yola çıkılarak seçilmişlerdir. Çalışma, adı geçen gazetelerin ‘soykırım ve ırkçılık’ ile ilgili yaklaşımlarını Van Dijk’in Eleştirel Söylem Çözümlemesi yöntemi ile ele almaktadır.

3. Araştırma Verileri.

Milliyet Gazetesi: Milliyet, 2011 yılından önce Doğan Holding’ aitken, 2011 yılı başlarında Karaca ve Demirören ortaklığının bünyesine katılmıştır. Gazete slogan olarak “Basında güven” ilkesi güttüğü belirtilmektedir (https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_).

Cumhuriyet Gazetesi: Cumhuriyet gazetesi 7 Mayıs 1924 yılında Yunus Nadi, Nebizade Hamdi ve Zekeriya Sertel tarafından kurulmuştur (Bilişli, 2016. s, 94). Yayın ilkelerinde; “Cumhuriyet düşüncesinin vekili ve savunucusu” olduğu, “Gazetemiz ne hükümet gazetesi ne de parti gazetesidir” ifadelerine yer vermektedir (akt; Özçağlayan, Öztamur, 2013, s,276; Özerkan, 2009).

Türkiye Gazetesi: Gazete 1970 yılında Hakikat” ismi ile kurulmuştur. 1972 yılında ismi “Türkiye” olarak değiştirilmiştir (www.turkiyegazetesi.com.tr). Türkiye gazetesi ilkelerini, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bağımsızlığı ve bölünmez bütünlüğünü, milletin menfaatini savunan yayınlar yaptığı belirtilmektedir. Olumlu haberin de haber olduğuna inanan, ekonomik istikrar için hep “bardağın yarısı dolu” anlayışıyla yayın yaptığı belirtilmektedir (<http://www.mydmg.com>).

4. Haber Metinlerinin Makro ve Mikro Yapı Analizi ile Çözümle

4.1. Makro Yapı

Van Dijk Eleştirel Söylem Çözümlemesini iki ana temel üzerinden şekillendirmektedir. İlk olarak çözümlemeye başlanmasının uygun olacağını belirttiği makro yapı, başroldeki metnin haber başlıklarına, haber girişlerine ve sonuçları hakkında genel bilgi vermektedir. Makro yapı tematik ve şematik yapılardan oluşmaktadır (Şen, 2013. s, 170).

4.1.1. Tematik Yapı

Tematik yapı kendi bünyesinde üçe ayrılmaktadır bunlar; manşetler (başlıklar), haber girişi ve fotoğraflardır. Tematik yapı, haber metninde yer alan olay, olgu unsurlarının ya da düşüncelerin yani en önemli unsurların açığa çıkartılmasında yer almakta haberin ana temasını vererek özetleyen kısımdır (akt; Yıldırım, Atasoyu, 2015, s, 40; Özer, 2011). Tematik yapıda spotların yer almadığı durumlarda haber metinlerinin ilk paragrafına yer verilirken, haberin tek bir parafan oluşmasında ise, paragrafın ilk cümlesi çözümlenmektedir (Doruk, 2013, s, 116).

4.1.1.1. Manşetler/Başlıklar

Okuyucuyu haber ile ilk cezbeden ilk dikkatini habere yoğunlaştıran “manşet/başlık” tır. Eleştirel söylem çözümlemesi manşetlerde verilmek istenen mesajlara odaklanır ve manşette kullanılan kelime seçimi, tırnak işaretleri gibi ayrıntılar yanında manşette yapılan alıntıların irdelenmesi çözümleme işleminde önem taşımaktadır (Özçağlayan, Öztamur, 2013, s, 277). Haber başlıklarının çözümlenmesi haber metinlerinin içeriği ile ilgili durumları anlamak ana tema hakkında genel fikir vermesi ve haberi özetlemek açısından ele alınmaktadır (Yetkin, 2011, s,46).

4.1.1.1.1 . Milliyet Gazetesi Manşetler/Başlıklar

“Uydudan etnik temizlik” (22.10.2012), genel olayları teknolojinin varlığında duyuruyor ve yapılan etnik temizlikten tüm dünya toplumlarının haberdar olmamasının pek de mümkün olmadığı sezdirilmektedir. “Arakan’da neler oluyor?” (27.07.2012), başlığa bakıldığında okuyucuda merak uyandırmak için verildiği görülmektedir. “ABD’li ünlü

“ARAKAN OLAYLARI” HAKKINDA YAZILI BASINDA YER ALAN “SOYKIRIM VE ‘İRKÇILIK” KAVRAMLARININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

Gülsüm Bircan, Zihniye Okray

aktörden Arakanlı Müslümanlara destek” (02.06.2015), haber başlığı incelendiğinde olayı magazinleştirerek vermekte olduğu görülmekte ve bu neticede okuyucu kitlesini bu olay ile ilgili bilgi sahibi olmasını sağladığı görülmektedir. “Bir ömürlük demokrasi mücadelesinde zafer” (10.11.2015), başlık metni incelendiğinde; yaşam boyu sürdürülen mücadelenin kazanıldığına dair genel bilgi vermektedir. Bunun yanında olayların bu zaferle yeni bir çözüme de yol açabileceği hissettirilmiştir. ‘Türkler geliyor’ diye sevinenleri öldürdüler (10.08.2012), metni incelendiğinde yine haberin okuyucuya sunum şekli verilmekte ‘sevinenleri öldürdüler’ ifadeleri haberin nesnelliği ile ilgili şüpheleri ortaya çıkarttığı görülmektedir. “ “genç kızlara tecavüz ettikten sonra işkenceyle öldürüyorlar” ”(25.07.2012), başlık metni kadınların bu olay içinde bedensel ve fiziksel olarak çok travmatik olduklarını belirtmek için kullanıldığı görülmektedir. Haberin tırnak içinde verilmesi başka kaynaktan alığını göstermektedir. BM’den Arakan çağrısı: Çok geç olmadan harekete geçilmeli (30.10.2012), başlık metni incelendiğinde olaylara hemen müdahale edilmesi gerektiğinin üzerinde durulması gerektiğini belirtmek için kullanılan haber başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. “su vermeyin, bırakın ölsünler”(22.04.2003), Başlık olaylara seyirci kalan bir yönetimin olduğunu ve olay içindeki kişilere yardım etmek isteyenlere izin verilmediği şeklinde verilmektedir. ‘Rohigyalara etnik temizlik uygulanıyor’ (25.11.2016). Başlık metni olayın geneli olarak ele alınabilir. Etnik temizliğin bir yönetim tarafından bir güç tarafından uygulanıyor olduğu belirtilmektedir. BM’den “Arakanlı Müslümanlara etnik temizlik yapılıyor” uyarısı (03.02.2017). BM’nin uyarısını tırnak içine alarak hem bu olaya dikkat çekiyor hem de olayın önemini bildirmektedir. BM’nin uyarısını referans göstererek olayın inandırıcılığı pekiştirilmektedir. Myanmar’dan kaçış var (29.10.2012). Başlığı incelendiğinde, insanların bu ülkenin şiddetinden, zorbalığından, ölümden kaçtığını kısa ve öz şekilde anlatmaktadır.

4.1.1.1.2. Türkiye Gazetesi Manşetler/Başlıklar

Arakanlı Müslümanlar yok olmakla karşı karşıya (20.05.2015). Başlıklı haberde Arakanlı Müslüman ulusunun dünyadan yok olma tehlikesine dikkat çekilmek istenmiştir. Bunun yanında manşette yazılan haber dikkat çekilmek isten ana temayı yansıtmaktadır. Bu manşette atılan başlık Müslümanlara karşı bir soykırımın olduğu algısını oluşturmak bu olaya karşı uluslararası ülkelerin dikkatini çekmek için oluşturulduğu görülmektedir. Myanmarlı aşırı milliyetçiler, Arakanlı Müslümanları’nın sınır dışı edil-

mesini istiyor (15.06.2015). Haberin ana sayfada manşetlere taşınması Myanmarlı milliyetçilerin ırkçı tutum içinde olduklarını açık bir şekilde verilmek istenmiştir. Türkiye gazetesinin Arakan Olayları haber başlıklarında öne çıkan söylem, Arakan halkını Müslümanlık çerçevesinde konumlandığı ve yaşanan zulümlerin bir soykırım olduğu ve tüm Müslüman âleminin birlik içinde bu insanlara yardım etmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Kudüslü âlimlerden İslam dünyasına ‘Rohingya Müslümanlarını kurtarın’ çağrısı (26.02.2017), başlığıyla verilen haber Müslümanların birlik olarak bu zulme karşı gelmelerini gerektiği mesajı verilmektedir. Bunu yaparken Kudüslü alimlerin İslam dünyasına çağrı yapması, Kudüs’ün dinsel bir üstünlüğünün olmasını kullanarak kendi çerçevesinde haberlere taşıyarak Arakan da yaşanan olayları islami perspektiften sunarak ideolojik düşüncesini ortaya koymakta olduğu görülmektedir. “çağrısı” sözcüğünün kullanılması islam düşünürlerinin “islama çağrı” ifadelerine yer vermesinden dolayı bu sözcük seçilmiş olabilir. Bunun yanında Mescid-i Aksa imamlarının ve Kudüslü alimlerin söylemlerine spot haberleri içinde yer verilmesi ve başlıktaki haberin tekrarlanması Müslümanlar için Mescid-i Aksanın kutsal kabul edilmesinden dolayı bu haberin içselleştirilmiş olarak sunulduğu görülmektedir. Bunun yanında bu başlık için islam dünyasına yapılan bir çağrının olması, islam ve diğer dinler arasında “biz” ve “öteki” nin oluştuğunu göstermesi açısından önemlidir.

Myanmar’da 87 bin Arakanlı Müslüman yerinden edildi (24.01.2017), Arakanlı Müslümanlar aylardır yerinden ediliyor (31.01.2017), “Arakanlı Müslümanlar ölümün kıyısında” (28.11.2016), ‘Arakanlı Müslümanlara uygulanan şiddet tahminlerin ötesinde’ (28.02.2017), başlıklı haberlerde ise, bu söylem içinde de “biz” ve “öteki” nin oluştuğu görülmektedir. Bunun yanında “sınır dışı” edilmesi Arakan Müslümanlarının dışsallaştırılmasına, aşırı milliyetçilik kavramının ifade edilmesi ırkçılığın baş göstermiş olduğunu göstermektedir. İfadeler içinde “Arakanlı Müslümanların” parantez içine alınması bu gazete kurumunun bu olayı çok içselleştirerek kendi düşüncesini ortaya koyduğunu göstermektedir. “Arakanlı Müslümanlara soykırım yapılıyor” (28.11.2016), başlığının sunuş biçimi soykırım a dikkat çekmek için verilmektedir. Başlıkta kimler tarafından yapıldığı bilinmezken soykırım sürecinin devam ettiğine değinilmektedir. Bunun yanında diğer bir alt başlıkta, Myanmar yönetiminden gazetecilere yasak, ifadeleri yer almakta ve bu yasağın gazetecilere uygulanmış olması Arakanlı Müslümanlara yapılan işkence, ayrımcılık, zorbalık ve en önemli vermek istediği temel nokta soykırımın yapıldığının gizlenmek istemesi olarak bu alt başlık okunabilir.

4.1.1.1.3. Cumhuriyet Gazetesi Manşetler/Başlıklar

Myanmar (21.05.2015)., Myanmar’a saldırı tehdidi (27.07.2012)., Myanmar’da acı bilanço (27.10.2012)., Myanmar’da etnik vahşet - Söndürmeyin, bırakın ölsün (23.04.2013)., Obama’dan Myanmar’a ‘Rohingya’ uyarısı (02.06.2015)., Türk Kızılay’ı Myanmar’a yardım edecek (08.08.2012)., Myanmar’dan İT’ye vize yok (16.10.2012). Bu haber başlıklarının söylemine bakıldığında “Myanmar” ülke ismiyle sürekli telaffuz edilmesi bu ülkenin sınırlarını tanıdığını ve iç işlerine karışmak istemediği izlenimi vermektedir. Diğer haber başlıkları incelendiğinde; Erdoğan Niye Saraya Kapandı? (13.10.2015)., SP’den Arakan Mitingi (24.07.2012)., Halep tartışması (16.12.2016)., gibi haber başlıklarına yer verilmesi Türkiye’nin siyaseti içinde bu olayların etkilerine bakılmakta ve iktidarda olan partinin (adalet ve kalkınma partisi) dini ve ideolojik düşüncesiyle oluşan ortam incelenmektedir. Son olarak da incelenen diğer haber başlıklarına bakıldığında; Okyanusta insanlık dramı-İnsanlık bu utanca seyirci (15.05.2015)., Boğulsalar da kurtarmayın (19.05.2015)., Müslümanlara iki çocuk kısıtlaması (26.05.2013)., Arakan’dan kaçıyorlar (26.11.2016). Myanmar’da sayım gerilimi (31.03.2014)., Myanmar’da ‘ bazı kadınlara’ doğum yasağı (24.05.2015). Başlıklar etnik ayrımcılığa, dışlaştırılmaya vurgu yapmaktadır. Bu gazetenin sadece bir başlıkta “Müslüman” kelimesini kullanması gazetenin yayın ilkelerinde vurgu yapılan laiklik ilkesine göre bu olaya dinsel olarak değil insan olarak bakmakta olduğu bu izlenimi verdiği görülmektedir. Diğer yandan bu haber başlıkları ana temayı özetlerken gazete kuruluşunun da ideolojik düşüncesini net şekilde ortaya çıkarttığı görülmektedir.

4.1.1.2. Haber Girişleri ve Spotlar

Haber girişleri ve spotlar, haber metnini özetlemesi ve ana tema hakkında açık bilgiye ulaşılmasını sağlayan kavramlar olarak çözümleme yönteminde karşımıza çıkmaktadır (Doruk, 2013, s, 118). Haber girişleri paragraf olarak ya da paragraf içinde ilk cümle olarak karşımıza çıkmaktadır. Van Dijk, haber metni sunulan bireylerin haberin içeriğini okuyup okumamak konusunda haber girişlerinin önemli bir etken olduğunu belirtmektedir (akt; Şen, 2013, s, 171; Van Dijk,1986).

4.1.1.2.1. Milliyet Gazetesi Haber Girişleri ve Spotlar

Bir ömürlük demokrasi mücadelesinde zafer (10.11.2015). Başlıklı haber giriş ve spotu

incelendiğinde; spot ile başlık tam uyum içinde verilmektedir. Myanmar’da 25 yıl sonra yapılan özgür seçimleri hayatını demokrasi mücadelesine adan Suu Kyi’nin partisi kazandı. Vatandaş sayılmayan Müslümanlar ise oy veremedi. 25 yıl sonra yapılan özgür seçimlere kendini adatan adayın kazanmasının bile Müslümanları özgürleştiremediği üzerine metin inşa edilmiştir. Bunun yanında kendi ülkesinde yaşayan insanlara seçme hakkı tanımayan bir ülkenin ne kadar demokratik seçim yapması beklenebilir bunu da düşündürmek için “Müslümanlar ise oy veremedi” ifadeleri ile şifreli vermektedir. Haber metninin geneline bakıldığında olumluma cümleleri hâkimdir.

4.1.1.2.2. Türkiye Gazetesi Haber Girişleri ve Spotlar

Arakanlı Müslümanlar yok olmakla karşı karşıya (20.05.2015), başlığı altında giriş cümlesinde “Budist çoğunluğun yaşadığı Myanmar’ da ki şiddet ve ayrımcılıktan kaçan Arakanlı Müslümanların ulus olarak yok olma tehdidi yaşadıkları vurgulanmaktadır. Giriş cümlesinde dinsel yapıya dikkat çekilmek istenmiştir. Dinsel yapı içinde bölünmelerin olduğu ve buna bağlı şiddet ve ayrımcılığın Arakan Müslümanlarını yok etme tehdidi taşıdığına dikkat çekmek istemiştir. Spot girişinde, Güney Asya’da çoğunluğunu Arakanlı Müslümanları oluşturduğu göçmenlerin trajedisi uluslararası topluma yapılan çağrılarını arttırdı. Şeklinde sunulan haber metninin başlık ile uyumlu olmadığı görülmektedir. Bunu sebebi gazetenin haberi okuyucunun dikkatini çekecek tarzda vermek istemesinden kaynaklanmaktadır. Haberin alt başlıklarına bakıldığında, “Arakanlı Müslümanlar yok olmakla karşı karşıya” tekrar başlığın kullanılması olayın ciddiliğini dayatmak istemesinden kaynaklanmış olabilir. Diğer alt başlıkta ise, “Tek umut uluslararası toplum” şeklinde verilen haberin içeriğinde bu olaylara ses çıkarılıp uluslararası yardıma ihtiyaçları olduğu vurgulanmaktadır.

4.1.1.2.3. Cumhuriyet Gazetesi Haber Girişleri ve Spotlar

Erdoğan Niye Saraya Kapandı? (13.10.2015)., başlıklı haber incelendiğinde spota yer verilmemiştir. Bu başlık altında Cumhuriyet gazetesi ve iktidar arasında fikir uyuşmazlıkları olduğu görülmektedir. Bu başlığın haber giriş cümlesi; Barış için gittikleri Ankar’a’da patlayan çift bomba 100 can aldı, yüzlerce insan yaralandı. Şeklinde verilen haberde tüm Türkiye’nin ayağa kalktığını ve diğer ülkelerin bu saldırıyı kınadıkları belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın bu olay sonrasında Beştepe’deki sarayına kapandığını, Mı-

“ARAKAN OLAYLARI” HAKKINDA YAZILI BASINDA YER ALAN “SOYKIRIM VE ‘İRKÇILIK’ KAVRAMLARININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

Gülsüm Bircan, Zihniye Okray

sır'da katledilen insanlar için ağlayan cumhurbaşkanının Ankara da ölen insanlar için tek kelime etmediğini, 10 bin kilometre öteden Arakan Müslümanları için gösterdiği duyarlılığı bu insanlara gösteremediği belirtilmekte ve bunu herkesin görmesi ve duymasını istemektedir. Bu haberin incelenmesinde Cumhurbaşkanının kendi ülkesindeki insanlara duyarlılık göstermediği diğer Müslüman ülkelerinin insanlarına daha duyarlı olduğu betimlenirken, Erdoğan'ın Müslüman insan ve Müslüman olmayan insan diye insanları ayırttığını vurgulamak istenmektedir. Olumsuzluk cümlelerinin verilmesi iktidar ile ideolojilerinin çatışması kaynaklı olduğu gözlemlenmektedir. İktidar ve gazete arasındaki uyuşmazlıkların ideolojik düşünce tarzlarından oluştuğu bu haberde açık ve net görülebilmektedir. 4.1.1.4. Fotoğraflar

Haber sunumları içinde yer alan fotoğraflar haberin güvenilirliğini sağlamak ve daha fazla okuyucunun habere ilgisini çekmesi bakımından önemli bir çözümleme kısmıdır (Yaylagül, Çiçek, 2011, s, 111).

4.1.1.4.1. Milliyet Gazetesi Fotoğraflar

5.1.1.4.1.1. Fotoğraf; “Su vermeyin, bırakın ölsünler” (22.04.2003).

“Su vermeyin, bırakın ölsünler” (22.04.2003). Başlıkla verilen fotoğrafta insanların yerde yatan insanlara ne kadar duyarsız olduğunu göstermektedir. Diğer yandan bir adamın kendini savunmak için elinde sopa ile dolaşması bu kişilerin ne kadar savunmasız olduklarını göstermektedir. Diğer yandan bir insanın yanıyor olmasına karşı o kadar duyarsızlaştıkları görülmektedir ki yanan insana sadece yoldan geçen bir insan gibi baktıkları görülmektedir. Bu insanların bu şiddet olaylarına alıştıkları izlenimi yaratmaktadır. Yanan kişinin fotoğrafa taşınması insanların bu dehşeti görmeleri ve bu

insanlara duyarlılık kazandırmanın yanında gazetenin ekonomik bir kar gütmesinin de bu fotoğrafta yanan kişinin yer almasını sağlamış olabilir.

4.1.1.4.2. Türkiye Gazetesi Fotoğraflar

4.1.1.4.2.1. Fotoğraf: Arakan'da 'İnsanlığa karşı suç' işleniyor (05.12.2016).

Fotoğrafı incelendiğinde ise, bir adamın kucağında bir bebeği kefeni ile kucakladığı görülmektedir. Yanında yürüyen iki erkek çocuğu vardır. Fotoğrafta diğer insanların belli belirsiz gölgeleri vardır. Arka plan sisli verilmektedir. Bu fotoğrafa bakıldığında başlık ile uyum içinde olduğu görülmektedir. Küçük bir çocuğun ölmüş bedenini taşıyan adamın omuzları düşmüştür düşünceli ve üzgün olarak ellindeki kefeni bakmaktadır. Yanı başındaki yaşı diğerinden büyük olan çocuğun öfkeli duruşu bu ölümü kabul edemediğini göstermekte ve uzlaşma sağlanamazsa ileride bu çocuğun bu ülkeye karşı kin ile büyüyeceği verilmek istenmiş olabilir. Diğer yandan çocuğu ileriye öfke ile bakması geleceğinin karanlık olacağını düşündüğü yansıması olabilir. Görünmeyen küçük çocuğun ise geleceği meçhul olarak verilmek istendiği için belirsiz bir şekilde fotoğrafta yer aldığı söylenebilir. Fotoğrafta diğer insanların silik fazla gözükmemesi sisli verilmesi, bu olaylarda yaşanan insanlık suçunun diğer ülkelerin farkında olduğu ama bu insanları sadece bir gölge olarak yanlarında olduklarını tamamen diğer ülkelerin bu olaylara seyirci kaldığını da kodlayarak okura iletmiş olabilir.

4.1.1.4.3. Cumhuriyet Gazetesi Fotoğraflar

4.1.1.4.3.1. Fotoğraf; Myanmar’dan İTT’ye vize yok (16.10.2012)

Myanmar’dan İTT’ye vize yok (16.10.2012). Haber fotoğrafı incelendiğinde, Budist rahiplerin ellerinde pankart açtıkları görülmektedir. Bir Budist rahibin elinde taşıdığı ve fotoğraf çekilirken poz vererek taşıdığı “the World is not only for muslims” (Dünya sadece Müslümanlar için değildir) pankartı göstermesi tüm Müslümanlara gözdağı olarak okunabilir. Bunun yanında Budistlerin gösteri yaparak İTT’nin ülkelerinde ofis açmalarını istememeleri ülke işlerine diğer ülkelerin karışmaması mesajı verdiği de söylenebilir. Bunun yanında Budist rahibin elindeki pankartta islamifobi söylemi de verildiği görülmektedir.

4.1.2. Şematik Yapı

Şematik yapı içinde iki alt başlık bulunmaktadır: Birincisi, metin içinde konumlanan durum da ana tema ve bu ana temanın nasıl ifade edilerek sunulduğu üzerinde inceleme yapılmaktadır. İkinci alt başlık olan yorum kısmında ise, haber metnine konu olan muhatapların sunulduğu çözümlenmektedir. Bu bölümde tematik yapıda işlenen başlıkların ana temalarına odaklanarak daha kapsamlı bir çözümleme işlemine girildiği görülmektedir (Müminoğlu, 2008, s, 95).

4.1.2.1. Ana Olayın İfade Edilişi ve Sonuçlar

Habere konu olan ana olay hakkında bilgi verilirken bu olayı yeniden üretirken nasıl ifade ettikleri, haberde rol alan karakterlerin, habere konu olan olayın zamanı ve haberin haber kaynaklarını çözümlemeye alan kısımdır (Arslan, Arslan, 2012, s, 165).

4.1.2.1.1. Milliyet Gazetesi Ana Olayın İfade Edilişi ve Sonuçlar

Milliyet gazetesinin incelenmiş olduğu haber girişlerinde çoğunlukla ana temasını ‘etnik temizlik’ kavramı üzerine konumlandırıldığı görülmektedir. Arka plan haberlere ağırlık vermektedir. Olayların ne için ne zaman çıktığı ile ilgili haber metinlerine yer verilmesi okuyucuyu olayın içine sokarak bu olayla ilgili bir yorum yapmasını sağlamak olarak açıklayabiliriz. Olayla ilgili sonuç kısmı incelendiğinde etnik temizliğin yapıldığı ve bunun kanıtları ve konuyu araştıran uzman kişilerin raporları ile ispatlanabileceği vurgusu yapılmaktadır. Diğer incelenen haberlere bakıldığında daha kısa haberlerle anlatılan ‘Arakan Olayları’ bu gazete metinlerinde öyküleştirilerek anlatılmakta bu da okuyucu kitlesinin bu haberleri öykü okur gibi okumasına neden olabilmektedir. Bu gazetenin söylemlerine bakıldığında daha çok kelime ile olayları anlattığı ve magazinleşme sınırlarına kayan haber söylemleri ile karşılaşılabilir. Sonuç olarak Milliyet gazetesi olayları daha çok öyküleştirme yoluna giderek okuyucu kitlesine bu olayı öykü okur gibi okumasını sağlamaktadır.

4.1.2.1.2. Türkiye Gazetesi Ana Olayın İfade Edilişi ve Sonuçlar

Türkiye gazetesinin incelenen haber girişlerinde ana tema Arakan Müslümanlarının yaşadıkları olayları Myanmar devletinin özellikle ırkçılık ve soykırım üzerinden; ayrımcılık, zorbalık, ülkelerinden zorla çıkartılma, dışsallaştırma, etnik ayrımcılık, tecavüz ve çok büyük zulüm gören yalnız kalmış Müslümanlar olarak şekillendirerek ana tema verilmektedir. Sonuç kısmına bakıldığında ise; Arakan olayları Müslümanları yok etme planı olarak verilmekte ve uluslararası devletler göreve çağırılırken Müslüman ülkelerin de birlik olması çağrısında bulunduğu görülmektedir. Özetle sonuç kısmı Arakanlı Müslümanların zulüm gördüğü ve soykırımla karşı karşıya olduğu bir şeyler yapılmazsa Arakanlı Müslümanlar diye bir şey kalmayacağı vurgulanmak istenmiştir.

4.1.2.1.3. Cumhuriyet Gazetesi Ana Olayın İfade Edilişi ve Sonuçlar

Cumhuriyet gazetesinin giriş kısmında ana olay ile ilgili olarak haberin Budist Müslüman ayrımı yapılmadan bütünlük içinde bakılması gerektiği vurgulanmaktadır. Arakan olaylarına insanlık kavramı ile bakılması gerektiği, etnik temizlik kavramının bir sonucu olarak aşırı milliyetçiliğin ırkçılığa neden olduğu söylemi üzerinde durmaktadır. Bunun yanında sonuç kısmına bakıldığında ise, Myanmar’ın iç işlerine Türkiye ve başka

örgütlerin (İTT, Taliban, vb.) karışmaması gerektiği, Türkiye ve örgütlerin bu insanlara duyarlı olduğu kadar kendi insanlarına da duyarlı olması gerektiğinin altı vurgulanmaktadır.

4.1.2.2. Ardalan Bilgisi ve Bağlam

Ardalan ve bağlam bilgisi incelendiğinde, olayların hangi durumlar üzerinde şekillendiği ve bu olayın öncesinde olan olaylar hakkında bilgilendirilme yapılması, olayın açık yalın şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu inceleme olayın arka plan bilgisi sayesinde, olayın oluştuğu mekân ile ilgili bilgiler ile birlikte olayın daha gerçekleşmemiş olduğu ilk olay öncesi ile ilgili bilgilerde bu bölüm çözümlemesinde karşımıza çıkabilmektedir (akt; Özçağlayan, Öztamur, 2013, s, 283; İnal, 1997). Van Dijk, Ardalan ve bağlam bilgisini, olayların toplumsal, siyasal yönlerini ortaya çıkartan bölümleri olduğunu belirtmektedir (akt; Doruk, 2013, s, 121; Özer, 2001).

4.1.2.2.1. Milliyet Gazetesi Ardalan Bilgisi ve Bağlam

Arakan’da neler oluyor? (27.07.2012), Başlıklı haber ardalan ve bağlam bilgisi incelendiğinde; Başlıkta verilen metnin merak konusu uyandırmak olduğu, haber girişinde ise bu merak konusunu araştırmaya karar verildiği belirtilmektedir. Bu olayın Türkiye içinde ve siyasetinde duyulmasının gecikmiş olduğu duyulunca da tepkilerin beklenilenden sert karşılandığı belirtilmektedir. Haber metni soru sorma metodu ile önce bir düşünme sağlamak ve daha sonra bu süreci anlatmaktadır. Bir ülke neden adını değiştirir? Siyasetin coğrafya üzerindeki en nafile çabalarından biri yerleşim birimlerinin, şehirlerin adlarını değiştirerek geçmişe, dolayısıyla ortak hafızaya şekil verme isteğidir. Bir ülkenin adını değiştirmesi geçmişte ortak olunan tüm kültürü yeniden şekillendirilme girişimi yapıldığı bunun en büyük sebebi olarak da iktidarın kendi egemenliğini sürdürebilmesi için geçmişin izleri ile değil kendi şekillendirdiği bugünü ile yola devam etme isteği olduğu gösterilmektedir. Myanmar’ın diktatörlük ile yönetildiği zorbalıkların hüküm sürdüğü bir yer olarak tanıtılmaktadır. Ama bir topluluk vardı ki askeri yönetimin şiddetine dil ve dinlerinin farklı olmasını nedeniyle uygulanan zulüm eklendi. Topluluk olarak Müslümanları kastedilmekte dil ve dinleri farklı diye zulüm gördükleri belirtilmektedir. Haber metni içeriğinde Türkiye’nin Myanmar’la hiçbir bağın olmadığı halde ülke gündeme etki etmesini metin içinde iktidarın olayı gündeme taşıdığı ve gündem

değiştirme politikası olarak belirtilmek istenmektedir. Bu metnin için de ince bir eleştirisi görülebilmektedir. Myanmar'da haziran ayı başında başlayan şiddet olayları coğrafi yakınlığının ve tarihsel bağlarının bulunmadığı Türkiye'nin gündemine son iki haftadır kuvvetli bir biçimde girdi. Haberin içeriği söyleşi tarzında ilerlemekte ve bu olay için metni oluşturanların fikirlerine yakın iki kişi ile yapılan röportaj verilmektedir. Habere konu olan metnin sahibi kampanyayı başlatanların gündem oluşturmak ve dünyadaki Müslümanları korumacılığı gibi görevlere soyunmasının 'ben ve öteki' gruplaşmasına yaradığı belirtilmekte ve Arakan olaylarının Türkiye'de ortaya çıkmasının zamanına dikkat çekerek gündem dağıtma ve yeni bir gündem oluşturulmak istenmesi olarak gösterilmektedir. Bu gündem Haber metninin de soru sorulan diğer uzman kişinin söylemleri incelendiğinde nefret ile bir şeylerin düzelmeyeceği, bu kampanyanın toplum içinde bölünmelere yol açabileceği, düzenin bozabileceği belirtilmektedir. Bu kampanyadaki söylemlerin İslamofobi katkı sağlayacağı ve bunu da iktidarın kendi eliyle yaptığı söylenmek istenmektedir. Diğer yandan haber metni bu kampanyaya karşı duruşunu bu iki uzman üzerinden vermektedir.

4.1.2.2.2. Türkiye Gazetesi Ardalan Bilgisi ve Bağlam

Myanmar'da 87 bin Arakanlı Müslüman yerinden edildi (24.01.2017). Başlıklı haber metninin içeriği incelendiğinde ardalan ve bağlam bilgisi olarak; Birleşmiş Milletler (BM), Myanmar'da ordunun ekim ayından beri devam ettirdiği operasyonlarda en az 87 bin Rohingya'nın (Arakanlı Müslüman) yerinden edildiğini açıkladı. Myanmar'da 1982 yılında çıkan bir yasayla Arakanlı Müslümanların vatandaşlıkları elinden alınmıştı. Yasa, Arakanlı Müslümanları vatansız hale getirirken, seyahat özgürlüğü, temel eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma ve mülkiyet dokunulmazlığı gibi temel haklarını da kaldırmıştı. Haber içeriğinde olayın, Myanmar' yapılan operasyonların 87 bin Arakanlı Müslümanı yerinden ettiğinin açıklanması ve olay öncesi Arakanlı Müslümanların vatandaşlığının elinden alınması birçok ayrımcılığın 1982 tarihinden itibaren kabul edilen yasa ile ortaya çıktığının açıklanması ardalan ve bağlam bilgisini verildiğini göstermektedir. Bu haber içeriğinde olayların arka planında Arakanlı Müslümanların insanlık ve vatandaşlık haklarının elinden alınmasıyla başladığını vurgulamak içinde olayın arka planını açıklama yoluna gittiği görülmektedir.

4.1.2.2.3. Cumhuriyet Gazetesi Ardalan Bilgisi ve Bağlam

Müslümanlara iki çocuk kısıtlaması (26.05.2013). Başlıklı metni çözümlemeye alındığında ardalan bilgisine yer verilmektedir. Haber metninin içeriğinde; Myanmar’ın Arakan eyaletinde iki bölgede Rohingya Müslümanlarına iki çocuk kısıtlaması getirildi. Yetkililer geçen hafta alınan karar çerçevesinde ayrıca çok eşli evliliklere de yasak getirildiğini duyurdu. Karara gerekçe olarak ise hükümetin “Budistlerin Müslümanlara yönelik saldırılarının engellenme çabaları” gösterildi. Bir yetkili bölgedeki Müslümanların nüfus artışının Budistlere göre 10 kez daha yüksek olduğunu söylerken “aşırı nüfus, gerginliğin sebeplerinden biri” ifadesi dikkat çekti. İfadelerine yer verilmesi iki çocuk kısıtlamasına açıklık getirmek için kullanılan savunmalara yer verilmiştir. Haber metninde açıklama yapan yetkilinin aşırı nüfusun gerginlik sebepleri içinde yer aldığını belirtmesi “ifadesi dikkat çekti” olarak yorumlamanın yapılması, dikkat çekici kelimeleriyle belirtmesi bu açıklamanın altında aslında ülkedeki Müslümanların azınlık olarak kalması amaçlandığı verilmektedir. Haber metni içinde yer alan koyu renkli yazılmış yazılar hükümet yetkilisinin ve diğer yetkilinin söylemlerinde, Budist ve Müslüman çatışmalarına neden olarak nüfusun gösterilmesi, arka planda kalan gizil içeriğin de açığa çıkartılmasını sağlamaktadır. Hükümet yetkililerinin egemen gücü elinde tutmak istemelerinden dolayı Müslüman nüfusun artmasının kendi iktidarları için bir tehlike ile karşı karşıya olduğunun görülmesi böyle bir yasak getirmiştir algısı okuyucuya verilmektedir. Diğer yandan bu düşünce Uluslararası ülkelerden eleştiri geleceği korkusu ile yasağın çatışmalara engel olmak için çıkartıldığı algısı oluşturulduğu anlatılmak istenmektedir.

4.1.2.3. Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirilmesi

Van Dijk’ e göre, haberin içeriğini oluşturan metinler ilk olarak haberi hazırlayanın gözlemleri ve gözlemleri kanıtlamak için fotoğraflardan ve habere konu olan olay içindeki kişileri şahitlerin ifadelerine yer vererek haberin inandırıcılığını ve güvenilirliğini artırma peşinde olduğundan bahsetmektedir. Buna ilişkin her haber kurumunun kendi ideolojik tarzına yakın bireylerin düşüncelerini alarak bu kişilere öncelik vermektedirler (akt; Yaylagül, Çiçek, 2011, s, 114; Van Dijk, 1988).

4.1.2.3.1. Milliyet Gazetesi Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirilmesi

“su vermeyin, bırakın ölsünler”(22.04.2003), Başlıkta haber kaynakları ve olay taraflarının değerlendirilmesinde; BBC, Birmanya’da Budistler’in Müslüman azınlığa saldırdığı olaylar sırasında polisin müdahale etmeden izlediğini gösteren ve polisler tarafından çekilen görüntülere ulaştı. Cümle içinde metin incelendiğinde haber kaynağı olarak BBC’nin ulaştığı kaynağı referans almaktadır. Metin içinde söylemlere bakıldığında, insanlara zulüm yapanlara karşı yetkili görevli kişilerin görevlerini yerine getirmedikleri vurgulanmakta; polisin saldırıları durdurmak için elindeki gücü kullanmadığı belirtilmektedir. Bunun yanında burada verdiği mesajda saldırılara müdahale olmadığını belirten yöneticilerin hiç de masum olmadıkları verilmektedir.

4.1.2.3.2. Türkiye Gazetesi Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirilmesi

‘Myanmar askerleri oğlumu yanan evin içine attı’ (05.12.2016). Haber başlığı ile verilen haber metninde olaya tanık olmuş bir kadınla yapılan röportaj yer almaktadır. Bu röportaja yer veren gazetecinin yorumlarına da yer verilmesi, haberin nesnellliğini koruyamadığını düşündürmektedir.

4.1.2.3.3. Cumhuriyet Gazetesi Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirilmesi

Boğulsalar da kurtarmayın (19.05.2015). Başlıklı haber girişini ele aldığımızda haber kaynakları olarak Aç’lı balıkçıları almış ve olayı değerlendirmeleri için onların tanıklıklarına ve söylemlerine yer vermiştir. Bu insanların denizde mahsur kalan insanlara yardım ettikleri vurgulanırken komşu Müslüman ülkelerin (Malezya, Endonezya) kendi gibi Müslüman Arakanlı insanlara yardım etmedikleri, diğer yanda Budist Taylandların da acımasızlıkta aynı derecede oldukları birbirinden farklı bir vicdana sahip olmadıkları belirtilmektedir. Göçmenleri geri çeviren Müslüman ülkeler Malezya, Endonezya ile Budist Tayland, acımasızlıkta sınır tanımıyor. Bu söylemin kanıtı olarak Endonezya’nın 700 kişiyi kurtaran Aç’lı balıkçıları “Boğulsalar bile göçmenleri kurtarmayın” dedi.” Şeklindeki söylemini kullanmakta ve Müslüman da olsa Budiste olsa insanın vicdanı olmadıktan sonra hiçbir dini inancın bu vicdansızlıkların önüne geçemeyeceği kanısı

verilmek istenmiştir. Haber kaynağı içinde başka bir görgü tanığının ifadelerine yer verilmiş onun ifadelerini birebir kullanarak; Açé’de 1500 göçmenin tutulduğu Langsa’daki kampları ziyaret eden 62 yaşındaki İsmail Hanife, “İlk gördüğümde hayvan gibilerdi, kıyafetleri, hiçbir şeyleri yoktu. Aleykümselam dedim, hepsi ağlıyordu. Çok açlardı” dedi. Şeklindeki söylemlerin verilmesi insanların çok ilkel şartlarda yaşamak zorunda kaldıkları gösterilmek istenmiştir. Diğer yanda hayvanların bile yaşayamayacağı durumda görünümünün nedeni bu insanlara yardım etmeyen diğer ülkelerin vicdanlarının hayvanlaştığını göstermek açısından da bu söyleme yer verilmiş olabilir.

4.2. Mikro Yapı

Van Dijk’in mikro yapı çözümlemesinde ise, haberlerin retorik, kelime seçimleri, sentaktik çözümlemesi ve bölgesel uyum bulunmaktadır. Haber metnindeki kelimelelerin seçimi, dizimi, cümle içinde kelimelerin yalın ya da dolambaçlı olarak yapılanması, cümle içinde kurulan tümleçlerin aktif veya pasif olarak yapılanması, sunulan haberin güvenilirliğinin nasıl biçimlendirildiği mikro yapı çözümlemesinde ele alınmaktadır (akt; Ova, 2014, s,241; Van Dijk, 2008).

4.2.1. Sentaktik Çözümleme

Haber metinleri içinde kurulan cümle yapılarının yüklem geçişleri etken, edilgen olması sentaktik çözümleme içine yer alan parçalarıdır. Haber metinleri içinde yer alan kelime seçimleri haberi sunan ve ileten kitlenin ideolojik yapısını ve tavrını yansıtmaktadır. Bunun yanında dil ve söylem, toplumdaki güç iktidar birlikteliğinin dayanmış olduğu, cinsellik, etnik ve dini farklılıkların oluşturduğu yani zıtlıkların mücadele ettiği bir alan olduğuna değinilmektedir (akt; Özçağlayan, Öztamur, 2013, s, 284; İnal, 1996).

4.2.1.1. Milliyet Gazetesi Sentaktik Çözümleme

Uydudan etnik temizlik (22.10.2012). Başlıklı haberde sentaktik çözümlemeye bakıldığında; Myanmar’da geçen hafta 4 kentte başlayan ve Min Bya ile Mrauk Oo kentlerine de sıçrayan çatışmaların ardından geceleri sokağa çıkma yasağı ilan edildi. “yasağı ilan edildi.” yüklemine bakıldığında edilgen bir yapı halinde verilmesi bu yasağın çok sürmeyeceği yasağın delineceği fikri oluşturduğu görülmektedir. Bu haber metnine bakıl-

diğında aktif yüklem kullanılmasıyla çatışma yaşayan iki grubunda olaylarda aktif rol oynadıkları kanısına varılabilir.

4.2.1.2. Türkiye Gazetesi Sentaktik Çözümleme

Arakan'da şiddet olayları 30 bin Müslümanı yerinden etti (24.11.2016). Başlıklı haberin yüklemine bakıldığında “yerinden etti” yüklemine etken şeklinde başlıkta yer almıştır. Arakan da yaşanan şiddetin çok aktif şekilde yaşandığını belirtmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanında rakamsal ifadelerle başvurulması şiddet olaylarını vurgulamak için aktif bir şekilde cümle yapısı içinde kullanılması sağlanmıştır.

4.2.1.3. Cumhuriyet Gazetesi Sentaktik Çözümleme

Myanmar'a saldırı tehdidi (27.07.2012). Başlıklı haber metni içinde; Pakistan'daki Taliban hareketinin bildirisinde, Myanmar'ın Arakan eyaletinde “akan kanın öcünün alınacağı” belirtildi. Aktif cümle yapısı ile kullanılmıştır bunun yanında bir korku salınmak istemesi öç için içine girmesi olayların daha da büyüyeceği sinyali taşımaktadır.

4.2.2. Bölgesel Uyum

Bölgesel uyum çerçevesinde haber metinlerini içinde oluşmuş olan cümle yapılarında, nedensellik, referansallık yanında fonksiyonel (işlevsel) bağlar çerçevesinde incelenmektedir. Nedensellik bağda, ardı sıra gelen cümleler içinde yer alan nedensel bağlara yer verilip verilmediği incelenirken, fonksiyonel ilişkide ise bütünü ifade eden bir cümlelerin diğer cümlede açıklanıp açıklanmadığına bakılmaktadır (akt; Doruk, 2013, s, 124; Özer, 2001).

4.2.2.1. Milliyet Gazetesi Bölgesel Uyum

‘Rohingyalara etnik temizlik uygulanıyor’ (25.11.2016). Başlıklı haber metni içinde bölgesel uyuma bakıldığında haber metni BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Mckissick, BBC’ye verdiği demeç üzerinden incelenecektir. Mckissick, askerlerin Rohingya’lıları öldürdüğünü, çocuklara işkence yaptığını, kadınlara tecavüz ettiğini, evleri yakıp yağmaladığını söyledi. BM yetkilisine göre, bu uygulamaların amacı, Rohingya’lıları Myanmar ile Bangladeş arasında sınır olan nehri geçmeye zorlamak. Verilen demeçte

nedensel ilişkiye dayalı bir metin üzerinden kurgulandığı görülmektedir. Askerlerin tecavüz, evleri yakma, öldürme, işkence yapmalarının nedeni olarak insanları ülkenin sınırları dışına sürgün etmek olduğu görülmektedir.

4.2.2.2. Türkiye Gazetesi Bölgesel Uyum

BM’den Arakanlı kadınlara yardım çağrısı (29.11.2016). Başlıklı haber içeriğinde nedensel ilişki üzerinde durulmadan referansal ilişki üzerinde durulduğu daha en son nedensel ilişki kurulduğu görülmektedir. İşlevsel ilişkiye bakıldığında ise, yapılan açıklamada kadınların biran önce temel hizmetlerden yararlanılması ve tüm saldırılardan korunması gerektiği bildirilmektedir. “Arakan’daki tüm kadınlar, hangi etnik veya dini azınlığa mensup olurlarsa olsunlar, hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadan sağlık bakımı ve diğer temel hizmetlerden yararlanmalı, cinsel saldırı dahil her türlü şiddet ve istismardan korunmalıdır. İfadesine bakıldığında, nedensellik ilişkisi arakandaki tüm kadınların temel sağlık hizmeti alması gerektiği vurgulanmakta ve bu kadınların etnik kimliğinin ne olursa olsun cinsel saldırılardan ve her türlü şiddetten korunması gerektiği cümle içinde verilmesi, aslında kadınların etnik azınlık olduğu için tüm insani hizmetlerden yararlanamadığı kanısını vermek istediği söylemlerden çıkartılmaktadır.

4.2.2.3. Cumhuriyet Gazetesi Bölgesel Uyum

Myanmar’a saldırı tehdidi (27.07.2012). Başlıklı haber metni içinde; sayıları 700 bini bulan Rohingya Müslümanlarının “ırkçılık ve ayrımcılık” kurbanı olduğu, vatandaşlık haklarından mahrum bırakılarak Myanmar makamlarının “keyfi muamele ve baskıcı uygulamalarının” meşrulaştırılmasının hedeflendiği belirtildi. Sözcüklerin cümle içinde yapılmasına bakılarak Müslümanların ayrımcılık ve ırkçılık tutum gördükleri, vatandaşlık haklarından mahrum olduklarının belirtilmesi cümle içinde işlevsel ilişkiliye yer verildiği görülmektedir. Bunun yanında, vatandaşlık haklarından mahrum bırakılarak yönetimin keyfi olarak yaptığı uygulamaları meşrulaştırma çabası içinde olduğu vurgulanarak referansal ilişkiye yer veren cümleler gözlenmiştir.

4.2.3. Kelime Seçimleri

Haberde geçen olayların, metin içinde yer alan kelimelerin seçimi, okuyucuya ulaştırıl-

mak istenilen ideolojik yapıyı ortaya çıkarması bununla ilişkili kanıtlar sunması açısından önemlidir (Özçağlayan, Öztamur, 2013, s. 284).

4.2.3.1. Milliyet Gazetesi Kelime Seçimleri

Kelime seçimlerine bakıldığında; sınır, geçmeye zorlamak, gibi kelimeler incelendiğinde olayların insanları sürgün etmek için yapıldığı kastedilmektedir. “Evinden etti.” Olayların insanları yaşadıkları yerlerden köklerinden koparıldığını belirtmektedir. “apaçık” kelime seçiminde her şeyin çok açık ve net olarak uydu yayınlarında görüldüğü belirtilmektedir. Askeri rejim halen ülkedeki tek egemen güç, egemen din de Budizm. Bu kelimelerin seçimi ülkedeki iki gücün söz sahibi olduğu diğerlerinin ise yok sayıldığını göstermek için metne koyulduğu görülmektedir. Bu ülkenin topraklarına ait olmadıkları iddiasıyla Müslüman azınlığın temel hakları yok. Müslümanların bu ülkenin toprakları sınırında hiçbir şeylerinin olmadığı insan olarak bile görülmedikleri kelime seçiminde kendisini belli etmektedir Sanki Türkleri Müslümanların kanyla karşılamak ister gibiydiler. Hayatımızda böyle korku filmi görmedik. En yetenekli yönetmenlerin bile böylesini çekebileceğine inanmıyoruz’ diye yazdılar. Bu kelimelerin seçimine baktığımızda Türklerin Müslümanların yanına gitmesi ile daha fazla kan döküldüğü söylenmekte ve Rohingya Müslümanlara Türklerin yardım edemeyeceğini ve tüm Müslümanlara gözdağı verilmesi olarak gösterilebilir. “Çocukları alıp taş gibi fırlatıyorlar. tam bir din savaşı yaşanıyor. Haberdeki kullanılan kelime seçimi yaşanan olayların artık bir din savaşına dönüştüğünü vermektedir. “Patlak verdi.” Olaylara başka bir olayın neden olduğu, aslında bu olayın her zaman çıkmaya hazır olarak beklediği de kelimelerin kurgusunda gösterilmektedir.

4.2.3.2. Türkiye Gazetesi Kelime Seçimleri

Uluslararası müdahale çağrısında bulundu., Uluslararası müdahale şart, Türkiye gazetesi bu iki ayrı haber metninde alınan kelime seçimleri ile ilgili olarak, bu gazetenin kendi düşünceleriyle istediği, uluslararası ülkelerin Arakan olayına müdahalede bulunulması isteğini yansıtmaktadır. Arakan’da işler çığırından çıkabilir, bu haber metninin kelime seçiminde ise, eğer müdahale edilmediği taktirde işlerin büyük sorunlara yol açacağına dikkat edilmesine gerektiğine değinilmektedir.. Küçük kızlara bile tecavüz ediliyordu., bu haberde kelime seçiminde tecavüzün küçük kız çocuklarına “bile” kelimesi seçilerek

vurgulanması tecavüz şiddeti uygulayanların ne kadar vicdansız ve acımasız olduklarını göstermek için bu kelime özellikle seçilmiş olduğu görülmektedir. Bile kelimesi tüm kadınlara yapılan tecavüz olaylarından sonra sıra kız çocuklarına geldiği bunun daha büyük bir insanlık suçu olarak okuyucunun kafasında yer etmesini sağlamak amacıyla verildiği görülmektedir. Rohingya Müslümanlarına karşı daha önce aşırı yerel Budistler tarafından yapılan katliam tepkilere neden olmuştu., Bu haberin kelime seçimine bakıldığında, “aşırı yerel Budistler tarafından” yapılan “katliamın tepkilere neden olduğu” üzerine kelime seçilmesi Budistlerin ırkçılık yaptığı ile ilgili olumsuz algı oluşturulması ve bunu “öteki” nin yaptığı dışsallaştırma dayatması olarak haberin içeriğine dikkat çekme olarak sunulmuştur. Buna benzer bir haber kelime seçimlerine bakıldığında yine Budist ve Müslüman kavramları ile karşılaşmaktayız bu da bu gazete olayların dini olarak ayrımcılığını da vurgulamasından ileri gelmektedir. “Budist ve Müslümanlar, şiddet, binlerce Müslüman bölgeyi terketmek zorunda kalmıştı”., bu gibi kelimeler metninde “biz ve öteki” olarak olay konumlandırılmıştır. “yerinden edildi.” Bu haber metni Arakanlı Müslümanların kökünden zorla koparılması ve köksüz bırakılmak istenmesi olarak verildiği görülmektedir.

4.2.3.3. Cumhuriyet Gazetesi Kelime Seçimleri

Rohingya Müslümanlarına karşı etnik temizlik, haber metni kelime seçimlerinde Arakan yerine Rohingya kullanması Myanmar’ın koyduğu adı kullanması bu devletin bütünlüğünü korumak için olabilir. Etnik vahşet, olayların büyüklüğüne dikkat çekilmek istenmiştir. Erdoğan niye saraya kapandı?, saray kelimesinin kullanılması, Erdoğan’ın Osmanlı İmparatorluğuna ilgi duyduğuna ve ülkeyi tek adam yani padişahmış gibi yönetmek istediği belirtilmektedir., 10 bin kilometre ötedeki Arakan Müslümanları için gösterdiği şefkati onlara göstermedi. Kelime seçimine bakıldığında çok uzak ülkelerdeki insanlara göstermiş olduğu duyarlılığı, sevecenliği yakınındaki insanlara göstermediği vurgulanmaktadır. Ya da en azından biz görmedik, derken mecazi olarak kullanıldığı görülmektedir. Yani yapmış olunan bir şeyin görülmemesinin zor olduğu belirtilmektedir. “akan kanın öcünün alınacağı” belirtildi., kin ve nefret söyleminin olduğu tehditkar konuşulduğu ve böyle giderse akan kanın hiç durmayacağı belirtilmek istenmekte olduğu görülmektedir. “ırkçılık ve ayrımcılık”, ırkçılığın ve ayrımcılığın birbirini tamamladığı biri olmayınca diğerini gerçekleştiremeyeceği gösterilmek istenmiştir.

4.2.4. Haberlerin Retoriği

Mikro yapı çözümlenmesi haberlerin retoriği ile son bulmaktadır. Haber retoriğine baktığımızda bünyesinde üç ayrı alt başlık içinde şu kavramlara ulaşmaktayız; güvenilir bilgiler, olaya şahit olan tanıkların sözleri ve bunların yanında fotoğraf da yer almaktadır. Haberin inandırıcı güvenilir bilgilerle verilmesi ve olaya şahit olan kişilerin ifadelerine yer verilerek haberin ulaştığı okuyucu kesiminde istenen algıların kanıtı için kişilerin olayla ilgili inandırıcı bilgiler ışığında şahit olunan olayın ve kişilerin görüntüsüne (fotoğraf) yer verilmesi haberin güvenilirliğini, doğruluğunu arttırmaktadır (akt; Yıldırım, Atasoyu, 2015, s,41; Özer, 2011).

4.2.4.1. Milliyet Gazetesi Haberlerin Retoriği

Milliyet gazetesinin retorik çözümlenmesine bakıldığında, yaşanan olaylara ilişkin haber başlıklarına uygun fotoğraf kullandığı görülmektedir. Bunu yanında rakamsal ifadeler haber metni içinde yer almakta ve haberin nesnelliğini açığa çıkartmak için verildiği görülmektedir. Habere konu olan kişilerin referansına başvurulduğu görülmektedir. Haber metni içindeki rakamsal ifadeler güvenilir kişilerin verdikleri raporlar dâhilinde ifadelere bakıldığında rakamsal ifadeler de kullanıldığı görülmektedir.

‘Rohingyalara etnik temizlik uygulanıyor’ (25.11.2016). Başlıklı haberin metninde BM “Mülteciler Yüksek Komiserliği yetkilisi John Mckissick ‘in açıklamaları; Myanmar’ın Müslüman Rohingyalara ‘etnik temizlik’ uygulamakla suçladı. Bangladeş’e kaçan binlerce Rohingyalıda işkenceye tecavüz vakalarına tanıklık ettiklerini anlatan Mckissick, göç eden Rohingyaların sayısının 30bine yaklaştığını söyledi.” görülmektedir.

4.2.4.2. Türkiye Gazetesi Haberlerin Retoriği

Ara kanlı Müslümanların yaşadığı zulüm BM raporunda (07.02.2017). Başlıklı habere bakıldığında güvenilir bir referans olarak görülen BM’nin raporu verilerek habere inandırıcılık katılmak istenmiştir. Bunun yanında haber girişine bakıldığında başlık ile uyum içinde olduğu görülmektedir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Myanmar’ın Arakan eyaletinde sivil Müslümanların maruz kaldığı katliam, ortadan kaybetme, tecavüz ve yağmalama eylemlerini, Bangladeş’e kaçan 220 görgü tanığının ifadelerine dayanan raporla ortaya koydu. Şeklinde haberin sunulması yaşanan dramın yetkililer tarafından

da onaylandığının kanıtı olarak sunulmaktadır. İstatistik olarak 220 görgü tanığı sayısı verilmesi raporun güvenilirliğini arttırması bakımından önemli bulunmuştur. Bu haberin fotoğraf kısmında ise bir kadın ve iki çocuk verilmekte çocuklardan biri kadının kucığında diğeri yanında ayakta. Bu resmin konulmasının sebebi BM’nin raporunda kadınların ve çocukların tecavüze ve cinsel şiddete maruz kaldığı ve ölümler sonuclanan şiddetin varlığından bahsedilmesi olarak değerlendirilebilir.

4.2.4.3. Cumhuriyet Gazetesi Haberlerin Retoriği

Arakan’dan kaçıyorlar (26.11.2016). Başlıklı haberde içeriğinde rakamsal ifadeler ve fotoğraf eşliğinde yetkili olaya hâkim kişinin sözlerine ve olayı birebir yaşamış görgü tanığının sözlerine yer vererek haberin inandırıcılığı, güvenilirliği ve nesnelliği vurgulanmak istenmiştir. Haberin spotuna bakıldığında başlık ile uyum içinde olduğu görülmektedir. “Myanmar’da katliam ve toplu tecavüzlerle ilerleyen operasyondan kaçanlar Bangladeş sınırına yığıldı. Demokrasi ikonu Aung San’a tepki var.” Kaçmalarının nedeni olarak katliam ve toplu tecavüzlerle ilerleyen operasyondan kaçtıkları açık ve net görülmektedir. Demokrasi ikonu olarak bahsedilen Aung San’a tepki olduğu verilmektedir. Demokrasi ikonu olarak halkın ona verdiği değeri boşa çıkardığı ile ilgili ön bilgi verilmektedir. Haberin içeriği incelendiğinde; “BM, askeri operasyondan 30 bin Arakanlı Müslümanın kaçtığını duyurdu. Sınırı yığılan binlerce Arakanlı Müslümanı almayan Bangladeş, Myanmar’dan insanların kaçmasını durduracak adımlar atmasını talep etti.” BM, referans vererek rakamsal ifadelerin kullanılması haberin inandırıcılığına kanat getirilmesini sağlamaktadır. Bangladeş, Myanmar’dan insanların kendi sınırlarına kaçmasını önlemek için adımlar atmasını talep etmesi, insanın bu talepler nedir diye düşünmesini ve kaçmamaları için Myanmar’ın nasıl bir strateji sürdüreceği akıllarda deli sorular çağrıştırmaları için bu ifadelere yer verilmiş olabilir. İnsanların açık ve yalın olarak katliamdan ve toplu tecavüzden kaçtıkları bilindiği halde bu taleplerin yapılması, insanların kaçmayıp tecavüze katliama boyun eğmesinin mi, istendiği okuyucuya verilmektedir. Haber metni okuyucuyu kendi gizli kuyusuna çekerek vermek istediği düşüncüyü yani bunu isteyen Müslüman bir ülke kapılarını açmayan insanların tecavüze uğramasını önemsemeyen şekilde verilerek insanların dini inançlarının zulümleri durduramadığı belirtilmek istenmiş olabilir.

5. Sonuç Ve Tartışma

Araştırma içinde yapılan çözümlemede, Milliyet gazetesindeki haberler, eleştirel söylem çözümlemesi modeli ile incelendiğinde, manşet ve başlıkların olayları bazen yansıttığı bazen ise yansıtmadığı görülmektedir. Milliyet gazetesi olayları “etnik temizlik” üzerine şekillendirmekte bu inşa sürecini de diğer kaynakların (BM) kanıtını kullanarak haberlerini ürettiği görülmektedir. Haber girişi ve ana olay kısmından bakıldığında ise, haber girişi ile bazen ana olayın pekişmediği görülmekte bu da olaya tam hakim olmadığı izlenimi vermekle birlikte bazı başlıklarla haber girişi içeriğinin tutarlı olmayışı başlıkla okuyucuyu çekme yani kar endişesinden dolayı sayılabilir. Ardalan bilgisine bakıldığında ise, olaydan öncesi ile ve sonrası neden çıktığı ile ilgili birçok bilgi verildiği görülmektedir. Arakan ile ilgili soru sorarak okuyucuda merak duygusu uyandırılmaya çalışıldığı görülmekle birlikte haberi öykü şeklinde sunması da okuyuculuğunu attırmak için olduğu görülmektedir. Olay taraflarının değerlendirilmesi bölümünde ise, olaya nesnel olarak bakıldığı görülmekte bunu da uzman kişilerin raporlarıyla sunarak kanıtlar eşliğinde verilmekte Budist ve Müslümanlara aynı dengede yaklaşım sergilemeye çalışıldığı görülmektedir. Kelime seçimleri kısmında ise, etnik ayrımcılığa, din savaşı, reform, din ayrımcılığı, nefret söylemi, gibi kelimeler ile haber metnini şekillendirdiği görülmektedir. Gazete Türkiye’de iktidar tarafından hazırlan sosyal ağlarda Arakan’a destek twitti ile ilgili yapılan uzman görüşlerinin bu olayın ülke üzerinde “biz ve “öteki” ile şekillendirilmek istendiği üzerine yapılan röportaj da göstermektedir ki uzmanın ağzından kendi düşüncelerini topluma sunmakta olduğu görülmektedir. Haberin retoriksel incelendiğinde ise, olaya nesnel baktığı izlenimini taşımakta olduğu görülmektedir. En fazla uzmanların ve uzman görüşlerinin verdiği rakamsal ifadeleri kullanması ile de olaya nesnel olarak baktığı görülmektedir. Ama Türkiye ile olayların bağlamına bakıldığında yansızlık ilkesini koruyamadığı görülmektedir. Olaya bakışının nesnel olduğu görülmekle birlikte iş Türkiye’nin meselesi olduğunda nesnellik ilkesi altında dengelilik ilkesini kullanıyormuş gibi gözükse de olaylara yanlı baktığı görülmektedir.

Türkiye gazetesindeki haberler, eleştirel söylem çözümlemesi modeli ile incelendiğinde, manşet ve başlıkların çoğunda Türkiye gazetesinin olayla ilgili haber yaptığı görülmektedir. Haberlerin hemen hepsinde “Müslümanlık” üzerine yapılandırıldığı görülmektedir. Haber girişi ve ana olay bakımından gazetede haberlerin başlıkla uyum içinde olduğu görülmektedir. Ardalan bilgisine ise yani olaylardan öncesine ve olaya ilk neden olay hakkında çok fazla bilgi verilmediği görülmektedir. Olay taraflarının değerlendirilmesi

“ARAKAN OLAYLARI” HAKKINDA YAZILI BASINDA YER ALAN “SOYKIRIM VE ‘IRKÇILIK’ KAVRAMLARININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

Gülsüm Bircan, Zihniye Okray

kısımında ise, daha fazla Budist’lerin zulümleri verilmiş ve olayı din konusunda olumsuzlama yapılarak verildiği görülmektedir. Arakan’lı Müslümanların soykırıma uğradığı ve bunun için tim Müslümanların birlik olup bu zulme dur demeleri gerektiği söylem içinde hissettirilmektedir. Kelime seçimleri bakımından incelendiğinde ise, Arakanlı Müslümanlara uygulanan zulmün durdurulması gerektiği müdahale edilmez ise Arakan diye bir millet kalmayacağı üzerinden seçmiştir. Olaylara neden olan aşırı Budist milliyetçileri göstererek ırkçılığa değinilmek istenmekte olduğu görülmektedir. Çoğunlukla zulüm, tecavüz, katliam, ayrımcılık, etnik temizlikle giden soykırım çerçevesinde kelimelerini şekillendirmiştir. Haberin retoriği incelendiğinde, kullanılan fotoğraflar ile haber başlıklarının tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Söylemlerin içinde Budist ve Müslüman olarak ayrıştırma yaptığı, “biz ve öteki” ilkesi ile haberlerini şekillendirdiği görülmektedir. Diğer yandan Müslüman bir ülkeye yapılanı kendi ülkesine yapılmış olarak düşünmekte haberi içselleştirerek verdiği görülmektedir. Türkiye gazetesinin Müslüman kimliği üzerinden şekillendirdiği yayın politikasıyla uyum sağladığı görülmekte olup, olaya bakışı “nesnellik” ilkesi üzerinden üretemediği görülmektedir. Diğer yandan “dengelilik” ilkesinin ise, bariz olarak gözardı ettiği görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesindeki haberler, eleştirel söylem çözümlemesi modeli ile incelendiğinde, manşet ve başlıkların haber başlıkları ve manşetlerle tutalı olduğu görülmektedir. Olayı “biz ve öteki” olarak bakmamak gerektiği insanın her zaman “insan” olduğu dini olarak bakılmaması gerektiği üzerine haber metnini inşa ettiği görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi diğer gazetelere oranla olayı iç siyasetle birlikte verdiği görülmektedir. Örneğin “10 bin kilometre uzaktaki Arakan” için üzülen Erdoğan Ankara’da ki patlamada yaşamını yitirenlere ses çıkarmadığını belirterek siyasi mesaj vermekte olduğu görülmektedir. Haber girişi ve ana olay bölümünün haber başlıkları ile uyumlu olduğu görülmektedir. Olay taraflarının değerlendirilmesinde ise, iki tarafa da yani Myanmar ve Arakanlılara eşit şekilde yaklaşmaya çalıştığı zulmün yapıldığını kabul etmekle birlikte bu ülkenin içişlerine karışılmaması gerektiğini de haber söylemlerinin içinde hissettirmektedir. Diğer yandan bu olayla Türkiye’deki olayları ilişkilendirerek iktidarın “biz ve öteki” söylemini topluma bu olay içinde dikte etmeye çalıştığını da hissettirmektedir. Ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında olayların üzerinde çok fazla durulmadığı olayların arka planına çok değinilmediği görülmektedir. Haberlerin kelime seçimine bakıldığında, olayları; ırkçılık, ayrımcılık, dışsallaştırma, tecavüz, katliam üzerinden vererek şekillendirmek ve iktidara da söyleyeceklerini bu kaynakları hissettirerek vermektedir.

Ötekileştirilen toplumların başına neler geldiğini iktidara ince bir çizgi ile anlatmakta olduğu görülmektedir. Haberin retoriği kısmına bakıldığında ise, olay ile ilgili fotoğrafların da yaşanan dramı gözler önüne sermekte olduğu görülmekte, uzman görüşleri ve rakamsal ifadelerle nesnelliği korumak istediği hissettirilmeye çalışılmaktadır ama nesnel olarak içişlerini katınca bu olaya nesnellik ilkesi ve dengelilik ilkesini gözardı ettiği aşikar olarak görülmektedir.

Sonuç olarak baktığımızda bu üç gazetede olaya kendi ideolojisinden baktığı ve haber üretme tarzını bu ideolojiler üzerinden şekillendirdikleri görülmektedir. Olayı ele alışlarının farklı olduğu aynı haber için üç anlam çıkartılabileceği izlemi oluşmaktadır. Olaya konu olan olay için objektif ve olduğu gibi yansıtmanın olmadığı üç gazetenin de olayın kendilerine yansıdığı gibi yansıtmayı uygun gördükleri görülmektedir. Burada en önemli faktör haberin sunulduğu okuyucunun tüm bu haberleri bir ideolojik düşünceden çıktığı göz önüne koyarak değerlendirmesi gerektiğidir.

Kaynakça

- ARSLAN, E. ARSLAN, B. (2012). “Yerel Basında Etnik Çatışma Söylem: Mersin İli Örneği”, *Selçuk İletişim*, 7 (3), 155-172.
- ARKONAÇ, S.A. (2014). *Psikolojide Söz ve Anlam Analizi, Ayrıntı Yayınları*. İstanbul.
- BEŞERİ, A. (2013). “Soykırım ve Soykırıma İlişkin Uluslararası Mekanizmalar”, *TBB Dergisi*,(108), 179-210.
- BİLİŞLİ, Y. (2016). “Ermenek Maden Kazası’nın Yazılı Basında Yansımaları”, *Sosyal BilimlerEnstitüsü Dergisi, Pamukkale Üniversitesi*, 23, 91-104.
- DORUK, Ö. (2013). “Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşakı Derneği’nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözüm- lenmesi”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2 (1), 106-132.
- ERTAŞ, A. (2014).“Nefret Suçları ve Nefret Söyleminin Yazılı Basında Üretimi: Mavi Marmara Baskını, Türkiye ve İsrail Basını Karşılaştırılması Örneği”, *Yüksek Lisans Tezi, Konya*.

- GÖLCÜ, A. (2009). “Haber Söyleminde Medya- Siyaset İlişkisi: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 29, 81-101.
- MÜMİNOĞLU, Z. (2008). “Köşe Yazarlarının “Sivil Anayasa” Tartışmalarına Yaklaşımı:Cumhuriyet, Zaman ve Hürriyet Gazeteleri Örnekleminde”, *Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli*.
- OVA, N. (2014). “Türkiye’de Yazılı Basında “Çocuk Gelinler” in Temsili”, *Selçuk İletişim*, 8 (2), 238-262.
- ÖZÇAĞLAYAN, M. ÖZTAMUR, D. (2013). “Türkiye’de 2011 Genel Seçimleri Süresinde YazılıBasının Siyasal İletişim Yönünden İncelenmesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (23), 273-312.
- ŞEKER, M. ŞİMŞEK, F. (2011). “Ötekilik Bağlamında ‘Muhteşem Yüzyıl’ Dizisinin Farklı İdeolojideki Gazetelerin Köşe Yazılarına Yansımaları”, *Türkiyat Araştırmalar Dergisi*, 483-501.
- ŞEN, A. F. (2013). “Medyanın Savaş Söylemler: Barış Gazeteciliği Perspektifinden Ana Akım ve Alternatif Haber Medyasında Suriye Sorunu”, *Selçuk İletişim*, 8(1), 164-175.
- ŞİMŞEK, M. R. (2012), “Haber Metinlerinde Öğrencilerce Algılanan Yanlılığın İşlevselÇözümlemesi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 193-211.
- UMUNÇ, C. (2014). “Soykırımı İnkâr Yasa Tasarısı’nın Fransız Basınında Sunumunun Eleştirel Söylem Analizi: Le Monde ve Le Figaro Gazeteleri”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 491-511.
- VAN DİJK, T. WILSON, J. FAIRCLOUGH, N. GRAHAM, P. ÇOBAN, B. ATAMAN, B. SPRINGER, S. NAİL, T.KÖSE, D. (Çev; ÇOBAN, B. ÖZARSLAN, Z. ATEŞ, N. PİLGİR, A. E. (2015). *Söylem ve İdeoloji*, Su Yayınevi, İstanbul.
- YAYLAGÜL, L. ÇİÇEK, C. (2011). “12 Eylül 2010 Referandum Sürecinin Türkiye’deki Yazılı Basında Sunumu”, *Folklor, Edebiyat*, 17 (68), 85-120.

- YETKİN, B. (2011). “Haber Söyleminde Egemen İdeolojinin Yeniden Üretimi: MagazinleşmeBağlamında Bir Analiz”, İletişim ve Kuram Dergisi, 33, 28-60.
- YILDIRIM, B. ATASOYU, A. (2015). “Sivil İtaatsizlik Bağlamında Tortumlu Leyla Olayının Erzurumlu Yazılı Basına Yansıma Biçimi: Palan Döken Gazetesi ve Doğu Ekspres Gazeteleri Örneği”, Ekev Akademi Dergisi, 19 (63), 31-56.

İnternet Siteleri ve Erişim Tarihleri

- Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.cumhuriyet.com.tr> (11.03.2017).
- Cumhuriyet Gazetesi, <https://www.cumhuriyetarsivi.com> (14.03.2017).
- Milliyet Gazetesi, <http://www.milliyetcom.tr> (11.03.2017).
- Milliyet Gazetesi, https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_ (20.04.2017).
- Türkiye Gazetesi, <http://www.mydmg.com> (20.04.2017).
- Türkiye Gazetesi, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya> (11.03.2017).

7

IDENTITY ORIENTATIONS AND SELF-ESTEEM AS PREDICTORS OF AUTHORITARIAN PERSONALITY

İlkay Demir

Abstract

Present study aimed to examine the associations of identity orientations -namely personal, relational, social and collective aspects of identity- and self-esteem with authoritarian personality among young people. Participants were 345 undergraduate students (184 female) enrolled in Istanbul University and their age ranged from 18 to 23 (M= 20.69). Correlation analysis and a hierarchical regression analysis were conducted to analyse the data. Results of the correlation analysis revealed significant associations between authoritarianism and personal and collective aspects of identity, self esteem and age. Based on the findings of the correlation analysis, a hierarchical multiple regression analysis was conducted to further test the effect of the significant dependent variables on authoritarianism scores. The regression model was constructed in three blocks, each including variables that were found to be significantly associated with authoritarianism in the correlation analysis. In the first block age was entered in order to control its effects, in the second block collective and personal aspects of identity were entered in the equation and finally self-esteem was entered in the third block of analysis. Results of the hierarchical regression showed that the entire model explained 35% of the variance in authoritarianism scores. Overall, present study suggests that collective aspect of identity is positively associated with authoritarianism, while personal aspect of identity and self-esteem are negatively associated with authoritarianism among young people in Turkey. Keywords: Authoritarianism, Identity orientations, Self-esteem.

Introduction

Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson and Sanford (1950) were the first researchers to define authoritarianism, which includes characteristics such as conventionalism, authoritarian submission, authoritarian aggression, anti-intraception, superstition and stereotypy. First theoretical explanations of authoritarianism were based on unhealthy psychological processes resulting from threatening childhood environments

and punitive child-rearing practices (see Adorno et al., 1950). However, across time research on authoritarianism tended to shift from psychodynamic to social learning perspectives addressing the socio-cultural underpinnings of authoritarianism and individual differences in attitudes among authoritarians and non-authoritarians (Roiser & Willig, 2002). Presently, the widely accepted conceptualization is proposed by Altemeyer (1988, 1996), which define authoritarianism as a value syndrome that includes three elements: conventionalism, submission to authority, and authoritarian aggression. A vast number of research concluded that authoritarianism is associated with conservatism, ethnocentrism, prejudice, conventionalism, uncritical submission to authority, emphasis on hierarchy, hostility toward out-groups, other-directed behavior, and aggressiveness towards people who deviate from social norms (e.g., Doty, Peterson, & Winter, 1991; Duckitt, 1989; Hastings & Shaffer, 2005; Shaffer & Hastings, 2004; Vaughan & White, 1966). Lately, researchers agree that authoritarian inclinations mature during late adolescence (Duriez, Soenens & Vansteenkiste, 2007). Thus, there exist a vast number of studies on authoritarianism among young people, both within and across nations (e.g., Krauss, 2002; Lederer, 1993; Rippel & Boehnke, 1995).

In Turkey research on authoritarianism dates back to 1970s with studies of Kağıtçıbaşı (1970, 1973) addressing the prevalence of authoritarianism among young people in Turkey and across US and Turkish samples. The majority of the latest research focus on authoritarianism among young people, in terms of its prevalence (Gümüç & Gömleksiz, 1999), submissiveness (Tuzcuoğlu & Korkmaz, 2001), discrimination (Gömleksiz, Poyrazlı & Akar-Vural, 2008), scientific beliefs (Demir, 2005; Gömleksiz, Akar-Vural & Yılmaz, 2009) and cognitive processes (İflazoğlu Saban & Saban, 2009). While there is a number of research on authoritarianism among young people, its links with various self constructs have not gained enough attention among Turkish researchers up to the present. Two of the important conceptualizations of self that are predicted to be associated with authoritarianism are self-esteem and identity orientations.

Bringing together the common denominators of several different conceptualizations, Pyszczynski, Greenberg, Solomon, Arndt and Schimel (2004) define self-esteem as the individuals' evaluation of self, which they are motivated to sustain, promote and defend against self-threatening situations. In the early arguments, authoritarianism was conceptualized to be strongly associated with low self-esteem (Adorno et al., 1950;

Larsen & Schwendiman, 1969). Accordingly, individuals with low self-esteem are presumed to have high levels of insecurity and in order to overcome their feelings of insecurity they tend to favor conformity, tradition and social control (Duckitt, 1989; Leary, Tambor, Terdal, & Downs, 1995). That is, if an individual has low self-esteem, then he/she will try to increase it by identifying with stronger entities such as authority figures or positively viewed groups (Blank, 2003). Moreover, low self-esteem is found to be associated with discriminative behaviors and lower scores on democratic values (Hogg & Abrams, 1990; Schaffer & Hastings, 2004).

Another self construct linked with authoritarianism is identity orientations. Identity orientation is a multidimensional understanding of identity, which refers to the different identity characteristics individuals use when defining themselves (Cheek, Smith & Tropp, 2002). Identity orientations of individuals are defined within four levels, namely personal, relational, social and collective aspects of identity. Personal identity is reflected in personal goals, values, and feelings. Relational identity is reflected in relationships with others. Social identity is reflected in one's roles in the society. Finally, collective identity is belongingness to larger social systems that is reflected in ethnic, racial, religious and national ingroups (Cheek, Smith & Tropp, 2002). While different aspects of identity are regarded as separate dimensions, the salience of each aspect of identity may differ for every individual (Cheek & Briggs, 1982). According to Duckitt (1989), when collective identity is the most salient aspect of identity for the individual, he/she will have stronger in-group identifications, which in return leads to stronger demand for in-group cohesion and conformity. On the other hand, when personal identity is the most salient aspect of identity for the individual, he/she will have stronger tendency for self direction, self determination, which in return leads to stronger demand for agency, freedom of choice and personal autonomy.

While it is widely acknowledged that identity formation is an important task in adolescence, less is known about the impact of specific identity orientations on young people. In Turkey, identity orientations have been studied in terms of well-being, cultural differences, submissive behaviors, self construals and self-efficacy (Carpenter & Karakitapoğlu Aygün, 2005; Coşkun, 2004; Denizel Güven, 2008; Karakitapoğlu Aygün, 2004); however, Turkish context lacks a systematic study of identity orientations and their links with authoritarianism among young people. Similarly, despite a plethora

IDENTITY ORIENTATIONS AND SELF-ESTEEM AS PREDICTORS OF AUTHORITARIAN PERSONALITY

İlkay Demir

of research addressing self-esteem and its associations with various psychological constructs among young people (e.g., Çeçen, 2008; Güngör, 1989), research linking self-esteem and authoritarianism is hardly visible in the Turkish context. Gümüş and Gömleksiz (1999) reported high prevalence of authoritarianism among young people in Turkey thus, it is important to shed a light on the dynamics of this psychological construct, to better conceptualize it within the Turkish context. Drawing from this perspective, present study aims to examine the associations of identity orientations -namely personal, relational, social and collective aspects of identity- and self-esteem with authoritarian attitudes among young people. More precisely, it is expected in the present study that personal identity will have negative associations with authoritarianism, while collective identity will have positive associations. Furthermore, it is expected that personal and collective identities would have stronger links with authoritarianism than relational and social identities. Finally, it is expected that low self esteem will predict higher scores of authoritarianism among young people.

Method

Participants

Participants were 345 undergraduate students (184 female, 161 male) enrolled in Istanbul University, Faculty of Education during the spring 2009 semester. Participants' age ranged from 18 to 23 ($M = 20.69$). The distribution of the participants according to their specialities was as follows: 28.1% Guidance and Psychological Counseling ($N=97$), 22.6% Social Science Education ($N=78$), 28.1% Turkish Education ($N=97$) and 21.2% English Education ($N=73$).

Instruments

The New General Authoritarianism Scale (NGOS; Lederer, 1983) has been used to assess the authoritarian tendencies among the research group. NGOS is a one factor instrument, which has 18 likert-type items assessing authoritarian submission, authoritarian aggression, conservatism, stereotypes, cynism, ethnocentrism, hierarchical thoughts, obedience to family authority and the idealization of the in-group (Gümüş & Gömleksiz, 1999). The Turkish adaptation of NGOS has been made by Gümüş and Gömleksiz (1999) and it has proven to be a valid instrument for both high school

and university student samples in Turkey. The cronbach alpha score for the university student sample is .91 and items loaded between .39 and .69. The cronbach alpha score of the scale for this study has also been calculated as .91.

The Rosenberg Self-Esteem Scale (RSE; Rosenberg 1965) has been used to assess level of self-esteem among the research group. RSE is a 4 point likert type instrument with 10 items and it is the most widely used instrument for assessing global self-esteem. Besides obtaining three categories of global self-esteem (as low, average and high), total scores of global self-esteem, ranging from 10 to 40 can also be obtained from the scale. The Turkish adaptation of RSE has been made by Çuhadaroglu (1986) and has been proven to be a valid research instrument (cronbach alpha .71). The cronbach alpha score of the scale for this study has been calculated as .86.

The Aspects of Identity Questionnaire (AIQ-IV; Cheek, Smith & Tropp, 2002) has been used to assess the identity orientations of the research group. AIQ-IV is a 45-item self-report likert type instrument that assesses the relative importance that individuals place on personal, relational, social and collective aspects of their identities. The earliest version of the aspects of identity questionnaire included personal and social dimensions of identity (Cheek & Briggs, 1982). Subsequent research in the following years have resulted in three aspects of identity (AIQ-III) namely, personal, social and collective aspects (Cheek, 1989; Cheek, Tropp, Chen & Underwood, 1994). AIQ-III has also been adopted to Turkish and proved to be valid across studies (Carpenter & Karakitapoğlu-Aygün, 2005; Coşkun, 2004). AIQ-IV is the forth version of the questionnaire, which attempted to add 10-item relational identity as the fourth dimension of identity orientations. Within AIQ-IV, personal identity scale consists of 10 items (e.g., “My personal goals and hopes for the future”), relational identity scale consists of 10 items (e.g., “Having mutually satisfying personal relationships”) social identity scale consists of 7 items (e.g., “My reputation, what others think of me”), and collective identity scale consists of 8 items (e.g., “My feeling of belonging to my community”). In addition, the questionnaire includes 10 special items that are not scored on scales. Item responses range from 1 (*not important to my sense of who I am*) to 5 (*extremely important to my sense of who I am*). The instrument is scored by adding up the responses to all the items in each identity dimension. The alpha coefficients of the four scales in AIQ-IV are .73 for personal identity, .92 for relational identity, .84 for social identity and .72

IDENTITY ORIENTATIONS AND SELF-ESTEEM AS PREDICTORS OF AUTHORITARIAN PERSONALITY

Ilkay Demir

for collective identity. Validity and reliability of AIQ-VI has not been yet tested in the Turkish context. Although, Özdikmenli Demir (2016) used the latest version of the questionnaire composed of 6 dimensions of identity, only reliability of the questionnaire was confirmed. Thus, both the validity and the reliability of AIQ-IV were tested within this study.

Upon the permission of the author, the original scale has been translated to Turkish by two professional translators. Both the Turkish and the English translations have been reviewed by four scholars holding PhDs at Guidance and Psychological Counseling. After the final revisions, the scale has been administered to 411 undergraduate students (209 female, 202 male) at Istanbul University, Faculty of Education. The age of the participants ranged from 18 to 23 ($M = 20.84$), with 24.8% of the participants ($N = 102$) studying Guidance and Psychological Counseling, 29.4% Social Science Education ($N = 121$), 23.8% Turkish Education ($N = 98$), 21.9% English Education ($N = 90$). In order to test the structure validity of the instrument, a principal component analysis with oblique (direct oblimin) rotation has been applied. The result of the scree test has been used as the criterion for deciding the number of factors retained for rotation. The scree plot (figure 1) revealed a bend in the data after the fourth factor, thus four factors retained for the analysis. KMO (.81) and Bartlett Sphericity (5.79; $p < .000$) values have found to be adequate for satisfactory factor analysis.

Results of the principal component analysis yielded four factors loading between .79 and .37 and explaining 43.7% of the total variance. The first factor (10-item personal identity scale) loads between .37 and .72 and explains 22% of the total variance. The second factor (10-item relational identity scale) loads between .49 and .71 and explains 8% of the total variance. The third factor (7-item social identity scale) loads between .55 and .79 and explains 8% of the total variance. The fourth factor (8-item collective identity scale) loads between .44 and .76 and explains 5.5% of the total variance. In the present form, all items retained their original factor loadings, loading higher than .44 with an exception of .37 (item number 2). According to Tabachnick and Fidell (2001) .32 is the minimum acceptable loading for an item; therefore this item has not dropped from the analysis. Cronbach Alpha Coefficients and test-retest coefficients were computed for reliability studies. Cronbach Alpha Coefficients were calculated as .79 for personal identity scale, .83 for relational identity scale, .80 for social identity scale

and .78 for collective identity scale, which were quite paralel to the original alphas. The items of AIQ-IV were analysed via computing item-total correlations for each scale. Item-total correlations were between .46 and .72 for the personal identity scale; between .53 and .74 for the relational idenity scale, between .58 and .77 for the social identity scale and between .49 and .76 for the collective identity scale (all $p's < .000$). Besides, t-test values were computed to compare the item scores of upper and lower 27% of each scale. For the personal identity scale t values ranged from 8.5 to 17.6, for the relational idenity scale t values ranged from 9.49 to 17.11; for the social identity scale t values ranged from 9.57 to 19.80 and for the collective identity scale t values ranged from 10.07 to 20.85 (all $p's < .000$). Test re-test study was conducted with a sample of 42 undergraduate students from the department of Guidance and Psychological Counseling. The questionnaire has been administered to the research group two times in a week period. Test re-test coefficients were found to be .78 for personal identity scale, .76 for relational identity scale, .68 for social identity scale, and .76 for collective identity scale (all $p's < .000$).

Results

Before conducting the hierarchical regression analysis, correlations among scales, the values of skewness and kurtosis, means and standart deviations were calculated. Correlations among variables, as shown in Table 1, were weak to moderate in magnitude, particularly indicating no signals of multicollinerity between independent variables. Furthermore, variables were assumed to be normally distributed with values of skewness and kurtosis (also shown in Table 1) range within the generally accepted values (Huck, 2008). As expected, results of the correlation analysis revealed significant associations between authoritarianism and personal and collective aspects of identity, while no significant relations were found between social and interpersonal aspects of identity and authoritarianism. Moreover, self esteem has significant negative associations with authoritarianism. Regarding demographic variables, while age has significant positive associations with authoritarianism, gender yielded no significant associations.

**IDENTITY ORIENTATIONS AND SELF-ESTEEM AS PREDICTORS OF
AUTHORITARIAN PERSONALITY**

İlkay Demir

Table 1.

	1	2	3	4	5	6	M	SD	Skew..	Curts.
Authoritar	1						60.08	15.75	-.559	-.618
Personal ID.	-.205**	1					39.47	5.16	-.845	1.16
Relational ID	-.078	.419**	1				37.27	6.01	-.462	1.02
Social ID.	.058	.276**	.482**	1			23.27	4.94	-.143	.77
Collective ID	.468**	.282**	.215**	.359**	1		27.79	6.42	-.715	.224
Self-esteem	-.221**	.153**	.023	-.083	-.083	1	32.36	5.66	-.710	.073
Age	-.187**	.094	-.058	.025	.182**	.123*	20.69	1.55	-.025	-1.11
Gender	.081	-.267**	-.146**	-.023	-.023	-.116*				

Descriptive Statistics and Correlations among Variables

* $p < .05$, ** $p < .01$, $N = 345$

Based on the findings of the correlation analysis, a hierarchical multiple regression analysis was conducted to further test the effect of the significant dependent variables on authoritarianism scores. The regression model was constructed in three blocks, each of which included variables that were found to be significantly associated with authoritarianism in the correlation analysis. In the first block age was entered in order to control its effects, in the second block two aspects of identity that found to be significantly correlated with authoritarianism (namely, collective and personal aspects of identity) were entered in the equation and finally self-esteem was entered in the third block of analysis. To further test the assumptions of multicollinearity, VIF and Tolerance scores were calculated as well. Results show that VIF scores were between 1 and 1.15 and Tolerance values were between 1.0 and .86, again, indicating no multicollinearity. Moreover Durbin Watson value of 1.902 is close to 2, indicating the normal distribution of the sample.

Results of the hierarchical regression showed that the entire model explained 35% of the variance in authoritarianism scores. In the first model, 3% of the variance was explained by age ($F(1, 343) = 12.44$, $p = .000$). Age contributed significantly and negatively but became non-significant when aspects of identity were added in the second model. In the second model the two identity orientations added 31% in explanation of the variance ($F(3, 341) = 59.77$, $p = .000$). Among them, while collective aspect of self is significantly and positively related to authoritarianism, personal aspect of self is significantly and negatively related. Finally in the third model, self-esteem only added

about 1% in explanation of the variance, which was significantly and negatively related to authoritarianism ($F(4, 340) = 47.41, p = .000$).

Table 2. Hierarchical Regression Analysis

	B	SEB	β	t
Block 1				
Constant	98.336	11.158		8.903**
Age	-1.897	.538	-.187	-3.527**
Block 2				
Constant	75.895	10.834		7.006**
Age	-.520	.457	-.051	-1.137
Collective ID	1.372	.115	.559	11.944**
Personal ID	-1.094	.141	-.358	-7.745**
Block 3				
Constant	82.871	11.051		7.499**
Age	-.418	.455	-.041	-.919
Collective ID	1.338	.115	.545	11.674**
Personal ID	-1.029	.142 ,132	-.337	-7.244**
Self Esteem	-.330	.124	-.119	-2.668*

Block 1 $R^2 = .035$ ($p < .000$), Block 2 $R^2 \Delta = .310$ ($p < .000$), Block 3 $R^2 \Delta = .013$ ($p < .00$)

* $p < .00$, ** $p < .000$

Discussion

In the present study, the latest version of Aspects of Identity Questionnaire (AIQ-IV) is proven to be a valid instrument for Turkish use. In addition, the expectation that collective identity will have positive associations and personal identity will have negative associations with authoritarianism have proven to be true in the present study. According to Cheek, Smith and Tropp (2002) personal aspect of identity associates with individualistic self and collective aspect of identity associates with the collectivistic self and Duckitt (1989) suggests that authoritarianism and collectivism both share characteristics such as commitment to the group and giving priority to group interests.

That is, in highly collectivist cultures conformity, obedience to authority figures and group loyalty is emphasized more strongly (Duckitt, 2000). In their study Triandis and Gelfand (1998) also showed that authoritarianism is associated with collectivism. Furthermore, many studies provide evidence that collectivism and collective aspect of identity are linked with authoritarian characteristics such as other-directed behavior (giving decisions according to the norms of the group rather than one's own ideas), submission to authority figures, strong racial and ethnic, national identities, higher in-group bias, higher hostility towards outgroups and traditionalism (e.g., Earley, 1989; Triandis, 1989; Wheeler, Reis, & Bond, 1989; Tropp (1992) Kowalski & Wolfe, 1994; Wink, 1997). Another supporting -yet indirect- evidence for the findings of the present study comes from Çukur, Guzman and Carlos (2004). In their study with a sample of Turkish, American and Philippine college students, they found collectivists to be more conservative, favoring traditional values and group norms, which are the main characteristics of authoritarianism. Their research implies a positive relationship between authoritarianism and collectivism, yet the relationship is barely inferred and there is limited number of studies in Turkey supporting or contradicting this inferential relation.

On the other hand, regarding the relationship between authoritarianism and personal aspect of identity, Gelfand, Triandis and Chan (1996) assert that authoritarianism and individualism were regarded as contrasting constructs. As individualism favors self-direction, self-determination and free will, while authoritarianism is built on the notions of conformity and subordination to authority (Flanagan, 1987; Gelfand et al., 1996). Kimmelmeier, Burnstein and Peng (1999) found a negative correlation between two measures. In one of the few studies linking identity types and values in Turkey, İmamoğlu and Karakitapoğlu Aygün (2007) provided that idiocentric (self-directional) values are associated with more individualist identities than allocentric (other-directional) values. Likewise, Hofstede (1980) found a negative association between individualism and power distance, a construct referring to adherence to authority and hierarchy. Furthermore, in their study Kimmelmeier et al. (2003) found that personal identity and authoritarianism has negative links particularly in countries which have relatively new democratic constitutions. These explanations and findings all provide supporting evidence on the negative associations between individualism and authoritarianism that is found in the present study.

The findings of the present study showed that while personal aspect of identity is negatively associated with authoritarianism and collective aspect of identity is positively associated with authoritarianism, relational and social aspects of identity have no significant links with authoritarianism scores of young people. This finding implies that although relational and social identity orientations are correlated with personal and collective identities, they assess different self construals. The conceptualization of identity orientations suggests personal and collective aspects of identity as two ends of a continuum. As a result, these two self aspects should have stronger links with authoritarianism. According to Kimmelmeier et al. (2003) relational self involves the importance given to close relationships with significant others, however this close relationship do not imply a commitment to the whole group as in collective self, rather it implies autonomous relationships built on the bases of emotional closeness and trust. Thus, according to them relational identity is characterized by interpersonal relations rather than identification with a group and as a result should not have significant links with authoritarianism. On the other hand, social aspect of identity is characterized by the personal position, status, roles, individual accomplishments and respect in the social realm, which can be labeled as public sense of identity (Carducci, 2009). Thus, although this aspect of identity involves societal concerns, it implies the position of the individual in the society, rather than identification with the collective. As a result, it does not show significant associations with authoritarianism.

Finally, present study fulfilled the expectation that self-esteem is significantly and negatively associated with authoritarianism. In Turkey, studies linking authoritarianism and self-esteem are hard to come by, most studies on this issue are on parenting styles, which link authoritarian parenting with low self-esteem (e.g. Güngör, 1989; İkizoğlu, 1983; Torucu, 1990). Although these studies do not provide direct evidence, they imply a negative relation between authoritarian attitudes and self-esteem. Oesterreich (2005) regards displaying authoritarian attitudes as a coping strategy. According to him, individuals with strong authoritarian attitudes have low self-esteem and they can poorly cope with conflicts. As a result they internalize the norms and values of strong groups or people, which provide comfort and reduce their feelings of insecurity (Weber & Federico, 2007). Several studies provide evidence that the two constructs are linked (e.g., Larsen & Schwendiman, 1969). In their metaanalysis Jost, Glaser, Kruglanski and Sulloway (2003), found a significant –yet weak- relationship between self-esteem and

IDENTITY ORIENTATIONS AND SELF-ESTEEM AS PREDICTORS OF AUTHORITARIAN PERSONALITY

Ilkay Demir

political conservatism, which is a strong predictor of authoritarianism. Furthermore there are studies providing evidence on the links between authoritarianism, self-degradation (e.g., Blank, 2003) and sense of inferiority (e.g., Boshier, 1969; Wilson, 1973), which are characteristics of low self-esteem. However, some of the studies provide contradictory results. For instance Altemeyer (1998) and Heaven (1986) found no significant associations between self-esteem and authoritarianism. According to Jost et al. (2003) more studies are needed to understand the links between these two constructs. Based on these findings, it may be inferred that although this study provide evidence on the negative associations between authoritarianism and self-esteem, further research is needed to better understand the underlying dynamics of the existing relations between two variables.

Overall, present study suggests that while collective aspect of identity has positive predictive role on authoritarianism, personal aspect of identity together with self-esteem have negative predictive role on authoritarianism among youth in Turkey. It is suggested by several authors (e.g., Feldman & Stenner, 1997; Oesterreich, 2005) that authoritarianism tend to be stronger in situations where individuals face serious stress and anxiety, feel insecure and uncertain. Thus, it can be assumed that authoritarian attitudes should more likely to emerge among young people in Turkey, considering the severe educational, occupational and economic problems and intense future anxieties they face. Drawing from this perspective, more indepth studies are needed in order to clearly analyse the underlying factors of authoritarianism among youth and to develop prevention and intervention strategies. Also this study evidenced that AIQ-IV is a valid tool for measuring aspects of identity among young people in Turkey. As mentioned earlier in this article, there are studies done with the earlier version of the scale (AIQ-III) that includes three aspects of identity –namely personal, collective and social aspects-. This latest version, including relational identity as the fourth aspect, can provide a more comprehensive analysis of identity orientations among young people in Turkey. However, the present study lacked the criterion validity and confirmatory factor analysis of AIQ-IV, thus further research on AIQ-IV would provide a detailed analysis of identity orientations for the Turkish context. On the other hand, it should be noted that this study was conducted with an urban university student sample, most of which have middle class origins. This situation limits the results of the present study in terms of age, social class and social status. Thus, in order to take a clear picture of the associations

of authoritarianism with different self constructs among young people, further studies are needed with different age groups, ethnic, regional and cultural groups, and social class groups. Also, present study investigated the direct relationship of authoritarianism with self-esteem and aspects of identity, but it precluded the indirect links, mediated relationships among these variables. Further studies should look for the psychological and social variables that mediate the relationships among these variables.

References

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper & Row.
- Altemeyer, B. (1988). *Enemies of freedom*. Winnipeg: University of Manitoba Press
- Altemeyer, B. (1996). *The authoritarian specter*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Altemeyer, B. (1998). The other “authoritarian personality.” In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 30, pp. 47-92). San Diego: Academic Press.
- Blank, T. (2003). Determinants of national identity in East and West Germany: An empirical comparison of theories on the significance of authoritarianism, anomie, and general self-esteem. *Political Psychology*, 24, 259-288.
- Boshier, R. (1969). The relationship between self-concept and conservatism. *Journal of Social Psychology*, 33, 139–141.
- Carducci, B. J. (2009). *The psychology of personality: Viewpoints, research and applications*. UK: Wiley & Blackwell.

- Carpenter, S., & Karakitapoglu-Aygün, Z. (2005). Importance and descriptiveness of self-aspects: A cross-cultural comparison. *Cross-Cultural Research*, 39, 293-321.
- Cha, J.H. (1994). Aspects of individualism and collectivism in Korea. In U. Kim, H. C. Triandis, C. Kağıtçıbaşı, S.-C. Choi, & G. Yoon (Eds.), *Individualism and collectivism: Theory, method, and applications* (pp. 157-174). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Coşkun, H. (2004). Kimlik Ölçeğinin Bir Türk Örnekleminde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(14), 49-60.
- Cheek, J. M., Smith, S.M., & Tropp, L. R. (2002). "Relational identity orientation: A fourth scale for the AIQ". Paper presented at the meeting of the Society for Personality and Social Psychology, Savannah, GA.
- Cheek, J. M., Tropp, L. R., Chen, L. C., & Underwood, M. K. (1994). "Identity Orientations: Personal, social, and collective aspects of identity". Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Los Angeles, CA.
- Cheek, J. M. (1989). Identity orientations and self-interpretation. In D. M. Buss & N. Cantor (Eds.), *Personality Psychology: Recent Trends and Emerging Directions* (pp. 275-285). New York: Springer-Verlag.
- Cheek, J. M., & Briggs, S. R. (1982). Self-consciousness and aspects of identity. *Journal of Research in Personality*, 16, 401-408.
- Çeçen, A.R. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 19-30.
- Çuhadaroglu, F. (1986). "Adolesanlarda Benlik Saygısı". Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çukur, C. Ş., Guzman, M. R., & Carlos, G. (2004). Religiosity, values, and horizontal and vertical individualism-collectivism: A study of Turkey, the United States, and the Philippines. *The Journal of Social Psychology*, 144(6), 613-634.

- Demir, İ. (28-30 Eylül 2005). Otoriteriyenizm ve Epistemolojik İnançlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan bildirisi, Denizli.
- Denizel Güven, E. (2008). “Bir Hazır Giyim İşletmesinde Çıraklık Eğitimi Kapsamında Çalışan Ergenlerin Öz Yeterlik İnançlarının Kimlik, Sosyal Karşılaştırma Eğilimi ve Demografik Değişkenler Bağlamında İncelenmesi”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Doty, R. M., Peterson, B. E., & Winter, D. G. (1991). Threat and authoritarianism in the United States, 1978–1987. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 629–649.
- Duckitt, J. (1989). Authoritarianism and group identification: A new view of an old construct. *Political Psychology*, 109, 63-84.
- Duckitt, J. (2000). Culture, personality, and prejudice. In S. Renshon & J. Duckitt (Eds.), *Political psychology: Cultural and crosscultural foundations* (pp. 89–107). New York: New York University Press.
- Duriez, B., Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2007). In search of the antecedents of adolescent authoritarianism: The relative contribution of parental goal promotion and parenting style dimensions. *European Journal of Personality*, 21, 507-527.
- Earley, C. (1989). Social loafing and collectivism: A comparison of the United States and the People's Republic of China. *Administrative Science Quarterly*, 34, 565-581.
- Feldman, S., & Stenner, K. (1997). Perceived threat and authoritarianism. *Political Psychology*, 18, 741-770.
- Flanagan, S.C. (1987). Value Change in Industrial Societies. *American Political Science Review*, 81, 1303-1319.
- Gelfand, M. J., Triandis, H. C. & Chan, K. S. (1996). Individualism versus collectivism or versus authoritarianism? *European Journal of Social Psychology*, 26, 397-410.

- Gömleksiz, M., Akar-Vural, R., & Yılmaz, S. (2009). Bilim ve otoriteriyenizm: Fen-Edebiyat fakültesi öğrencileri üzerine bir çalışma. In A. Şişman et al. (Eds.), I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu (pp. 336-343). Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Gömleksiz, M., Poyrazlı, S. & Akar-Vural, R. (2008). Discriminatory attitudes: A scale development in Turkish. *Psychological Reports*, 103, 921-930.
- Gümüş, A. ve Gömleksiz, M. (1999). Din, Milliyetçilik ve Otoriteriyenizm: Lise ve Üniversite Gençliği Üstüne 1945’lerden Günümüze Toplumlara Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Güngör, A. (1989). “Lise Öğrencilerinin Öz Saygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler”. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Hastings, B. M., & Shaffer, B. (2005). Authoritarianism and sociopolitical attitudes in response to threats of terror. *Psychological Reports*, 97, 623-630.
- Heaven, P.C.L. (1986). Authoritarianism, directiveness and self-esteem revisited: A cross-cultural analysis. *Personality and Individual Differences*, 7 (2), 225-228.
- Hofstede, G. (1980). Culture’s consequence. International differences in work-related values. London: Sage
- Hogg, M. A., & Abrams, D. (1990). Social motivation, self-esteem and social identity. In D. Abrams ve M. A. Hogg (Eds.). *Social identity theory: Constructive and critical advances*. (pp. 28-47). London: Harvester Wheatsheaf.
- Huck, S. W. (2008). *Reading statistics and research*. New York: Pearson
- İflazoğlu-Saban, A., & Saban, A. (2009). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin bilişsel farkındalık düzeyleri ile demokratik tutumları ve otoriteriyen tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. In A. Şişman et al. (Eds.), I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu (pp.97-105). Uşak: Uşak Üniversitesi.

- İkizoğlu, M. (1983). "Demokratik ve Otoriter Anne-Baba Tutumlarının Benlik Saygısı Üzerine Etkileri". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- İmamoğlu, O. & Karakitapoğlu Aygün, Z. (2007). Relatedness of identities and emotional closeness with parents across and within cultures. *Asian Journal of Social Psychology*, 10, 145-161.
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., & Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129, 339-375.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1970). Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison, *Journal of Personality and Social Psychology*, 16(3), 444-451.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). The psychological aspects of modernization in Turkey, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 4, 157-174.
- Karakitapoğlu Aygün, Z. (2004). Self, identity, and emotional well-being among Turkish university students. *Journal of Psychology*, 138(5), 457-478.
- Kemmelmeier, M., Burnstein, E., Krumov, K., Genkova, P., Kanagawa, C., Hirshberg, M. S., Erb, H., Wiczorkowska, G. & Noels, K. (2003). Individualism, collectivism and authoritarianism in seven societies. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34, 304-322.
- Kemmelmeier, M., Burnstein, E. & Peng, K. (1999). Individualism and Authoritarianism Shape Attitudes Toward Physician-Assisted Suicide. *Journal of Applied Social Psychology*, 29 (12), 2613-2631.
- Kowalski, R. M., & Wolfe, R. (1994). Collective identity orientation, patriotism, and reactions to national outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 533-540.
- Krauss, S. W. (2002). Romanian authoritarianism 10 years later. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 1255-1264.
- Larsen, K. S. & Schwendiman, G. (1969). Authoritarianism, selfesteem, and insecurity. *Psychological Reports*, 25, 229-230.

IDENTITY ORIENTATIONS AND SELF-ESTEEM AS PREDICTORS OF
AUTHORITARIAN PERSONALITY

İlkay Demir

- Leary, M. R., Tambor, E. S., Terdal, S. J., & Downs, D. L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor. The sociometer hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 518–530.
- Lederer, G. (1993). Authoritarianism in German adolescents: Trends and cross-cultural comparisons. In W. F. Stone, G. Lederer, & R. Christie (Eds.). *Strengths and weaknesses: The authoritarian personality today*. (pp.182-198) New York: Springer-Verlag.
- Lederer, G. (1983). *Jugend und autorität*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Oesterreich, D. (2005). Flight into security: A new approach and measure of the authoritarian personality. *Political Psychology*, 26(2), 275-298.
- Özdikmenli Demir, G. (2016). Investigating the identities of university students for sex and culture: A comparative research on university students from Turkey and United States. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 33(2), 95-109.
- Pyszczynski, T., Greenberg, J., Solomon, S., Arndt, J. & Schimel, J. (2004). Why Do People Need Self-Esteem? A Theoretical and Empirical Review. *Psychological Bulletin*, 130(3), 435–468.
- Rippel, S. & Boehnke, K. (1995). Authoritarianism: Adolescents from East and West Germany and the United States compared. *New Directions for Child Development*, 70, 57-70.
- Roiser, M., & Willig, C. (2002). The strange death of the authoritarian personality: 50 years of psychological and political debate. *History of Human Sciences*, 15(4), 71-96.
- Shaffer, B. A., & Hastings, B. M. (2004). Self-esteem, authoritarianism, and democratic values in the face of threat. *Psychological Reports*, 95(1), 311-316.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

- Torucu, K. B. (1990). "13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Anne-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp, Karşılaştırılması". Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Triandis, H.C. & Gelfand, M. J. (1998). Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 118-128.
- Triandis, H. C. (1989). The self and behavior in different cultural contexts. *Psychological Review*, 96, 506-520.
- Tropp, L. R. (1992). The construct of collective identity and its implications for the Wellesley College context. Unpublished B.A. Honors thesis, Wellesley College: MA.
- Tuzcuoğlu, S., & Korkmaz, B. (2001). Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğrencilerinin Boyuneğici Davranış ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 135-152.
- Weber, C., & Federico, C. (2007). Interpersonal attachment and patterns of ideological belief. *Political Psychology*, 28, 389-411.
- Wheeler, L., Reis, H. T., & Bond, M. H. (1989). Collectivism-individualism in everyday social life: The middle kingdom and the melting pot. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 79-86.
- Wilson, G. D. (1973b). A dynamic theory of conservatism. In G. D. Wilson (Ed.), *The psychology of conservatism* (pp. 257-265). London: Academic Press.
- Wink, P. (1997). Beyond ethnic differences: Contextualizing the influence of ethnicity on individualism and collectivism. *Journal of Social Issues*, 53, 329-350.

8

PSYCHOLOGICAL REACTIONS IN BEHÇET'S DISEASE

Merve Deniz Pak

Abstract

Chronic diseases are mostly non-curable, persistent, permanent disabilities and non-contagious. To cope with, individuals engage with healthcare providers to receive medical care. In this process “psychological dimensions of being sick” occurs. Psychological reactions arising from chronic conditions, along with patient role, are extremely important in development of mechanisms to cope with social and economic problems. In this respect, the evaluation of the psychological reactions of individuals after the diagnosis, ie “what is her/his disease story?” is beneficial both in terms of mental health and the function of medical care. Behçet’s disease, a chronic disease, can also be evaluated in this context; is seen with attacks; recurrent oral aphthae, genital ulcers, eye and skin findings, lesions in the human body systems. It may appear at any age, and it’s most common in Turkey. Diagnosis is difficult and there’s no treatment. In this research, which originates from the holistic character of the disease, it’s aimed to evaluate psychological reactions of the individuals in the process of body-mind interaction. In this context, we interviewed 15 Behçet’s Disease Patients using a semi-structured interview form and analyzed with QSR Nvivo. In the research it’s seen as “an exam given by god” in terms of disease, as well as the use of discourses such as ‘struggle’, ‘stolen life’ and ‘war’ it has been determined that some patients who are experiencing the disease by way of cognitive schemes identified with other diagnosed family members, experienced ambiguity and pessimism about not getting married, feelings of losing control, and reconstruct their identity through patient role. When the given psychological reactions are evaluated within the frame of discourse, the themes of joy that are defined as ‘diagnostic relief’ in the literature have come to the forefront, in addition to fear, depression, bargaining, guilt, helplessness, anger, denial and acceptance.

Key Words: Chronic Disease, Rare Disease, Behçet’s Disease, Psychological Reactions, Discourse

Introduction

Human; physically, psychologically and socially, is a functional and integral entity that communicates and interacts with the individuals around him/her. As a system, people

aim to be able to stay in balance by responding to internal and external stimuli in order to keep their life healthy and functional. If one can not cope with these stimulies directed towards the individual and healthy adaptation to new conditions can not be achieved, the balance will deteriorate. These stimulies can be economic, social, emotional, spiritual and psychological. One of the stimuli that can seriously affect the equilibrium state in this matter that can be considered from a multidimensional viewpoint is undoubtedly "diseases". Especially chronic diseases are defined as "Chronic diseases are mostly non-curable, persistent, permanent disabling and non-contagious" (De Chambrun et al., 2012). To cope with these problems, individuals engage with healthcare providers to receive medical care. In this process, 'the psychological dimension of being sick' occurs.

Chronic diseases impair the individual's balance and harmony, depending on the individual, how he is perceived by the society, age, sex, culture, and also physical, psychological, social and economic difficulties caused by the disease. In this view, diseases are "an experience that can cause threats, frustrations and emotional crises for life balance" (Okuyuz, 1995: 167). Because mental health and physical health interact and complement each other. Changes in the body affect the brain and the soul. Similarly, conflicts in the spiritual situation have an impact on the body. For this reason, psychological reactions to the disease occur in individuals, especially in the case of persistent chronic disease. These reactions have an important place in the person who is experiencing and how coping with the disease.

When we look at many types of chronic diseases, it can be seen that some of the characteristics of individuals are deeply influenced by the individual. Behçet's disease (BD), which is rare, chronic, rheumatologic type and hard to cope with for individuals and unable to treat disease, can be evaluated in this context. Just as in all chronic diseases, it is necessary to evaluate the health of body-mind interaction in BD as a whole. The purpose of this study is to evaluate the psychological reactions of individuals who have been diagnosed with BD. In this context, in order to prepare the ground for the understanding of psychological reactions in this study, firstly information about BD will be given, then the issue of compliance with psychological reactions will be discussed and then the findings of the research will be discussed.

Behçet's Disease

Behçet's disease is a broad-spectrum vasculitis with recurrent oral aphthous and genital ulcers and eye findings as well as musculoskeletal, neurological, respiratory and gastrointestinal system involvement (Behçet, 1937: 1152). It's a systemic and chronic disease which has the potential to affect all the tissues and organs in the body (Akman and Alpsoy, 2009: 32, Özbalkan and Apraş Bilgen, 2006: 14, Türkücü et al., 2013 : 339). The most basic characteristic of the disease is that it has the potential to affect the whole body system adversely by infecting vessels in all the systems of the body. BD is characterized by episodes of remissions and relapses, not infectious (Dalvi et al., 2012: 2224). Since there is no specific laboratory finding in the diagnosis of the disease, the diagnosis is based on the symptoms of the patient. The absence of a specific diagnostic tool makes it difficult to diagnose. The most common cause of morbidity is blindness and multi organ loss. In particular, the neurological system and the involvement of the digestive system are the most frequent causes of death (Güngör et al., 2012: 32).

BD can be diagnosed worldwide. The disease is also referred to as "Silk Road Disease" because epidemiological studies show that the disease most commonly occurs in people living in the countries on the Silk Road. When we look at the distribution of the disease worldwide, it is determined that it is seen most frequently in Turkey (Önder, 2009: 30). Incidence of BD in Turkey is 42/10000. The disease generally starts at the age of 20 and 30 and is equal incidence in males and females (Azizlerli et al., 2003: 803, Calamia et al., 2009: 601, Demirhindi et al., 1981: 510, Yurdakul et al., 1989: 262). BD is less frequent in terms of the number of people affected in the world and in Turkey. When compared to the general population, diseases that occur in a small number of people are defined as 'rare diseases' and in this regard, BD is considered a 'rare disease'.

The etiology of BD is not known clearly, and therefore medication can only be administered to remove the symptoms (Mat, 2009: 92; Saadoun and Wechsler, 2012: 3). For this reason, BD is often described as an autoimmune disease. Viruses and bacteria, genetic and immunological factors and psychological factors are thought to be influential on the formation of the disease (De Chambrun et al., 2012; 689; Uğuz et al., 2006: 135).

The difficulties in diagnosing the disease, lack of treatment, progressive and

unpredictability attacks adversely affects the quality of life and psychosocial adjustment. At this point, it is very important to evaluate the psychological reactions in individuals by providing psychosocial adaptations to the disease, by improving the capacity to cope with living difficulties, by increasing the quality of life, by strengthening individuals and taking advantage of effective medical care and treatment services.

Psychological Reactions Chronic Diseases: Emotions and Mental Health

When individuals diagnosed after illness are examined, it is seen that they mostly experience negative emotions. In this view; it can cause emotional crises and traumatic stresses. Psychosocial processes that occur in chronic diseases have a major role in ensuring health and well being. These processes are influenced by individual's beliefs about health and illness, body perception, self-perception and life expectancy (Ogden, 2016: 213). From this point of view, it is necessary to address the problems that individuals' experience in terms of living and managing the conditions of the disease. In the holistic health perspective, it is important to understand the life experiences of the individual, the ability to cope with long-lasting illnesses, and the rhetoric of managing rheumatological conditions (McArthur and Goodacre, 2013). In this way, the variable nature of rheumatic conditions combined with symptoms such as persistent pain and fatigue with the presence of attacks in BD and its effect on physical activity levels can cause significant psychosocial difficulties (Gilworth et al., 2003: 157).

Individuals who have been diagnosed with a disease usually go through a number of emotional stages at first. It is seen that in this process, which takes place from the diagnosis of the illness, has similar aspects. However, it has been observed that the age, gender and other personality characteristics of the individual, the experience of the disease, and the importance of the individual to the disease, the existence of psychosocial support systems that the individual possesses, the quality of the treatment play a role in changing both the duration and the nature of the reactions. It is quite common for individuals to experience negative emotions during chronic illnesses. In the studies conducted, ten basic emotions were frequently seen by patients with chronic illness (Stanton et al., 2007: 565-592). The ten basic emotions often experienced by patients with chronic illness can be expressed as:

- **Helplessness:** It is often felt as a feeling associated with being dependent on others or not being able to receive help.
- **Frustration:** Reduced abilities, persistent physical or mental impairments, and general loss of control over an individual's life can make a person completely frustrated.
- **Despair:** Chronic disease, hopelessness due to ambiguity due to symptoms and loss of ability.
- **Sadness:** People with chronic illness often get saddened by the situation they meet.
- **Anger:** Anger in a chronic disease is often a feeling of emotional distress due to inadequate resources.
- **Anxiety:** Individuals who test a chronic illness have a sense of fear and anxiety both in the face of the present situation and in the future.
- **Nervousness:** In the face of chronic illness, an individual can be frustrated by himself or others by experiencing frustration, anger, anxiety and hopelessness.
- **Tension:** Physical, financial, relational and other difficulties can cause physical and emotional stress, which further aggravates chronic diseases.
- **Stress:** Combination of external factors (systemic and financial distress from the health care delivery system, etc.) and internal factors (personal characteristics, coping mechanisms, relationships and self-perception) cause stress in the individual and stress occurs.
- **Anger:** People with chronic illness may feel anger towards themselves or others and at the same time ask me often about the question.

Psychological difficulties experienced by individuals experiencing chronic illnesses such as cancer, cardiovascular and respiratory diseases, especially those with chronic illnesses that can not be cured (Ogden,2016), are in the context of the following negative emotions and thoughts it was revealed to be experienced desperation and hopelessness, uncertainties about the future, anxiety and depression, anxiety about physical appearance, concerns about whether the treatment will be effective, the fear that the disease will recur or attack, do not worry that you will need others, do not be afraid of suffering, the occurrence of post-intercourse sexual end, fear of death, falling of the mechanisms of coping, problem solving and coping with stress, guilt and suicide thoughts can be seen.

In individuals who have been diagnosed with the disease, the reactions to the illness can be in different forms, at different times, and at different levels. According to Kübler-Ross and Kessler (2014: 210) people who have chronic illness have process of integrating, denial, shock reaction, anger, bargaining, depression and finally acceptance and care. Feeling of uncertainty towards the future in the individual, anxiety related to physical appearance, the dilemma of the medical treatment being received will not affect the course of the disease positively and repeat the illness with repetitive attacks, thinking that it will not be able to be self-sufficient and afraid of being in need of others, fear of death, desperation and despair, guilt, self-consciousness, anxiety and depression that extend to pathological levels.

Psychological Adjustment

Adaptation refers to the process of adaptation of the individual to changes that occur in internal and external situations. From this point of view, adaptation refers to the process of coping with the making of things that normalize or improve the quality of life in the face of an individual situation or event (Ogden, 2016: 215). Psychosocial processes that occur in chronic diseases play a major role in ensuring health and well being. These processes are influenced by individual's beliefs about health and illness, body perception, self-perception, life expectancy (Ogden, 2016: 213). From this point of view, it is necessary to address the problems experienced by individuals with chronic diseases in terms of living and managing chronic conditions. In the holistic health perspective, it is important to understand the life experiences of the individual, the ability to cope with long-lasting illnesses, and the rhetoric of managing chronic conditions (McArthur and Goodacre, 2013). In this way, the variable nature of chronic conditions combined with symptoms such as persistent pain and fatigue with the presence of attacks in BD and its effect on physical activity levels can cause significant psychosocial difficulties (Gilworth et al., 2003: 157).

If the individual exhibits long-lasting or lasting negative characteristics in a physical, emotional, social or economically unfavorable situation, he or she has difficulty in achieving adjustment (Chan et al., 2009: 23-25). One of the compelling factors in deconditioning is diseases. The disease can affect many systems, such as family, friends, work, school and community, where the patient is mainly the patient and then the

patient is interacting; a threat to all life balances that one brings to that day; (Okuyuz, 1995: 167). It is a condition that can be stressed with a crisis environment and obstructed by a life event that can make adjustment difficult. The transition has the potential to adversely affect psychosocial adjustment and wellbeing. From this point of view, the psychosocial adjustment of the patient is very important in terms of both the continuity of the treatment and the quality of life (Gür et al., 2006: 525).

There is a reciprocal relationship between psychosocial adjustment and treatment. Psychosocial adjustment affects many treatment-related factors, and treatment has an impact on psychosocial adjustment. The adjustment process is based on the individual's "personality, physical and psychological power, sociocultural characteristics, psychosocial stressors and coping capacity, past experiences, lifestyle, body perception, social support, the nature of the disease and treatment". For this reason, besides controlling the physical symptoms in the disease process, psychosocial problems should be evaluated. From this, it can be influential in the difficulties in the psychosocial adjustment process of the individuals who are diagnosed with the disease and the psychosocial adaptation difficulties in the family members, colleagues and other persons in the environment.

Having a disease for the individual initiates a process that extends from "a person suffering from disease" to "being sick" in the sense of a healthy self. The fact that the individual has visible deformations due to the physical reflections on the body by the illness is influential in reestablishing his/her identity in a social context (Jolly et al., 2014: 404). In BD, the sense of being an "individual with visual impairment" is shaped by the individual, and what is meant by "being disabled" is shaped according to personal and cultural perspectives (Goodacre and McArthur, 2013: 11).

Within the scope of psychological adjustment, "understanding of the disease" and "sense of self" should be emphasized. Although the term "legitimization" is expressed in various forms in the social science literature, Locker's definition (1983: 21) is widely used. Locker describes the concept of legitimization as "the process by which one accepts that a person has a disease". Parallel to this definition, individuals often describe their experience of past events in the disease process by telling them their own words in order to make sense of the disease. Especially in patients with rheumatic conditions such as BD, the descriptions of their illnesses and their illnesses are often associated with terminology such as 'fighting', 'struggling' and 'not being defeated' (Dubouloz et al.,

2004: 400). Because, BD with unpredictable relapses puts the ability of planning the future of the individual into uncertainty (Koutantji et al., 2003: 827).

Individuals living in chronic conditions are surrounded by many uncertainties around the disease. In this period they can get involved in the journey to “self-discovery” and the effects of things related to themselves. In this process, patients with BD may respond with “*I do not know how to feel*” with the uncertainty they have. While trying to make sense of the person’s illness, it may need to reassess self-identification; self-reliance, and relationships with other people (Canpolat and Yurtsever, 2011: 229).

The patient who is in the process of self-recognition may make various negotiations with the individual, the treatment team, or the god. In this situation, the individual may experience loss of control of his or her life, and the feeling of losing his/her identity (Kübler-Ross and Kessler, 2014: 210). Another important factor on identity is lack of productivity. With systemic involvement in the BD process, loss of status and money, accompanied by organ loss or blindness, is accompanied by a reduction in practical skills and results in the loss of self-esteem (McArthur and Goodacre, 2013: 20).

Method

The research is in the qualitative model and a phenomenological approach is used that focuses on “an in-depth understanding of the individuals’ experience” (Çekmez et al., 2012: 78). Phenomenological research aims to study in depth the facts in the light of the philosophical approach that “human actions are conditioned by the relative and living context” (Merriam, 2013: 24-25). It is believed that the greatest benefit of selecting this model in the research is that it can not be achieved through the use of many quantitative measurement tools, that retrospective information can be reached and that it allows for in-depth exploration of experiences about disease. Moreover in the literature that a chronic situation is a perceivable aspect of a person’s life only in the broader context of his/her personal narratives, and argued that the rhetorical conditions constitute the focus of the client-centered approach of ‘in their own words’ that individual experience in life. Because chronic conditions can have different meanings by creating negative effects in many areas of life of different individuals (Goldstein et al., 2004: 120, Goodacre and McArthur, 2013: 11). Within the framework of the phenomenological view, interviews were conducted on the experiences of individuals with BD and detailed information was

gathered in this research.

Working Group

Qualitative model have no effort to generalize (Kümbetoğlu, 2008: 45), therefore, no selection of a sample representing ‘universe’ has been made in the survey and purposeful sampling has been done to reach the maximum number of participants in accordance with the purpose of the research. In this context, 15 BD patients who agreed to participate in the study were included in the study.

Table 1. Sociodemographic Characteristics of Participants

Number of Participant	Age	Sex	Location	Marital Status	Job	Duration of disease
1	50	Female	Ankara	Married	Retired	20 years
2	48	Female	Ankara	Married	Housewife	20 years
3	34	Female	Ankara	Married	Lab Technician	7 years
4	36	Male	Ankara	Married	Shop Assistant	29 years
5	27	Male	Ankara	Single	Teacher	3 years
6	41	Male	Konya	Married	Officer	11 years
7	34	Male	Konya	Married	Worker	16 years
8	34	Male	Konya	Married	Non-Employed	6 years
9	30	Male	Karaman	Married	Worker	5 years
10	39	Male	Konya	Married	Machine Operator	12 years
11	35	Male	Konya	Married	Salesman	17 years
12	51	Male	Konya	Married	İmam	11 years
13	30	Male	Konya	Married	Officer	11 years
14	32	Male	Ankara	Married	Electrician	9 years
15	54	Male	Ankara	Married	Officer	36 years

Data Collection and Analyzing Process

It was prepared by the researcher to collect data from qualitative interviews considering the information obtained from the literature review. At the same time, informed consent forms were obtained from the interviewed individuals and in-depth interviews were conducted to collect data via semi-structured interview form. Although there is a certain outline, different questions have been added to the interview during the interview process, or some questions have been raised due to some information that the interviewer has spontaneously and previously given. Interviews were done in Behçet and FMF Patients Association in Konya and in a private family counseling center in Ankara. The interviews were held between 55 and 75 minutes and recorded. And the recordings obtained from the interviews were translated into written Microsoft Word documents by the researcher. In the second phase, the data were organized in the framework of the themes and the obtained data were coded in the QSR Nvivo program. In the third step, all the themes and sub-themes were made to be presented by direct quotations, and in the last stage all the obtained data were interpreted.

Results

Results from the research will be conveyed in two main contexts as psychological reactions and adjustment.

Psychological Reactions

When individuals are diagnosed with chronic illnesses in terms of their negative emotions, according to Kübler-Ross and Kessler (2014: 210), individuals are subjected to shock, denial, anger, bargaining, depression and acceptance after diagnosis of the illness. These reactions are very important in the psychological adaptation of individuals. Behçet's patients also had similar responses. These reactions will be conveyed in parallel to the Kübler-Ross model with findings from qualitative interviews.

The period of denial; the individual is defined as denying, rejecting or distorting the truth. In the disease perspective, the presence of a disease that threatens the life of the individual diagnosed is the stage in which it is rejected. In this period, the individual usually ignore the situation and can not face reality in its essence. For this reason, actions

such as escaping from treatment and examining physicians in different institutions in hopes that the diagnosis is wrong can be carried out (Livneh, 2009: 227). The denial reactions determined within the scope of this research can be exemplified as follows: *"I did not want to admit, I cried a lot. I thought doctors misdiagnosed."* (Participant 4) and *"I could not accept that I have BD. I could not accept that I was ill."* (Participant 2).

After the diagnosis, people can shock. As Participant 9 stated that shock period is a serious risk factor for continuing treatment: *"When I was diagnosed, I could not believe it, I was in shock. Because I was 23 years old. And I did not do anything, I did not get serious. The doctor gave me medicine, but I did not use it regularly. Because I was young and I did not care"*. Participant 13 expressed same feelings: *"I was sick, and it was not clear how long I would live. At first I was so shocked."*

For many individuals feel "fear" intensely when they diagnosed. But when we look at literature, it is seen that the subjects that cause fear of the individuals who get the diagnosis vary (Murray et al., 2005: 4). First, getting a diagnosis is often cause "fear of loss of control". In this direction, both the individual and the family members may be afraid that they can not control their lives because of the disease. They may have made plans for their future but they may not know how to feel again from one day to the next, or how to regain control of their lives. The scope of this research can be exemplified Participant 13 as follows: *"I was scared. So when I closed my eyes, I even dreamed that I had died. I've just been a father. I think about my family, think about my wife. I was very stressed. We spent all weekend crying. We did not tell our family. Tenants in my father's house were sitting there, and I made plans for my wife and children to empty the house or take it out. Where would they bury me? How would my wife do after that?."* Participant 15, expressed same experiences: *"At first I was frightened of the things I read about the disease on the internet. I saw patients walking with crutches, loss of vision, being bedridden after that, suffering from very severe episodes of headache. I have heard that the brain vessels due to other BD are blocked. Maybe one day all this can be on my body"*. "Fear of abandonment" also can cause difficulties in both the psychological and social life (Ross, 1993: 160). The individual may be afraid to abandon because he or she may not be understood by the social environment because of the difficulties of continuous care. Some of the patients within the scope of the study stated that BD patients wanted to leave because of the illness by searching for their partner and their spouse *"When I was diagnosed, I said my*

wife that I'm a sick person. I would respect if you wanted to leave. Because she would be married a sick person until the end of his life. Everyone may not accept anyone". The fear of abandonment is a condition that creates difficulties both in the spiritual health and in the functioning of the family. In this case, it is inevitable that interventions are needed to strengthen family relations. Moreover when the individual recognizes the disease as reality, she/he may be afraid of losing his independence. When we look at literature, it is on the basis of this fear that it is difficult to accept help from outside or to be in need of help and fear of being dependent (Nation, 2007: 1225). It was determined in this study that some patients with BD were experiencing this fear. For example, Participant 3 expressed her fear of being addicted to someone: *"I think about myself in elderly and I am always praying. I do not want to be confined to bed. Because it's very hard to take care of a patient like me. Now I am young, I can do things myself. But when I think myself in the future, it will be very difficult".* And of course, "fear of death" is crucial in disease process. In the literature, it is often said that even though everyone who has a serious chronic illness is afraid of death, these individuals usually have the greatest fear of "how to live with disease until death." It is also seen that BD those who had fear of death in the study were also present.

Anger period; which is often asked by the question 'Why me?', when feelings of anger and frustration are being revealed (Wagner, 2016: 132). The sense of anger can be directed both at the other people in environment and at the individual itself. This can often be considered as a difficult stage to deal with in terms of family members and treatment team. In this context, the anger reactions obtained in the interviews can be exemplified as follows: *"Why me? It took quite a while to deal with this question"* (Participant 4). The other feeling that is often felt during this period is 'guilt'. From a psychoanalytic point of view, this feeling is "defense mechanism to protect the self that the individual develops unconsciously when negative situations such as frustration and conflict occur" (Cramer, 2000: 637). It has been stated that some of the other individuals in the social environment of BD patients have been accused of triggering exacerbations, leading to an increase in stress, and consequently suffering from the disease: *"I remember blaming my first partner. Because the extreme stressure is the biggest cause of distress. I thought that my partner was the cause of the disease, which I think is also influential."*(Participant 1).

After anger period, "bargaining period", which is seen as an attempt to postpone an

individual's disease, a miracle in the direction of an individual's beliefs, or a prayer for the prolongation of their life and put forward conditions and agreements to heal (Norman and Ruescher, 2011: 23-24). In this process is usually negotiated with a higher power (such as God, Physician) that the individual perceives. It is a normal reaction to feel weak and vulnerable. The bargaining reaction obtained from the negotiations can be illustrated as follows: *"God, I said, take this disease and I prayed that I promise to be a better person."* (Participant 6). And also during interviews, it is seen that some patients with BD have negotiated with God, while others have suffered organ loss: *"I said to the doctor, can you save my eye? I even took the risk of losing the left eye now. I can handle it with one eye. The rationale was that I managed to be alone with someone else."* (Participant 8).

Having chronic, painful and severe clinical symptoms, temporary or permanent loss of function with a risk of death, a rare condition in which the cause and therefore the treatment is not fully known; it may lead to depression and diminished quality of life (Yurtman Havlucu et al., 2011: 82-84). While Balcı Şengül and Akkaya are studying depression in rheumatologic patients (2014: 363-374), it is emphasized that the relationship between depression and rheumatologic disease is a two-way vicious cycle. It is stated that having a rheumatologic disease firstly in the cycle prepares the ground for the formation of depression. Moreover in the literature, it is stated that depression in BD patients are present in 86% of the patients (Verim et al., 2006: 116). According to Paulley and Peiser (1989: 47), the vast majority of individuals before the onset of the disease and episodes are faced with stressful life events, such as socioeconomic stresses or family conflicts. Patients with this condition have "emotional loss of expression" as in other psychosomatic diseases, and they often suppress their feelings. The fact that emotions are not allowed to be expressed freely leads to increased conflict and psychological tension and to the disconnection of contact with the social environment. However, in literature, there is no comprehensive study of stressful life events, work life, family relationships and problems encountered by BD patients. The scope of this research can be exemplified Participant 3 as follows: "I was sick and then I became introverted. Especially when I learned about my intestinal involvement. Because at that time, I had to use interferon, but it was not efficient for my treatment. In the following periods, my mood was a little bit more distorted than if this disease turned into different cancers. After that period there was constant crying while talking with such a person. I could not talk constantly. When I tried to tell someone something, I was starting crying,

suddenly". In this situation, the most important and high risk issues that is "suicide" (Lee et al., 2005: 498). Despite the fact that depression is a common condition in BD, there have been no studies in the literature that predicted "suicide attempts. In the interviews conducted in this study, it was stated that some patients with BD were in suicide attempts during their diagnosis period: "The world was destroyed when I heard BD diagnosis. I took all the pills that came from me. I tried to commit suicide. Drug pills ... All of you! I said I can not live with this situation" (Participant 11) and Participant 4 said that " (...) I even thought about suicide. So I was bored. Because I was young and I was blind. Now, I can not do anything, I can not have any dialogue with people, I can not get married ... Such things disrupt human psychology. (The participant started crying at this time)".

One of the emotions experienced during the depression period is "helplessness". Particularly in chronic diseases, the persistence of treatment and the continuation of lifetime is a factor that increases these feelings. The poor prognosis of the disease, the persistence or ineffectiveness of treatment, the inability to receive help, and negative body image (such as organ loss, the risk of disability) cause an increase in the feeling of helplessness. BD patients have also experienced frequent feelings of helplessness in this direction: *"It was so bad, I said everything was over. Everything you learn was creating a new trauma to you. I am not a psychologically strong person anymore. I am helpless."* (Participant 13).

At last "acceptance and integration period" comes when the patient recognizes the fact that the disease is inevitable and the motivation to cope with it occur. In this period, new plans are made, hoping and evaluation of alternatives. In other words, this period can be termed as "taking steps towards becoming an expert of own health". For example, Participant 12 expressed his experience as: *"After years of struggle, I learned to live with BD."* and Participant 3 said that: *"This is just a disease, so I accept it. I survived by experiencing the highest quality process that I could live. I know this will go on forever".*

Psychological Adjustment

The meaning loaded on the illness affects "who should be asked for help, the choice of the people to be consulted, which treatment method to choose, the way in which treatment perception and pain are expressed" (Stanton et al., 2007: 565-592). Signifying the

disease refers to the disease-related perception of the individual receiving the diagnosis. Knowing how an individual understands the illness will help to develop healthy psychosocial adjustment, as well as contribute to a better understanding of the patient's feelings and behavior during the treatment process. So in this section, understanding of disease, self-perception and life experiences will be transferred.

In interviews aimed at making sense of the disease, 6 of the 15 participants perceived as *'an exam given by God'*. The remarkable examples expressed in this context can be expressed as follows: *"For me, God has hope. It's normal for me. This disease was given to me by God."* (Participant 4). *"This disease came from Allah. He is testing me with this disease. I know this disease will go on forever."* (Participant 3).

In the perception of the disease, the words that individuals use to describe are also important and should therefore be carefully assessed. Because they often convey their experience of events they have brought from past or disease process in order to make sense of their disease by narrating their own words. In this study, the discourses of BD patients were analyzed considering that it is important to understand the disease: *"I've diagnosed 20 years ago. But the fight, 30 years maybe even before. Because I always had complaints."* (Participant 1). *"Disease process as if my life's stolen years. (Participant is crying with drowning in sobs)"* (Participant 2). *"I have been fighting BD since 2009."* (Participant 9). It has been determined that some of the BD patients use the words *"fighting"*, *"disease that steals their life"* and *"fighting"* while expressing the disease. The use of these words can be interpreted as the fact that individuals are challenged by the disease and are faced with stress.

The perception of self is so important for psychological adjustment. In this study it has been determined that visual loss due to eye involvement has an adverse effect on self-perception, as well as inflammatory apnea and bulging due to intestinal involvement is effective in *'formation of negative body perception'*. For example Participant 7 expressed his experience like this: *"They took one of my eyes and I go against the mirror. That eye is not there ... Missing"*. Participant 2 said that: *"Out of my mouth injuries, genital organs have come out scarred. It is very ugly. I've disconnected from the world. I've problems with my partner and I think we must divorce. Because my partner does not look at the face, even if he looks, he was disgusted. That was a period when I felt bad for myself six months. It was very terrible. I do not want to look in the mirror; I do not want to see myself"*. Physical changes

in the body can cause individuals to recreate their identities. In the literature, it has been shown that individuals with visual impairment in BD have difficulty in perceiving their identity (Goodacre and McArthur, 2013: 11).

The life experiences of the individual's about the disease are important about health and disease. Particularly if there is a genetically transmitted disease in the family and the person who have same diagnosis can make cognitive schemas about the disease. For this reason, after the diagnosis, the individual can identify with the family member experiencing the disease by going out of the way. Although it is not clearly demonstrated in the medical researches that the BD is genetically transferred, it is shown that the presence of the HLA-B5 gene in the formation of the disease may be effective in the emergence of the disease. In this study, it was revealed that many of the participants had witnessed and identified BD experiences. For example Participant 6 said that: *"My uncle with BD, visually impaired. My uncle's life passed in front of me as a film strip. And I think that: I will be like my uncle, and I will be blind."* Like Participant 6, Participant 2 expressed her experience that *"It was always terrifying because of being like my grandmother who is BD patient. I grew up with her and now I have same disease. Maybe I'm living her life again. Her difficulties are similar to me."*

Conclusion

BD require psychological adjustment for individuals and psychological and social consequences. In psychological adjustment, the individuals' psychological reactions, defense mechanisms, coping strategies, effect on the functioning of the disease, and the way in which the patient makes sense of the disease (Stanton et al., 2007: 566). As a system, in order for a person to be able to maintain its balance and integrity, it is necessary to achieve adjustment. The adjustment process mentioned here means that the individual exhibits functional behavior at the point where the individual is in a healthy fit. The psychological reactions of the patient to the meaning of the illness, the personality traits, the defense mechanisms and the person's coping style affect the psychological adjustment process. It can be said that BD patients had difficulty in coping with their illness in the first period they were diagnosed and the scope of the research are similar to the data given in the literature.

The consideration of psycho-social adjustment in mental health practices by individuals

with BD can help to be self-sufficient and to identify the needs and solving problems. These practices can be provided to get information about the problems of the BD patients, to participate them in solution of the problems, to determine and implement the problem solving strategy together with the client. Moreover psychoeducation studies at both individual and families will contribute to the improvement to their social functioning and problem-solving capacities, to reduce stress, to overcome hope and thus to strengthen their coping mechanisms and to increase the quality of life. From this point, interventions directed at individuals and families with a focus on empowerment.

References

- AKMAN, A., & ALPSOY, E. (2009), “Behçet Hastalığı: Etyopatogeneizde Güncel Bilgiler”, *Türkderm-Deri Hastalıkları ve Frengi Arşivi Dergisi*, XLIII-2, 32-38.
- AZIZLERLI, G., KÖSE , A. A., SARICA, R., GÜL, A., TUTKUN, I. T., & KULAÇ, M. (2003), “Prevalence Of Behçet’s Disease In Istanbul, Turkey”, *International Journal of Dermatology*, XLII-10, 803-806.
- BALCI ŞENGÜL, C., & AKKAYA, N. (2014), “Romatolojik Hastalıklar ve Depresyon”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, VI-4, 363-374.
- BEHÇET, H. (1937), “Über Rezidivierende, Aphthose, Durch Ein Virus Verursachte Geshwure Am Munde, Am Auge Und An Den Genitalien”, *Dermatologische Wochenschr*, XXXVI, 1152-1157.
- CALAMIA, K. T., WILSON, F. C., ICEN, M., CROWSON , C. S., GABRIEL, S. E., & KREMERS, H. M. (2009), “Epidemiology And Clinical Characteristics Of Behçet’s Disease In The US: A Population-Based Study”, *Arthritis Care & Research*, LXI-5, 600-604.
- CANPOLAT, Ö., & YURTSEVER, S. (2011), “The Quality Of Life In Patients With Behçet’s Disease”, *Asian Nursing Research*, V, 229-235.
- CHAN, F., GELMAN, J. S., DITCHMAN, N., KIM, J. H., & CHIU, C. Y. (2009), “Psychosocial Adjustment To Chronic Illness And Disability: Concepts, Models, And Research”, in *Understanding Psychosocial Adjustment To Chronic*

Illness And Disability: A Handbook For Evidence-Based Practitioners In Rehabilitation, Eds. E. S. Cardoso, and J. A. Chronister, Springer Publishing, Washington, pp. 23-25.

CRAMER, P. (2000), "Defense Mechanisms In Psychology Today: Further Processes For Adaptation", *American Psychologist*, LV-6, 637.

ÇEKMEZ, E., YILDIZ, C., & BÜTÜNER, S. Ö. (2012), "Phenomenographic Research Method", *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, VI, 77-102.

DALVI, S. R., YILDIRIM, R., & YAZICI, Y. (2012), "Behcet's Syndrome", *Drugs*, LXXII-17, 2223-2241.

DE CHAMBRUN, M. P., WECHSLER, B., GERI, G., CACOUB, P., & SAADOUN, D. (2012), "New Insights Into The Pathogenesis Of Behcet's Disease", *Autoimmunity Reviews*, XI-10, 687-698.

DEMIRHINDI, O., YAZICI, H., BINYILDIZ, P., DAYIOĞLU, T., TÜZÜN, Y., & ALTAÇ, M., (1981), "Silivri Ve Fener Köyü Ve Yöresinde Behçet Hastalığı Sıklığı Ve Bu Hastalığın Toplum İçinde Taranmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem", *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dergisi*, XII, 509-504.

DUBOULOZ, C. J., LAPORTE, D., HALL, M., ASHE, B., & SMITH, C. D. (2004), "Transformation Of Meaning Perspectives In Clients With Rheumatoid Arthritis", *American Journal of Occupational Therapy*, LVIII-4, 398-407.

GILWORTH, G., CHAMBERLAIN, M. A., BHAKTA, B., TENNANT, A., SILMAN, A., & HASKARD, D. (2003), "Living with Behçet's Disease" in *Adamantiades-Behçet's Disease*, Eds. C. C. Zouboulis, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, pp. 157-168.

GOLDSTEIN, K., KIELHORNER, G., & PAUL-WARD, A. (2004), "Occupational Narratives And The Therapeutic Process", *Australian Journal of Occupational Therapists*, LVI, 119-124.

GOODACRE, L., & MCARTHUR, M. (2013), "Living With A Rheumatic Disease:

The Personal Perspective”. in *Rheumatology Practice in Occupational Therapy: Promoting Lifestyle Management*, Eds. L. Goodacre and M. McArthur, John Wiley& Sons, Lancaster, pp. 1-12.

GÜNGÖR, S. G., AYDIN AKOVA, Y., KÜÇÜKERDÖNMEZ, C., & ÇOLAK, M. (2012), “Behçet Hastalığı Tanısında Fundus Flöresein Anjiyografi Bulgularının Tahmin Edilebilirlik Değerleri”, *MN Oftalmoloji*, XIX-1, 32-35.

GÜR, A., SARAÇ, A. J., BURKAN, Y. K., NAS, K., & ÇEVİK, R. (2006), “Arthropathy, Quality Of Life, Depression, And Anxiety In Behcet’s Disease: Relationship Between Arthritis And These Factors”, *Clinical Rheumatology*, XXV, 524–531.

JOLLY, M., PETERS, K. F., MIKOLAITIS, R., EVANS-RAOUL, K., & BLOCK, J. A. (2014), “Body Image Intervention To Improve Health Outcomes In Lupus: A Pilot Study”, *Journal of Clinical Rheumatology*, XX-8, 403-410.

KOUTANTJI, M., HARROLD, E., LANE, S. E., PEARCE, S., WATTS, R. A., & SCOTT, D. G. (2003), “Investigation Of Quality Of Life, Mood, Pain, Disability, And Disease Status In Primary Systemic Vasculitis”, *Arthritis Care & Research*, XLIX-6, 826-837.

KÜBLER-ROSS, E., & KESSLER, D. (2014), “On Grief And Grieving: Finding The Meaning Of Grief Through The Five Stages Of Loss”, Simon and Schuster Press, New York, pp:210.

LEE, S. S., YOON, H. J., CHANG, H. K., & PARK, K. S. (2005), “Fibromyalgia In Behçet’s Disease Is Associated With Anxiety And Depression, And Not With Disease Activity”, *Clinical And Experimental Rheumatology*, XXIII-4, 15-20.

LIVNEH, H. (2009), “Denial Of Chronic Illness And Disability Part I. Theoretical, Functional, And Dynamic Perspectives”, *Rehabilitation Counseling Bulletin*, LII-4, 225-236.

LOCKER, D. (1983), “Disability And Disadvantage: The Consequences Of Chronic Illness”, Tavistock Publications, New York, pp. 21.

- MAT, M. C. (2009), "Behçet Hastalığında Tedavi", *Türkderm-Deri Hastalıkları ve Frengi Arşivi Dergisi*, LIII-2, 92-97.
- MCARTHUR, M., & GOODACRE, L. (2013), "Living With Rheumatic Diseases: The Theoretical Perspective", in *Rheumatology Practice in Occupational Therapy: Promoting Lifestyle Management*, Eds. L. Goodacre and M. McArthur, John Wiley& Sons, Lancaster, pp. 13-25.
- MERRIAM, S. B. (2013), "Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber", Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, pp. 24-25.
- MURRAY, E., BURNS, J. S., SEE, T. S., LAI, R., & NAZARETH, I. (2005), "Interactive Health Communication Applications For People With Chronic Disease". John Wiley & Sons, London, pp. 4.
- NATION, H. (2007), "How Effective Are Expert Patient (Lay Led) Education Programmes For Chronic Disease", *British Medical Journal*, 334, 1225.
- NORMAN, R. A., & RUESCHER, L. (2011), "100 Questions & Answers About Chronic Illness", Jones & Bartlett Publishers, London, pp.23-24.
- OGDEN, J. (2016), "Health Psychology". Open University Press, New York, pp.213.
- OKYAYUZ, Ü. (1995), "Ölüm Ve Ölümcül Hastalık", *Kriz Dergisi*, III-2, 167-171.
- ÖNDER, M., & GÜRER, M. A. (2007), "Ülkemizde Behçet Hastalığı Epidemiyolojisi", *Türkiye Klinikleri*, III, 4-7.
- ÖZBALKAN, Z., & APRAŞ BILGEN, Ş. (2006), "Behçet Hastalığı", *Hacettepe Tıp Dergisi*, XXXVII, 14-20.
- PAULLEY, J. W., & PEISER, H. E. (1989), "Psychological Managements For Psychosomatic Disorders", Springerlink, Berlin, pp.47.
- ROSS, C. E. (1993), "Fear Of Victimization And Health", *Journal of Quantitative Criminology*, IX-2, 159-175.
- SAADOUN, D., & WECHSLER, B. (2012), "Behçet's Disease", *Orphanet Journal of*

Rare Diseases, VII-20, 1-6.

- STANTON, A. L., REVENSON, T. A., & TENNEN, H. (2007), "Health Psychology: Psychological Adjustment To Chronic Disease", *Annual Review of Psychology*, LVIII, 565-592.
- TÜRKÇÜ, F. M., YÜKSEL, H., UÇMAK, D., AKKURT, Z. M., ŞAHİN, A., & ÇINAR, Y. (2013), "Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Behçet Hastalarında Oküler Tutulum Ve Demografik Özellikler", *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, IV-3, 339-342.
- UĞUZ, F., DURSUN, R., KAYA, N., & ÇILLI, A. S. (2006), "Behçet Hastalarında Ruhsal Belirtiler Ve Yaşam Kalitesi", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, VII-7, 133-139.
- VERİM, S., GÜLSÜN, M., & TAŞÇI, İ. (2006), "Nörobeçet hastalığı ve ilk atak psikoz: bir olgu sunumu", *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, XVI-2, 114-117.
- WAGNER, E. H. (2016), "Comprehensive Chronic Disease Management". in *Goldman's Cecil Medicine*, Eds. L. Goldman, and A. I. Schafer, Elsevier Saunders, Philadelphia, pp. 132.
- YURDAKUL, S., GÜNAYDIN, İ., TÜZÜN, Y., TANKURT, N., & ÖZYAZGAN, Y. (1989), "Ordu İli, Fatsa İlçesine Bağlı Çamaş Nahiyesi Ve Köylerinde Behçet Hastalığı Sıklığı", *Doğa TU Tıp Eczacılık Dergisi*, XIII, 262-65.
- YURTMAN HAVLUCU, D., İNANIR, I., & AYDEMİR, Ö. (2011), "Behçetli Hastalarda Yaşam Kalitesi, Anksiyete, Depresyon Ve Hastalık Hakkında Bilgiler", *Anatolian Journal of Investigation*, V-2, 82-88.

9

BEING TOWARDS WAR: A GAME-THEORETICAL APPROACH AND A POSITIVE CONCEPTION OF PEACE

M. Malik Yavuz

Abstract

In this paper, I will defend the view that the ethics of war should be based on a distinction to be made in the notion of war: defining war as an eventuality and war as an event. I will argue that once this distinction is secured, the questions as to what war is and whether war is inevitable will be treated better. Moreover, I will demonstrate that viewing war as an eventuality will disclose the potentiality of war, through which it will be argued that a game-theoretical approach will lead to the inevitability of war on the one hand, and a positive conception of peace on the other. In order to demonstrate this relation, three conventional conceptions of war, in relation to the question that whether war is moral (just-war theory), immoral (pacifism) or amoral (realism), will be presented in the next section. All these three conventional conceptions will be criticized as being overshadowed by a game-theoretical view due the lack of the view, which takes the eventuality of the war into account. It will be argued that these conceptions of war are limited, in their essential outlook, by viewing war as an event only. For, unlike taking war as an event, which describes peace as the absence of war, viewing war as an ever-present possibility calls for a positive conception of peace as the presence of harmonious relationships. Then, possible future regimes, which may provide proper conditions for peace, will be examined. It will be concluded that the role of philosophy is to provide theoretical framework to establish the proper conditions of peace, and that the rest depends on the politicians in terms of practising these principles effectively.

Introduction

Explaining the notion of war seems primarily to be an issue that belongs to the field of political science. The study of different specific ways in which the issues related to the notion of war are disclosed, however, requires a far-reaching approach. In this paper, I will approach war as a phenomenon, which calls for a distinction between war as an event and war as an eventuality. I argue that this distinction reveals significant aspects

of the nature of the relationship between means and ends in the political interactions of many actors on an international plane. This is crucial because of two reasons: firstly, it will reveal that the questions ‘whether war is inevitable’ and ‘what is war’ are two inter-related question but need to be tackled separately; secondly, it signifies that there are two types of moral realm centred around the question of war.

From Peloponnesian War to the contemporary national security studies, causes of conflict and actualization of it through violent means have been tackled in political thought. As the philosophy of war has had a profound influence on political and military thought and as the conception of war has changed throughout history, the reasons to wage and the extent to fight wars have also been evolved. Furthermore, even the mode of politics has been indexed to the notion of war. Whereas, Clausewitz defined war as “*continuation of politics in other means*” (1982: 119), Foucault reversed this definition and viewed “politics to be continuation of war by other means” (2003: 48). In this regard, it is not incongruent to state that this relationship can be viewed as a bi-conditional relationship, in which “*war and politics seem to form complex, mutually informing and strategically interactive girds of intelligibility*” (Dillon and Neal, 2008: 10). For, the term strategic here reveals that questions originated around the notion of war in politics actually implicitly rooted in the tactics that operate during the peacetime. “*The word strategy is derived from the ancient Greek term for generalship. It is conventionally understood as the threat or use of military means to achieve political ends or objectives*” (Owens, 2007: 56). Since this threat is ever-present, this aspect of the relationship between politics and war points to the eventuality of war in the sense that the potentiality of war is indexed to the rational decision-making to wage war on the one hand, and preparing to that end through martial means, on the other. In this regard, if strategy is viewed as a system of expedients (Moltke, 1993 [1871]: 124) in the sense that it translates political values into practical martial ones, then this would demonstrate the political understanding of war. However, the event of war is a transformation of this strategic thinking in martial context. Hence, war as an event is an actuality in the sense that the ever-present possibility of military use is actualized. Thereby, the event of war demonstrates the martial understanding of war. There are mainly two questions, thereby, about war in this context and the first is whether it is an inevitable phenomenon and the latter is whether it is desirable (Bourke, 1942: 324)? This distinction between the eventuality and event of war helps us to see these two question as distinct questions. Whereas, the

eventuality of war would be efficient to reply to the first question, the event of war would be instrumental to find a moral answer to the latter.

Thereby, in this paper, I will defend the view that the ethics of war should be based on a distinction to be made in the notion of war: defining war as an eventuality and war as an event. I will argue that once this distinction is secured, the questions as to what war is and whether war is inevitable will be treated better. Moreover, I will demonstrate that viewing war as an eventuality will disclose the potentiality of war, through which it will be argued that a game-theoretical approach will lead to the inevitability of war on the one hand, and a positive conception of peace on the other. In order to demonstrate this relation, three conventional conceptions of war, in relation to the question that whether war is moral (just-war theory), immoral (pacifism) or amoral (realism), will be presented in the next section. All these three conventional conceptions will be criticized as being overshadowed by a game-theoretical view due the lack of the view which takes the eventuality of the war into account. It will be argued that these conceptions of war are limited, in their essential outlook, by viewing war as an event only. For, unlike taking war as an event, which describes peace as the absence of war, viewing war as an ever-present possibility calls for a positive conception of peace as the presence of harmonious relationships. Afterwards, possible future regimes, which may provide proper conditions for peace, will be examined. It will be concluded that the role of philosophy is to provide theoretical framework to establish the proper conditions of peace, and that the rest depends on the politicians in terms of practising these principles effectively.

Conceptions of War

Although it has been mentioned that war will be defined as a phenomenon, it is congruent to state that war is different from the natural phenomena. In this regard, war is a social phenomenon in the sense that *“unlike natural phenomena, man-made phenomenon is influenced by what we think or say about them”* (Rapoport, 1982: 12). This applies to the notion of war in both senses: war as an eventuality and war as an event. For, in the case of war as an eventuality, basilar values referred by political actors shape their strategy to initiate war as an actual event to achieve their ends, and act in accordance to the implications of such strategy in terms of military readiness. Whereas, in the case of war as an event, basilar values referred by generals are indexed to the martial strategy

BEING TOWARDS WAR: A GAME-THEORETICAL APPROACH AND A POSITIVE CONCEPTION OF PEACE

M. Malik Yavuz

in achieving victory. Hence, the way war is defined is actually conducive to understand whether it is conceived as an instrument of politics (which can be described as value-free or value-laden) or as an inevitable martial activity of human-beings (in which value-laden-ness is much more questionable).

In response to this, Clark (1988: 1) defends the view that if knowledge about the nature of war is sought, then “a focus on the works of military history should be given, not on the works of moral or philosophical theory”. This idea would be valid in the case of explaining the natural phenomena, however for a social-phenomenon, one needs to transcend a descriptive approach and take into account the normative implications of one’s description. In this regard, it is one thing to claim that philosophers have not paid proper attention to the works of military history – namely actual warfare – and it is quite another to argue that moral theory should not be taken as a reference. For, the decision to wage war depends on the decision makers’ perception of the socio-political realm surrounding the conflict of interest, which has the potential to escalate war. Bertrand Russell (1959: 603) states that “statesmen, all over the world, have not arrived at any possible programme for implementing the prevention of war”. It is not because they are not aware of the immediacy of the destructive effects of war; rather the way they approach to the concept of war keeps the implementation of such programmes out of agenda. This is tantamount to saying that one’s perception of a particular event is a result of value-laden process, particularly if such perception requires one to act in one way or another. In this regard, the particular situation we perceive is “*fraught with ought*” (Sellars, 1963: 212). However, in the case of the eventuality of war, the nature of this ought is decisive in the response given to this ever-present possibility by perpetuating peace or waging war. To be more precise, politicians perceives the question of war as a matter of rational decision, which leaves no place for morality in the decision to wage war. This conception leads to the idea that the war will happen eventually, especially in times of conflict of interests.

Opponents of the view that there is no place for morality in the war might often adopt a slightly different position in the sense that they focus on different aspects of values in their response to the eventuality of war. In this regard, for them, ‘how should one approach the concept of war?’ is “*an ethical question about actions, a pragmatic question about valuable means, a rhetorical question about persuasion and an existential question*

about the value of existence, and a theological question about destiny and purpose" (Ginsberg, 1972: 175) and most importantly a question about the value of the peace. The role of philosophy should be conceived as to examine the relations between these questions. The problem with the conventional approach to the war is that due to the lack of the distinction between viewing war as an eventuality and as an event, they fail to provide an account that explains the relations between these questions. In order to demonstrate the lack of the connection between these relations in the mainstream approaches to the war, a popular definition of war from Clausewitz is sufficient.

Clausewitz (1982: 119) defines war as *"the continuation of policy in other means"*. This conception presents war as a tool about governance and using violence instead of peaceful measures to resolve policy (Oriend, 2006: 3). Another key factor in this conception is the comparison made between the war and a duel. By turning the definition of war into *"an act of violence intended to compel your opponent to fulfil your will"*, Clausewitz (1982: 100) attempts to demonstrate that "war is nothing but a duel on an extensive scale" in the sense that "each of the adversaries forces the hand of the other". This transition of the definition of war is in point on the discussion of war from the point of an actor since it points to the strategic interaction between two actors to fulfil their own interests. However, the emphasis is given to the act of violence in the sense that this definition focuses on war as an actuality, namely war as an event only. In this regard, war is conventionally defined as a state of hostility between two actors whose interests are in conflict.

Game Theory and the Notion of War

One of the key notions on the discussion of war, particularly in terms of revealing the need to take eventuality of war into account, is the game theory, and specifically Prisoner's Dilemma, since game theory is the mathematical study of strategy and conflict (De Bruin, 2005: 197). In this regard, game theory is instrumental to comprehend the conventional conceptions of war, since in these conceptions the war is indexed to actors and their decisions to take particular actions. De Bruin argues that (2005: 197) "the game theory is mathematics applied to human social behaviour, to strategic interaction, to the logic of conflict and thereby it is mathematics for economics, for political science, for sociology and to some extent for philosophy". I argue that prisoner's dilemma can

BEING TOWARDS WAR: A GAME-THEORETICAL APPROACH AND
A POSITIVE CONCEPTION OF PEACE

M. Malik Yavuz

be used as a game-theoretic tool to demonstrate that when an approach from the point of an actor to the notion of war is adopted, risking and waging war will become the dominant strategy for these actors, namely the nations whose interests are in conflict.

Imagine a situation of conflict of interests between two rival nations. If we compare this situation to prisoner’s dilemma; it is a game between two actors who can choose to risk war or perpetuate peace. *“Two actors are supposed to make their choices independently and simultaneously. In such a case, there will be four possible outcomes with different levels of utility. The prisoner’s dilemma is presented as a matrix in Figure 1. Whereas one player chooses rows, the other chooses columns. Each number in the options represents the utility for the players. Large numbers means that these outcomes are more desirable. The outcome, where Player 1 chooses to risk war and Player 2 chooses to perpetuate peace is the most desirable option for Player 1 and the least desirable one for Player 2. A mutual decision to perpetuate peace is the best outcome for both, but a mutual decision to risk war means the least utility for both.”*¹

		Risking War- Player 2	
Risking War Player 1	Decisions	No (Perpetuate Peace)	Yes (Wage War)
	No (Perpetuate Peace)	(10,10)	(0,15)
	Yes (Wage War)	(15,0)	(5,5)

Figure 1- Prisoner’s Dilemma (Applied to Waging War)

The utility of choices for Player 1 is marked with blue and the utility of choices for Player 2 is marked with green. As for the individual choice, Player 1 should always choose the “yes” option, since when the blue numbers are compared the choice “yes” always dominates “no” (15>10, 5>0). The same is valid for the player 2, when the green numbers are compared (15>10, 5>0). Thus, although it brings the least utility as for the group, the set-up of the game leads players to choose risking war, since risking war becomes the best option for both players individually whatever the other player chooses to do. What leads both players to the decision of risking war is the lack of

1 This description and figure are adapted from De Bruin’s (2005) description of Prisoner’s Dilemma.

trust and co-operation between two parties, which by the way might be the reason why there is a conflict of interest in the first place. Consequently, waging war becomes the equilibrium for the game set-up, where each player is playing the best response to the other players' chosen strategy. Therefore, in the game theoretical approach *"only strategic or prudential reasoning and no morality is involved so that prudence is sufficient, morality is not needed"* (De Bruin, 2005: 198). However, this is only when the reasons to wage war is indexed to exclusively the rationality. The eventuality of war requires the individual player to choose risking war on the prudential basis, which is dominated by rationality. The equilibrium point of risking war dominates the choice to perpetuate peace when this decision is condemned to be in between being rational or being moral. Under such conditions, the potentiality of war reveals the necessity to actualize this potential and wage war. However, if there could be a possibility to liberate the individual players in this game from this exclusive choice, namely if there could be an opportunity to disclose a rational and moral option, then this would lead to a positive conception of peace. Before, analysing this option, it would be fruitful to consider first criticisms that game theory cannot be applied to the war context.

Opponents of the view that the game theory cannot be applied to the concept of war rest on two assumptions: firstly, waging war is not a one-shot decision and secondly, the outcomes with the utility (0,15) and (15,0) are not possible in such set up. Both of these assumptions point to three conventional conceptions of war and actually their inadequacy to address war integrally by taking into account both aspects of potentiality and actuality of war, namely war as an eventuality and war as an event.

In terms of first assumption, the charge is that in repeated games the predictability of the strategy of one's opponent is increased. However, a strong response to this charge would demonstrate that the *status quo* proves this assumption wrong. This would be valid only if national defence systems had transparent nature. Moreover, war is initiated in a particular context, where the starting point relies on the fact that the control over future is eclipsed by the extraordinary parameter. This is tantamount to saying that *"instead the uncertainty and prospects of violence, cunning, luck and accidental combinations of circumstances would create a network, or context, within which the normal regularity necessary to any viable predictability is, in fact, absent"* (Babic, 2015: 10). In this regard, game theory can justifiably be *"defined as a theory of rational decision in*

situations involving conflicts of interest among two or more independent actors” (Rapoport, 1982: 69). Thus, in the case of waging war during the conflicting interests’ situation, it is the notion of trust that would enable both parties to move from equilibrium of war to the equilibrium of peace. For, “*any engagements in which there are acts of military virtue, significant losses will occur to both sides, [in the sense that] war is necessarily a win–lose activity [whereas] peace is generally a win–win state of affairs*” (Dower, 2009: 50). However, such transition could be only imaginable if the outcome, which is being able to be both rational and moral, were possible. For, the Prisoner’s Dilemma game set-up demonstrates that pure rationality prevents the individual from co-operating even if it appears that their best interests actually lies in co-operating. This transition requires an external outlook, which calls moral considerations into account.

In a similar vein, Russell argues (1959: 603) that “*if one side is unwilling to risk war, while the other side is willing to risk it; the side which is willing to risk will be victorious in all negotiations and will ultimately reduce the other side to complete impotence*”. Thus, both parties hold in the mind this maxim on each distinct occasion of the decision to wage war. Moreover, in situations involving risk, it is possible to calculate the expected gain or loss associated with each of the several alternative course of actions; so that rational decision can be reasonably defined as “*one which maximizes the expected gain*” (Rapoport, 1982: 69). Thereby each party – in case of the conflict – tries to get the edge on, which in turn ends up with actually waging war, although both parties are aware of the fact that perpetuating peace is the most desirable outcome for both parties. However, the game set-up leads *the players* to a point of equilibrium. This dilemma and its resultant view that waging war is the rational decision for each party depend on the conception that pursuit of power is the prime mover of the politics, which is the realist conception of war. Thus, the game set-up can only be changed if the need to co-operation were viewed as the prime-mover of politics.

As for the second assumption, the pacifist conception of war makes those outcomes (the outcomes in which one side is risking war and the other side is still perpetuating peace)² possible since pacifism holds the maxim that “*violence is evil but also it is morally wrong to use force to resist, punish or prevent violence*” (Narveson, 1970: 63). Even though, these criticisms can be avoided on the basis of arguing in favour of the consistency

---

2 See Figure 1 in page 3.

of the theoretical models, one can still demand to see how these theoretical models relate to what happens in the real world. For instance, why did the Cold War remain Cold, which does not seem to be what consideration of the application of the Prisoner's Dilemma suggests it ought to have done?

What this question demands actually demonstrates the dual-function of a game-theoretical approach. For, during the Cold War, it became evident that *"in a hostile nuclear stand-off the 'normal' conditions ceased to exist because life itself was at stake. The spectre of nuclear annihilation meant that war could no longer be the continuation of politics by other means"* (Owens, 2007: 28). This is tantamount to saying that the eventuality of war became more evident than the actuality of war in the sense that the potentiality of war undermined war as an actual event. For, the possibility of mutual demolition would change the utility-level of the fourth outcome, in which both player risks war, as (0,0) and this would disrupt the equilibrium to choose to wage war in the set-up. In this regard, win-win situation, in which non-violent conflict is perpetuated, becomes the new equilibrium. For, the question to risk war becomes an existential question about the value of existence rather than a pragmatic question about valuable means. In a sense, the risk of mutual destruction overrides the risk to wage war. However, the Treaty on Non-Proliferation of Nuclear Weapons changed the terms of the normal conditions back to a game-theoretical set-up for the rest of the countries that do not possess nuclear weapons. Furthermore, this treaty demonstrates on the other hand that when the eventuality of war becomes evident, players act in favour of changing the conditions to sustain peace. For, the need to base politics on co-operation becomes prominent in terms of perceiving what the particular situation of conflict demands from the players as to see this conflict as an existential question about the value of life. In a sense, the evident threat of non-existence wakes them up from their purely rational slumber. However, this recognition is not out of a moral realization. Thus, we need to seek a political context where such recognition is robust even when the eventuality of war is not evident on the surface. For, conventional conceptions of war seems to be fail in transcending this game-theoretical approach in terms of providing states with the tools to sustain peace.

Three Conventional Conceptions of War

Realist, pacifist and just-war theorist approaches are three conventional conceptions of

BEING TOWARDS WAR: A GAME-THEORETICAL APPROACH AND A POSITIVE CONCEPTION OF PEACE

M. Malik Yavuz

war. Realist theory defends the view that *“moral concepts should be employed neither as descriptions of war, or as prescriptions for state behaviour on the international plane”* (Oriend, 2006: 223). According to this view, there is no place for morality in approaching war in the sense that war is viewed as an amoral (namely, morally neutral) phenomenon. This conception is deeply rooted to the realist emphasis that *“power and national security as well as the need for a state to forward its own self-interest”* is key to understand the notion of war (Oriend, 2006: 223). In this regard, realist view is in line with game-theoretical approach, which takes the individual player (the state) as a central figure in the case of self-interest and conflict of interests. For, according to the realist approach, the decision to wage war should be based upon rational correspondent factor of the outcome in the sense that morality should not be involved in the process of decision to wage war.

In response to the realist approach, just-war theorist argues that war is morally regulated in the sense *“that is there are moral rules (which may now encoded in the international law) which apply both to decisions to go war and to decisions about how to fight war”* (Dower, 2009: 8). Since this conception of war views the decision to wage war as a moral decision *from the point of an actor*, it cannot escape the centrifugal force of game-theoretical approach. As long as war is indexed to the decision of two individual actors or more rather than to the mutual decision of all actors, which are party to the conflict, the decision to wage war remains to be a question of either morality *or* rationality. For, in the case of deciding for the sake of one's own interest, waging war will always be a rational decision but not always moral (in cases where adherence to the *jus ad bellum* conflicts with one's own interests). However, in the case of deciding for the sake of group's interest – or of humanity on a larger scale – perpetuating peace will still be the rational *and* moral. Although conventional conceptions of war make a distinction between morality and rationality, this distinction is valid only at individual scale. This is the reason that conventionally realism is keyed to rationality (amoral) and just-war theory is related to morality. For, both conceptions approach the concept of war from the point of an actor, not from the point of the interested parties integrally – namely, from the point of the view of an external imagined agent.

Conventional approaches depict the picture of waging war as a *mutually exclusive* decision: either moral *or* rational. It can be argued that just-war theory is not instrumental in the case of providing the conditions of peace rather it is only instrumental to reduce (not

to remove) undesirable effects of war since a realist politician can always choose to be purely rational in the decision about waging war. This is due to the mutual exclusion of the conventional conceptions of war, leaving *the* actor two choices: either to be rational or moral – and in the case of conflict of interests, exposing *the* actor to the Prisoner's Dilemma. Henry Kissinger, the noted American realist at the time of Vietnam War holds that *"the decisions about going to war should be based on national interests, but the war should be fought according to certain rules"* (Dower, 2009: 8). Therefore, as long as there are conflicts of interest, the way just-war theory approaches the notion of war cannot be used to eliminate the eventuality of war. The mutual exclusion presented by the just-war theory and realism is sufficient to demonstrate that these conceptions are eclipsed by the game-theoretical approach, since they share the characteristic to view war *from the point of an actor*. As long as war is only conceived as hostility between two or more actors, it condemns the players to be exposed to choose according to the principles of rationality or morality. Thus, the decision to risk war is indexed, in turn, to a game-theoretical approach.

Another conventional conception of war is the pacifist position, which views war as an immoral practice (Oriend, 2006: 246). Pacifism argues that the decision to wage war is always immoral in the sense that a moral agent should not ever take such decision. However, also "the moral point of view derives its legitimacy from the perspective of the actor [in the sense that] when we make moral judgments, we try to recapture that perspective" (Walzer, 2006: 8). In this regard our judgments is future-oriented in the sense that *"we reiterate the decision-making process, or we rehearse our own future decisions, asking what we would have done (or what we would do) in similar circumstances"* (Walzer, 2006: 8). This maxim takes us back to the second assumption of the opponents of the view that game theory cannot be applied to the concept of war. In this regard, it can be rightly claimed that *"the game theory treats specifically strategic decision i.e. decisions contingent on the possible decisions of others; which in turn are assumed to be contingent on our possible decisions"* (Rapoport, 1982:69). It is tantamount to saying that, since one side does not have the knowledge of the other side's strategy, and since the maxim of pacifism might be the moral position of the other player (in the sense that the player will always choose to perpetuate peace) waging war will become a point of equilibrium as the best strategy to adopt. The outcome is what pacifism is actually opposed to.

BEING TOWARDS WAR: A GAME-THEORETICAL APPROACH AND A POSITIVE CONCEPTION OF PEACE

M. Malik Yavuz

Moreover, pacifist conception of war approaches the notion of peace in a negative manner. The term negative, here, should not be taken literally since it is obvious that pacifism rejects war not peace. However, the negative conception of peace addresses the notion of peace as the *absence* of war, rather than “*the presence of harmonious relationships among human-beings which requires the global approach to the notion of war*” (Dower, 2009:6). In this regard, “*the extrapolation of the capacity to limit recourse to violence would only produce the condition of negative peace, whereas the extrapolation of the human capacity to cooperate would realize a condition of positive peace*” (Lawler, 2008: 83). Viewing war as a combination of eventuality and event would enable us to constitute conditions of positive peace in terms of revealing the need to abstain from individual outlook in the game-theoretical set-up.

A Global Approach: Possible Future Regimes

One of the salient positions the advocates of war often adopts is the maxim of the political philosophy of war, as presented by Clausewitz. According to this view the decision to wage war ‘*ought*’ to be rational, in the sense that it ought to be based on estimated costs and gains of the war (Rapoport, 1982: 13). This philosophy of war is an extension to the realist conception of war since it adopts a game-theoretical approach in the sense that it views war as the rational instrument to fulfil national interests. One strong position the opponents of political philosophy of war might often adopt is the global view, which considers the notion of war as an eventuality. Such a global view is not eclipsed by the game-theory, in terms of approaching the notion of war from the point of the view of an external agent.

Global cataclysmic philosophy views war conceives war as a catastrophe that befalls the entire human race. In this perspective, war loses the rationales ascribed to it by other philosophies; for whatever advantage war may seem to confer on some, the total effect is certainly negative, if one perceives it from the point of view of humanity. (Rapoport, 1982: 40)

Global cataclysmic philosophy is considered to be a result of the First World War in the sense that the positive conception of peace was sought during the initial post-war era since this war has changed the conceptions of battlefield and innocence. Consequently, the potentiality of war became apparent, in contrast to the attempts to provide the

rationale for the moral ways to use war to maximize self-interest of nations. In this regard, the end of innocence woke the humanity up from her rational slumber in which war was considered to be a game of strategy. In a game of strategy, the political mind is effective, one that views war as an instrumental component of national interests. However, a universal mind is one that views war as a problem and comprehends peace as the essential, productive and inspiring characteristic of *human existence*. With such an approach, the dependence on game-theoretical approach would not be any longer valid.

The role of philosophy, then, should be to provide the theoretical framework to build the *universal mind of peace*. The cataclysmic philosophy would take the positive conception of peace, since it will be in pursuit of understanding conditions conducive to peace. Moreover, since the players cannot alter the game they are playing and since *"the conditions of peace cannot be provided unless the game is changed, a globally effective institution is required"* (Binmore, 1998: 27). Thus, it can be rightly claimed that the prescriptive theory based on cataclysmic paradigm would indicate *"the ways in which wars could be prevented or stopped since such a paradigm's emphasis is on covering the causes of war and inventing institutionalized methods of conflict resolution"* (Rapoport, 1982: 49). In this positive conception of peace, the absence of the event of war is not sufficient, rather the presence of eventuality of war is used as a basis to constitute conditions conducive to peace, namely co-operation. Therefore, *"what the situation requires is quite different line of conduct, no longer governed by the motives of the contest for power, but by the motives appealing to the common welfare and the common interests of even rival parties"* (Russell, 1959: 603). In this regard, the final question in this positive conception of peace would be 'how to come up with a realm of political activity in which the game of war is completely changed and the *rational or moral* political mind is replaced with a *rational and moral* political mind?'

One extreme way to overcome the conflict between states is setting up a global regime, in which only one state exists. Walzer argues that (2004: 171) *"a unified global state, with a single set of citizens identical with the set of adult human-beings, all of them possessed of the same rights and obligations"* is a utopian picture of the peaceful-world (something like Kant's world of perpetual peace). In this description, the eventuality of war is no longer a threat to sustain peace, however such a state of one-state world is difficult to achieve. Moreover, what the game-theory set up demonstrated is the need to interpret

the eventuality of war in its proper meaning in term of using it as a solid basis to founding peace so that it would last on the long run. Thus, attempting to eliminate the eventuality of war is not the proper response to the event of war. Another extreme is to get rid of the notion of states all together, since the conflicts between *states* are viewed as the cause of wars. However, this means simply a *state* of anarchy, in which more conflicts might be ever-present. In this scenario, the eventuality of war would not be eliminated rather would it be promoted in the sense that decision to fulfil self-interest becomes the optimal position. Thus, taking the notion of multiple states as the source of the eventuality of war might be too simplistic.

One salient way to demonstrate the tension of the global regime is disclosing that *“the problem is to overcome the radical decentralization of sovereign states without creating a single all-powerful central regime”* (Walzer, 2004: 156). The solution might be providing the sense of security, the feeling of trust and confidence between states in the sense that the state actors would not prefer the actual event of war to the enticement caused by the eventuality of war in terms of getting the upper hand with regards to achieving political ends by means of the martial tools. One possible suggestion is that this milieu can be achieved through globally effective international institutions. Although existing international institutions (i.e. UN) are not effective to create the conditions of peace, the peaceful global regime would provide realization of such conditions.

[However] The chief reason warfare is still with us is neither a secret death wish of human species, nor, more plausibly, the serious economic and social dangers inherent in disarmament, but the simple fact that no substitute for this final arbiter in international affairs has yet appeared on the political scene (Arendt, 1969: 9).

Therefore, even when the tools of the war are neutralized, more than a mediatory institution between states is required. For, it can be argued that *“when more unitary versions of globalism are given up; so is the hope of creating a more egalitarian world, the hope of achieving perpetual peace, the end of violence everywhere and forever”* (Walzer, 2004: 188). Thus, it can be concluded that for the peaceful future global regime, a decision must be made between *“the federation of nation-states (like the United States of the World) and the plurality of international associations (a world community) that operate across the borders and serve to strengthen the constraints on state actions”* (Walzer, 2004: 182). In this regard, the plurality of international associations operating across the borders might

function as an external agent organising the game set-up in terms of disclosing the state-actors the rational and moral option to abstain from choosing seemingly pure rational option to risk war. However *“more than a world community, as aimed by revolutionists, we have a world of rival nation-states; but more than an old-fashioned game of power politics, as described by the realist school, we have a world of turbulence”* (Hassner, 1994: 737). In this regard, the role of philosophy is to provide theoretical framework to establish the proper conditions of peace, and that the rest depends on the politicians in terms of practising these principles effectively.

Conclusion

This paper has attempted to demonstrate that in the context of war, there are two levels of ethics operating in guiding decision-maker's action: rationality and morality. I attempted to provide a theoretical framework to this claim by arguing that we need to make a distinction between conceiving war as an eventuality and war as an event. To justify this view, I applied the game-theoretical tool 'Prisoner's Dilemma' to the notion of war in terms of demonstrating the failure of conventional conceptions of war in responding the eventuality of war when it comes to meet the rationale to maximize self-interest. I argued that the game-theoretical approach reinforces the realist conception to risk war. Moreover, I attempted to disclose that neither realist nor other conventional conceptions of war are able to cover these two levels of ethics. Instead, cataclysmic philosophy is presented as a way out of the game-theoretical setting since it aims at the positive conception of peace. In this regard, I argued that the presence of possibility of war can be used as a basis to constitute peace under proper possible future regimes.

I conclude that in the terminology of politics, inevitable means necessary. Hence, the setting in which war seem to escalate eventually in the case of conflicts of interest should not be considered to imply that it is an inevitable activity. Rather, philosophy should be instrumental to change this conception and to demonstrate that there is an alternative, namely the peace. Therefore, it is reasonable to conclude that in the future, *a game of peace* should be set up through an examination of possible global regimes, which is way out of the limits of this short paper, by both political philosophy and philosophy of war.

Bibliography

- Arendt, H. 1969. *On Violence*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Babic, J. 2015. Trust, Predictability and Lasting Peace. *Philosophy, Sociology, Psychology and History* 14 (1):1 - 14
- Binmore, K. 1998. *Game Theory and the Social Contract Vol. 1 Playing Fair*. London: MIT Press.
- Bourke, J. 1942. Kant's Doctrine of Perpetual Peace. *Philosophy* 17 (68): 324-333. <http://www.jstor.org/stable/3748024>.
- Clark, I. 1988. *Waging War: A Philosophical Introduction*. Oxford: Clarendon Press.
- Clausewitz, C. V. 1982. *On War*. London: Penguin Books.
- De Bruin, B. 2005. Game Theory in Philosophy. *Topoi* 24 (2): 197-208. <http://www.springerlink.com/content/r51g7t87x420v241/?MUD=MP>.
- Dillon, M. and Neal, A. W. 2008. *Foucault on Politics, Security and War*. London: Palgrave Millan.
- Dower, N. 2009. *The Ethics of War and Peace*. Cambridge: Polity Press.
- Foucault, Michel. 2003. "Society Must Be Defended": Lectures at the Collège de France 1975–76. Translated by David Macey. London: Allen Lane.
- Ginsberg, R. 1972. Philosophical Activity and War. *Philosophy and Phenomenological Research* 33 (2): 174-185. <http://www.jstor.org/stable/2106456>.
- Hassner, P. 1994. Beyond Three Traditions: The Philosophy of War and Peace in Historical Perspective. *International Affairs* 70 (4): 737-756.
- Lawler, P. 2008. "Peace Studies", in Williams, P. D. (ed). *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge
- Moltke, H. W. [1871] 1993. "On Strategy", in Daniel J. Hughes and Harry Bell. (eds.) *Moltke on the Art of War: Selected Writings*. Toronto: Presidio Press.

- Narveson, J. 1970. "Pacifism: A Philosophical Analysis". in Wasserstrom R. (ed.) War and Morality. California: Wadsworth Publishing Company.
- Orend, B. 2006. The Morality of War. Toronto: Broadview Pres.
- Owens, P. 2007. Between War and Politics: International Relations and the Thought of Hannah Arendt. Oxford: Oxford University Press.
- Rapoport, A. 1982. Introduction. in Clausewitz, C. V. Rapoport A. (ed.) On War. London: Penguin Books.
- Russell, B. 1959. "Common Sense and Nuclear Warfare". London: George Allen and Unwin. in Reichberg, G. M. Syse H. and Begby E. (eds.) 2006. The Ethics of War. Oxford: Blackwell Publishing.
- Sellars, W. 1963. Science, Perception, and Reality. London: Routledge and Kegan Paul.
- Walzer, M. 2004. Arguing about War. New Haven& London: Yale University Press.
- Walzer, M. 2006. Just and Unjust Wars: A Moral Argument With Historical Justifications. New York: Basic Books.
- Williams, P. D. 2008. Security Studies: An Introduction. London: Routledge.

DETERMINING THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF MALAY VERSION OF CHILDHOOD AUTISM SPECTRUM TEST (CAST) AND AUTISM SPECTRUM QUOTIENT (AQ-CHILD)

Shazia Iqbal Hashmi, Getrude C. Ah Gang, Agnes Sombuling, Nurul Hudani Md Naw, Puteri Hayati Megat Ahmad & Mariani Majin

Abstract

In recent years, Autism Spectrum Disorder (ASD) is becoming a condition of high incidence as the numbers of cases reported every year have increased dramatically around the world. Thus, screening and diagnostic tools to facilitate early intervention of ASD are of upmost importance. However, studies about the psychometric properties of screening tools for ASD are still limited in Malaysia, as most of the published works are conducted in Western countries. Therefore, the main objective of the present research was to determine the cut-off points, reliability and validity of the translated Malay version of the Childhood Autism Spectrum Test (Scott et al., 2002) and Autism Spectrum Quotient – Children's Version (Auyeung et al., 2008) so that issues pertaining to screening of ASD can be resolved to some extent. The participants of the present research were parents/ caretakers of 700 children (Children diagnosed as having ASD = 52, age ranged seven-twelve years; children without any disorder = 648, age ranged six-ten years) who filled up the research questionnaires about their children along with the informed consent forms. The data collected was analyzed to determine the cut-off scores, reliability and validity of the scales. Receiver operating characteristic analyses to determine the cut-off scores of the both scales found them to have high sensitivity and specificity. The translated Malay version of CAST and AQ-Child showed good reliability and convergent validity. The instrument translated and validated with local samples during the present research can be used as a screening tool for ASD in primary schools, kindergartens, playschools and other pre-school and early childhood care facilities. As an early screening process can help with surveillance of children at risk for ASD, it can also help in providing early intervention programs which can reduce the effects of the disorder along with overcoming factors related to the development of secondary disability.

Keywords: *Autism Spectrum Disorder, Childhood Autism spectrum Test, Autism Spectrum Quotient*

Introduction

According to the Centre of Disease Control and Prevention (2012), the prevalence of Autism Spectrum Disorder (ASD) is increasing globally, thus, it should be considered as a public health emergency and immediate attention should be paid to the process of screening, diagnosis and intervention of autism spectrum disorders (ASD). Autism spectrum disorder (ASD) refers to a type of neurodevelopmental disorder that typically manifests before the age of three years and is characterized by persistent deficits in social communication and social interactions, as well as restricted, repetitive patterns of behavior, activities, and interests (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 2013). These symptoms of ASD can impair and limit everyday functioning and are thought to be evident in early childhood; although in some cases, they may not be fully evident until later ages. Apart from that, although not core symptoms, many children with ASD may also have significant cognitive and language impairments (Vanderbilt Evidence-based Practice Center, 2017).

When it comes to screening and diagnosing ASD, we can see that in everyday life, parents and teachers emphasize more on academic achievement to gauge children overall development, therefore, a child's difficulties in peer relationships and social communication are sometimes less likely to be noticed by them. Apart from that, the lack of knowledge and awareness about autism spectrum disorder (ASD) in the general public may result in autistic features to be considered as an individual's personality traits rather than a neurodevelopmental disability. Although from a parents' or teachers' perspective, these children seem to behave relatively "normal", their difficulties in peer relationships and impairments in social communication can have long lasting negative effects such as lower self-esteem, peer rejection, and depression. These children with ASD in mainstream schools if identified earlier by using a systematic screening process, can benefit from timely provided individualized supports, tailored to help them overcome their difficulties.

As we can see from available information, in Malaysia, ASD is categorized under learning disabilities along with other developmental and intellectual disabilities (The Ministry of Education Malaysia, 2012). Therefore, when it comes to providing special education services, children with ASD and other developmental disorders such as attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) and learning disabilities (LD) are

grouped together in a special education classroom which sometimes might lead to compromising on the individual Childs' needs in these settings. Apart from that, we can see that children having ASD are diagnosed much later and this could be due to the lack of knowledge and awareness about ASD among parents in Malaysia (Dolah, Yahaya, & Chong, 2012). Thus, there is a need to implement proper mechanisms in which psychometrically appropriate screening tools for ASD in the local Malay language can be used for screening which further cab facilitate process of surveillance, diagnosis, classification and intervention of ASD in Malaysia. This assumption could be supported by the fact that early and correct identification and diagnosis will lead to suitable early intervention options for children with ASD that are more cost effective in terms of time, resources and money.

Therefore, in the light of the mentioned facts above, the main objective of the present research was to translate Childhood Autism Spectrum Test (CAST) and Autism Spectrum Quotient – Children's Version (AQ-Child) into the local Malay language and determine the cut-off points, reliability and validity of the translated Malay versions, so that issues pertaining to screening of ASD can be resolved to some extent. The Childhood Autism Spectrum test was originally developed by Scott, Baron-Cohen, Bolton and Brayne (2002) as a tool designed to screen for high-functioning autism conditions in children. It is a parental questionnaire comprising of 37 items, with 31 key items targeting autism symptoms according to the DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013). Its' original English version was designed for identifying milder manifestations of autism (i. e. Asperger's syndrome), but was later found useful for identifying more severe autism as well.

The CAST has been translated and adapted into over sixteen languages and cultures, which include German, Greek, Mandarin Chinese, Norwegian, Spanish, and Russian. However, few studies reports its reliability in an adapted version. The study by Vulchanova, Djalev, Stankova, Vulchanov, Allison, and Baron-Cohen (2016) confirmed the validity of Bulgarian CAST as a tool for screening for autism spectrum conditions based on their sample of 551 children without any disorder and 61 children diagnosed with autistic spectrum disorder. Another study by Sun, Allison, Auyeung, Matthews, Zhang, Baron Cohen et al., (2014) while comparing a Mandarin Chinese version of the Childhood Autism Spectrum Test with the Clancy Autism Behaviour Scale on a sample

DETERMINING THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF MALAY VERSION OF CHILDHOOD AUTISM SPECTRUM TEST (CAST) AND AUTISM SPECTRUM QUOTIENT (AQ-CHILD)

Puteri Hayati Megat Ahmad & Mariani Majin

of 150 children aged 4-11, also reported that CAST has better validity.

The Autism Spectrum Quotient-Children's Version (AQ-Child) by Auyeung, Baron-Cohen, Wheelwright and Allison (2008) is a parent-report questionnaire in the form of a Likert scale (strongly agree- strongly disagree) that aims to quantify autistic traits in children 4-11 years old. It has 50 items and the range of scores on AQ-Child is 0-150. The test items can be calculated as five areas associated with ASD, namely communication, attention to details, social skills, imagination, and attention-switching. The test has been found to have good test-retest reliability by Auyeung et al. (2008).

Auyeung et al. (2008) further suggested that researchers should focus on testing the correlation between AQ-Child and CAST and also study other related instruments to determine the sensitivity and specificity of different instruments. Thus, the present research was a systematic effort to determine the psychometric properties of the Malay version of the two most widely used ASD screening tools by selecting the sample from both mainstream schools and special education schools (children with established diagnoses of ASD).

Research Objectives

- To Translate the Childhood Autism Spectrum Test (CAST) and the Autism Spectrum Quotient (AQ- Child) in Malay.
- To determine the cut-off points for the Malay version of Childhood Autism Spectrum Test (CAST) and Autism Spectrum Quotient (AQ- Child).
- To determine the reliability and validity values of the Childhood Autism Spectrum Test (CAST) and the Autism Spectrum Quotient (AQ- Child) in Malay.

Method

Research design

The present research was conducted as a survey by using a research questionnaire. The parents of selected children were given a Malay-translated version of CAST and AQ-Child along with informed consent forms.

Instruments

The instrument consists of a questionnaire with three sections. Section A was used to collect the childrens' background information such as age, gender, race, birth order, twin or single birth. Section B consisted of the Childhood Autism Spectrum Test (CAST), which is a 37-item parent-report questionnaire. Out of 37-items, only 31 items (excluding items 3, 4, 12, 22, 26, and 33) are scored while screening for ASD. As for the scoring, one point is assigned for an ASD positive response and zero for an ASD negative response on the scored items. In the present research, the items were group together according to the factor analysis by Vulchanova et al. (2016), which is consistent with the two main categories of ASD symptoms suggested in DSM-5 (2013). These categories are communication, social behavior and interaction (items 1,2,5,8,10,11,13,15,16,17, 18,21 ,24,27,31 and 35) and restricted repetitive behavior patterns (items 6,7,9,14,2 0,23,25,28,29,30,32,34,36 and 37). The score range is from 0-31, with higher scores (15and above) to be considered as an indicator of ASD.

Section C consists of the Autism Spectrum Quotient – Children's Version (AQ-Child), which is a 50-item parent-report questionnaire in the form of a Likert scale (strongly agree- strongly disagree) for measuring autistic traits in children aged 4–11 years. The 50-test items can be calculated as five areas (each represented by 10 items) associated with ASD i.e. communication (items 7, 17, 18, 26, 27, 31, 33, 35, 38, and 39), attention to details (items 5, 6, 9, 12, 19, 23, 28, 29, 30, and 49), social skills (items 1, 11, 13, 15, 22, 36, 44, 45, 47, and 48), imagination (items 3, 8, 14, 20,21, 24, 40, 41, 42, and 50), and attention-switching (items 2, 4, 10, 16, 25, 32, 34, 37, 43 and 46). However, in the present research, only 47 items were grouped, according to four factors suggested by Auyeung et al. (2008) which were mindreading (items 2,4,7,10, 18, 27,31,32, 33, 35, 36, 37, 39, 42,45 and 48), attention to details (items 5, 6, 9, 12, 16, 19, 23, 41, and 43), social skills (items 1, 11, 13, 15, 17, 22, 24, 25, 26, 28, 34, 38, 44, 46, and 47.), and imagination (items 3, 8, 14, 21, 20, 40 and 50) that were analyzed while determining reliability of the scale. The score range is from 0-150, with higher scores (76 and above) considered to be having ASD.

Instrument Translation and Cross –Cultural Adaptation

To achieve the first research objective, the Childhood Autism Spectrum Test and Autism Spectrum Quotient were translated to Malay using the Back to Back translation (Brisilin, 1970) method to retain the originality of the actual constructs of the scales. The first

step was to translate the original English questionnaire to Malay using two bilingual translators of local Sabahan descent. The second step of the translation process was combining these questionnaires. After two Malay versions of the questionnaires were ready, both Malay versions were reviewed again to combine it. The review and combining step was carried out by a Malay academician who was bilingual. This step was taken to ensure that the combined version was consistent with the original version. Important notes about appropriate wordings and terms were taken during this stage. The third step was to back-translate the questionnaire. Two bilingual translators who were very fluent with both languages back-translated the Malay version of the questionnaire to English. Both of the translators were not given any original version of the questionnaire and worked independently. The English versions were reviewed again to see the accuracy of the translation process. Important notes about appropriate wording and terms were taken during this stage as well. On the basis of differences or similarities between the original English version and the back-translated English versions, conclusions were drawn about the equivalence of both versions. Minor changes were made to the Malay questionnaire after the back-translation process. The finalized Malay version of the questionnaires were further edited to minimize spelling and grammatical errors. The Malay Childhood Autism Spectrum Test (CAST) & Autism Spectrum Quotient (AQ- Child) were then administered to a small group of participants (n=40) with the aim to test its suitability with Malaysian culture. Based on additional comments from the respondents, further modifications were carried out to produce the finalized instruments, which were renamed as Malay CAST and Malay AQ-CHILD. These two translated instruments were then administered in the actual study to achieve the other research objectives.

Participants and location

The participants of the present research were parents/caretakers of 700 children (children diagnosed as having ASD= 52, children without any disorder=648,) between the age range of 6- 12 years, who filled up the research questionnaires about their children along with the informed consent forms. The parents were selected and contacted through seven mainstream primary schools and five special education schools around the Kota Kinabalu city area.

Procedure

After seeking ethical approval from the Education, Planning and Research Division (EPRD) and Sabah State Education Department, discussions were held between the school authorities to explain the objectives and flow of the research. After this verbal communication, an official letter of application along with the approval to conduct research from relevant authorities were sent to the school administration. Upon receiving official approval from each school, further discussions were held among class teachers and the research team regarding the flow of research. Respective class teachers were requested for their support and cooperation during data collections. Research questionnaires were distributed by research team members among children with the help of class teachers on first day of the week, and were collected back after 3 days. Overall, 770 questionnaires were distributed among children from mainstream classes and the retrieval was about 674 (87.5%) which was quite satisfactory. However, after removing incomplete ones, only 648 (84%) questionnaires were analyzed.

The same procedure was followed to collect data from parents of children with ASD, who were contacted through class teachers as well. Children who had established diagnoses of ASD by medical practitioners and were holding the person with disabilities card (*kad orang kurang upaya*) issued by the Malaysian Social Welfare Department were identified by their class teacher. Overall, 63 questionnaires were distributed, 54(85.7%) were collected back, and 52(82.5%) were analyzed.

Results

The data was analyzed by using SPSS 24. Descriptive statistics was used to analyze demographic information. Receiver operating characteristic (ROC) analyses were conducted to examine the area under the ROC curve. Sensitivity and specificity values to determine the range of potential cut-off scores were also calculated. The reliability of the scales was determined by Cronbach's Alpha, and Convergent validity of the scales and subscales were determined by *r* value.

Demographic information of children reported by parents

Table 1 showed the demographic profile of children reported by their parents. It was found that the although the number of female students were more than male students in

DETERMINING THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF MALAY VERSION OF CHILDHOOD
AUTISM SPECTRUM TEST (CAST) AND AUTISM SPECTRUM QUOTIENT (AQ-CHILD)

Puteri Hayati Megat Ahmad & Mariani Majin

mainstream schools, however, when it comes to gender differences in special education classes, males outnumbered females with a ratio of 1: 5.5. As for age ranges, from mainstream schools it was 6- 10 years old, while from special education classes it was 7- 12 years old. As for the ethnic background of research participants, both mainstream schools and special education classes had high representation of bumiputra Sabah.

*Table1. Demographic Information of Research Participants from Mainstream
Schools and Special Education*

Variables	Mainstream schools (N = 648)		Special Education (N = 52)	
	Frequency	Percentage	Frequency	Percentage
Gender				
Male	315	48.6	44	84.6
Female	333	51.4	8	15.4
Age				
6 years old	2	0.3	0	0
7 years old	235	36.3	10	19.2
8 years old	209	32.3	10	19.2
9 years old	201	31.0	12	23.1
10 years old	1	0.2	10	19.2
11 years old	0	0	3	5.8
12 years old	0	0	7	13.5
Ethnicity				
Malay	162	25.2	4	7.7
Chinese	4	0.6	2	3.8
India	2	0.3	0	0
Bumiputra Sabah	428	66.0	40	76.9
Bumiputra Sarawak	12	1.9	2	3.8
Others	39	6.0	4	7.7

Cut-off Scores for Malay Childhood Autism Spectrum Test and Malay Autism Spectrum Quotient

It was found that the area under the ROC curve for the Childhood Autism Spectrum Test was 0.98 (95% C.I) which shows that the total score on the instrument is a good indicator of ASD. As for sensitivity and specificity values for a range of cut-off point by analyzing ROC, it was found that the cut-off score of 15 demonstrated high sensitivity (90%) as well as high specificity (99%). As for the Autism Spectrum Quotient (AQ-Child), the area under ROC curve was 0.93 (95% C.I), which shows that the score on this instrument is also a good indicator of ASD. The ROC analysis further suggested that a score of 76 showed high sensitivity (90%) and high specificity (99%). Table 2 below present comparison of cut-off point for both scales.

Therefore, from the Receiver Operating Characteristic (ROC) curve values found for both scales, we can see that the scores on the Malay Childhood Autism Spectrum Test were slightly better indicator of ASD as compared to the Malay Autism Spectrum Quotient.

Table 2. Comparison of cut-off points for Malay Childhood Autism Spectrum Test and Malay Autism Spectrum Quotient

Indices	Malay CAST Cut-off point			Malay AQ- Child Cut off point		
	10	15	20	66	76	86
Sensitivity	0.99	0.90	0.50	0.92	0.90	0.50
Specificity	0.76	0.99	0.99	0.55	0.99	0.99

The Reliability of Malay Childhood Autism Spectrum Test and Malay Autism Spectrum Quotient

Results presented in Table 3 shows that both scales i.e. the Malay Childhood Autism Spectrum Test and the Malay Autism Spectrum Quotient had good reliability values based on the Cronbach Alpha for the whole scales as well as items arranged in different subscales according to the difficulty areas associated with ASD.

DETERMINING THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF MALAY VERSION OF CHILDHOOD
AUTISM SPECTRUM TEST (CAST) AND AUTISM SPECTRUM QUOTIENT (AQ-CHILD)

Puteri Hayati Megat Ahmad & Mariani Majin

*Table 3. Reliability of Malay Childhood Autism Spectrum Test and
Malay Autism Spectrum Quotient*

Scale	Items	Cronbach's Alpha
Malay Childhood Autism Spectrum Test (CAST)	31	0.74
Communication, Social behavior and interaction	16	0.74
Restricted Repetitive behavior patterns	15	0.71
Malay Autism Spectrum Quotient (AQ- Child)	47	0.71
Mindreading	16	0.74
Attention to details	9	0.71
Social and communication skills	15	0.72
Imagination	7	0.70

Convergent validity of Malay Childhood Autism Spectrum Test and Malay Autism Spectrum Quotient

Results presented in Table 4 shows that the Malay Childhood Autism Spectrum Test and Malay Autism Spectrum Quotient had good Convergent validity values based on the *r* values for all the subscales of both instruments.

Table 4. Convergent validity of Malay Childhood Autism Spectrum Test and Malay Autism Spectrum Quotient

Scales	r value					
	1	2	3	4	5	6
Malay Childhood Autism Spectrum Test (CAST)						
Communication, Social behavior and interaction	1					
Restricted Repetitive behavior patterns	.11**	1				
	.00					
Malay Autism Spectrum Quotient (AQ-Child)						
Mindreading	.39**	.35**	1			
	.00	.00				
Social and communication skills	.34**	.08*	.40**	1		
	.00	.02	.00			
Attention to detail	-.08*	.32**	-.16**	-.12**	1	
	.02	.00	.00	.00		
Imagination	.34**	.02	.42**	.47**	-.34**	1
	.00	.55	.00	.00	.00	

***. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).*

**. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

Discussion

The aim of this research was to examine the psychometric properties of the translated versions of the Childhood Autism Spectrum Test and the Autism Spectrum Quotient-Children's version. The Childhood Autism Spectrum Test is a screening instrument designed to identify children who may have ASD, including those with milder

DETERMINING THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF MALAY VERSION OF CHILDHOOD AUTISM SPECTRUM TEST (CAST) AND AUTISM SPECTRUM QUOTIENT (AQ-CHILD)

Puteri Hayati Megat Ahmad & Mariani Majin

manifestations such as ASD, as well as classical autism. The CAST was developed in the UK, for children of primary school age, and its utility has been studied extensively over there (Baron-Cohen, Scott, Allison, Williams, Bolton, and Matthews, 2009). However, it has yet to have been examined cross-culturally, therefore in the present research, the main objective was to determine the psychometric properties of Malay version of the CAST.

The CAST was translated to the local Malay language by using Back to Back translation method. Furthermore, it was found that the Malay instruments had high sensitivity (90%) and specificity (99%) when using the score of 15 as a cut-off point. Studies in the past have also demonstrated that using a cut-off of 15, the CAST can be used as a screening instrument for ASD in researches based on large populations. Williams, Scott, Stott, Allison, Bolton, and Baron-Cohen (2005) suggested that by using a cut-off of 15, the sensitivity of the CAST is 100%, with a specificity of 97%. Morales-Hidalgo, Roigé-Castellví, Vigil-Colet, and Canals Sans (2017) also agree that the cut-off score of 15 on complete 31 item Spanish version of CAST showed high sensitivity (83.99%) and specificity (92.5%).

As far as the AQ- Child is concerned, in the present research, a cut-off point of 76 was found to have high sensitivity (90%) and specificity (99%). Findings of the present research are consistent with Auyeung et al (2008), as they also suggested that the score of 76 on AQ-Child shows high sensitivity (0.95) and specificity (0.95). Thus, findings of the present research pertaining to the cut-off points for both of the translated Malay instruments i.e. the CAST and AQ- Child found high sensitivity and specificity and these findings are supported by researchers who translated these questionnaires into other languages.

The translated Malay version of CAST showed adequate reliability for the questionnaire as a whole. The reliability of the scale was further analyzed by grouping the items together into two subscales to assess two major symptoms of ASD according to the findings of Vulchanova et al (2016). These subscales were named as (a) communication, social behavior and interaction which had 16 items, and (b) restricted repetitive behavior pattern which composed of 15 items. Both subscales were found to have adequate and acceptable Cronbach Alpha values. Results of the current research were consistent with previous researchers, who translated the CAST into other languages and determined its

reliability and validity. Morales-Hidalgo, Roigé-Castellví, Vigil-Colet, and Canals Sans (2017) stated that the internal consistency of 31 item CAST Spanish version was 0.826. They further reported that CAST can be used as a reliable and valid screening tool for ASD both in general Spanish population and in clinical settings.

It was also found in the present study that the translated Malay version of AQ- Child has adequate reliability for the scale as a whole as well as for the four subscales computed during the present study, which is quite consistent with the findings of earlier researchers. Auyeung et al (2008) reported that AQ-Child showed high coefficients values for the questionnaire as a whole as well as for each of the five sub-scales measured i.e. communication, social skills, attention to detail, attention-switching, and imagination. They further reported that the questionnaire also had excellent test-retest reliability. Therefore, we can suggest that the translated Malay AQ-Child will provide reliable scores in the future if used for screening ASD in Malaysia.

As far as the validity was concerned, both of the instruments seems to have good convergent validity, as five out of six subscales of both instruments were found to have significant correlation. No significant correlation was found between the restricted repetitive behavior patterns subscale from the CAST and the imagination subscale from AQ- Child which seems quite logical to some extent; as one explanation for this finding could be that the children with ASD seems to lack flexibility to generate novel ideas and therefore tend to behave in a restricted, repetitive, and routine-like manner. Turner (1999) also suggested that there is a link between preference for sameness and restricted, repetitive behavior patterns shown by children with autism due to their lack of ability to generate novel ideas (imagination). Findings of the present research about validity of the instrument are consistent with Vulchanova et al (2016), as while exploring the latent structure of the Bulgarian CAST by grouping the items into two main cluster of symptoms, they suggested that this structure is consistent with the two main symptom categories adopted in the DSM-5. Their findings also confirmed that the CAST is a valid screening tool for ASD in other cultures. Sun, Allison, Auyeung, Matthews, Norton, Baron- Cohen et.al. (2014) while assessing the psychometric properties of Mandarin version of the CAST, also supported the fact that it could be considered as valid screening tool for ASD as it help to discriminate between children with and without Autism Spectrum condition.

DETERMINING THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF MALAY VERSION OF CHILDHOOD AUTISM SPECTRUM TEST (CAST) AND AUTISM SPECTRUM QUOTIENT (AQ-CHILD)

Puteri Hayati Megat Ahmad & Mariani Majin

Therefore we can conclude that the two instruments chosen during present research were found to be reliable and valid when translated into Malay. However, Eaves, Wingert, Ho and Mickelson (2006) while discussing the response format of AQ- Child, commented that Likert response format of AQ- Child provide parents with many options to choose their responses rather than simply giving a categorical Yes/No which can sometimes limit parents' response options and leads to skipping items and missing data. They further suggested that the Likert response format can help parents to rate the severity of a particular trait in their children which could be considered more suitable while screening for a condition such as Autism Spectrum Disorder.

Findings of the present research indicate that Malay CAST and Malay AQ- Child can be used in the local Malaysian context, where the number of the screening tools for autism in the local language are limited. However, caution must be taken as adapting a screening instruments developed for another culture can pose some challenges. As every culture has its unique way of understanding and explaining human behavior, some of the behaviors which might be considered appropriate in one culture may not be considered the same way in other culture. For example, non-verbal communication bear different meanings in different cultures. In the context of the current research, we can say that "lack of eye contact" which is presented as one of the defining clinical feature of ASD, is viewed differently among Asian cultures as looking directly into someone eyes is not considered socially appropriate behavior in many Asian cultures (Le Roux, 2002). Apart from that, future potential users of Malay CAST and Malay AQ- Child must be cautious, as both questionnaires might be useful in screening ASD, however, cannot serve as an alternative for a clinical diagnosis.

Conclusion

The instruments translated and validated with local samples during the present research can be used as a screening tool for ASD in mother and child healthcare centers, kindergartens, playschools and other pre-school and early childhood care facilities. Early screening processes can help with the surveillance of clients with ASD as well as also in providing early intervention, thus helping to reduce the effect of disorder, as well as could help in overcoming the factors related to development of secondary disability. As a summary, the CAST and AQ-Child can be considered as strong measures that are able

to discriminate the presence of ASD and will be important research tools in the future for investigating and screening autistic traits among 4-11 years old children. However, caution must be taken and these questionnaires should be used only as screening tool for ASD, and therefore should not be considered as substitute for a clinical diagnosis. As the main objective of the study was to translate the scales and determine its basic psychometric properties, therefore future cross-linguistic and cross-cultural research can explore other aspects of these translated version of the instruments to help to reveal the extent to which findings can be applied and used in other context.

Acknowledgement

This research was supported by a grant from the Ministry of Higher Education Malaysia (FRGS 0422-SS-1/2015). We are very grateful to the participating school heads and teachers for their cooperation throughout the process of data collection. We would also like to extend our gratitude towards research participants, their parents, and family for their cooperation.

References

- Auyeung, B., Baron-Cohen S., Wheelwright, S., & Allison C (2008). The Autism Spectrum Quotient: Children's Version (AQ-Child). *JAutism DevDisord*, 38 (7), 1230-1240. DOI 10.1007/s10803-007-0504-z
- Baron-Cohen, S., Scott, F.J., Allison, C., Williams, J., Bolton, P., & Matthews, F.E. (2009). Prevalence of Autism-Spectrum conditions: UK school-based population study. *The British Journal of Psychiatry*, 194, 500–509. doi: 10.1192/bjp.bp.108.059345
- Brislin, R. W. (1970). Back translation for the cross-cultural research. *Journal of Cross Cultural Research*, 1 (3), 185-216.
- Centre of Disease Control and Prevention. (2012). Prevalence of autism spectrum disorders—Autism and Developmental Disabilities. Monitoring Network, 14 sites, United States, 2008. *MMWR. Surveillance Summaries: Morbidity and Mortality Weekly Report. Surveillance Summaries*, 61, 1–19.

DETERMINING THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF MALAY VERSION OF CHILDHOOD AUTISM SPECTRUM TEST (CAST) AND AUTISM SPECTRUM QUOTIENT (AQ-CHILD)

Puteri Hayati Megat Ahmad & Mariani Majin

- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th Edition (DSM-5, 2013). American Psychiatric Association.
- Dolah, J., Yahaya, W. A. J. W., Chong, T. S., & Mohamed, A. R. (2012). Identifying Autism Symptoms using Autism Spectrum Quotient (ASQ): A survey amongst Universiti Sains Malaysia Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 64, 618-625. doi:10.1016/j.sbspro.2012.11.072
- Eaves, L. C., Wingert, H. D., Ho, H. H., & Mickelson, E. (2006). Screening for autism spectrum disorders with the Social Communication Questionnaire. *Developmental and Behavioural Pediatrics*, 27, S95-S103.
- Le Roux, J. (2002). Effective educators are culturally competent communicators. *Intercultural Education*, 13 (1), 37–48. DOI : 10.1080/14675980120112922
- Morales-Hidalgo, P., Roigé-Castellví, J., Vigil-Colet, A. & Canals Sans, J. (2017). The Childhood Autism Spectrum Test (CAST): Spanish adaptation and validation. *Autism Research*, 10: 1491–1498.
- Scott, F. J., Baron-Cohen, S., Bolton, P., & Brayne, C. (2002). The CAST (Childhood Asperge Syndrome Test): Preliminary development of a UK screen for mainstream primary-school-age children. *Autism*, 6, 9–31. DOI: 10.1177/1362361302006001003
- Sun, X., Allison, C., Auyeung, B., Matthews, F.E., Zhang, Z., Baron Cohen, S., Brayne, C. (2014) Comparison between a Mandarin Chinese version of the Childhood Autism Spectrum Test and the Clancy Autism Behaviour Scale in mainland China. *Research in Developmental Disabilities* 35: 1599-1608. doi.org/10.1016/j.ridd.2014.02.005
- Sun, X., Allison, C., Auyeung, B., Matthews, F.E., Norton, S., Baron-Cohen, S., Brayne, C. (2014). Psychometric properties of the Mandarin version of the Childhood Autism Spectrum Test (CAST): an exploratory study. *J Autism Dev Disord*. 44(7):1565-76. doi: 10.1007/s10803-013-2024-3.
- The Ministry of Education Malaysia (2012, September). Preliminary report of the National Education Blueprint (2013-2025). Retrieved from <http://www.moe.gov.my/userfiles/file/PPP/Preliminary-Blueprint-Eng.pdf>

- Turner, M. (1999). Generating novel ideas: Fluency performance in high - functioning and learning Disabled individuals with autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40 (2), 189 - 201. doi: 10.1111/1469 - 7610.00432
- Vanderbilt Evidence-based Practice Center (2017). Medical Therapies for Children with Autism Spectrum Disorder -An Update. Comparative Effectiveness Review Number 189
- Vulchanova, M., Djalev,L., Stankova, M., Vulchanov, V., Allison, C., & Baron-Cohen, S (2016). Factor Structure of the Bulgarian CAST: (Childhood Autism Spectrum Test). *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, 4, 117-128.
- Williams, J., Scott, F., Stott, C., Allison, C., Bolton, P., & Baron-Cohen, S. (2005). The CAST (Childhood Asperger Syndrome Test): Test accuracy. *Autism: The International Journal of Research and Practice*, 9, 45–68.

11

KAN BAĞIŞINA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

DEVELOPMENT OF A QUESTIONNAIRE FOR ASSESSING ATTITUDES TOWARD BLOOD DONATION

Yeliz Kındap Tepe, Vezir Aktaş

Özet

Canlılar yaşamları boyunca değişik zamanlarda çeşitli nedenlerden dolayı kan ve kan ürünlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Günümüzde tıp ve teknoloji alanındaki tüm gelişmelere rağmen insan için hayatı önem taşıyan kanın laboratuvar ortamlarında üretilmemesinin yanı sıra yerine de kanın işlevini karşılayan herhangi bir madde de konulamamaktadır. Çünkü kan, kaynağı insan olan ve elde edilmesi için başka alternatifi olmayan bir tedavi aracıdır. Kan stokları ile talep edilen kan arasındaki dengesizlik nedeniyle kan bankalarına sürekli olarak yeni donörler bulmaya hatta bu durum bazı ülkeleri kan ithal etmeye zorlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde gönüllü kan bağışlarının nüfusa oranı %5 iken ülkemizde bu durum ne yazık ki ancak %3.6 civarındadır. Kan bağışındaki bu olumsuz tablonun giderilebilmesi için kan bağışına yönelik olumlu ve olumsuz tutumun belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmüş ve bu nedenle araştırmada kan bağışına yönelik duygu, düşünce ve davranışların kapsamlı bir şekilde ölçülmesine yönelik geçerli ve güvenilir bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma örneklemini Sivas merkezde yaşayan ve kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılan yaşları 17-60 arasında değişen ($M = 25.17$, $S = 9.04$) 127'si kadın (%47.4), 141'i erkek (%52.6) toplam 268 kişi oluşturmuştur. Araştırmada ön görüşmeler (20 kişiyle yapılan) yoluyla 74 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuş, daha sonra bu maddeler uzmanlarca içerik, dil kapsam açısından değerlendirilmiş ve ölçeğe nihai hali verilmiştir. Madde seçme işlemi, madde-toplam korelasyonları ve uç grupların karşılaştırılmasıyla yapılmış olup ölçeğin 18 maddeden oluşmasına karar verilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .90 bulunmuştur. Ölçeğin birleştirici/ölçüt geçerliğini belirlemek için Yardımseverlik Ölçeği, Kişilerarası Tepkisellik İndeksi ve Gündelik Manevi Deneyimler Ölçeği kullanılmıştır. Kan Bağışına Yönelik Tutum Ölçeğinin diğer değişkenlerle korelasyonu incelenildiğinde; ölçeğin gündelik manevi deneyimler, empati ve başkalarının bakış açısını alma özellikleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Yani insanların yardımseverlik, empati ve başkalarının

KAN BAĞIŞINA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Yeliz Kındap Tepe, Vezir Aktaş

bakış açısını alma özellikleri ve gündelik manevi deneyim düzeyleri arttıkça kan vermeye tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Sonuçlar, geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir şekilde kullanılabileceğine işaret etmiş ve ilgili literatür bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kan bağı, Yardımseverlik, Gündelik Manevi Deneyimler, Empati ve Başkalarının Bakış Açısını Alma

Summary

All living organisms need blood and blood products for various reasons at different times throughout their lives. Today, despite all advances in the field of medicine and technology, blood that is vital for human beings cannot be produced in a laboratory environment and there are no substances that function like blood. Blood is derived from a human source and there is no other alternative to obtain it. Due to the imbalance between blood supply and blood demand, blood banks constantly search for more efficient ways to recruit blood donors. This imbalance forces even some countries to import blood. While the percentage of voluntary blood donors in developed countries is 5%, unfortunately in Turkey it is only around 3.6%. It is important to analyze positive and negative attitudes towards blood donation to eliminate negative attitudes toward blood donation. Therefore, this study aimed to develop a valid and reliable attitude scale for the measurement of feelings, thoughts and behaviors toward blood donation. The sample group consisted of 127 women (47.4%), and 141 men (52.6%), in total 268 people living in Sivas. Their ages range from 17 to 60 ($M = 25.17$, $S = 9.04$). Data was collected by using a snowball sampling method. With the help of interviews with 20 people, a pool consisting of 74 items was created and then these items were assessed by experts in terms of content, language, whereupon the scale was finalized. Item selection was done by performing item-total correlations and by using high and low scoring group comparisons, and it was decided that the scale would consist of 18 items. The Cronbach Alpha internal consistency coefficient was 0.90. To determine the criterion validity, the self-report altruism scale, the interpersonal reactivity index and the daily spiritual experience scale were used. Results showed that the Blood Donation Attitudes Scale was positively correlated to the daily spiritual experience, altruism, empathy and the ability to take the perspective of others. In other words, as people's benevolence, empathy, the ability to take others' perspectives and their level of religiosity increased, their positive attitudes towards blood donation also increased. The results indicated that this scale could be used in a valid and reliable way.

Key Words: Blood Donation, Altruism, Daily Spiritual Experience, Empathy and Perspective Taking

Kan Bağışına Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması

Canlılar yaşamları boyunca değişik zamanlarda çeşitli nedenlerden dolayı kan ve kan ürünlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Gündelik yaşamda hemen herkesin karşılaşabileceği hastalıklar ve kazalar sonucunda ağır durumlar yaşanabilmekte ve iyileşebilmek, hatta hayatta kalabilmek için hastaya uyumlu kan grubuna ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, günümüzde tıp ve teknoloji alanındaki tüm gelişmelere rağmen, insan için hayati önem taşıyan kanın laboratuvar ortamlarında üretilmemesinin yanı sıra yerine de kanın işlevini karşılayan herhangi bir madde de konulamamaktadır. Ayrıca her geçen gün kanın klinik kullanım alanları çeşitlendiği ve arttığı için, kan, *“tek kaynağı insan olan yaşamsal bir ilaç”* olma özelliğini korumaktadır. Bu durum insanların kan bağışında bulunmalarının önemini gösterdiği gibi, kişisel ve toplumsal bir sorumluluk olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kan bağışında bulunmak toplum içerisinde yardımlaşma, dayanışma gibi değerleri geliştirebildiği gibi toplumsal sorumlulukların yerine getirilmesinde de farkındalığa yol açabilmektedir (Kaya, Sezek ve Doğan, 2007). Dolayısıyla toplumda kan bağışına yönelik tutumun belirlenmesinin ve kan bağışına yönelik olumlu tutumu artırıcı öncüllerin belirlenimin kan bağışına yönelik toplumsal sorumluluğu artırmada önemli olduğu düşünülmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü’nün raporuna göre (World Health Organization [WHO], 2017) kan bağışı açısından ülkeler arasında büyük farklılıklar söz konusudur. Dünya çapında toplanan 112.5 milyon ünite kan bağışının yaklaşık yarısı, dünya nüfusunun % 19’una ev sahipliği yapan yüksek gelirli ülkelerde toplanmıştır. Yüksek gelirli ülkelerde kan bağış oranının 32.1, orta gelir düzeyindeki ülkelerde 14.9, düşük orta gelirli ülkelerde 7.8 ve düşük gelirli ülkelerde ise 4.6 olduğu ifade edilmiştir. Kan bağışında bulunmak açısından gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında, Türkiye alt sıralarda yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde gönüllü kan bağışlarının nüfusa oranı %5 iken, ülkemizde bu oranın %1.5 ile %3.6 arasında olduğu ifade edilmiştir (TürkKızılay1, yy; Yıldız ve ark., 2006).

İhtiyaç duyulan kan ve kan ürünlerinin genellikle en büyük tedarikçi olan kan toplama merkezleri ve çeşitli hastane kan merkezleri tarafından karşılandığı söylenebilir. Ancak, yaşam süresinin de uzamasıyla, tıbbi müdahalelerin ve tedavi yöntemlerinin gelişmesiyle birlikte bir çok ülkede kan ve kan ürünlerine duyulan ihtiyaç gittikçe artış göstermekte (Currie, Patel, McEwann ve Dixon, 2004; Greinacher, Fendrichm, Alpen ve Hoffmann, 2007; Marantidou ve ark., 2007; Provan, 1999), kan stokları ile talep edilen kan arasın-

daki hassas denge kan bankalarını sürekli olarak yeni donörler bulmaya hatta bazı ülkeleri kan ithal etmeye zorlamaktadır (Ferguson, 1996). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre kan ve kan ürünlerine duyulan ihtiyacın karşılanmasında en önemli ve en güvenilir kaynak hiçbir çıkar gözetmeksizin ve bir karşılık talep etmeden (gönüllü) bağışında bulunan insan gruplarıdır. Toplam 159 ülkenin raporlarına göre, 74 ülke kan ihtiyacının %90'ından fazlasını karşılıksız gönüllü bağışlarla sağlamaktadır. Söz konusu bu ülkeler arasında 57 ülke ise kan ihtiyacının tamamını karşılıksız gönüllü bağışlarla sağlamaktadır. Öte yandan, 71 ülke kan ihtiyacının % 50'sinden fazlasını arkadaş-aile çevresi aracılığıyla veya para karşılığı yapılan bağışlarla sağlamaktadır (WHO, 2017). Türkiye'de ise kan bankaları yıllardır var olmasına karşın günümüzde kan bağışı oranı mevcut ihtiyaca cevap vermemektedir. Her gün birçok hasta tedavileri için kan bağışı yapacak insanları beklemekte; birçok kişi de, zamanında kan temin edilememesi nedeniyle hayatını kaybetmektedir (Kaya ve ark., 2007). Kan ve kan ürünlerine duyulan ihtiyaç ve kaynaktan gelen miktar arasındaki eşitsizlikler göz önüne alındığında daha fazla sayıda insanın kan bağışında bulunmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu ihtiyaçtan hareketle, kan ihtiyacı ve kan bağışı konusunda toplumun doğru bir şekilde bilinçlendirilmesinin gerekliliği oldukça önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum genelinde kan bağışının önemini vurgulayarak, bu konudaki doğru bilgi ve bilinç düzeyini arttırıcı, insanları kan bağışlamaya teşvik edici çabalarda bulunmak bir zaruret haline gelmiştir. Bu bağlamda yapılan pek çok çalışmada özellikle eğitimin öneme vurgu yapılarak, kan bağışına yönelik toplumsal bilincin oluşması ve gelişmesinin eğitim ile gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir (Abderrahmana ve Salehb, 2014; Cevizci, Erginöz ve Yüceokur, 2010; Marantidou ve ark., 2007; Wiwanitkit, 2000).

Farklı ülkelerde yapılan birçok araştırmada, katılımcıların kan bağışına yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu, kan bağışında bulunma konusunda olumsuz bir algı söz konusu olmadığı, ancak yine de insanların önemli bir kısmının kan bağışı yapmak istemediği bulunmuştur (Elias, Mauka, Philemon, Damian, Mahande ve Msuya 2016; Jacobs ve Berege, 1995; Melku ve ark., 2016; Shahshahani, Yavari, Attar ve Ahmadiyeh, 2006). Yardımseverlik ve özgecilik değerleri, kan bağışına ilişkin algılanan riskler, kan bağışı konusundaki bilgiler, kan bağışına yönelik tutumlar ve kan bağışı yapma niyeti gibi çeşitli faktörlerin kan bağışında bulunmayı etkilediği öne sürülmüştür (France ve ark., 2011; Mostafa, 2010). Bu durum aynı zamanda, kan bağışında bulunmaya yöne-

lik tutumların farklı açılardan incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim, son zamanlarda yapılan bazı çalışmalarda kan bağışında bulunma davranışı olumlu sosyal davranışların bir göstergesi olarak da değerlendirildiği (Gillespie ve Hillyer, 2002; Healy 2000; Steele ve ark., 2008) ve kan bağışında bulunan bireyleri bu davranışa güdüleyen faktörler üzerinde durularak, sıklıkla empatik olma, yardımsever olma, dindarlık gibi faktörlerin ele alındığı görülmüştür (Gillespie ve Hillyer, 2002; Healy, 2000; Mostafa, 2009; Penning, 2005; Piliavin, 1990; Piliavin ve Callero, 1991). Piliavin (1990) kan bağışı konusundaki araştırmaların kapsamlı bir analizini yaptığı çalışmada kan bağışında bulunma nedeni olarak en fazla atıf yapılan özelliğin özgecilik olduğunu ifade etmiştir. Genel olarak bakıldığında, literatürde yardımseverlik bağlamında yapılan kan bağışını gönüllülük temelinde ele alarak, bazı kişilerin özgeci davranışlar temelinde, dışsal bir ödül beklemeksizin, gönüllü kan bağışında bulunduklarını ifade eden araştırmalar olduğu gibi (örneğin, Bar-Tal 1986; Eisenberg, 1986; Macaulay ve Berkowitz, 1970), özgecilik, başkalarına yardım ederek sağlanan hoş duygular ve manevi tatmin gibi iç etkenlerin (ödüllerin) kan bağışlama için yeterli olmadığını öne süren araştırmalar da mevcuttur (örneğin, Sober ve Wilson, 1998). Örneğin, yaptıkları meta-analitik bir çalışmada Bednall, Bove, Cheetham ve Murray (2013) kan bağışında bulunma davranışını ele alan 24 araştırma ile kan bağışında bulunma niyetini ele alan 37 korelasyonel araştırmayı incelemişler ve sonuç olarak özgeciliğin kan bağışında bulunma niyetiyle ilişkili olduğu ancak kan verme davranışında bulunma üzerinde etkili olmadığı ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, Staub (1991) kişisel sorumluluğun önemine dikkat çekerek, kişisel sorumluluğun başkalarının refahını önemsemeyi ve böylece fedakârca kan bağışlamayı sağladığını ifade etmiştir.

Kan bağışında bulunma konusunda ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde, literatürde bu konuda yapılmış çok sayı da araştırma varken Türkiye’de bu konuda ne yazık ki sınırlı sayıda ölçek geliştirme çalışmaların olduğu (örneğin, Çelik ve Güven, 2015), araştırmaların sıklıkla tıp alanında gerçekleştirildiği ve anket yöntemi kullanılarak kişilerin kan bağışı konusundaki bilgilerinin belirlenmeye çalışıldığı (örneğin, Akkuş, Çelik, Satıcı, Daşdağ, ve Sanisoğlu, 2005; Yıldız, ve ark., 2006), örneklem grubu olarak genellikle üniversite öğrencilerinin seçildiği (örneğin, Bostancı-Daştan, Daştan ve Kıranşal, 2013a, 2013b; Kaya, Sezek ve Doğan, 2007; Kınalı-Bereketli, 2009; Özpulat, 2017) görülmüştür. Bireylerin kan bağışına ilişkin tutumlarının ele alındığı çalışmaların çoğunda çeşitli anket soruları yoluyla (örneğin, “*kan grubunuzu belirten kart veya belgeniz*

(ehliyet, nüfus kağıdı vs.) var mı?, Her insanın yapması gereken bir sorumluluk olarak görüyor musunuz? Kan nakillerinde yoksul ve eşit fırsat verildiğine inanıyor musunuz? Bağışlanan kanların para karşılığında satılmasından endişeli misiniz? Acilen kana ihtiyacınız varsa ve bağışçtıya para ödemeniz gerekirse, öder misiniz?” vb.) katılımcıların kan bağışına yönelik bilgileri ve görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır (Bostancı-Daştan ve ark., 2013a, 2013b; Kavacık, 2014; Kaya, Sezek ve Doğan, 2007; Özpulat, 2017; Tulunay, 2007; Yıldız ark., 2006). Örneğin, Bostancı-Daştan ve arkadaşları (2013a) tarafından yapılan çalışmada sağlık yüksekokul öğrencilerinin kan bağışına yönelik bilgileri incelenmiş ve kadınların kan bağışına daha olumlu baktıkları; erkeklerin ise kadınlara göre daha fazla oranda kan bağışında bulunduğu görülmüştür. Kavacık (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ise katılımcıların kan bağışı konusunda orta düzeyde bilgi sahibi oldukları, genellikle öğrenim seviyesi yükseldikçe ve yaş arttıkça kan bağışı bilgi seviyelerinin arttığı bulunmuştur.

Kan bağışında bulunma ve yardımseverlik arasındaki ilişki açısından bakıldığında da benzer şekilde, ülkemizde kan bağışını yardımseverlik ya da olumlu sosyal davranışlar bağlamında ele alan sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Hablemitoğlu, Özkan ve Yıldırım (2010) tarafından yapılan bir çalışmada ilkökul öğretmenlerinin kan bağışında bulunup bulunmama durumlarının yardım etme davranışlarıyla ilişkisi incelenerek yardım etme davranışının genel olarak kan bağışında bulunma durumuna göre farklılaşmadığı; ancak kan bağışında bulunmanın yardımsever davranışları pozitif yönde yordadığı ifade edilmiştir. Genel olarak, bireysel faydasının yanı sıra gönüllü kan bağışçısı olmak toplumsal değerler açısından da geçmişte ve günümüzde erdemli olmak adına yapılmış soylu bir davranış olarak görülmekte (Aksoy, 2005), büyük bir fedakârlık, yardımseverlik olarak ele alınmaktadır (Hablemitoğlu ve ark., 2010).

Buraya kadar özetlenen araştırmalarda da görüldüğü gibi, Türkiye’de kan bağışına yönelik tutumları ölçmeyi amaçlayan sınırlı sayıda ölçek geliştirme çalışmasının olması (örneğin, Çelik ve Güven, 2015) ve söz konusu tutumları belirlemeye yönelik araştırmaların genellikle yukarıda kısaca ifade edilen anket formunda yapılan tanımlayıcı türde araştırmalar olmasından dolayı, üniversite örneklemi dışında da kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir tutum ölçeği geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde kan bağışında bulunma oranının oldukça düşük olduğu gerçeği de göz önüne alındığında, en önemli kaynağı gönüllü bağışlar olan kan ihtiyacının giderilmesi konusunda insanların

tutumlarının incelenmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Yapılan bu çalışmada insanların kan bağışı konusundaki duygu, düşünce ve davranışlarının geçerli ve güvenilir olarak ölçülmesinde kullanılabilecek bir ölçü aracının geliştirilmesi yoluyla kan bağışı konusunda toplumun eğitilmesi ve gönüllü kan bağışında bulunmanın özendirilmesi, bu konudaki sorumluluk ve bilincinin artırılması çalışmalarına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmaya yaşları 17-60 arasında değişen ($M = 25.17$, $S = 9.04$) 127'si kadın (%47.4), 141'i erkek (%52.6) toplam 268 kişi katılmıştır. Katılımcıların eğitim düzeyi 6 dereceli (1 -"ilkokul mezunu, 6 -doktora) bir ölçek üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre katılımcıların %2.2'si (6) "ilkokul", %2.6'si (7) "ortaokul", %12.3'ü (33) "lise ", %82.1'i (220) "üniversite" ve %0.7'si (2) "yüksek lisans" mezunudur. Katılımcıların %33.2'si (89) daha önce kan bağışında bulunduğunu, %66'sı ise (177) daha önce hiç kan bağışında bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan, katılımcıların %79.1'i (212) kan grubunu bildiğini, %20.5'i ise (55) kan grubunu bilmediğini belirtmiştir. Katılımcılara "Yetiştirildiğiniz aile tarzını nasıl tanımlarsınız" diye sorulduğunda %11.9'u (32) "otoriter", %39.6'sı (106) "hoşgörülü", %31.3'u (84) "muhafazakâr", %6'sı (16) "demokrat", %5.6'sı (15) "ilgisiz" ve %3'ü (8) "diğeri" olarak ifade etmişlerdir. Yedi katılımcı ise bu soruya cevap vermemiştir.

Veri Toplama Araçları Kan Bağışına Bulunmaya Yönelik Tutum Ölçeği:

Araştırmada uzman görüşleri alınarak ve pek çok kişi ile yapılan ön görüşmeler sonucunda bireylerin kan bağışında bulunma eğilimlerine yönelik duygu, düşünce ve davranış boyutlarını temsil eden 74 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri 5'li Likert (1-kesinlikle katılmıyorum, 5-oldukça katılıyorum) şeklinde puanlanmıştır. Yüksek puan kan bağışında bulunma eğiliminin yüksek olduğunu, düşük puan ise kan bağışında bulunmaya yönelik karşı olan olumsuz tutumu yansıtmaktadır. Katılımcılarda oluşabilecek tepki yanlılığını önleyebilmek amacıyla toplam 19 madde olumsuz yönde ifade edilerek ters puanlama yapılmıştır. Yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi ve güvenirlik çalışmaları sonuçları, kan bağışına yönelik

tutum ölçeğinin 18 maddeden oluştuğunu ve tek boyutlu olarak ele kullanılabileceğini göstermiştir (örnek madde: “Yakın çevremi ya da arkadaşlarımı kan vermeleri için teşvik ederim”).

Yardımseverlik Ölçeği (Self-Report Altruism Scale):

Rushton, Chrisjohn ve Fekken (1981) tarafından geliştirilen ve 20 madden oluşan ölçekte bireylerin yardımseverlik eğilimlerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .89 olarak ifade edilen orijinal ölçek tek faktörden oluşup (örnek madde: “Tanımadığım bir kişiye yol tarif ederim.”), her bir madde 5 dereceli bir ölçek üzerinden (1- hiçbir zaman; 5- her zaman) değerlendirilmiştir. Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması Özdkimenli (2004) tarafından lise ve üniversiteye devam etmekte olan kişilerle yapılan ölçekte bir madde elenerek kalan 19 madde kullanılmış ve ölçeğin test-tekrar test güvenirliğinin .79 olduğu Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının ise .80 olduğu ifade edilmiştir. Yapılan bu çalışmada ise Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .87 olarak bulunmuştur.

Kişilerarası Tepkisellik İndeksi (Interpersonal Reactivity Index):

Davis (1983) tarafından geliştirilen ölçekte bireylerin empati ve başkalarının bakış açısına duyarlık öğelerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin orijinali her biri 7’şer maddeden oluşan empati, başkalarının bakış açısını alma ve kişisel sıkıntı olmak üzere 3 alt ölçekten oluşmaktadır. Her bir maddenin çeşitli ortamlardaki duygu ve düşünceleri ne derece iyi tanımladığı 5’li Likert tipi bir ölçekle (5- tamamen katılıyorum; 1- hiç katılmıyorum) değerlendirilmektedir. Bu çalışmada söz konusu **ölçeğin** empati (örnek madde: “Birinin azarlandığını ya da alaya alındığını gördüğümde ona yardım etmek isterim”) ve başkalarının bakış açısını alma (örnek madde: “Bir anlaşmazlık durumunda karar vermeden önce, olayı tarafların her biri açısından görmeye çalışırım”) alt ölçekleri kullanılmıştır. Kumru, Carlo ve Edwards (2004) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan ölçeğin Empati alt ölçeği ile başkalarının bakış açısını alma alt ölçeği için Cronbach Alfa katsayılarının .53 ile .59 arasında değiştiği ifade edilmiştir. Çalışmamızda empati alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .77 olarak; başkalarının bakış açısını alma alt ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .69 olarak; ölçeğin bütününe Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ise .82 olarak bulunmuştur.

Gündelik Manevi Deneyimler Ölçeği (Daily Spiritual Experience Scale):

Gündelik yaşamda maneviyatla ilişkili deneyimlerin değerlendirilmesi amacıyla Underwood ve Teresi (2002) tarafından geliştirilmiştir. Tek faktörden oluşan orijinal ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısının .95 olduğu ifade edilmiştir. Türkçeye uyarlaması Sayıl ve Kındap – Tepe (2013) tarafından yapılmış olup orijinal formu 16 maddeden oluşan ölçeğin 3 maddesi kültürümüze uygun olmadığı için kullanılmamıştır (örnek madde: “İbadet sırasında ya da dua ederken günlük sıkıntılarımdan uzaklaştığımı ve mutlu olduğumu hissedirim.”). Her bir maddenin 6dereceli bir ölçekle (1- hiçbir zaman; 6- gün içerisinde pek çok kez) değerlendirilmektedir. Kalan 13 madde için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .92 olarak rapor edilmiştir. Bu araştırmanın örnekleminde Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .95 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırma Sivas ili merkezinde yaşayan kişilerle yapılmış, katılımcılara kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Katılımcılara uygulama ile ilgili gerekli yönergeler verildikten sonra kimliklerinin gizli kalacağı ve gönüllülüğün esas alındığı belirtilmiştir. Uygulamalar yaklaşık 20 dakikada tamamlanmıştır.

Bulgular

Araştırmada madde seçme işlemi üç aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak öncelikle maddelerin madde bırakma tekniği ile madde-toplam puan korelasyonu hesaplanmıştır. Buna göre toplam puanla korelasyon göstermeyen 6 madde analiz dışı bırakılmıştır. Kalan 68 maddenin korelasyonlarının .12 ile .68 değerleri arasında değiştiği görülmüştür. Bu maddeler arasından madde - toplam korelasyonları .40'ın altında olan 50 madde daha ölçekten çıkarılarak kalan 18 maddeye, yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla, temel bileşenler analizi uygulanmıştır. İkinci olarak ölçek maddelerinin uç gruplarındaki puanların ortalamasının birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız gruplar için *t* testi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda uç gruplar belirlenmiştir. Her maddenin toplam puanı üzerinden örneklemin üst % 27'sine giren grupla ('tutumu olumsuz olanlar') (n = 72) alt % 27'sine giren grubu ('tutumu olumlu olanlar') (n = 72) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ayırt edip etmediği incelenmiştir. Analiz sonucunda seçilen maddelerin *t* değerlerinin 25.64 ile 67.58 arasında değiştiği görülmüştür. Son

aşamada ise kan bağışında bulunmaya yönelik tutum ölçeğinin yapı geçerliği ve birleştirici/ölçüt geçerliği test edilmiştir.

Geçerlik Analizleri

Kan bağışına bulunmaya yönelik tutum ölçeğinin faktör yapısı temel bileşenler analiziyle değerlendirilmiştir. Verilerin analiz için uygunluğunu sınamak amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri hesaplanmıştır. Katılımcıların rapor ettiği KMO değeri 0.93 olarak tespit edilmiş ve verinin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Varimax rotasyonu kullanılarak yapılan temel bileşenler analizi sonucunda özdeğeri 1'den büyük olan altı faktör elde edilmiştir. Bu faktörlerin öz değerleri sırasıyla 11.73, 1.75, 1.57, 1.34, 1.23 ve 1.07'dir. Analizlerin sonraki aşamasında, kuramsal olarak ölçek tek faktörlü düşünüldüğü için, maddeler Varimax rotasyonu kullanılarak tek faktöre zorlanmıştır. Söz konusu ölçeğin madde faktör yüklerinin yer aldığı Tablo 1 incelendiğinde tüm maddelerin madde yüklerinin .32'den yüksek olduğu, ölçek maddelerinin tek bir faktörde temsil edildiği ve açıklanan toplam varyansın % 41.76 olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Kan Bağışına Bulunmaya Yönelik Tutum Ölçeği'nin faktör örüntüsü

No	Maddeler	Faktör
1	25) Kan bağışında bulunmak ahlaki bir davranıştır.	.78
2	1) Kan bağışında bulunmak yardımseverliğin bir göstergesidir.	.75
3	6) Kan bağışında bulunmak örnek bir davranıştır.	.75
4	58) Kan bağışında bulunduktan sonra kendimi vicdanen rahat hissederim.	.73
5	7) Kan bağışında bulununca kendimi mutlu hissederim.	.72
6	26) Kan bağışında bulunmak toplum tarafından takdir edilmesi gereken bir davranıştır.	.70
7	47) Kan bağışında bulunan insanların paylaşımcı olduğunu düşünürüm.	.69
8	9) Kan bağışında bulunduğumda kendimle gurur duyarım.	.69
9	8) Kan bağışında bulunan kişilerin insan hayatına değer verdiğini düşünürüm.	.67
10	36) Ülkemizde kan bağışı oranlarının artması beni mutlu eder.	.65

11	20) Yakın çevremi ya da arkadaşlarımı kan vermeleri için teşvik ederim.	.63
12	60) Kan bağışında bulunmak kendime olan güvenimi artırır.	.63
13	17) Kan bağışında bulunmak sosyal bir sorumluluktur.	.63
14	65) İnsanların kan bağışında bulunmaması beni üzer.	.53
15	18) Kan bağışında bulunurum.	.52
16	56) Kullanılan malzemelerin sterilizasyonuna/hijyenine güvendiğim için kanımı rahatlıkla veririm.	.51
17	54) Kan veren kişilere saygı duyarım.	.49
18	62) Kan bağışında bulunmak benim için kolaydır.	.44
Öz değer		7.52
Açıklanan Varyans		41.76

Birleştirici/Ölçüt Geçerliği:

Araştırmada geliştirilen kan bağışına bulunmaya yönelik tutum ölçeğinin birleştirici/ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla söz konusu ölçeğin daha önce sözü edilen ve genel olarak olumlu sosyal davranışları ölçmeyi amaçlayan Yardımseverlik Ölçeği, Kişilerarası Tepkisellik İndeksi ve kişilerin gündelik manevi deneyimlerini belirlemeye çalışan ölçekle ilişkisi Pearson korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçları kan bağışına bulunmaya yönelik tutum ölçeğinin söz konusu diğer ölçeklerle istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde pozitif ilişki bulunduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Bütün değişkenlerin Pearson korelasyon katsayıları (N = 268)

Değişkenler	1	2	3	4	5
1. Kan bağışında bulunmaya yönelik tutumlar	-				
2. Yardımseverlik ölçeği	.32***	-			
3. Kişilerarası tepkisellik indeksi – empati	.40***	.55***	-		
4. Kişilerarası Tepkisellik İndeksi - başkalarının bakış açısını alma	.35***	.47***	.53***	-	
5. Gündelik manevi deneyimler	.18**	.31***	.31***	.29***	.34***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Güvenirlilik

Bu araştırma kapsamında geliştirilen Kan Bağışına Bulunmaya Yönelik Tutum Ölçeği'nin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır.

Tartışma

Daha önce de ifade edildiği gibi, günümüzde tıptaki ilerleme ve gelişmelere rağmen kan, kan bileşenleri ve kandan elde edilen ürünlerin yerine geçebilecek herhangi bir alternatif bulunamamıştır. Kan ve kan ürünlerinin tek kaynağı insandır olan ve elde edilmesi için kan bağışından başka bir yöntem de bulunmamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre (WHO, 2017), kan ve kan ürünlerine duyulan ihtiyacın karşılanmasında en önemli ve en güvenilir kaynak gönüllü kan bağışında bulunan insan gruplarıdır. Bu bağlamda, dünyada kan hizmetleri sistemli bir şekilde yürütülmeye çalışılmakta, gelişmiş ülkelerde, özellikle Kızılhaç gibi kurumlar kan ihtiyacının karşılanmasında önemli roller oynamaktadır. Örneğin, gerçekleşen bağışlarla Amerika Kızılhaçı ülkedeki kan ihtiyacının %40'ından fazlasını, 2012 verilerine göre Alman Kızılhaçı ülke kan ihtiyacının %80'ini karşılamaktadır. Kanada, Avusturya, Finlandiya gibi gelişmiş ülkelerde de o ülkelerin Kızılhaçları benzer roller üstlenmişlerdir (TürkKızılayı1, yy). Ülkemizde bu konuda Kızılay önemli bir rol üstlenerek, gönüllülük esasına dayanan bağışlarla ihtiyaç duyulan kanı karşılamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, yapılan birçok çalışmada genel olarak kan bağışı konusunda olumlu bir tutum gözlenmesine rağmen, insanların gönüllü kan bağışında bulunma düzeylerinin beklentilerin çok altında olduğu ifade edilmiştir (Elias, Mauka, Philemon, Damian, Mahande ve Msuya 2016; Jacobs ve Berege, 1995; Melku ve ark., 2016; Shahshahani, Yavari, Attar ve Ahmadiyeh, 2006). Bu çalışmada katılımcıların %33.2'sinin daha önce kan bağışında bulunduğunu, %66'sının ise daha önce hiç kan bağışında bulunmadıkları görülmüştür. Örneklemin yarısından fazlasının halihazırda kan bağışında bulunmamış olması ülkemizde bu konuda yapılan diğer araştırma bulgularıyla tutarlık göstermektedir (örneğin, Hablemitoğlu ve ark., 2010).

Türkiye'nin kan bağışı konusunda gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında oldukça geri sıralarda yer alması ve en önemli nedenlerden biri olarak toplumun büyük bir kısmının kan bağışında bulunmadığı gerçeğinden hareketle, sağlık alanında yaşanan kan bağışı eksikliği üzerinde durulması, önlemler alınması gereken bir konudur. Bu çalışmanın amacı,

insanların kan bağışı konusundaki davranış, tutum ve bilgilerini değerlendirip, geniş bir örneklem grubunda kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir tutum ölçeği geliştirilmesi yoluyla, toplum bu konudaki duyarlılık ve bilincinin artırılması çalışmalarına dolaylı bir şekilde katkıda bulunmaktadır. Bu amaçla, kan Bağışına yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışmasında uzman görüşleri alınarak ve 20 kişiyle yapılan ön görüşmeler sonucunda 74 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuş, daha sonra bu maddeler uzmanlarca içerik, dil kapsam açısından değerlendirilmiş ve ölçeğe nihai hali verilmiştir. Yaşları 17-60 arasında değişen katılımcılara uygulanan madde havuzundan madde seçme işlemi yapılarak, ölçeğin madde-toplam korelasyonları .40'ın üstünde olan 18 maddeden oluşmasına karar verilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği Varimax rotasyonu kullanılarak temel bileşenler analiziyle incelenmiştir. Kuramsal olarak ölçek tek faktörlü düşünüldüğü için, maddeler Varimax rotasyonu kullanılarak tek faktöre zorlanmıştır. Analiz sonucunda geliştirilen ölçeğin tek boyutlu olarak kullanılabileceği ve açıkladığı varyansın yeterli düzeyde olduğu (%41.76) görülmüştür. İç tutarlılık açısından bakıldığında ise araştırma sonucunda belirlenen maddelerin güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür.

Son yıllarda yapılan çeşitli araştırmalarda empati, özgecilik, yardımseverlik, sosyal sorumluluk vb. faktörlerin kan bağışında bulunma davranışında güdüleyici faktörler olduğu (örneğin, Ferguson, Farrell ve Lawrence, 2008; Mostafa, 2009; Narimani, Sadeghieh Ahari, Esmaili Nejad ve Soleimani, 2013; Steele ve ark., 2008), dini inançların kan bağışı konusundaki tutumlar üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ifade edilmiştir (örneğin, Beyerlein, 2016; Charsetad, 2016; Martinez, Dos Santos Almeida, Braz ve Duarte de Carvalho, 2014). Literaturdeki bu ve benzeri bulgulardan hareketle, kan bağışı ölçeğinin birleştirici/ölçüt geçerliğini değerlendirmek amacıyla söz konusu ölçeğin empati, başkalarının bakış açısını alma, yardımseverlik ve gündelik manevi deneyimler değişkenleriyle ilişkisi incelenmiştir. Sonuçlar, yukarıda anılan araştırma bulgularıyla tutarlı olarak, Kan Bağışına Yönelik Tutum Ölçeğinin empati, yardımseverlik, başkalarının bakış açısını alma ve gündelik manevi deneyimlerle olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, araştırma kapsamında geliştirilmeye çalışılan Kan Bağışına Yönelik Tutum Ölçeğinin kan bağışına ilişkin tutumları belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sınırlılıkları açısından bakıldığında, özellikle araştırmada ele alınan değişkenler arası ilişkilerin korelasyonel düzeyde olduğu göz önüne alınmalıdır. Ele alınan

değişkenler arası ilişkiler enlemesine kesitsel bir yöntemle incelenmiş olup ilişkilerin yönü konusunda dikkatli olunmalıdır. Araştırmanın sadece Sivas ilinde yapılmış olması araştırmanın diğer bir sınırlılığıdır. Bu bağlamda, Kan Bağışına Yönelik Tutum Ölçeğinin farklı örneklem gruplarında test edilerek değerlendirilmesinde fayda vardır. Ayrıca, ileride yapılacak araştırmalarda kan bağışına yönelik tutumların farklı öncüllerinin ya da belirleyicilerinin de ele alındığı daha geniş örneklemelerde yapılacak araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Ek olarak, ileride yapılacak araştırmalarda kan bağışının yardımseverliğin bir göstergesi olup olmadığı tartışmasına katkıda bulunacak farklı değişken/ler ve örneklem gruplarını kapsayacak araştırmaların yapılmasına da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sayede kan bağışını artırabilecek öncüllerin belirlenmesi de mümkün olabilecektir.

Kaynaklar

- Abderrahmana, B.H. & Salehb, M.Y.N. (2014). Investigating Knowledge and Attitudes of blood donors and Barriers concerning blood donation in Jordan. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 2146 – 2154.
- Akkuş, Z., Çelik, Y., Satıcı, Ö., Daşdağ, M.M. ve Sanisoğlu, Y. (2005). Hastane personelinin kan bağışı hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarının çok değişkenli lojistik regresyon yöntemiyle incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 25-29.
- Aksoy, A. (2005). Neden kan verirler – neden vermezler? Neden vermekten vazgeçerler? *Ulusal Kan Merkezleri ve Transfüzyon Tıbbı Kursu (VIII)*. ULUHAN, R. İstanbul: Ilgaz Ofset.
- Bar-Tal, D. (1986). Altruistic motivation to help: Definition, utility and operationalization. *Humboldt Journal of Social Relations*, 13, 3-14.
- Bostancı-Daştan, N., Daştan, M., ve Kıranşal, N. (2013a). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin kan bağışına yönelik bilgi ve tutumları. *Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi*, 3(1), 27–32.
- Bostancı-Daştan, N., Daştan, M., & Kıranşal, N. (2013b). Practices and attitudes towards blood donation in health high school students. *International Journal of Human Sciences*, 1(10), 293-306.

- Beyerlein, K. (2016). The effect of religion on blood donation in the United States. *Sociology of Religion*, 77(4), 408–435.
- Cevizci, S., Erginöz, E., ve Yüceokur, A. (2010). Gönüllü kan bağışçılığı ve kan verme davranışını etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Cardiovascular Sciences*, 22(1), 85-92.
- Charsetad, P. (2016). Role of religious beliefs in blood donation behavior among the youngster in Iran: A theory of planned behavior perspective. *Journal of Islamic Marketing*, 7(3), 250-263.
- Currie, C.J., Patel, T.C., McEwan, P. & Dixon, S. (2004). Evaluation of the future supply and demand for blood products in the United Kingdom National Health Service. *Transfusion Medicine*, 14,19–24.
- Çelik, C., ve Güven, G. (2015). Kan Bağışı Tutum Ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 504-520.
- Davis, H. M., (1983). Measuring individual differences in empathy: evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.
- Eisenberg, N. (1986). *Altruistic Emotion, Cognition, and Behavior*, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale.
- Elias E., Mauka W., Philemon R.N., Damian D.J., Mahande M.J. & Msuya S.E. (2016). Knowledge, Attitudes, Practices, and Factors Associated with Voluntary Blood Donation among University Students in Kilimanjaro, Tanzania. *Journal of Blood Transfusion*, 8. doi.org/10.1155/2016/8546803.
- Ferguson, E. (1996) Predictors of future behaviour: A review of the psychological literature on blood donation. *British Journal of Health Psychology*, 1, 287–308.
- Ferguson E., Farrell K. & Lawrence C. (2008). Blood donation is an act of benevolence rather than altruism. *Health Psychology*, 27, 327–36

- France, C.R., France, J.L., Wissel, M.E., Kowalsky, J.M., Bolinger, E.M. & Huckins, J. L. (2011). Enhancing blood donation intentions using multimedia donor education materials. *Transfusion*, 51(8), 1796–1801
- Gillespie, T. W., & Hillyer, C. D. (2002). Blood donors and factors impacting the blood donation decision. *Transfusion Medicine Reviews*, 16(2), 115-130.
- Greinacher, A., Fendrichm, K., Alpen, U. & Hoffmann, W. (2007). Impact of demographic changes on the blood supply: Mecklenburg-West Pomerania as a model region for Europe. *Transfusion*, 47, 395–401.
- Hablemitoğlu, Ş., Özkan, Y. ve Yıldırım, F. (2010). Bir fedakarlık örneği olarak “kan bağı” . *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5, 67-77.
- Healy, K. (2000). Embedded altruism: Blood collection regimes and the European Union’s donor population. *American Journal of Sociology*, 105(6), 1633-1657.
- Jacobs, B. & Berege, Z.A. (1995) Attitude and beliefs about blood donation among adults in mwanza region, Tanzania. *East African Medical Journal*, 72, 345-348.
- Kavacık, M. (2014). Bağışçıların demografik özelliklerinin kan bağış hakkındaki bilgi, algı ve tutumlarına yönelik inceleme: GATA Kan Eğitim Merkezi ve Kan Bankası Müdürlüğü. *Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi*.
- Kaya, E., Sezek, F. ve Doğan, S. (2007). Üniversite öğrencilerinin kan bağışına karşı tutumları ve kan bağışında alan bilgilerinin etkisinin incelenmesi. *Cankaya University Journal of Arts and Sciences*, 1(7), 97-114.
- Kınalı-Bereketli, S. (2009). Kan bağış yapan üniversite öğrencilerinin bağış nedenleri ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara ilişkin bilgi ve risklerinin belirlenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Kumru, A., Carlo, G. ve Edwards, C. P. (2004). Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19, 109- 125.

- Kutlu, Ö., ve Babadoğan, C. (2003). İlköğretim programları ve ders kitaplarında HIV/AIDS konularının yeri ve ele alınış biçimi. *HIV/AIDS Dergisi*, 6(3), 65-66.
- Macaulay J.R, & Berkowitz, L. (1993). *Altruism and Helping Behavior*. Academic Press New York.
- Marantidou O, Loukopoulou L, Zervou E. ve ark., (2007). Factors that motivate and hinder blood donation in Greece. *Transfus Medicine*, 17, 443–450.
- Martinez, E.Z., Dos Santos Almeida, R.G., Braz A.C.G. & Duarte de Carvalho, A.C. (2014). Association between religiousness and blood donation among Brazilian postgraduate students from health-related areas. *Rev Bras Hematol Hemoter*, 36(3), 184-90.
- Melku, M., Terefe, B., Asrie, F., Enawgaw, B., Melak, T., Tsegay, Y.G., Areba, M. & Shiferaw, E. (2016). Knowledge, attitude, and practice of adult population towards blood donation in Gondar Town, Northwest Ethiopia: A community based cross-sectional study. *Journal of Blood Transfusion*, 1-10. doi. org/10.1155/2016/7949862
- Mostafa, M.M. (2009). Profiling blood donors in Egypt: A neural network analysis. *Expert Systems with Applications*, 36(3), 5031-5038.
- Mostafa, M.M. (2010). Psychographic clustering of blood donors in Egypt using Kohonen's self-organizing maps. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 15, 157–171.
- Narimani, M., Sadeghieh Ahari, S., Esmaili Nejad, A., & Soleimani, E. (2013). The comparison of altruistic behavior, empathetic sense, and social responsibility among voluntary and non-voluntary blood donors. *Scientific Journal of Iranian Blood Transfusion Organization*, 10(2), 190-197.
- Özdikmenli, G. (2004). Kişilerarası ilişkilerdeki bireyci-toplulukçu yönelimlerin çocuklarda ve gençlerde yaşa, kuşağa ve öykü türüne göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özpulat, F. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Kan ve Organ Bağışına İlişkin Düşünceleri. *HSP dergisi*, 4(2), 71-79

- Pennings, G. (2005). Demanding pure motives for donation: the moral acceptability of blood donations by haemochromatosis patients. *Journal of medical ethics*, 31(2), 69-72.
- Piliavin J (1990). Why do they give the gift of life? A review of research on blood donors since 1977. *Transfusion*, 30, 444-459.
- Piliavin, J. & Callero, P. (1991). Giving blood: The development of an altruistic identity. The Johns Hopkins University Press, Baltimore
- Provan D. (1999). Better blood transfusion. *BMJ*, 318, 435-436.
- Rushton J.P, Chrisjohn, R.D. & Fekken, G.C. (1981). The Altruistic Personality and The Self-Report Altruism Scale. *Personality & Individual Difference*, 21(2), 293-302.
- Sayıl, M. ve Kındap-Tepe, Y. (2013). Ana Baba Ergen İlişkilerinde Kontrol, Özerklik ve Çatışmanın Sosyal Alan Kuramı ve Sosyal Değişim Bağlamında İncelenmesi: Ebeveyn ve Ergen Açısından Sonuçlar. TUBİTAK113K208.
- Shahshahani J.H, Yavari M.T., Attar M. & Ahmadiyah M.H. (2006). Knowledge, attitude and practice study about blood donation in the urban population of Yazd, Iran, 2004. *Transfus Med*, 16(6), 403-9.
- Sober E. & Wilson, D.S. (1998). *Unto Others: The Evolution and Psychology of Unselfish Behavior*. Harvard University, London.
- Staub E, (1991). Altruistic and moral motivations for helping and their translation into action. *Psychological Inquiry*, 2(2), 150-153, 1991.
- Steele, W. R., Schreiber, G. B., Guiltinan, A., Nass, C., Glynn, S. A., Wright, D. J., ... & Garratty, G. (2008). The role of altruistic behavior, empathetic concern, and social responsibility motivation in blood donation behavior. *Transfusion*, 48(1), 43-54.
- Bednall, T.C., Bove, L.L., Cheetham, A. & Murray, A.L. (2013). A systematic review and meta-analysis of antecedents of blood donation behavior and intentions. *Social Science & Medicine*, 96, 86-94.

- Tulunay E. A. (2007). Kan Bağışçılarının ve Bir Kamu Kurumu Çalışanlarının Kan Bağışına İlgisi, Bilgi Düzeyleri ve Ulusal Yeterliğe Ulaşma Yöntemleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- TürkKızılayı1 (y.y). Dünyada ve Türkiye’de kan bankacılığı. Erişim tarihi: 12.03.2017, <http://www.kanver.org/sayfa/e-kutuphane/dunyada-ve-turkiye-de-kan-bankaciligi/43>
- TürkKızılayı2 (y.y). Kana yapılan işlemler. Erişim tarihi: 12.03.2017, <http://www.kanver.org/EKutuphane/KanaYapilanIslemler>
- Underwood, L. G., & Teresi, J. A. (2002). The daily spiritual experience scale: Development, theoretical description, reliability, exploratory factor analysis, and preliminary construct validity using health-related data. *Annals of Behavioral Medicine*, 24(1), 22-33.
- Wiwanitkit, V. (2000). A Study on attitudes towards blood donation among people in a rural district, thailand. *Southeast Asian J Trop Med Public Health*, 31(3), 609-611.
- World Health Organization [WHO] (2017). Blood safety and availability. Erişim tarihi: 17.11.2017 <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs279/en/>.
- Yıldız, Ç., Emekdaş, G., Kanık, A., Tiftik, N., Solaz, N., Aslan, G., Tezcan, S., Serin, M. S., Erden, S., Helvacı, İ., ve Otağ, F. (2006). Neden kan bağışlamıyoruz. Mersin İl’inde yaşayanlarda kan bağışına genel bakış: Anket çalışması. *İnfeksiyon Dergisi*, 20(1), 41-55.

12

MADDE BAĞIMLILIĞI REHABİLİTASYON MODELLERİ

REHABILITATION MODELS OF SUBSTANCE ADDICTION

Fatümatü Zehra Ercan, Meliha Funda Afyonoğlu, Hazal Özdemir

Abstract

Substance addiction is the continuation of substance intake and inability to stop it, despite the physical, mental or social problems that arise in the process of taking the substance (Arıkan & Doğan, 1999:53, akt; Daşbaşı, Polat, & Kesen, 2013). Substance use is a broad term used for addictive substances like alcohol, cigarette, caffeine, but in this research it will indicate drug use. Recently, substance use has increased especially among adolescents in Turkey. Therefore, the therapy and rehabilitation services should be increased and become diversified in relation to this augmentation. Since addiction is a relapsing situation, recovery of it requires multidimensional interventions during and after the treatment. It should be noted that recovery of substance addiction necessitates physical treatment as well as psycho-social interventions. In this regard, this research aims to investigate the methods used in the treatment and rehabilitation process of substance addiction through the existing literature.

Keywords: substance addiction, therapy and rehabilitation models, psycho-social interventions

Madde Bağımlılığı

Madde bağımlılığı, keyif verici bir maddenin belirgin bir etkiyi elde etmek için alınması sürecinde ortaya çıkan bedensel, ruhsal ya da sosyal sorunlara rağmen madde alımının devam etmesi ve maddeyi alma isteğinin durdurulamaması durumudur (Arıkan & Doğan, 1999:53, akt; Daşbaşı, Polat, & Kesen, 2013). Alkol, sigara, kafein gibi bağımlılık yapıcı maddeler madde bağımlılığı tanımı içerisindedir. Ancak bu araştırmada madde bağımlılığı uyuşturucu madde için kullanılacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre uyuşturucu madde "sağlık nedenleriyle alınanların dışın-

da, yaşayan organizmaya alındığında, organizmanın bir ya da birden çok işlevini değiştirebilen herhangi bir maddedir” (Ögel, 2017, s.3). Yapılan araştırmalar uyuşturucu madde kullanımının kişilerde psikolojik, fiziksel ve davranışsal anlamda değişime yol açtığını ifade etmektedir (Yeşilay, 2017). Alkol ve madde bağımlılığı diyabet, tansiyon, obsesyon vs. gibi sürekli kontrol gerektiren ömür boyu devam eden bir hastalık olarak da tanımlanmaktadır. Madde bağımlılığı başladıktan sonra beyinde bazı bölgeler zarar görmektedir ve bu hem fiziksel hem de davranışsal bozukluklara yol açmaktadır. Madde bağımlılığı zamanla kompulsif bir davranışa dönüşmektedir. Berridge ve Robinson bu dönüşümdeki etkenleri şu şekilde sıralarlar:

- Maddenin yarattığı zevk duygusu
- Güçlü bir uyararla baş edebilmek
- Yoksunluk belirtilerinden kaçınabilmek
- Maddenin MSS’nde ventral tegmental alandaki (VTA) reseptörlerin hassasiyetini artırarak yol açtığı dürtüsel duyarlılaşmanın gelişmesi, kompulsif motivasyon ve arzulama
- Uzun süreli madde kullanımına bağlı frontal kortekste disfonksiyon gelişmesi sonucunda karar verme, impulsif davranışları kontrol etme gibi kortikal fonksiyonlarda bozulma (Gürpınar & Tokuçoğlu, 2006, s.40).

Bağımlılık, ailenin dağılması, aile bireylerinde duygusal ve ekonomik yük oluşturmaları, bireylerde süregelen üzüntü haline sebep olması gibi çocuklar dahil tüm aile sistemini etkileyebildiği belirtilmektedir (Ekinci, Yalçınay, Uğur Kural, & Kandemir, 2016). Örneğin ebeveynleri madde bağımlısı olan çocukların akademik, davranışsal, psikolojik ve madde bağımlılığı sorunlarını yaşama risklerinin yüksek olduğu belirtilmesine rağmen hane halkının bağımlılıktan nasıl etkilendiğine dair yeterli istatistiklerin ve çalışmaların olmadığı vurgulanmaktadır (Daley & Feit, 2013). Bu noktada Annagür (2010) bağımlılığın psikiyatrik bir tanıdan kaynaklı olup olmadığının ayrıştırılması gerektiğini belirtmektedir (Kalaycı-Kırlioğlu, Kırlioğlu ve Ercan, 2017, s. 41)

Bağımlıların aile ilişkilerindeki bozulma, sosyal ilişkilerine de yansiyarak toplum içinde etiketlenmelerine sebep olabilmektedir. Madde bağımlılığını psikolojik bir hastalık kategorisinde değerlendirdiğimizde, bağımlılar toplum tarafından tehlikeli, korkulması

ve sakınılması gereken bireyler olarak nitelendirilebilmektedir. Bunun bir sebebi de bağımlılığın diğer bireylerde yayılabilmesi korkusu ve madde temini için bağımlının illegal yollara başvurabileceği düşüncesinin ağır bastığı üzerinde durulmaktadır (Corrigan, Kuwabara, & O'shaughnessy, 2009; Erükçü Akbaş & Mutlu).

Bağımlılık ile ilgili risk faktörleri arasında yaş, eğitim, cinsiyet, medeni durum, iş durumu, yaşanılan yer, ruhsal durum, aile ve geçmiş yaşantılar, sigara kullanımı, arkadaş çevresi, gelişim dönemleri, inanç ve madde türü gibi faktörler (Öztürk, Kırlioğlu, Kıracı, 2016) etkili olsa da bağımlılık konusunda en büyük risk grubunu ergenler oluşturmakta ve rehabilitasyon programlarının bu yaş grubuna yönelik koruyucu ve önleyici tedbirleri sistematik bir şekilde planlamaları ve uygulamaları elzem olarak karşımıza çıkmaktadır (Kliwer & Murrelle, 2007). Kliwer ve Murrelle (2007), ABD'de yaptıkları çalışmada bağımlılıktan koruyan faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Bu faktörleri Tanrıya inanmak, pozitif aile ilişki örüntüleri, ebeveynlerin dindarlığı ve pozitif öğrenci ve öğretmen etkileşimi olarak sıralamaktalar ve bunların her birinin ergenlik döneminin pozitif yapılmasında önemli olduğu ifade edilmektedir. Koruyucu ve önleyici sistemlerde en önemli alanlar halk sağlığı, eğitim, gençlik ve sporla ilgili alanlardır. Bu alanların gelişmiş olması gençlerin bağımlılıktan korunması için önemli olduğu gibi bağımlıların sosyal rehabilitasyonlarında da önemlidir.

Bağımlılık Nasıl Rehabilit Edilebilir?

Rehabilitasyon; kişinin; hastalık, kaza, hapis, depresyon ve bağımlılık gibi ruhi ve bedeni yaralanmalardan sonra karşılaştığı güçlükleri yenmesine yardım ederek, kendi kendine yeter duruma gelmesine verilen isim olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2017; Erükçü Akbaş & Mutlu, 2016). Rehabilitasyonun amacı ise kişinin veya nesnenin fonksiyonlarını bozan fiziki yetersizliği imkân nispetince ortadan kaldırmak, giderilmesi mümkün olmayan hasarların etkisini minimize etmek, kişiyi ve nesneyi imkânları dâhilinde fonksiyonel hale getirmektir.

Madde bağımlılığı akut bir hastalıktan ziyade medikal ve psikososyal müdahalelerle rehabilitasyonu mümkün bir hastalık olarak nitelenmektedir. Ancak detoksifikasyon ile madde bedenden arındırılarak tedavi gerçekleşse de, bağımlılığın psikolojik, nörolojik ve sosyal boyutları olduğu için hastanın tekrar madde kullanabildiğinden madde bağımlılığı tedavisinin mümkün olmadığı yönünde bir kanının varlığına işaret edilmektedir

(Gürpınar & Tokuçoğlu, 2006).

“Bağımlılık yapan ilaçlar beyin hücrelerinde uzun süreli ya da kalıcı değişimlere yol açmakta, hasta maddeyi bırakmış olsa bile sürmektedirler. Bağımlılık yapan maddelerin kişinin beyininde yarattığı bu değişimler, diğer psikolojik ve sosyal sorunlar madenin tekrar alınması açısından risk faktörüdürler. Bu nedenlerle madde bağımlılığı tedavisi hayat boyu devam edecek bir süreç olarak düşünülmelidir. Bağımlılık yapan maddeleri deneyen herkesin aynı sürede madde bağımlısına dönüşmediği bilinmektedir. Bazı kişilerin ise birkaç kullanımdan sonra daha süratli maddeye bağımlı olması dikkat çekicidir. Ancak bu değişimin altında yatan nedenler henüz bilinmemektedir. Bu süreci geriye çevirecek farmakolojik mekanizmalar araştırılmaktadır” (Gürpınar & Tokuçoğlu, 2006, s.39).

Bu bağlamda, madde bağımlılığının karmaşık ve nörolojik boyutları olan bir hastalık olduğunu kabul etmek gerektiği ifade edilebilir. Bağımlılığın nüksetme olasılığı oldukça yüksek olduğundankullanıcıların tedavi konusundaki motivasyonlarının da düşebildiği ve bağımlılığın tedavi edilemez bir hastalık olduğu yönündeki kanıları pekişebildiği vurgulanmaktadır. Klinik müdahale sürecinde, bilişsel ve davranışçı teknikleri kullanmak, iyileşmek için kararlı ve motivasyonun yüksek olması, tedavi sürecinde ve sonuçlarında iyileşmeye olan inancın oldukça etkili olduğuna ilişkin farkındalığın gelişmesi önemli etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Erükçü Akbaş & Mutlu, 2016).

Bu inancın sağlanmasında atılacak en önemli adımlardan biri kullanıcının madde bağımlılığında iyileşmenin ancak bağımlının madde kullanmamanın kullanmaktan daha faydalı olduğuna inanmasıyla gerçekleşebildiği ifade edilmektedir. Aynı şekilde bağımlıların maddeden uzak bir yaşamı arzulaması, gündelik aktivitelere katılması, hayatta kendilerine saygı duyabilecekleri anlamlı rollerin sorumluluğu üstlenmesi söz konusu inancın sağlanmasında etkili olabilecekler arasındadır. İşlevsel bir rehabilitasyonun gerçekleşerek madde kullanımının engellenmesi için bağımlının düzgün bir gelire, uygun ev ve iş imkânlarına erişmesi ve aile ilişkilerinin hem iyi olması hem de toplumsal ilişki ağlarının gelişmiş olmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Keane, 2007).

Madde bağımlılığı rehabilitasyon sürecinde bağımlı bireyin madde ile karşılaşmasının engellenmesi ve madde kullanmamaktan doğan psikolojik boşluğu doldurabileceği bir uğraşı alanı geliştirmesi önerilmektedir. Madde kullanıldığında bağımlılık tekrar nük-

sedebilmektedir. Bu yüzden sürekli takibin yapılması önerilenler arasındadır. Tek tip arkadaş topluluğuna sahip bireylerde tedavinin sürdürülebilirliği konusunda karamsar yaklaşırlarken bağımlının arkadaş çevresinin çeşitlenmesi için sosyal uğraşların arttırılmasının gerekliliği tartışılmaktadır. Diğer bir ifade ile boş zaman aktivitelerinin niteliğinin tedavinin sürdürülebilirliğini etkilediği ifade edilmektedir (Ertüzün, Koçak Uyaroglu, Demirel, & Kocak, 2016).

Madde bağımlılığı biyolojik ve psiko-sosyal boyutları olan bir halk sağlığı sorunu olarak nitelenmekte ve sorunun çok boyutlu olması tedavinin ve rehabilitasyonun da çok boyutlu olmasını gerektirmektedir. Madde bağımlılığında önemle üzerinde durulması gereken konu koruyucu ve önleyici tedbirlerin maksimize edilmesidir. Çünkü madde bağımlılığının rehabilitasyon sürecinin hem başarı oranının düşük hem de birey, aileler ve toplum için büyük bir kaynak israfına neden olduğu vurgulanmaktadır. (Ertüzün, Koçak Uyaroglu, Demirel, & Kocak, 2016; Gökçearslan Çiftçi & Polat Uluocak; Erükcü Akbaş & Mutlu, 2016).

Madde bağımlılığı rehabilitasyonunda koruyucu-önleyici hizmetler, tedavi hizmetleri ve sosyal rehabilitasyon hizmetleri birbirlerine bağlıdır. Bu üç hizmet sürecinden herhangi birinde olan aksaklık tüm tedavi ve rehabilitasyon sürecini sekteye uğratabilir. Çünkü madde bağımlılığı tedavisi kişinin sadece uyuşturucuyu bırakmasını değil, gündelik yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebileceği hale gelmesini sağlamayı da amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çok sistemli terapi hizmetlerinin rehabilitasyon sürecinde aktif olmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Gökçearslan Çiftçi & Polat Uluocak).

Yapılan araştırmalar, bağımlılığın tedavisinde hangi rehabilitasyon modeli kullanılırsa kullanılsın, tedavi planında esneklik ve sosyal rehabilitasyon ilkelerini benimsemek gerektiğini ifade etmektedirler (Cılga 2009, Polat, 2015). Bu bağlamda araştırmancının bir sonraki bölümü tedavi planında esnekliğe ve sosyal rehabilitasyonun önemine değinecek, daha sonra ise rehabilitasyon modelleri anlatılacaktır.

Tedavi ve Rehabilitasyon Planında Esneklik ve Sosyal Rehabilitasyon

Tedavi ve rehabilitasyon planının değişen bireysel ihtiyaçlara göre esneklik göstermesi gereklidir. Örneğin hasta ilaç tedavisinin yanı sıra bağımlılık haricinde psikolojik tedavi görmesi gerekebilir. Bireyin kişilik sorunları, aile, eğitim ve sosyal yaşantısındaki ilişki

ağlarına ve yapısal sorunlara ilişkin problemleri tespit etmek ve buradaki çatışmaları çözmekte gerekli destek mekanizmalarını harekete geçirerek bireyin mevcut bağlamına uyumunu sağlamak rehabilitasyonun bir parçasıdır (National Treatment Agency for Substance Misuse, 2006)

Tedavi ve rehabilitasyon programının bağımlının işe ulaşması veya işine devam etmesi konusunda engeller oluşturmaması gerektiği düşünülmektedir. Fakat çalışma durumu bağımlının tedavi hizmetlerinden günlük sınırlı saatlerde sadece faydalanmasına sebep olabilmektedir. Zaman zaman tedavi sebebiyle işe ara vermelerine de sebep olabilir. İş-verenler bağımlıya bazı zamanlarda izin vermek zorunda kalabilecekleri veya iş performansında istikrar ve süreklilik olmayabileceği endişesi ile bağımlıya iş olanağı sağlamak istemeyebilir. Tüm bu sebeplerden dolayı tedavi gören bağımlı için onun koşullarına uygun esnek tedavi seçenekleri sunulabilir. Tedavi merkezleri gün içinde daha uzun süreli hizmet verebilir, evde uygulanabilecek bakım ve ilaç önerilerinde bulunulabilir ve kontrol sıklığı bağımlının iş durumuna göre düzenlenebilir (Sumnall & Brotherhood, 2012).

Yapılan araştırmalar bağımlıların tedavi konusunda kararlı olmayabilecekleri göz önünde bulundurulduğunda, bağımlıların istekli oldukları anda tedavi olanaklarının hazır olması çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla bağımlının istediği anda tedavi olanaklarına ulaşabilmesi ise madde bağımlılığıyla mücadelede en önemli etkenlerden biridir. Bağımlılık tedavi hizmetlerine ulaşamadığında hastanın kaybedilme riski doğabilir. Ayrıca bağımlıya ne kadar erken müdahale edilirse tedavide başarı şansının o kadar artabileceği belirtilmektedir (Erükçü Akbaş & Mutlu 2016; Karataşoğlu, 2013; Polat, 2014).

Bağımlılık tedavisinde tedavinin niteliği kadar süresi de oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bağımlılık maddesine ve bağımlının bireysel özelliklerine göre tedavinin en az 3 ay sürmesi (Vardar, Sönmez, Şıpka, & Karaca, 2015, s.71). Sosyal ve psikolojik rehabilitasyonun ise 1-3 yıl gibi mümkün olduğunca uzun tutulması gerektiğini yapılan araştırmalar vurgulamaktadır (Polat, 2015; Karataşoğlu, 2013)

Araştırmalar bağımlılık tedavisinde en önemli konulardan birinin sosyal rehabilitasyon olduğunu göstermektedir. Sosyal rehabilitasyonda bireyin aileden topluma tüm sosyal ilişki ağlarına sağlıklı bir şekilde dahil olması anlamına gelen sosyal entegrasyonun önemi üzerinde durulmaktadır. Sosyal entegrasyonda bağımlının iskan ettiği yer, eğitimi,

mesleki çabaları, iş desteği önemlidir. BM ve Avrupa birliği topluma yeniden entegre olmayı uyuşturucu maddeye olan talebin azalmasının bir parçası olarak görmektedir. İrlanda'da hükümetteki partiler bağımlıların eğitim düzeyini yükseltmek ve iş sahibi olmalarını sağlamak için söz vermişlerdir ve politika önerisi olarak buna ilişkin adımlarını 1970'li yıllarda sunmuşlardır. Bu nedenle bağımlıların toplumsal hayata uyumu için sosyal politikaların geliştirilmesi hususuna özel önem verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Keane, 2007; Polat, 2014).

Madde bağımlılığında medikal tedavi sonrasında, psikolojik ve sosyal rehabilitasyon uzun süreli müdahaleleri gerektiren uygulamalardır. Sosyal rehabilitasyonda en önemli sorumluluk ailede veya bakım veren kişilerdedir. Bu sebeple bakım verenlerin eğitilmesi, yönlendirilmesi, grup çalışmaları ve aile terapi yöntemleri ile sorunla baş etme becerileri geliştirilmelidir (Polat, 2014).

Bağımlılık müdahale planı somut, günlük, haftalık ve aylık hedefler içermesi gerektiği düşünülmektedir. Uzmanlar, aileler, okul ve iş yaşamındaki gözlemciler tarafından takip edilmesinin planın etkililiğini artırabileceği vurgulanmaktadır. Bu takipler ve gelişmeler doğrultusunda müdahale planı bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda revize edilerek yeniden yapılandırılabilir. Profesyonellerin bağımlı bireyi izlemesi ve problemle baş etmesi yönünde müdahalelerde bulunması bağımlı bireyde de kendine ve topluma karşı sorumlu olduğu duygusu uyandırabilir ve bu zor süreçte mücadelesindeki motivasyonu artırabilir. Ayrıca bağımlı bireyin düzenli bir yaşama kavuşmasının sağlanması, rehabilitasyonda önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Düzenli yaşam tarzı sağlanmadıkça, tekrar maddeye yönelme riski artacaktır (National Treatment Agency for Substance Misuse, 2006). Müdahaleler, aile üyelerinin sorumlu davranışlarını teşvik etmek ve sorumsuz davranışlarını azaltmak için tasarlanmalıdır. Bağımlı bireyin yaşamındaki herkes rehabilitasyon sürecinde sorumlu davranmakla mesuldür. Bu sadece bireyin rehabilitasyonu için değil toplum sağlığı için önemli bir konudur. Benzer şekilde, müdahaleler bireylerin gelişimsel ihtiyaçlarıyla uyumlu olmalı, tedavi gencin ve ailenin gelişim seviyesine göre bireyselleşmelidir (Daşbaşı, Polat, & Kesen, 2013). Başka bir deyişle müdahaleler özel ve iyi tanımlanmış sorunları hedefleyen, şimdi ve eylem odaklı olmalıdır (Kılıçarslan, 2007).

Üzerinde önemle durulması gereken diğer konu da bağımlı bireyin bu alışkanlığını hatırlatacak ve tekrar nüksetmesine yol açacak ortamlardan ve ilişkilerden uzak dur-

masıdır. Özellikle ergenlerin arkadaş çevresinin yeniden düzenlenmesi, arkadaş seçimi ve uyuşturucu madde bağımlılığı olan gruplardan uzak durması için gerekli koşullar oluşturulmasının önemi araştırmalarca vurgulanmaktadır. (Gökçearslan Çiftçi & Polat Uluocak; Ertüzün, Koçak Uyaroğlu, Demirel, & Kocak, 2016).

Madde Bağımlılığında Rehabilitasyon Modelleri

Madde bağımlılığı tedavisinde benimsenen üç tür model vardır. Bunlardan birincisi medikal tedavi yaklaşımı, ikincisi bilişsel ve davranışçı yaklaşımlar ve üçüncüsü ise hasta modeli “on iki adım programı”dır. Medikal tedavi yaklaşımı krizler ve maddeye duyulan şiddetli arzuya tolerans geliştirerek fizyolojik düzeltmeyi hedefler. Tedavi tedrici olarak maddenin miktarını düşürerek yoksunluğa alıştırmaya çalışır. İkinci modelin merkezinde davranış kontrolünden yoksun olmak vardır. Tedavi bağımlıya madde kullanmamak konusunda kontrolünü geliştirmesi için bilişsel ve davranışsal beceriler geliştirmeyi öğretmeye odaklanır. ‘Hastalık’ modeli ise bağımlı kişilik anlayışına dayanır ve kişilik değişimi için terapi programı sunar (Keene, 2001).

Bağımlılığın rehabilitasyonu konusunda çok boyutlu müdahalenin gerekliliği konusunda birçok araştırmacı hemfikirdir. Bu noktada bireyin yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik uygulama önerileri kabul edilebilir bulunmaktadır. Bunlar arasında bireyin iyileşme sürecinde benlik saygısı, damgalanma, benlik imajı, kontrol konuları yer almaktadır (Gökçearslan Çiftçi & Polat Uluocak; Erükçü Akbaş & Mutlu, 2016; Ertüzün, Koçak Uyaroğlu, Demirel, & Kocak, 2016).

1. Medikal Tedavi: Uzun Süreli Yataklı Tedavi

Uzun süreli yataklı tedavi 24 saatlik bakım imkanı sunar. Bu bakım türü genelde hastane dışı bağımlılara özel kurulmuş merkezlerde yapılır. Uzun süreli yataklı tedavilerin en iyi bilinen modeli iyileştiren topluluk (therapeutic community) ‘dur. Bu modelde 6 ila 12 ay arasında planlı tedavi uygulaması yapılmaktadır. Bu model tüm topluluğa aynı programı uygulayarak bireylerin yeniden sosyalleşmesine odaklanır. Tedavi gören bireyler, personel ve sosyal bağlamın dâhil olduğu bir planlama yapılır. Tedavi bireylerin kontrol ve sorumluluklarını artırmaya ve sosyal anlamda üretken bir yaşamının olmasına odaklanır. Burada yapılandırılmış programlar uygulanmaktadır, bağımlının inançlarını, kendilik algısını, ve yıkıcı davranış örüntülerini değiştirerek başkalarıyla uyumlu bilişsel ve

davranışsal yeniden yapılandırmaya yönelik aktiviteler planlanır. Bu programlar meslek edindirme, bireylerin özel ihtiyaçlarını karşılamak gibi unsurları içerecek kapsamlılıkta olabilmektedir (National Treatment Agency for Substance Misuse, 2006).

2. Bilişsel Tedavi: Bireysel Rehberlik

Bireysel rehberlik sadece madde kullanımını engellemeye odaklanmaz, bağımlılıkla ilişkili olabilecek diğer alanlara da odaklanır. Bağlam içinde bireyi ele alır. İş durumu, illegal eylemlerle ilişkisi, aile ve sosyal ilişkileri göz önünde bulundurularak bir tedavi ve rehabilitasyon programı hazırlanır. Bu modelde kısa vadede davranışlarda değişikliğe önem verilir. Bağımlı bireye başa çıkma stratejileri geliştirme ve madde yoksunluğuna dayanmayı sürdürmek konusunda taktikler geliştirmesine yardımcı olunur. Bağımlılık tedavisinde rehberlik eden kişi veya kişilerce haftada 1 veya 2 defa farklı bağlamlarda bireyle görüşmeler yapılır ve ihtiyaçlarına göre bireyler yönlendirilir (National Treatment Agency for Substance Misuse, 2006).

Davranışsal terapiler de bireysel rehberlik kapsamında değerlendirilebilecek terapilerdir. En etkili görülen ve sıkça kullanılan davranışsal tedavi modelleri ise edimsel yöntem, bilişsel davranışçı terapi ve motivasyon arttırma terapisisidir.

2.1. Edimsel Yöntem

Edimsel terapide hastaya planlanan davranışları yaptığı takdirde yemek fişi, seyahat veya sinema bileti gibi bazı teşvikler verilir, bu davranışlar terapiye zamanında gelmek, temizlik yapmak vb. olabilir. Bu terapide klasik koşullanmanın prensipleri çerçevesinde hareket edilir olumlu davranışın pekiştirilmesi için ödüllendirilir. Bu yöntemin faydalı olduğu deneyimlenmiştir fakat bu yöntemi uygulayan personelin çok iyi çalışması ve ödüllerin makul olması gereklidir (Straussner, 2012).

2.2. Bilişsel Davranışçı Terapi

Bilişsel davranışçı terapi bağımlılık konusunda en çok kullanılan ve etkisi üzerinde anlaşılan terapi türüdür. Bu yöntemde bağımlı bireylerin bilişsel sapmaları ve yanlış inançları değiştirerek madde kullanımına neden olan davranışlarını azaltmayı amaçlar ve düşünce kontrol teknikleri öğretilir. Negatif düşünce ve inançlar duygu ve davranışla-

rı etkiler. Bilişsel davranışçı tedavi yapılandırılmış tedavi stratejileri ile bireysel kontrolü artırmayı hedefler. Bu yöntem ile hastaya madde kullanımına devam ettiği durumda kazançlarının ve kayıplarının neler olabileceğini keşfetmesi sağlanmaya çalışılır. Kriz anları ve madde arzulama anları üzerine düşünerek iyileşmelerinin önündeki engeller üzerine düşünmeleri ve riskli durumlarda kaymanın olmaması için nasıl stratejiler geliştirmeleri gerektiğini anlamaları amaçlanır (Straussner, 2012). Davranışsal terapiler ve grup çalışmaları bilişsel yapılanmada faydalanan bir yöntemdir. Bu terapiler bireyin değişim motivasyonunu geliştirmeye yönelik olabilir. Maddeden kaçınmaya teşvik etmek ve madde kullanma isteğine karşı koyma becerisi geliştirecek bilişsel yapılandırma amaçlanabilir. Madde yoksunluğu hissini minimize etmek için problem çözme becerisi geliştirmek, iletişim becerilerini geliştirmek ve beyindeki mutluluk hormonunun (dopamin, serotonin) salgılanmasını sağlayacak sanatsal ve sportif faaliyetlere bağımlı bireyler yönlendirilebilir (Yeltepe Ercan, Yargıç, & Karagözoğlu, 2016).

2.3. Motivasyon Artırma Terapisi

Motivasyon artırarak madde bağımlılığını tedavi etmeyi amaçlar. Motivasyonel görüşmenin klinik teknikleri kullanılır. Empati göstermek, yargılamadan, ayrımcılığa tabi tutmadan hastanın tedaviye direnç geliştirmemesi için çalışılır. Bu yöntemin en önemli başarısı bağımlıları tedaviye ikna etmek ve bağımlının bu sürece istekli bir şekilde girmesini sağlamaktır (Straussner, 2012).

3. Hasta Modeli: Oniki Adımda Kolaylaştırma Terapisi

On iki adımda maddeyi bırakmayı kolaylaştırma tedavisi bağımlılığın erken tedavisinde kullanılan bir yöntemdir. 12 seanslık bir müdahale programı şeklinde tasarlanmıştır. Seanslar davranışsal, spiritual ve bilişsel kurallar çerçevesinde yapılandırılmıştır. Katılımcılar bağımlılığın kronik, gelişen, insanı güçsüzleştiren ve yaşamı yönetilmez hale getirdiğini kabul ederek, 12 adımda uygulanan prensiplere aktif katılarak program liderine gönüllü itaat etmeyi kabul ederler. Gönüllü itaat ile sorumluluklarını yerine getirmeye çalışırlar (Straussner, 2012).

3.1. Grup Rehberliği

Grup rehberliği birçok tedavi modelinde kullanılan oldukça faydalı bir yöntemdir. Özellikle aynı deneyime sahip insanların bağımlılıktan kurtulmak için paylaşımında bulundukları kendine yardım grupları, bağımlı bireylerin kurtulma arzularında yalnız olmadıklarını hissettirir ve başa çıkma stratejileri konusunda etkili taktikler geliştirebilirler. Ayrıca bağımlılığın artı ve eksi yönleri üzerine tartışarak bilişsel yeniden yapılanma süreçlerini daha etkili hale getirebilirler. Sesli düşünerek grup arkadaşları ve grup liderinin yardımıyla bağımlılık tedavisinde çok önemli olan düşünce ve inanç örüntülerini değiştirmeleri kolaylaşabilir (Gökçearslan Çiftçi & Polat Uluocak).

Sonuç

Sonuç olarak madde bağımlılığı çok boyutlu ve uzun süreli müdahaleler gerektiren bir olgudur. Bireyin fiziksel tedavi ile maddeden arınması, psikolojik rehabilitasyonu ve bilişsel yeniden yapılanması, sosyal çevresine ve sosyal aktivitelerine ilişkin yeni düzenlemeler ile katılımın sağlanması gereklidir. Madde bağımlılığı sadece tedavi gerektiren bir olgu olmayıp tedavinin yanı sıra bağımlılığın yeniden nüksetmesini engelleyecek müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple bireyin yaşam biçimini, bilişsel düşünme tarzını değiştirmeye yönelik müdahaleler gerekliliği bu alanda çalışanlarca kabul edilmektedir. Başarılı bir rehabilitasyon modelinin zikredilen bileşenleri dikkate alması gereklidir.

Kaynakça

- Cılga, İ. (2009). Madde Ve Madde Kullanımı İle Mücadelede Ulusal Politika Ve Strateji Öncelikleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 7-22.
- Corrigan, P. W., Kuwabara, S. A., & O'shaughnessy, J. (2009). The Public Stigma of Mental Illness and Drug Addiction. *Journal of Social Work*, 139-147.
- Cunha, B. F. (2017). Ethics and Undertreatment of Pain in Patients With a History of Drug Abuse. *Continuing Nursing Education*, 4-7.

- Daley, D., & Feit, M. (2013). The Many Roles of Social Workers in the Prevention and Treatment of Alcohol and Drug Addiction: A Major Health and Social Problem Affecting Individuals, Families, and Society. *Social Work in Public Health*, 159-164.
- Daşbaşı, S., Polat, G., & Kesen, N. F. (2013). Genelci Yaklaşımına Açısından Madde Bağımlısı Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Sosyal hizmet Sempozyumu 2013* (s. 287-300). Kocaeli: Gündem Çocuk Derneği Yayınları.
- Dunn, D., & Neuman, J. (2012). How substance abuse impacts pain management in acute care. *Nursing*, 42(8), 66-68.
- Ekinci, S., Yalçınay, M., Uğur Kural, H., & Kandemir, H. (2016). Madde Bağımlılığı Olan Hastaların Ebeveynlerinde Öfke Düzeyi: Öfkenin Depresyon ve Anksiyete Düzeyi ile İlişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 125-129.
- Ertüzün, E., Koçak Uyaroğlu, A., Demirel, B., & Kocak, E. (2016). Boş Zaman Aktivitelerinin Madde Bağımlılığı Sürecindeki Rolüne İlişkin Bir Çalışma. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 49-58.
- Erukçu Akbaş, G., & Mutlu, E. (2016). Madde Bağımlılığı Tedavisi Gören Kişilerin Bağımlılık ve Tedavi Deneyimleri. *Toplum ve Sosyal hizmet*, 123-144.
- Gökçearslan Çiftçi, E., & Polat Uluocak, G. (tarih yok). Almanya'da Madde Bağımlısı Çocuk ve Gençlere Yönelik Bir Rehabilitasyon Modeli. *Kriz Dergisi*, 11-18.
- Gürpınar, D., & Tokuçoğlu, L. (2006). Bağımlılık Yapan Maddeler ve Bu Maddelerle İlgili Rüyalarda. *Bağımlılık Dergisi*, 38-43.
- Kalaycı-Kırlioğlu, H. İ., Kırlioğlu, M., Ercan, F. Z. (2017). Çocuklarda Davranışsal Sorunlar/Davranış Bozukluğu. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (8), 27-34.
- Kalyoncu, A., Mırsal, H., Pektaş, Ö., Şatır, T., Serez, M., & Beyazyürek, M. (tarih yok). Yeterlik Tedavi Gören Alkol Bağımlıları İçin Örnek Bir Tedavi Programı.
- Karataşoğlu, S. (2013). Sosyal Politika Boyutuyla Madde Bağımlılığı. *Türk İdare Dergisi*, 321-352.

- Keane, M. (2007). *Social Reintegration as a Response to Drug Use in Ireland*. Dublin: Health Research Board.
- Keene, J. (2001). An International Social Work Perspective on Drug Misuse Problems and Solutions. *Journal of Social Work*, 187-199.
- Kılıçarslan, F. (2007). Madde Bağımlısı Ergenlerde aile Terapileri ve Bir Olgu Sunumu. *Bağımlılık Dergisi*, 42- 45.
- Kliwer, W., & Murrelle, L. (2007). Risk and Protective Factors for Adolescent Substance Use: Findings from a Study in Selected Central American Countries. *Journal of Adolescent Health* , 40, 448-455.
- Kural, S., Evren, C., & Çakmak, D. (2005). Alkol/Madde Bağımlılığında Kişilik Bozukluğu Ek Tanısının Diğer I. Eksen Tanıları ve Çocukluk Çağı Kötüye Kullanımı ve İhmali ile İlişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 9-18.
- National Treatment Agency for Substance Misuse. (2006). *Models of Residential Rehabilitation for Drug and alcohol Misusers*. London: National Treatment Agency.
- Ögel, K. (2017). Maddeler. <http://www.ogelk.net>: <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/maddeler.pdf> adresinden alındı
- Öztürk, Y. E., Kırloğlu, M., & Kırac, R. (2016). Alkol ve Madde Bağımlılığında Risk Faktörleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 18 (2), 97-118.
- Polat, G. (2014). Madde Bağımlılığı Tedavisinde Sosyal Hizmet MESleği. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 143-148.
- Polat, G. (2015). Madde Bağımlısı Ergenlerin, Tedavi Sonrası Toplumla Yeniden Bütünleşme Deneyimleri: Nitel Bir Araştırma. *Turkish Journal of Family Medicine & Primary Care*, 158-169.
- Straussner, S. L. (2012). Clinical Treatment of Substance Abusers: Past, Present and Future. *Clin Soc Work J* , 127-133.

- Sumnall, H., & Brotherhood, A. (2012). Social Reintegration and Employment: Evidence and Interventions for Drug Users in Treatment. Spain: European Monitoring Centre for Drug and Drug Addiction.
- Türk Dil Kurumu. (2017, 11 14). Türk Dil Kurumu. http://www.tdk.gov.tr: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_karsilik&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a0afd57dcd5e8.16350324 adresinden alındı
- Vardar, E., Sönmez, B., Şıpka, H., & Karaca, E. (2015). Bağımlılık Tedavisinii Terk Nedenlerinin Değerlendirilmesi. Bağımlılık Dergisi, 70-77.
- Yeltepe Ercan, H., Yargış, İ., & Karagözoğlu, C. (2016). Alkol e Madde Bağımlılığı Tedavisi Gören Yetişkinlerde Düzenli Egzersizin, Depresyon ve Yaşam Kalitesine Etkisi . Anadolu Psikiyatri Dergisi, 33-41.

13

ÇOCUK GELİŞİMİ PROGRAMINDA OKUYAN ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA İLİŞKİN FARKİNDALIKLARI

CHILD DEVELOPMENT STUDENTS' AWARENESS OF CHILD ABUSE AND NEGLECTED

Gülbaşak Yerli

Öz

Çocuk koruma kanununa göre çocuk daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmuş kişi olarak tanımlanır. İstismar çocuğun iyilik halini ortadan kaldıran fiziksel, psiko-lojik, cinsel, sosyal ve ekonomik boyutları olan çocuğun kendisi ile birlikte ailesini, içinde bulunduğu toplumu etkileyen ve ilgilendiren trajik bir sorundur. Bu çalışma, Sakarya Üniver-sitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programında okuyan öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin tespitini sağlamayı amaçlamaktadır. Betimsel ve değerlendirme niteliği ağır basan bir tarama araştırması olan bu araştırma Sakarya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programında okuyan 196 öğrenci üzerinde gerçekleştirildi. Bu öğrencilerin nispeten azlığı ve evrenin tamamına ulaşılabilir olması nedeni ile ayrıca bir örneklem gurubu alınmamıştır. Veriler araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen anket formu ile toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı aracılığı ile işlenmiş ve çözümlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular şu şekildedir: Araştırmaya katılan öğrencilerin % 74'ü çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi almış, % 26'sı ise bilgi almamıştır. Katılımcıların fiziksel istismarın belirtilerine ilişkin görüşlerini değerlendirecek olursak, çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesine katılanların oranı katılmayanlardan fazladır. Katılımcıların cinsel istismarın belirtilerine ilişkin görüşlerine baktığımızda, açık saçık telefon konuşmasının cinsel istismar mıdır? İbaresine katılmıyorum diyenlerin oranının % 21.4 olması oldukça endişe verici bir sonuçtur. Katılımcıların duygusal istismarın belirtilerine ilişkin görüşleri ise anne ve/veya babanın fiziksel temastan kaçınması ve ona dokunarak yakınlığını belli etmemesini duygusal istismar ola-

arak nitelermeyenlerin oranının %19.4 olması düşündürücüdür. Katılımcıların istismarın nedenlerine ilişkin görüşleri, bebek olma, kız olma ve çok çocuklu ailede olma olarak belirtilmiştir. Elde edilen sonuçlar, katılımcıların istismar hakkında bilgi kaynaklarının internet ve medya olması ve özellikle cinsel ve ekonomik istismarın varlığı konusundaki ifadelerle yaklaşık % 20 oranında katılmamaları bu konuda ciddi bir bilinçlendirme çalışması yapılması gerektiğini göstermektedir. Çünkü bu öğrenciler mezun olduktan sonra kreşlerde ve anaokullarında önemli bir iş gücüne sahiptirler ve bire bir çocuklarla çalıştıkları için istismarın varlığının tespiti açısından önemlidirler. Bu doğrultuda çocuk koruma politikalarının geliştirilip düzenlenmesinde çocuklarla birebir çalışan meslek elemanlarının istismar konusunda bilinçlendirilip eğitilmesi gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk, Çocuk İstismarı, Çocuk ihmali

Abstract

According to child protection law even if the child is mature at an earlier age, a child is defined as a person who has not completed the age of 18. Abuse is a tragic problem that affects the child with the physical, psychological, sexual, social, and economic dimensions of the child, who have removed the well-being of the child, and that affects and affects his or her family. The aim of this study is to determine the level of awareness about child abuse among the students studying at Sakarya University Health Services Vocational High School Program. This research, which is a research study which is a descriptive and evaluative study, was carried out on 196 students studying in the Child Development Program of Sakarya University Health Services Vocational School. The reason for the relatively low number of these students and the fact that the entire universe is accessible no sample was taken. The data were collected by a questionnaire developed in accordance with the purpose of the research by the researcher. The obtained data were processed and analyzed by SPSS (10.0) program. Findings obtained in the research are as follows: 74% of the students who participated in the study had information about child abuse and neglect and 26% did not receive any information. The proportion of those who participate in directing violence to their children's disputes with their friends is far greater than those who do not, if the participants will evaluate their views on the symptoms of physical abuse.

When we look at the views of participants on the manifestations of sexual abuse, Is the sexual exploitation of the pornographic telephone conversation? 21.4% of the participants did not participate in this expression and this result is very worrying. Participants' views on the symptoms of emotional abuse is 19.4% of those who do not qualify as emotional abuse by their mother and / or father's avoidance of physical contact, this result is engrossing. Participants' views on the causes of abuse have been stated as being a baby, being a girl, and being a child with many children. The results show that the sources of information about exploitation of the participants are the internet and media, and in particular

about 20% of the statements about the presence of sexual and economic exploitation should be done in a serious awareness-raising work. Because these students have a significant workforce in kindergartens after they graduate, they are important for the detection of abuse because they work with individual children. In this respect, it is necessary to educate the professionals who work individually with children in the development and regulation of child protection policies.

Key Words: *Child, Child Abuse, Child Neglect*

GİRİŞ

Her çocuğun şiddetten uzak sağlıklı yaşama hakkı vardır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme hükümlerinde de belirtildiği gibi çocuklarda yetişkinler gibi temel insan haklarına sahiptir ve sözleşmeye imza atan devletler çocukları fiziksel, duygusal istismar veya ihmale, cinsel taciz dahil her türlü kötü muameleye karşı koyuyacağı teminatını vermektedirler (Yücel,2016,88). Fakat dünyada milyonlarca çocuğun fiziksel, duygusal ve cinsel şiddete maruz kaldıklarını veya tanık olduklarını görmekteyiz (Paslı, 2017: 93).İstismar multidisipliner bir konu olup sosyal hizmet, psikoloji, hukuk, tıp, sosyoloji gibi farklı disiplinlerce değerlendirilip farklı yaklaşım ve boyutlarda tanımlanmaktadır (Yücel,2016,88).

Çocuk sağlığının, korunmasında, iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde ihmal ve istismar olgularının erken tanınması ve soruna ilişkin müdahalelerinin erken dönemde başlatılması oldukça önemlidir (Kürklü, 2011:18-32). Dünyada ve Türkiye’de çocuk istismarı ve ihmali oldukça yaygın biçimde görülmektedir. Bu konuda çalışmalar artmakta olmasına karşın çocuk ihmal ve istismarının gerçek oranına ulaşıp tam olarak tespitinin yapılması mümkün olmamaktadır. Ülkemizde çocuk ihmal ve istismarına yönelik çalışmalar 1980’lerde başlamıştır. Ülkemizde de dünyada olduğu gibi çocuk ihmal ve istismarına ilişkin önemli çalışmalar yapılmış olsa da halen çocuk ihmal ve istismarının çözümüne ilişkin etkili ve kesin bir sonuca ulaşamamıştır.

Çocuk istismarı ve ihmaliinde yapılan davranışın, erişkin tarafından bilinçli olarak gerçekleştirilmesi ve çocuk tarafından algılanması gerekli olmamakla birlikte çocuk ihmali ve istismarının kültürel yapıdaki farklılıklarla, toplumdan topluma değişmesi; ailelerin çocuk eğitimi konusundaki bilgi ve tutumlarındaki farklılıklardan ve çocuğun yetişkinlerce kendine yönelik gerçekleştirilen davranışları farklı algılamasından

kaynaklanmakta ve bu nedenle herhangi bir toplumda çocuğa yönelik gerçekleştirilen davranışların çocuk istismarı ve ihmali olarak tanımlanacağına büyük ölçüde o toplumda bulunan bireylerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgileri, değerleri, benimsedikleri toplumsal normlar, inançları ve aile dinamikleri belirlemektedir (Kürklü, 2011:18-32).

İstismar olgusuna yaklaşımda çocuğun, anne, baba ve istismarı uygulayan bireyin durumunun birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Traşçı ve Gören, 2007:70-74). Sosyal işlevsellik alanında istismar ve ihmale uğramış çocuklarda bazı eksiklik gözlenmektedir; istismar ve ihmale uğramış çocuklar duygusal yoğunluğu az, çatışmalı, yoğun öfkeli ilişkiler kurmakta, yakın ilişki kurmakta zorlanmakta ve istismar davranışı içeren ilişkiler kurma eğiliminde olmaktadır ayrıca akademik başarılarına baktığımızda bilişsel yetilerinde bozukluk ve başarısızlıklar görülmektedir (Kürklü, 2011:18-32).

1.Çocuk İstismarı ve İhmali

Çocuk istismar ve ihmal vakalarının bildirilme yolları ve verilerin toplanma şekli çeşitlilik göstermekle birlikte rapor edilen vakaların gerçek oranın oldukça küçük bir kesimini yansıttığı düşünülmekte ve bu doğrultuda çocuk istismar ve ihmal vakalarını belirlemek güçlüğü doğmaktadır (Zastrow vd, 2014:319-334).

Çocuk istismarı ve ihmali, anne, baba ya da çocuğun bakımından sorumlu kişi tarafından çocuğa yönelik gerçekleştirilen, zarar verici olarak nitelendirilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygun bulunmayan, çocuğun gelişimini engelleyen, tehdit eden her türlü tutum ve davranışlar sonucu çocuğun sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesiyle fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi durumudur (Traşçı ve Gören, 2007:70-74).

Dünya Sağlık Örgütü 2002 yılında çocuk istismarını: “Çocuğun sağlık, büyüme ve gelişmesini olumsuz olarak etkilenmesine neden olan her türlü fiziksel ve/ veya duygusal, cinsel, ihmal veya ihmale neden olacak ticari reklam amaçlı ya da diğer bütün etkileme şekilleri de dahil olmak üzere her türlü tutum ve davranışlara maruz kalması” olarak tanımlamıştır (Kürklü, 2011:18-32).

Çocuğun açık ve kesin ifadesi, çocuk istismarını ortaya çıkartırken en önemli unsurlardan biri olmasına karşın çocuğun ifadesinin olmadığı durumlarda muayene bulguları olarak

fiziksel bulgular çok büyük bir öneme sahiptir (Traşçı ve Gören, 2007:70-74). Çocuk istismarı ve ihmali, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümü olarak değerlendirilir (Kürklü, 2011:18-32). Eylemler aracılığı ile bir çocuğa zarar vermeyi istismar olarak tanımlanırken, çocuğun gelişimi ve hayatta kalması için gerekli olanların yapılmaması, verilmemesi ise ihmal olarak tanımlanır (Zastrow vd, 2014:319-334).

1.1.Çocuk İstismarının Tipleri

Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve çocuk ihmali olarak değerlendirilirken çocuk ihmali ise fiziksel ve duygusal ihmal olarak sınıflandırılmaktadır.

1.1.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük bireye bakımından sorumlu herhangi bir yetişkin tarafından elle ya da bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğratılması, yaralanması ya da yaralanma riski taşıması durumudur. Fiziksel istismar, en yaygın rastlanılan ve belirlenmesi en kolay olan istismar tipidir.

Çocuğun tedavisinde açıklanamayan bir gecikme, tekrarlayan şüpheli yaralanmalar çelişkili öykü, fiziksel bulgularla uyumsuz öykü, çocuğun hasarla ilgili anne, babayı suçlaması, hasardan çocuğu ya da başka birini sorumlu tutan anne, anne, babanın çocuktaki hasar konusunda ilgisiz ya da aşırı kaygılı görünmesi anne ve babada istismara uğrama öyküsü fiziksel istismarı işaret etmektedir (Traşçı ve Gören, 2007:70-74).

Saldırgan ve suça yönelik davranışlar fiziksel istismar ve ihmalle en sık birliktelik gösteren sorunlardan olup istismar mağduru çocuklarda davranış bozukluğu ısrarlı karşı olma, karşı gelme durumu oldukça fazla görülmektedir (Kürklü, 2011:18-32).

Çocuğun fiziksel istismar ve ihmali belirlemede bedensel ve davranışsal belirtileri değerlendirecek olursak, bedensel belirtiler: çürükler, yırtılmalar, kırıklar, yanıklar, kafa yaraları ve iç yaralanmalar gibi; davranışsal belirtiler ise aşırı pasif, uysal ve itaatkar davranışlarla istismara sürükleyecek çatışmadan kaçınmak ve farkedilmemeyi sürdürmeyi amaçlamak, gereksinimlerinin karşılanmamasından dolayı gizlenmeyen açık düşmanlık-

la öfkeli ve saldırgan davranışla çocuk istismarla baş etmeye yöneldiği ve zorlandığı için gelişimsel duraklamalar görülmektedir (Zastrow vd, 2014:319-334).

1.1.2. Duygusal İstismar

Duygusal istismar diğer istismar türlerine oranla tanımlanması daha karmaşık, zor ancak en sık rastlanan istismar türüdür (Traşçı ve Gören, 2007: 70-74). Çocuğun duygusal bakımından ihtiyaçlarını karşılamama, çocuğa otorite kullanma, lakap takıp alay etme, aşırı baskı kurma ve çocuğu yalnız bırakma, korkutma, reddetme, tehdit etme, yalnız bırakma, aşağılama, küfretme, yanıltma, çocuktan yaşının üzerinde sorumluluk bekleme, kardeşler arasında ayırım yapma, aşırı koruma altına alarak bağımlı kılmak önemli duygusal istismar türlerindendir. Bu tür davranışlarla karşılaşan çocuklarda saldırgan ve uyumsuz davranışlarda bulunma, gergin olma, aileden uzaklaşma, bağımlı kişilik geliştirme ve değersizlik duyguları geliştirme gibi durumlar ortaya çıkabilirken ayrıca duygusal istismar mağduru çocukların zihinsel ve fiziksel gelişmelerinin de olumsuz etkilendiği ve normal zihinsel kapasiteye sahip olmalarına rağmen, dikkat dağınıklığı ve öğrenme gücünün gibi sorunlar görülmektedir (Traşçı ve Gören, 2007:70-74).

Duygusal istismar fiziksel ve cinsel istismarın hasarı kalktığına dahi devam edebildiği gibi tek başına da var olması mümkündür. Duygusal istismarın anlaşılmasında, tanımlanmasında, farkedilmesinde ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlükler yaşanmaktadır (Kürklü, 2011:18-32). Duygusal istismarın genel tanımını yapacak olursak; ebeveyn ya da çevredeki diğer yetişkinlerin çocuğa yönelik saldırganca davranışları ve çocuğun yeteneklerine yönelik gerçek dışı istek ve beklentiler içinde olmaları olarak ifade edilebilir. Ayrıca duygusal istismarın yetişkinler tarafından çocuğun duygusal gelişimini engelleyici ve kişiliğini zedeleyici, eylemler ya da eylemsizlikler olarak da ifade edilmesi mümkündür (Kürklü, 2011:18-32).

1.1.3. Cinsel İstismar

Çocuğa yönelik cinsel istismar, yetişkinin çocuk üzerinde cinsel anlamda eylemlerde bulunması ya da bu duruma göz yumulması olarak tanımlanabilir. Yetişkinin bu süreçte çocuk üzerinde güç, güven ve sorumluluk ilişkisini kullanmakta; çocuğa *çok zaman* gelişimsel olarak yetersiz olduğu için durumu algılayıp ifade edememekte ve eyleme onay vermemesi mümkün olamamaktadır. Cinsel istismar, çocuk istismarı çeşitleri içerisinde

tespit edilmesi en zor olan istismar tipidir (Traşçı ve Gören, 2007:70-74).

Çocuğun ebeveynlerinin dışında üvey ebeveyn, amca, dayı, tanıdık gibi güvendiği bir kişi tarafından cinsel içerikli eylemlere maruz kalması da ensest olarak ifade edilmektedir.

Ciddi bir sosyal problem olarak görülen çocuk cinsel istismarı kısa ve uzun vadede psikolojik yönden ağır olumsuz sonuçların yaşanmasına neden olmakta, bireyin yaşam kalitesini ve yaşam doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Kürklü, 2011:18-32).

Cinsel organlarda ağrı, kaşıntı, zührevi hastalılar, alt ıslatma, yürüme veya oturmakta zorlanma, kanlı, lekeli, yırtılmış iç çamaşırı, kötü koku, tekrarlayan kusma, hamilelelik ve karın ağrısı gibi durumlar çocukta cinsel istismarın fiziksel göstergeleri olarak kabul edilmekteyken; uyku bozuklukları, akranlarla zayıf ilişki, aşırı cinsel veya tahrik edici ve kendine zarar verici davranışlarda bulunma gibi durumlar da çocukta cinsel istismarın davranışsal göstergeleri olarak değerlendirilmektedir (Webb, 2017:405). Ayrıca cinsel istismar çocuk üzerinde zedelenmiş cinsellik, ihanet duygusu, acizlik ve damgalanma gibi etkiler yaratmaktadır (Finkelhor ve Brown, 1985: 530-541).

Cinsel istismar erkek çocuklarda genellikle iz bırakmaz, ya da kolaylıkla görülebilse de izlerin önemi çok açık olmamakla birlikte ısırik izleri, ekimozlar ve ödem olabilir, erkek çocuklarda genital yaralanmalar, cinsel istismardan çok bazen cinsel olmayan cezalandırma sonucu ortaya çıkabilirken kız çocuklarında durum çok daha belirgin olmaktadır (Polat, 2004:85-131).

Çocuktan ve aileden kaynaklanan risk faktörlerinin sürekliliği çocuğun cinsel istismar mağduriyetinin tekrar tehlikesini artırdığı belirtilmektedir (Fergusen, 1997: 789-803). Cinsel istismara uğramış çocuklarda kaygı bozuklukları kısa sürede ortaya çıkabilmekte, uyku bozuklukları, kabuslar, fobiler, bedensel yakınmalar ve korku tepkileri gözlenmektedir. Yüksek oranda depresyon gözlenmekte ve kurbanın benlik saygısı ciddi hasara uğramaktadır.

Cinsel istismar ile mücadelenin en etkin yolu, oluşmasını önleyici programlar (anne, babanın eğitimi, ev ziyareti programı, kurumlar içersine çocuk istismarını önleme çalışmalarının yerleştirilmesi, yardım isteğinde bulunan anne, babaya cevap vermekte) yapmak iken oluştuktan sonra aile ve bireysel terapiler önemli müdahale yöntemleridir (Traşçı ve Gören, 2007:70-74).

1.1.4. Çocuk İhmali

Çocuklar kendilerini psiko-sosyal açıdan destekleyecek, yönlendirecek, bakım verecek kişilere ihtiyaç duyarlar ve bu gereksinimler karşılanmadığı durumlarda çocuk ihmalinden söz etmek mümkündür. Çocuk ihmali genellikle eğitim gereksinimleri karşılanmayan, büyüme geriliği olan psiko-sosyal uyum güçlüğü çeken çocuklarda düşünülmektedir. Çocuk İhmal ve istismarı karşılaştırıldığında fiziksel istismar kişilerarası, duygusal, davranışsal ve bilişsel sorun, madde kötüye kullanımı ve psikiyatrik hastalıklarla ilişkili iken fiziksel ihmalde çocuğun duygusal, sosyal, bilişsel ve davranışsal gelişiminde ağır ve uzun dönemli sonuçlar doğurabilmekte ve ihmale maruz kalmış çocuklarda fiziksel istismara uğramış çocuklara oranla daha ağır bilişsel ve akademik bozukluklar, daha fazla asosyal davranış örüntüleri gözlemlenmektedir (Kürklü, 2011:18-32).

Çocuk fiziksel ihmalinin göstergelerine bakacak olursak: çocuğun hastalıklarına dikkat edilmemesi, uygun olmayan dış bakımı, çocuğun akıl sağlığı sorunlarının görmezden gelinmesi, çocuğun eğitimiyle ilgilenilmemesi, çocuğun gözetimsiz ve denetimsiz bırakılması, çocuğun terk edilmesi, yetersiz barınma koşulları ve beslenme olanakları, çocuğun kişisel hijyenine dikkat edilmemesi, ebeveynin çocuğa karşı düşük bağlanma ve hassasiyet geliştirmemesi, duygusal, davranışsal ve gelişimsel sorunlarla karşılaşılmasıdır (Zastrow vd., 2014:319-334). Duygusal ihmal göstergelerinde ise çocuğun reddedilmesi, çeşitli uygun ilişkilerden çocuğun uzak tutulup yalıtılması, çocuğun tehdit edilmesi, korkutulması, görmezden gelinip çocuk yokmuş gibi davranılması, yasadışı ve sapkın davranışlara karşı cesaretlendirilmesi gibi durumlarla karşılaşmaktadır (Zastrow vd., 2014:319-334).

2. Çocuk İstismar Ve İhmalinin Nedenleri

Araştırmacıların çoğuna göre ebeveyn, çocuk ve çevre ile ilişkili etkenlerin çocuk istismarı ve ihmalinin oluşumunda etkili olduğu, fiziksel istismar ve ihmalin nedenine ilişkin basit bir açıklama getirmenin ise güç olduğu ifade edilmektedir (Kürklü, 2011:18-32).

İstismarcının niteliklerine baktığımızda, istismarcıların temel karakteristiği düşük öz saygı ki bu durum kişisel destek ve bakım gereksinimini doğurur, öz güven düşüklüğünden kaynaklanan toplumsal yalıtım, iletişim ve ilişki güçlükleri söz konusu olup ilişkileri fırtınalı, iletişimleri etkisiz ve düşmanca, zayıf ebebeyinlik ve başetme becerileri

görülmektedir (Zastrow vd., 2014:319-334). Ayrıca düşük sosyo ekonomik statü ile çocuk ihmal ve istismarı arasında pozitif bir bağ bulunmaktadır (Adams vd., 2014:363).

İstismara yatkınlık genellikle genç ebeveyn, ebeveynlerin çocukluğu döneminde istismar öyküsü bulunması, herhangi bir madde bağımlılığı, ekonomik yoksunluk, partnerin ölümü, kronik hastalık, fazla sayıda çocuk sahibi olma, parçalanmış aile ile ilişkisi olabildiği düşünülmektedir (Hancı,2002:263-284). Cinsel istismar açısından değerlendirildiğimizde ise cinsel istismarın sık görüldüğü ailelerde genel olarak boşanma, şiddet, alkol ve madde kullanımı, cinsel sorunlar, sosyal izolasyon, baskın ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli, rol çatışması gibi patolojik durumlar gözlenmektedir.

Çocuğunu ihmal eden ebeveynlerin karakteristik özelliklerine baktığımızda, ebeveynin hiç bir şey yapmaya enerjisi yoktur, kayıtsız, letarjik duygu durumu içindedir, çocuğa karşı sürekli tutarsız ve dikkatsiz davranma eğilimi gösterir, depresyon içinde olma, zeka geriliği ve psikoz gibi ciddi akıl hastalıklarına sahip olma durumlarının görülmesi mümkündür (Zastrow vd., 2014:319-334).

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı Sakarya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programında okuyan öğrencilerin çocuk istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin tespitini sağlamaktır.

Çocuk ihmal ve istismarının oldukça büyük bir oranda olduğu ülkemizde birebir çocuklarla çalışacak meslek elemanlarının çocuk ihmal ve istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin tespit edilip o doğrultuda programların oluşturulması sorunun kısa sürede çözümünde çok önemli ve gereklidir. Bu doğrultuda istendik bir sonuca ulaşılabilmesi için mezuniyetleri sonrasında birebir çocuklarla çalışacak olan çocuk gelişimi programı öğrencilerinin öncelikle çocuk istismar ve ihmali ile ilgili farkındalıklarının tespit edilmesi önemlidir.

3.2. Araştırmanın Yönetimi ve Kapsamı

Betimsel ve değerlendirme niteliği ağır basan bir tarama araştırması olan bu araştırma

Sakarya Üniversitesi Sakarya üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programında okuyan öğrencilerin okuyan 196 öğrenci üzerinde gerçekleştirildi. Bu öğrencilerin nisbeten azlığı ve evrenin tamamına ulaşılabilir olması nedeni ile ayrıca bir örneklem gurubu alınmamıştır. Veriler araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen anket formu ile toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı aracılığı ile işlenmiş ve çözümlenmiştir.

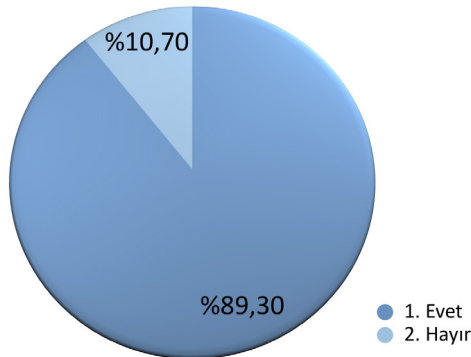
3.3. Soru Formunun Tanıtılması

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan soru formu, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcıların kişisel özellikleri, ikinci bölüm, çocuk istismar ve ihmaline ilişkin farkındalıkları, üçüncü bölümde ise çocuk istismar ve ihmalinin nedenlerine ilişkin görüşlerini içermektedir. Katılımcılara yöneltilen bu sorularda çocuk istismar ve ihmaline ilişkin belli yargılara hangi derecede katıldıkları yada katılmadıkları sorulmuştur.

4. Bulgular ve Değerlendirme

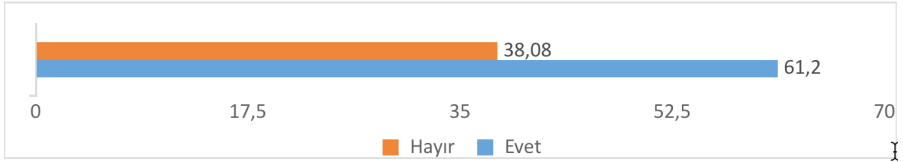
Öğrencilerin Genel Özellikleri: Araştırmaya katılan öğrencilerin % 8.7'si 18 yaş ve altı, % 66.8'i 19-21 yaş arası, % 19.4'ü 22-25 yaş arası, %2'si 26-29 yaş arası, % 3.1'i 30 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 69.9'u 1.sınıf, % 30,1'i 2.sınıf öğrencisidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 1.5'i Anadolu Lisesi, %0.5'i Anadolu Sağlık Meslek Lisesi, % 80.6'sı Anadolu meslek Lisesi, & % .6'sı Açık Lise, % 12.8'i diğer liseden mezundur.

Grafik 1: Çocuk Gelişimi Programının Seçimi

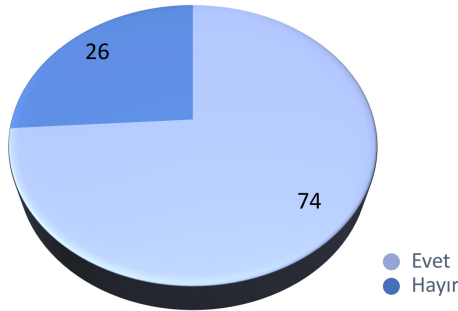
Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir oranı (% 89.3) çocuk gelişimi programını isteyerek ve bilinçli olarak seçmiştir.

Grafik 2: Kreş veya Herhangi Bir Okul Öncesi Kurumda Çalışma

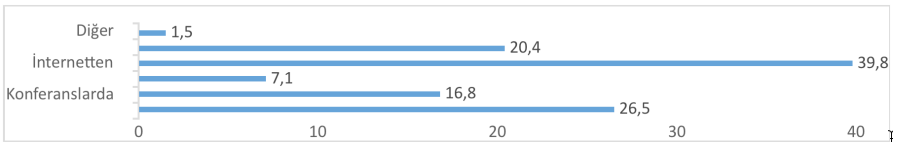
Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun (% 61.2) kreş ve yada bir okul öncesi kurumda çalışmakta oldukları görülmektedir.

Grafik 3: Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi Alma

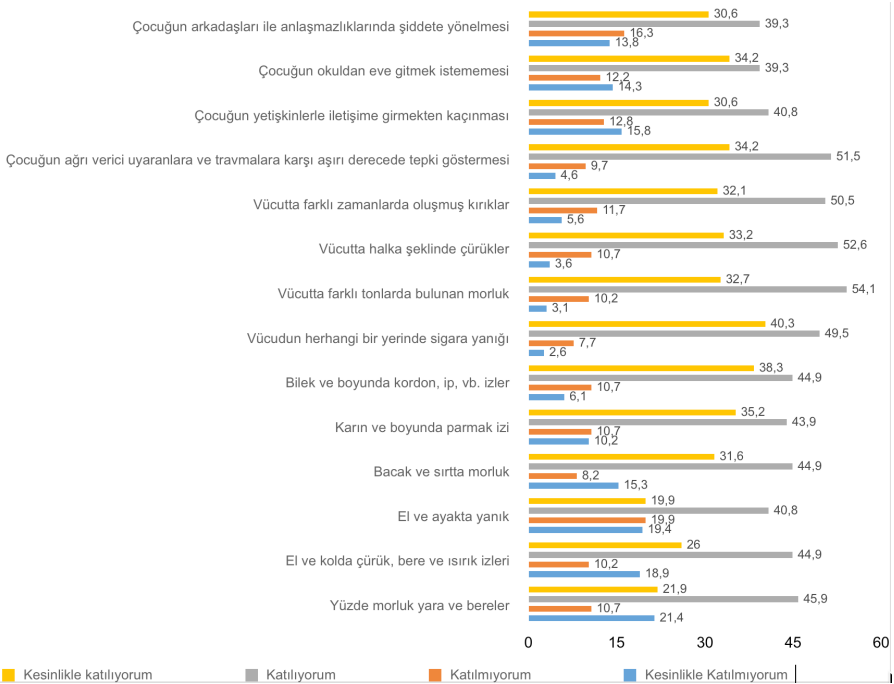
Araştırmaya katılan öğrencilerin % 74 gibi büyük bir oranı çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir.

Grafik 4: Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Alınan Bilginin Kaynağı

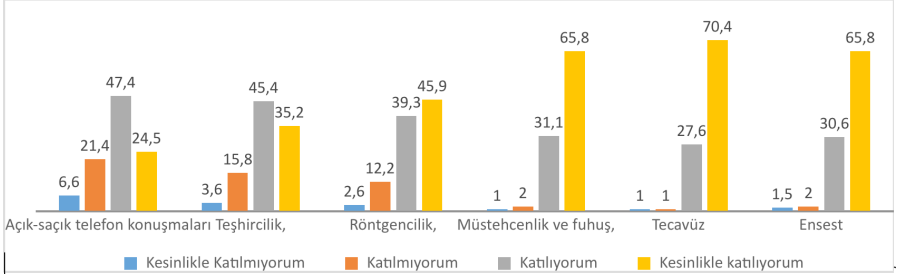

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu, çocuk istismarı ve ihmali konusunda almış oldukları bilgilerinin kaynağını internet olarak ifade etmişlerdir. İhmal ve istismar konusundaki bilgilerinin kaynağında okul ikinci sırada yer alırken onu konferans ve seminer takip etmektedir.

Grafik 5: Çocukta Fiziksel İstismar Belirtisine

Katılımcıların büyük çoğunluğunun fiziksel istismara ilişkin belirtiler hakkında bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Fakat yüzde morluk veya yara bereler, el ve kolda çürük ısırik izi, el ve ayakta yanık, bacakta ve sırtta morlukkanın ve boyunda parmak izinin varlığı, çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması, çocuğun okuldan eve gitmek istememesi, çocuğun arkadaşlarıyla anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi gibi fiziksel şiddet belirtilerine katılımcıların % 10'un üzerinde bir oranda katılmamaları ise endişe vericidir.

Grafik 6: Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Belirtisi

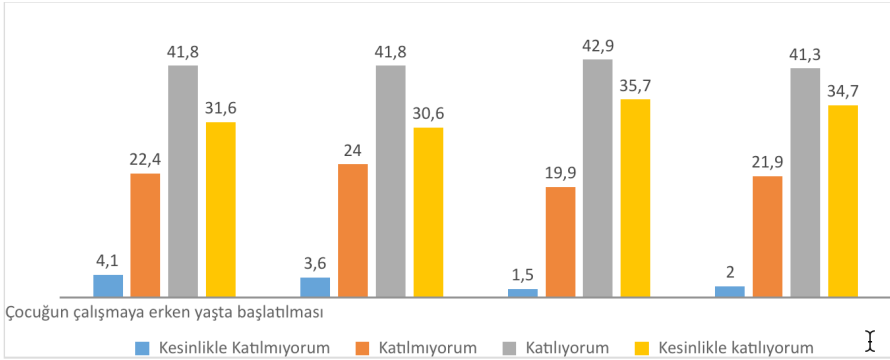
Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu tecavüzü, ensesti, müstehcenlik ve fuhuşu cinsel istismar olarak nitelerken açık seçik telefon konuşmaları, teşhircilik ve röntgencilik cinsel istismar olduğunu düşünmeyenlerinin oranının yaklaşık %15 ve % 20 arasında olması katılımcıların istismara ilişkin yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını göstermektedir.

Grafik 7: Duyusal İstismar Belirtisi

Katılımcıların büyük bir kısmının çocuğa yönelik duygusal istismar konusunda bilgiye sahip olduklarını görmekteyiz. Ancak fiziksel istismar belirtilerinde olduğu gibi duygusal istismar belirtilerinde de öğrencilerin %10'un üzerinde bir oranının bu belirtileri duygusal istismar olarak tanımlamadıklarını görmekteyiz. Mezun olduktan sonar ço-

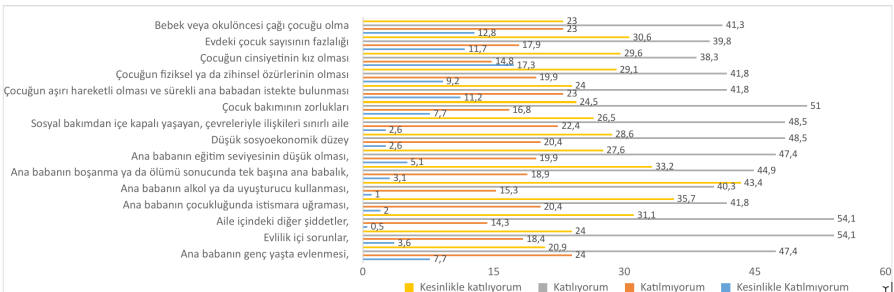
çocuklar ile birebir çalışacak olan katılımcılar için bu oranın fazlalığı alanda istenmeyen sonuçlar doğurma ihtimali açısından endişe verici bir durumdur.

Grafik 8: Ekonomik İstismar Belirtisi

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun çocuğa yönelik ekonomik istismarın belirtileri konusunda bilgi sahibi iken %20'lerdeki bir oranın ise çocuğun çalışma yaşamına erken başlatılmasını, çocuğun çalışma nedeni ile yada çalıştığı sırada yeterli eğitim alamamasını, fiziksel, duygusal ve ahlaki gelişimine uygun olmayan işlerde çalıştırılmasını, çalışma süresinin uzunluğu nedeni ile uyku, dinlenme, eğlenme, sosyal ilişkiler kurma gibi temel gereksinimlerini yeterince doyuramamasını istismar olarak görmemektedirler.

Grafik 9: İstismarın Olası Nedenleri

Katılımcıların büyük oranı çocuk istismarının nedenlerini, evlilik içi sorunlar, aile içinde diğer şiddetler, çocuk bakımının zorluğu, düşük sosya ekonomik düzey ve içe kapalı, çevreleriyle sınırlı ilişkileri olan aile yapısı ve anne babanın genç yaşta evlenmesi olarak sıralayabilirken aynı ifadelerin çocuğun istismar gerekçesi olmadığına düşünenlerin oranının da %20'lerde olduğunu görmekteyiz.

Sonuç

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmı çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi aldıklarını ifade etmişler ve almış oldukları bilgilerinin kaynağını internet olarak gösterenlerin oranının oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. İhmal ve istismar konusundaki bilgilerinin kaynağında okul ikinci sırada yer alırken onu konferanslar ve seminerler takip etmektedir. Çocuk ihmaline ve istismarına ilişkin bilginin kaynağını okul, seminer ve konferanslar olarak ifade edenlerin oranının az olması bu konuda hızlı etkili bir çalışma yapılması gerektiğini doğurmaktadır.

Katılımcıların çoğunluğunun fiziksel istismarın belirtileri hakkında bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Fakat yüzde morluk veya yara bereler, el ve kolda çürük ısıruk izi, el ve ayakta yanık, bacakta ve sırtta morlukların ve boyunda parmak izinin varlığı, çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması, çocuğun okuldan eve gitmek istememesi, çocuğun arkadaşlarıyla anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi gibi belirgin fiziksel şiddet belirtilerine katılımcıların % 10'un üzerinde bir oranının bu belirtileri fiziksel şiddet olarak görmedikleri görülmektedir. Duygusal istismar açısından baktığımızda da aynı tabloyla karşılaşmaktayız. Katılımcıların büyük bir kısmının çocuğa yönelik duygusal istismar konusunda bilgiye sahip olduklarını ancak fiziksel istismar belirtilerinde olduğu gibi duygusal istismar belirtilerinde de öğrencilerin %10'un üzerinde bir oranının bu belirtileri duygusal istismar olarak tanımlamadıkları görülmektedir. Mezun olduktan sonra çocuklar ile birebir çalışacak olan katılımcılar için bu oranın fazlalığı alanda istenmeyen sonuçlar doğurma ihtimali açısından endişe verici bir durumdur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu tecavüzü, ensesti, müstehcenlik ve fuhuşu cinsel istismar olarak nitelerken açık seçik telefon konuşmaları, teşhircilik ve röntgencilik cinsel istismar olduğunu düşünmeyenlerinin oranının yaklaşık %15 ve % 20 arasında olması katılımcıların istismara ilişkin yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını göstermektedir. Bu sonuçlar bilgi kaynaklarının sorgulanmasını ve konuyla ilgili

etkili farkındalık ve bilinçlendirme programlarının hazırlanmasını elzem kılmaktadır.

Katılımcıların büyük oranı çocuk istismarının nedenlerini, evlilik içi sorunlar, aile içinde diğer şiddetler, çocuk bakımının zorluğu, düşük sosya ekonomik düzey ve içe kapalı, çevreleriyle sınırlı ilişkileri olan aile yapısı ve anne babanın genç yaşta evlenmesi olarak sıralayabilirken aynı ifadelerin çocuğun istismar gerekçesi olmadığına düşünenlerin oranının da %20'lerde olduğunu görmekteyiz.

Araştırmanın sonuçlarını genel olarak değerlendirdiğimizde, öğrencilerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının % 80'lerde olduğunu görmekteyiz. Araştırma sonuçlarındaki bu oran, çocuklarla çalışan bu alanda eğitim gören çocuk gelişimi programı öğrencileri için düşük olarak değerlendirilebilir. Tüm alanlarla ilgili belirtilerde %10 larda ve %20 lerde katılmama durumunun olması katılımcı gurubu için beklenmeyen ve çocuk alanı için endişe verici sonuçlar doğurmaktadır. Eğitim sürecinin ve konuyla ilgili bilgi kaynaklarının gözden geçilip düzenlenmesinin hayati önem taşıdığı düşünülmektedir. Çocuk alanında eğitimi ve gelişimi alanında öğrenim gören çocuk gelişimi öğrencilerinin çocuk istismar ve ihmal hakkındaki bilgilerini internetten aldıklarını ifade etmeleri ise eğitim süreçlerinin sorgulanmasını gerektirmektedir. Ayrıca internetteki bilgilerin denetlenmesi de önemli olacaktır. Öyle ki artık internet herkesim için oldukça önemli bir bilgi kaynağı durumundadır.

Çocuk ihmal ve istismarının tespitinde, soruna ilişkin müdahalesinde ve en önemlisi de sorunun ortadan kaldırılmasında konuyla ilgili toplumsal bilincin geliştirilmesi ve farkındalığın oluşturulması şarttır. Bu doğrultuda öncelikli olarak çocuklarla birebir çalışan profesyonel meslek elemanlarının çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili bilgi birikimi ve motivasyonu gereklidir.

Kaynakça

- Adams, R., Dominelli, L., & Payne, M. (2015). *Sosyal hizmet temel alanlar ve eleştirel tartışmalar*. Ankara: Nika Yayınları, 363
- Fergusson, D. M. (1997). Childhood sexual abuse, adolescent sexual behaviors and sexual revictimization. *Child abuse & neglect*, 21(8), 789-803.
- Finkelhor D, & Brown , A. (1985). The traumatic impact of child sexual abuse: a conceptualization. *Am J Orthopsychiatry*, 55, 530-541.
- Hanci, I., (2002). *Adli Tıp Ve Adli Bilimler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 263-284.
- Kürklü, A. (2011). Öğretmenlerin Çocuk İhmal Ve İstismarına Yönelik Farkındalık Düzeyi, Afyon: kocatepe üniversitesi, 18-32.
- Paslı, F., (2017). “Çocuk koruma merkezine gelen istismara uğramış çocukların değerlendirilmesi: gazi üniversitesi çocuk koruma merkezi örneği”. Attepe S., Özden E., (ed) *Tıbbi Ve Psikiyatrik Sosyal Hizmet*, (S.93-94), Ankara, Nobel Yayınları.
- Polat, o. (2004). *Klinik Adli Tıp*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 85-131.
- Tıraşçı, Y., Gören, S. (2007). “Çocuk İstismarı ve İhmali”. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- Webb, N. B. (2017). *Çocuklarla Sosyal Hizmet Uygulaması*, Ankara: Nika Yayınları, 405.
- Yücel, D. (2016) “Çocuk İstismar Ve İhmali”, Yücel D. Ve Gönültaş B. (Ed) *Adli Sosyal Hizmet Ve Yaklaşım Ve Müdahale İçinde*, (S.88), Ankara: Nobel Yayınları
- Zastrow, C., Ashman, K., & Ashman, K. (2014). *İnsan davranışı ve sosyal çevre* Ankara,, Nika Yayınları, 319-334.

CURRENT DEBATES IN **PHILOSOPHY & PSYCHOLOGY**

IJOPEC
PUBLICATION
London ijoppec.co.uk Istanbul

